El poder de las experiencias compartidas: cómo transformar el aula

Valoarea experiențelor împărtășite: cum să-ți transformi sala de clasă

Luminița-Felicia Tunsoiu
Paula Andreea Stîngă
Julio Novillo Sánchez de Pedro

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

Luminița-Felicia Tunsoiu
Paula Andreea Stîngă
Julio Novillo Sánchez de Pedro

EL PODER DE LAS EXPERIENCIAS COMPARTIDAS: CÓMO TRANSFORMAR EL AULA

Valoarea experiențelor împărtășite: cum să-ți transformi sala de clasă

Presa Universitară Clujeană
2024

Referenţi ştiinţifici:

Conf. univ. dr. Olivia Petrescu

Conf. univ. dr. Sanda-Valeria Moraru

ISBN 978-606-37-2274-5

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 45-51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

ÍNDICE/CUPRINS

INTRODUCCIÓN

Innovar en el aula es una iniciativa que surge como respuesta a los cambios que vivimos actualmente y se considera como clave en la formación de las generaciones actuales para las necesidades del futuro. Estar al tanto de las últimas investigaciones, compartir ideas y experiencias con los pares y emplear prácticas transformadoras resulta fundamental para conseguir incorporar la innovación educativa, pedagógica y didáctica en el aula. Así pues, las entrevistas recopiladas en este libro evidencian algunas de las últimas tendencias metodológicas en la enseñanza-aprendizaje de lenguas en un momento de plena (r)evolución tecnológica.

El libro consta de un total de diez entrevistas realizadas durante la pandemia a docentes e investigadores de Español como Lengua Extranjera (ELE) que trabajan en ámbitos geográficos diferentes. El motivo por el cual hemos escrito estas páginas es fomentar la innovación en los métodos de enseñanza, haciendo hincapié en la necesidad de introducir cambios positivos en el aula y de esta manera posibilitar la transformación del sistema educativo. A través de los expertos seleccionados, y gracias a su colaboración en las entrevistas, se ofrecen ideas y recursos para la realidad del aula contribuyendo a la formación y actualización de la comunidad de docentes de lenguas, particularmente de ELE. Dichos profesionales cuentan con la experiencia y reputación necesarias como para despertar el interés del público aportando información relevante al respecto de los temas aquí tratados y ofreciendo herramientas que ellos utilizan en su propia práctica docente. Las preguntas formuladas son objeto de reflexión e interés para cualquier profesor o profesora, incluso para los entrevistados que reconocen habérselas planteado a lo largo de sus extensas carreras profesionales. Leerlos supone aprender y disfrutar haciéndolo.

El volumen se dirige a todas las personas interesadas en la enseñanza-aprendizaje de ELE y no solamente, puesto que las ideas y estrategias aquí expuestas se podrían extrapolar a cualquier otra lengua adicional. Con el propósito de conseguir mayor difusión en Rumanía, se ha

optado por un libro bilingüe español-rumano. Su lectura puede realizarse de manera líneal o por focos de interés según el experto entrevistado.

Por lo que respecta las temáticas, en las entrevistas se abordan temas relacionados con el factor afectivo en el aula, el aprendizaje cooperativo, las Tecnologías de la Información y la Comunicación, así como la corrección de errores y la retroalimentación o las diferentes metodologías de enseñanza. Cuestiones tan importantes y de interés como, por ejemplo, la motivación de los estudiantes, la gestión de la diversidad de niveles en el aula, la comunicación eficaz con el alumnado o el trabajo de las destrezas productivas están presentes en las páginas que se exponen a continuación.

No queda sino dar las gracias a todos los docentes e investigadores entrevistados por su disposición y extraordinaria colaboración, y también al Departamento de Lenguas Romances de la Facultad de Letras de la Universidad Babeș-Bolyai de Cluj-Napoca por el apoyo continuo durante la elaboración del volumen.

Esperamos que el presente libro se adapte a las necesidades del lector y que cumpla en la mayor medida posible con los objetivos planteados. Sin duda, queda un largo camino por delante, pero al menos el camino ya está iniciado.

Los editores

INTRODUCERE

Inovarea la clasă este o inițiativă care ia naștere ca răspuns la schimbările pe care le trăim în prezent și este considerată cheie în pregătirea generațiilor actuale pentru nevoile viitorului. A fi la curent cu cele mai recente cercetări, a împărtăşi idei și experiențe cu colegii, precum și a folosi practici transformatoare sunt aspecte esențiale pentru a introduce inovația educațională, pedagogică și didactică la clasă. Astfel, interviurile compilate în această carte evidențiază o parte dintre cele mai recente tendințe metodologice în predarea-învățarea limbilor străine într-un moment de plină (r)evoluție tehnologică.

Cartea cuprinde un total de zece interviuri realizate în timpul pandemiei cu profesori și cercetători de limba spaniolă ca limbă străină (ELE) care lucrează în diferite zone geografice. Motivul scrierii acestor pagini este promovarea inovației în metodele de predare, subliniind necesitatea introducerii unor schimbări pozitive la clasă care să permită transformarea sistemului educațional. Prin intermediul experților selectați și datorită colaborării lor la interviuri, se oferă idei și resurse pentru realitatea sălii de clasă, contribuind astfel la formarea și actualizarea comunității profesorilor de limbi străine, în special a celor de limba spaniolă. Acești profesioniști au experiența și reputația necesare pentru a stârni interesul publicului, oferind informații relevante cu privire la aspectele discutate, dar și împărtășind instrumente pe care le folosesc în propria practică didactică. Întrebările adresate constituie o temă de reflecție și de interes pentru orice profesor, chiar și pentru cei intervievați care recunosc că și le-au adresat de-a lungul carierei lor profesionale. Citindu-i presupune să înveți și să te bucuri.

Volumul se adresează tuturor persoanelor interesate de predarea-învățarea limbii spaniole și nu numai, întrucât ideile și strategiile prezentate ar putea fi extrapolate în orice altă limbă străină. În scopul realizării unei mai mari diseminări în România, s-a optat pentru o carte bilingvă spaniolă-română. Aceasta poate fi citită în întregime, potrivit ordinii prestabilite a capitolelor, dar se poate și fragmenta în funcție de interesul față de expertul intervievat.

În ceea ce privește tematica, interviurile abordează subiecte legate de factorul afectiv la clasă, învățarea prin cooperare, Tehnologia Informației și a Comunicațiilor, precum și corectarea greșelilor și oferirea de feedback sau diferitele metodologii de predare. Probleme la fel de importante și de interes, spre exemplu, motivația elevilor, managementul diferențelor de nivel la clasă, comunicarea eficientă cu elevii sau dezvoltarea abilităților productive sunt prezente în paginile care urmează.

Nu în ultimul rând, rămâne să le mulțumim tuturor cadrelor didactice și cercetătorilor intervievați pentru disponibilitatea și colaborarea extraordinară, precum și Departamentului de Limbi și Literaturi Romanice al Facultății de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca pentru sprijinul continuu oferit pe parcursul redactării acestui volum.

Sperăm ca această carte să se adapteze nevoilor cititorului și să îndeplinească pe cât posibil obiectivele enunțate. Fără îndoială, drumul este lung, dar cel puțin un prim pas a fost făcut.

Editorii

Entrevista a Daniel Cassany

Investigador de Análisis del Discurso en la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona).

Andreea Stîngă: Gracias por aceptar mi invitación, por estar con conmigo hoy y bueno, estoy segura de que tendremos muchísimo que aprender de usted.

Daniel Cassany: Muchas gracias, un placer a participar y poder contactar con profesores y estudiantes de español en Rumanía.

Andreea Stîngă: Bien, pues empezaré con una pregunta muy general. ¿Qué es lo más importante para usted como profesor después de tantos años de experiencia? No sé, ¿qué desea lograr a través de esta profesión y qué aspectos son importantes?

Daniel Cassany: Ah, bueno, pues yo diría que lo que se me ocurre ahora es conectar con el estudiante, con el aprendiz. Yo creo que lo más importante es saber escuchar al aprendiz y entender por qué está en clase, por qué se ha inscrito a un curso determinado y cómo podemos ayudarle entendiendo que si está allí es porque quiere aprender español, ¿no? Aunque eso también hay que matizarlo porque muchas veces los estudiantes eligen una asignatura también porque les interesa el español, pero quizá porque el horario les conviene, porque están estudiando esta carrera y tienen que hacer esto y entonces no siempre la motivación es natural y prioritaria. Vale, esto también hay que conocerlo, pero en principio, si un estudiante está allí es porque quiere aprender español y entonces las preguntas que siguen son: ¿qué tipo de español quiere aprender? ¿oral o escrito? ¿académico o profesional?, o sea, ¿para escuchar y comprender, para hablar, para escribir? ¿de un ámbito concreto? ¿qué estilos de aprendizaje tiene? ¿qué tipo de clase le puede ofrecer para que aprenda de la mejor manera posible?, etcétera. Yo creo que esto es muy importante.

Andreea Stîngă: Entonces averiguar sus objetivos y necesidades desde el principio es básico para usted.

Daniel Cassany: Sí, porque las necesidades determinan todo lo que se quiere aprender y pueden ser muy variadas según los estudiantes. Tampoco es que el estudiante sea el único que decida, porque está estudiando en una institución determinada. La institución también tiene unos parámetros determinados, o sea, tiene que ser claro, no sé, si el estudiante quiere aprender español del río de La Plata, por ejemplo, o español de África, pues claro, a lo mejor Rumanía no es el mejor lugar para ofrecer eso. O si el alumno quiere aprender, pues, no sé, español de la medicina, pues a lo mejor la universidad rumana no puede ofrecerle un español tan específico, tan particular y solo puede ofrecer, pues cursos más generales, entonces eso también.

Andreea Stîngă: Mhmm, bueno, entonces la idea sería adaptarnos a todo esto. Y si los estudiantes son tan importantes para usted, dígame, por favor, ¿qué relación tiene con ellos?

Daniel Cassany: Ha ido cambiando con los años. Ahora en la medida en que soy más mayor, para mí los estudiantes son una fuente de conocimiento, de aprendizaje, ¿no? Son como una puerta abierta, una ventana de aire fresco que me permite conectar con el mundo, con el futuro o con el presente en acción. Me gusta mucho aprender de ellos, escucharles también para saber qué tipo de música escuchan, qué tipo de actividades hacen y aprender de ellos. Antes quizá era un profesor más distante porque siempre intentaba tener una relación muy cordial y profesional, pero no necesariamente de amistad. En cambio, ahora, pues lo veo de otra manera, prefiero tener una relación más cercana con los estudiantes. Yo creo que es más fructífera, pero bueno, siempre que tú seas el profesor y él o ella sean los estudiantes, ¿no? Entonces también depende de cada grupo humano, las relaciones son distintas porque si son estudiantes asiáticos, pues muchas veces te tratan con mucha distancia, con mucho respeto. En cambio, yo prefiero una relación más de igual a igual, sabes, que sea más estrecha o cercana, de igual a igual, o sea, no hace falta

tratarme de "usted" o como "profesor". Prefiero que sea de igual a igual, es mucho más interesante.

Andreea Stîngă: Bueno, pues, le preguntaba eso porque aquí en Rumanía esto de "usted" sí existe, existe una distancia según mi parecer. Y bueno, después de hablar con diferentes alumnos, pues ellos me decían que necesitan un acercamiento, necesitan comunicarse más con sus profesores, tener una relación, ¿no? Entonces le quiero preguntar: ¿nos tiene algún consejo para comunicarnos mejor con nuestros alumnos? o no sé, para acercarnos un poquito más a ellos. Entiendo que un primer paso sería esto, averiguar sus necesidades, mostrarles que sí nos importan.

Daniel Cassany: Yo creo que los estudiantes también pueden ser muy distintos entre sí, ¿no? Claro, yo estoy en una universidad y tengo estudiantes de todo el mundo. He tenido recientemente, pues, alumnos chinos, japoneses, turcos, americanos, europeos, alemanes, británicos, entonces cada relación es distinta. Además, yo estoy teniendo estudiantes de maestría y de doctorado, ¿sabes? Ya son estudiantes muy autónomos, que están haciendo estudios superiores y la relación que tenemos es muy cercana, de igual a igual, no es una clase donde hay 20 o 30 alumnos y tú te relacionas con cada uno, no. Entonces yo diría que la relación varía mucho dependiendo de cada estudiante y es más lógico que me adapte yo como docente que no se adapten ellos. Hay estudiantes que quieren verte muy a menudo, otros que no, unos que prefieren, pues que les mandes correos, otros que prefieren hablar. Hay que ir aprendiendo para cada uno cómo tiene que ser la relación.

Andreea Stîngă: Con esta frase me quedo: "tengo que adaptarme yo como profesor y no ellos". Es muy interesante.

Daniel Cassany: Bueno, porque tú eres el profesional, ¿no? o sea, la persona que está haciendo un trabajo, es que es como un médico. El médico tiene que entender a su paciente y adaptarse a sus necesidades dentro de sus posibilidades, claro, pero no se entiende de otra manera. Tú también tienes más conocimientos para adaptarte de manera más rápida y eficaz que tus

alumnos, que probablemente no tienen ni los conocimientos ni las habilidades para poder hacerlo.

Andreea Stîngă: Mhmm, sí, bien. Ahora como estamos con todo esto de la pandemia, con toda esta situación y con todo lo que ha cambiado, primero me gustaría preguntarle ¿cómo se ha sentido usted, pues al tener que enseñar con la ayuda de la tecnología? No sé, ¿se ha sentido preparado? ¿Utilizaba la tecnología antes? ¿Cómo fue todo esto para usted?

Daniel Cassany: Pues han pasado muchas cosas y he sentido cosas muy distintas según los momentos, según las épocas. Yo no soy especialista en tecnología, pero sí que tengo curiosidad por los avances y tengo ganas de adaptarme y de aprender constantemente. Entonces, antes de que llegara la tecnología yo ya estaba trabajando con ordenadores, pantallas, plataformas digitales, clases en línea, actividades síncronas y asíncronas, etcétera. Por ello, cuando llegó la pandemia y nos confinaron de golpe y tuvimos que empezar a dar clases en línea, pues me sentí cómodo, o sea, no era una cosa novedosa para mí.
Las circunstancias eran especiales, quizá lo más novedoso fue la sincronicidad, o sea, antes de la pandemia, la enseñanza tecnológica era remota y era básicamente asíncrona, no había esta situación de sincronicidad, no. Quizá el aprendizaje más importante ha sido este, el de saber que tienes una clase de 2 horas y tienes que estar en línea y tienes que utilizar todos los recursos que te ofrece una plataforma para hacer actividades en línea, ¿no? Y tienes que pensar cómo usarás el chat, cómo vas a formar grupos, qué actividades vas a hacer. Esto sí que ha sido un aprendizaje forzado por la pandemia porque bueno, lo de preparar materiales en línea, vídeos y recursos digitales, lo habíamos hecho antes, quizá no con la intensidad de ahora, pero ya lo habíamos hecho antes, ¿no? Y al principio, pues sentí mucho estrés y mucha inquietud, pero después ya te vas acostumbrando poco a poco. Y ahora ya estamos, quizá en la fase del hastío, del cansancio, del tener ganas de decir: “Bueno, ya basta, ya quiero regresar al cara a cara”. Ya saltas de alegría cuando tienes una clase cara a cara, presencial y los alumnos también están felices.

Andreea Stîngă: Me lo imagino.

Daniel Cassany: ¿Ustedes todavía no tienen clases presenciales?

Andreea Stîngă: No, todavía no, esperemos que el próximo año. Esto en la universidad, en secundaria y primaria, sí. Bueno, ¿qué piensa acerca del impacto de la tecnología? No sé, ¿ve la tecnología como algo bueno o como algo malo? Le pregunto esto porque aquí en Rumanía hay una perspectiva bastante polémica.

Daniel Cassany: Bueno, ¿usted piensa que el libro es bueno o malo?

Andreea Stîngă: Bueno, claro.

Daniel Cassany: Pues yo digo que conozco un tipo llamado Adolf Hitler que escribió un libro titulado *Mein Kampf*, que no es exactamente recomendable. O sea, la tecnología no es buena ni mala, la tecnología "es".

Andreea Stîngă: "Es", simplemente.

Daniel Cassany: Los responsables no son las máquinas, sino que es la gente que hay detrás de las máquinas, ¿no? Bueno, yo creo que la tecnología es buena, es buena porque, por ejemplo, sin tecnología usted y yo no hubiéramos podido hablar ahora, el proyecto de ustedes no existiría, ustedes no podrían estar dando clases desde su casa o desde su despacho. La tecnología puede ser muy buena, si se sabe utilizar, pero evidentemente también tiene efectos negativos. Fijémonos lo que ocurre con, las medicinas, que son buenas, curan, pero tienen efectos secundarios. Todo tiene un equilibrio, ¿no? Y hay cosas buenas y hay cosas no tan buenas, entonces, se trata de aprovechar las virtudes y las potencialidades que ofrece y limitar lo malo que tiene.

Andreea Stîngă: Y también porque se adapta a las nuevas generaciones que han nacido con esto.

Daniel Cassany: Sí, claro. Es que todos estamos un poco acostumbrados a nuestra experiencia personal, ¿no? Entonces estamos acostumbrados a buscar información en un texto escrito o a consultar un libro, a escribir las notas, pero si los jóvenes están acostumbrados a ver vídeos, a grabar vídeos y hacer notas de voz y aprenden así, no van a echar de menos la escritura, esto es. Las cosas no son absolutas, todo depende de cómo se use.

Andreea Stîngă: Depende de cada uno.

Daniel Cassany: La experiencia de cada uno, de la historia de cada uno, del lugar donde vive cada uno, etcétera.

Andreea Stîngă: Bien y decía de eso, de grabar vídeos, de usar el chat, no sé, ¿qué aplicaciones utiliza para la enseñanza del español? ¿Nos puede dar algunas ideas o algunos ejemplos?

Daniel Cassany: Pues yo utilizo todo lo que puedo. A ver, yo en estos momentos doy pocas clases de español, lo que doy son clases a profesores de español, sabes. Entonces utilizo vídeos, chats, clases presenciales, juegos, dependiendo de cada momento, o sea, no hay tampoco una metodología o un recurso que sea mejor que otros.Yo creo que depende de qué quieras conseguir en cada momento, pues es más útil un recurso u otro. Para trabajar la lengua oral, pues claro, el vídeo es muy bueno. O sea, para escuchar vídeos, para desarrollar la comprensión oral, para trabajar la expresión oral, puedes grabarse en vídeo o poderlo compartir con los alumnos, esto es muy bueno, ¿no? Si se trata de leer y de escribir, pues hay que trabajar con habilidades escritas.

Andreea Stîngă: Pensando en la expresión escrita, ahora yo, por ejemplo, utilizo Padlet y hay otras aplicaciones útiles para eso. ¿Usted utiliza algo en especial?

Daniel Cassany: Las tecnologías son como las botellas de vino, ¿sabes? Las puedes ir cambiando, pero lo importante es el vino que hay. Entonces sí, no sé, podemos utilizar el *Drive*, antes utilizábamos *Wikispaces*, no sé, depende,

van saliendo tecnologías que van cambiando. Yo creo que lo importante es utilizar las tecnologías que utilizan los estudiantes, los alumnos. Algo importante es que cada vez hay más tecnologías de la lengua que nos ayudan. Hay verificadores automáticos, redactores asistidos, por ejemplo, oralizadores de textos que te permiten trabajar la pronunciación. Todos estos recursos hay que saber utilizarlos y el profesor puede enseñar a utilizarlos a los alumnos y realmente son muy provechosos para aprender español. Por ejemplo, aprender la fonética a partir de la oralización del traductor de Google. Puedes trabajar también la escritura, por ejemplo, a partir de *ArText*. Es un un redactor asistido muy bueno. Entonces, bueno, yo creo que todos estos recursos ayudan mucho a trabajar la lengua escrita.

Andreea Stîngă: Qué interesante, entonces, usted es una persona abierta a todo lo nuevo.

Daniel Cassany: Es mucho más divertido.

Andreea Stîngă: Muy bien y pensando en que esta pandemia acabe algún día, ¿cómo ve usted la enseñanza de ELE dentro de unos 5 años? No sé, ¿regresaremos a lo de antes o hay que continuar con este cambio?

Daniel Cassany: Yo creo que vamos a tener las dos cosas, o sea, está muy bien que algún día pueda venir a su ciudad a Rumanía a hacer una actividad presencial, pero es mucho más difícil que hacer esta entrevista porque hay mucho más tiempo, hay que buscar vuelos, hoteles, estancia, dinero o recursos. Y no solo eso, sino también toda la gente que tiene que desplazarse, ¿no? En cambio, podemos hacer la entrevista desde nuestra casa y esto funciona, o sea, evidentemente no es lo mismo que tomar un café en algún lugar juntos y poder charlar, pero la conversación que estamos teniendo ahora es real y significativa. Usted me está preguntando, yo estoy respondiendo y todos van a poder entender esta conversación, ¿no? Entonces yo creo que el futuro es de ambas cosas.

Andreea Stîngă: Entonces será algo híbrido, ¿no?

Daniel Cassany: Sí, no sé si híbrido, en el sentido que podrás elegir cosas presenciales y cosas en línea. Habrá muchas cosas en línea que serán más baratas, que serán muy útiles para las personas que viven en lugares alejados y habrá cosas presenciales, que serán más vividas, más intensas y probablemente menos frecuentes. Ah, y habrá más en las grandes ciudades lógicamente porque es más fácil, ¿no? En este sentido, yo creo que el gran beneficiado son las personas que viven en lugares alejados, en ciudades pequeñas, en lugares donde es más difícil llegar y yo creo que el futuro es compartirlo todo. Lo que se llama el aula mixta, algunos alumnos físicamente allí, otros en línea, esto lo veo difícil porque es muy complicado, o sea es un poco estresante para el docente. Tienes unos alumnos allí físicamente, otros están en la pantalla, tienes que gestionarlo todo al mismo tiempo, esto es más complicado. Es más fácil dar una clase cien por cien presencial u otra clase completamente asíncrona, en momentos diferentes. Podemos, evidentemente, planificar un curso con clases presenciales y luego una plataforma donde compartir recursos e incluso alguna sesión en línea. ¿Qué se utiliza en Rumanía para trabajar con plataformas digitales? ¿Moodle o algún otro recurso?

Andreea Stîngă: Sí, Google. Para las clases síncronas trabajamos con Zoom, con Meet, también con Teams, cada uno con lo que quiere.

Daniel Cassany: Pero me refería a las plataformas para almacenar recursos, tipo Moodle.

Andreea Stîngă: Pues también en Teams, por ejemplo, se pueden almacenar documentos, pero el Google es lo más usual.

Daniel Cassany: Google Classroom.

Andreea Stîngă: Sí. Usted ha publicado el libro El arte de dar clase (según un lingüista) que, como le comentaba, desde mi punto de vista, ser como una guía para cualquier profesor, sobre todo para los que están al principio de su carrera. Y en este libro usted habla de su experiencia, pero también comparte consejos, ideas desde el punto de vista de un lingüista. Vamos a

pensar en un profesor principiante, que está al principio de su carrera, no sé si el primer día de clase, pero al principio, cuando no conoce el grupo. ¿Qué puede hacer para tener un día, por ejemplo, productivo, para tener tranquilidad en clase?

Daniel Cassany: Eso, la primera clase siempre es muy sufrida, ¿no? Todo el mundo lo pasa mal porque es como el bautizo, el estreno, el debut, entonces todos estamos nerviosos. Yo creo que hay que prepararla bien, tienes que sentirte seguro y luego hay que dedicarla a conocer a los alumnos. Los alumnos también tienen que conocerse entre sí, es posible que no se conozcan entre ellos. Es importante plantear alguna actividad de presentación, de análisis de necesidades también para poder saber, pues qué es lo que esperan de un curso y es muy importante la parte afectiva, la parte más emocional de las clases, que es relevante.

Andreea Stîngă: Entonces sería el primer paso en la construcción de esa relación de la que estábamos hablando, ¿no?

Daniel Cassany: Sí, sí. Yo creo que es muy importante conocer a los alumnos, conocer su nombre. Yo soy muy malo para recordar los nombres.

Andreea Stîngă: Yo también.

Daniel Cassany: Claro, pero bueno, hay otras maneras de mostrar a los alumnos tu empatía y tu interés por su trabajo, ¿no? Creo que es muy importante esto, lo de conocer a los grupos porque, si vas a trabajar muchas horas con ellos, es muy relevante que se conozcan entre ellos, ¿no? El primer día de clase nosotros también creamos un grupo de conversación de Whatsapp. Todos están conectados entre sí. Yo no ni tampoco otros profesores del curso no estamos para que los alumnos pueden hablar libremente. Uno de los estudiantes hace de coordinador y sí que tiene mi teléfono y podemos intercambiar mensajes con él o con ella; de esta manera pues estamos todos conectados, de manera inmediata, por mensajería instantánea y es positivo.

Andreea Stîngă: Mhm, entonces estar a su disposición también.

Daniel Cassany: Sí. Yo creo que es importante.

Andreea Stîngă: Bien. Otro aspecto importante aquí en Rumanía, pues es este de trabajar con grupos numerosos. Algunas veces tenemos en secundaria más de 30 alumnos, ¿sabe? ¿Qué consejo nos daría? ¿Cómo podríamos gestionar de una manera más eficaz el aprendizaje en grupos numerosos y sobre todo cuando también tenemos diversidad de niveles, dos muy avanzados, unos intermedios y otros principiantes?

Daniel Cassany: Bueno, lo primero que hay que decir es que, claro, 30 alumnos son muchos para una clase de lengua, ¿no? Pero hay que trabajar con lo que tenemos, de modo que no tiene sentido lamentarse o criticar. El número ideal de alumnos por clase sería 15. Si somos 30, bueno, pues es más complicado la gestión porque son más alumnos y el profesor no puede atender a todos. Pero yo creo que es muy importante fomentar el trabajo en equipo, ¿no? Entonces eso, los equipos hay que prepararlos, hay que formarlos, hay que facilitar que los miembros se conozcan entre sí, que aprendan a colaborar entre sí. Esto es algo que requiere su tiempo, no se puede improvisar de la noche a la mañana y decir, bueno, “pues ahora vais a trabajar en equipo durante dos horas, vosotros cuatro”, y también “vosotros cuatro en otro equipo”. No, hay que hacer actividades preparatorias, hay que ayudar a los alumnos a conocerse entre sí. Puedes cooperar con compañeros cuando los conoces, cuando tienes confianza con ellos, cuando sabes cómo relacionarte con ellos.

Andreea Stîngă: Y la diversidad de niveles, no sé, ¿trabajar los avanzados con los principiantes? ¿Los mezclamos?

Daniel Cassany: Sí, sí, yo creo que… A ver, la uniformidad de niveles es más fácil de gestionar, quizá, pero yo creo que acaba siendo utópica también porque en el mundo actual los alumnos aprenden muchas cosas fuera del aula, ¿no? Entonces rápidamente, partiendo del mismo nivel, unos alumnos aprenden más y otros aprenden menos, a unos les interesa más algo y a otros

menos. Unos resuelven mejor una actividad, porque la conocen de antes, y otros se atascan en la misma. Entonces la diferencia de niveles es muy habitual en las clases de español como lengua extranjera (y en muchas otras materias) y no debería ser un problema. Es importante mezclar les diferentes niveles, que no se encuentre un grupo solo con personas de muy alto nivel y otro grupo con grandes dificultades, sino que se mezclen porque los alumnos así pueden ayudarse unos a otros, así aprendes más. Con un enfoque cooperativo, los alumnos pueden ayudarse entre sí.

Andreea Stîngă: Entonces el aprendizaje cooperativo como estrategia clave.

Daniel Cassany: Sí, yo creo que es una de las grandes innovaciones y aportaciones de la enseñanza de español como lengua extranjera.

Andreea Stîngă: Y si pensamos en las destrezas, ¿en qué destreza se debería insistir más en un nivel A1, por ejemplo? ¿Las trabajamos todas de manera equilibrada o insistimos más en una?

Daniel Cassany: A ver, eso depende de las necesidades del alumnado. Ahora se da más importancia a las destrezas orales, pero es posible que tengamos alumnos que son muy alfabetizados, que estén acostumbrados a utilizar la escritura como herramienta de aprendizaje y que, por eso, les guste más escribir. En cambio, es posible que tengamos cursos en que nos toca, por ejemplo, trabajar con personas mayores que solo quieren aprender español para, por ejemplo, hacer turismo o participar en varias actividades culturales, poder ver series en español, entender recetas de cocina ¿sabes? Entonces, a lo mejor no les interesa tanto la lengua escrita. La decisión hay que tomarla en función de los alumnos, de la institución, de los objetivos del curso.

Andreea Stîngă: Uhm, bien. Bueno, pues ahora, no sé, si me podría contar alguna anécdota o una experiencia difícil que tuvo a lo largo de los años y cómo la gestionó porque después de tantos años de experiencia supongo que pasaron muchísimas cosas.

Daniel Cassany: Bueno, te contaré una anécdota sencilla de hace muchos años, en una época en que daba clases de catalán como segunda lengua. Ya sabes que en Cataluña se habla catalán, que es otra lengua románica. Yo empecé dando clases de catalán para adultos, ¿no? En una época perdí la voz por un resfriado, estuve como 3 semanas sin poder hablar o hablando muy muy mal. Y recuerdo que tuve que dar algunas clases mudo, o sea… sin poder hablar (y en unas condiciones limitadas, porque no había vídeos ni móviles ni toda la tecnología que tenemos ahora en el bolsillo o en las carteras de clase).

Andreea Stîngă: ¿Cómo lo hizo?

Daniel Cassany: Usando algunos recursos de *Silent Way*, ya que es un método de enseñanza de idiomas extranjeros muy famoso, estoy hablando de los años 90.

Andreea Stîngă: El método silencioso.

Daniel Cassany: Sí, la vía silenciosa. Y luego también he utilizado mucho la gesticulación y pedía a los alumnos que me ayudaran, pues leyendo textos, dando las instrucciones, trabajando con muchas tareas preparadas. También había que preparar mucho las clases previamente, escribir los textos. No había Internet, entonces había que escribir, imprimir los textos y fotocopiarlos; era un poco costoso, pero bueno, fue divertido.

Andreea Stîngă: Entonces, existen métodos también para esta situación, ¿no?

Daniel Cassany: Bueno, el profesor tiene un cierto rol de payaso. Entonces es algo que puedes explotar.

Andreea Stîngă: Hay que adaptarse, esta sería la conclusión de nuestra charla.

Daniel Cassany: Ahora sí.

Andreea Stîngă: Bien, pues esto ha sido todo. Muchas gracias por todas sus ideas, por todos sus consejos y, como decía antes, creo que serán de mucha ayuda para todos los docentes.

Daniel Cassany: Muchas gracias a ti, Paula Andreea. Les deseo lo mejor y que vaya todo muy bien.

Interviu cu Daniel Cassany

Cercetător în domeniul Analizei Discursului la Universitatea Pompeu Fabra (Barcelona).

Andreea Stîngă: Vă mulțumesc pentru că mi-ați acceptat invitația, pentru că sunteți alături de mine astăzi și, bineînțeles, sunt sigură că vom avea multe de învățat de la dumneavoastră.

Daniel Cassany: Mulțumesc mult! Este o plăcere să particip și să pot fi în contact cu profesori și studenți de limba spaniolă din România.

Andreea Stîngă: Voi începe cu o întrebare foarte generală. Ce este cel mai important pentru dumneavoastră ca profesor după atâția ani de experiență? Ce doriți să obțineți prin această profesie și ce aspecte sunt importante?

Daniel Cassany: Ei bine, aș spune că ceea ce mă preocupă acum este să mă conectez cu studentul, cu cel care învață. Cred că cel mai important este să știi să îl asculți pe student și să înțelegi de ce este în clasă, de ce s-a înscris la respectivul curs și cum îl poți ajuta, să înțelegi că, dacă este aici, este pentru că își dorește să învețe spaniola. De asemenea, trebuie să subliniez faptul că de multe ori studenții își aleg un curs și pentru că sunt interesați de limba spaniolă, dar și pentru că li se potrivește orarul, pentru că studiază această specializare și nu au de ales decât să învețe, și atunci motivația nu este întotdeauna firească și prioritară. Și lucrul acesta trebuie să-l cunoaștem, desigur, dar dacă un student se află aici, este pentru că dorește să învețe spaniola și atunci întrebările care urmează sunt: Ce spaniolă vrea să învețe? Orală? Scrisă? Vorbită? Pentru a asculta și a înțelege? Pentru a vorbi? Pentru a scrie? Spaniola unei zone specifice? Cum învață? Ce stil de învățare are? Ce fel de ore îi pot oferi pentru a învăța în cel mai bun mod posibil etc. Cred că aceste lucruri sunt foarte importante.

Andreea Stîngă: Așadar, a le afla obiectivele și nevoile încă de la început este esențial pentru dumneavoastră?

Daniel Cassany: Da, deoarece nevoile determină tot ce se vrea a fi învățat și pot fi foarte diferite în funcție de student. De asemenea, studentul nu este singurul care decide deoarece dacă studiază într-o anumită instituție, acea instituție are, de asemenea, anumiți parametri determinați. Dacă studentul dorește să învețe spaniola din Rio de la Plata, de exemplu, sau spaniola din Africa, probabil România sau o universitate românească nu este locul cel mai potrivit pentru asta. Sau dacă studentul dorește să învețe termeni medicali în spaniolă, ei bine, probabil că o universitate românească nu îi poate oferi o spaniolă atât de specifică, atât de elevată, ea poate oferi doar cursuri mai generale. Deci și acest lucru este important.

Andreea Stîngă: Atunci ideea ar fi să ne adaptăm la toate aceste nevoi. Și, dacă studenții sunt atât de importanți pentru dumneavoastră, spuneți-mi, vă rog, ce relație aveți cu aceștia?

Daniel Cassany: S-a tot schimbat de-a lungul anilor. Acum, că sunt mai în vârstă, pentru mine studenții sunt o sursă de cunoaștere, de învățare. Sunt ca o ușă deschisă, ca o fereastră cu aer proaspăt care îți permite să te conectezi cu lumea, cu viitorul, cu prezentul. Și îmi place mult să învăț de la ei, să-i ascult pentru a ști și ce tip de muzică le place, ce fel de activități realizează și să învăț de la ei. Înainte eram un profesor mai distant deoarece mereu am încercat să am o relație foarte cordială, dar nu neapărat de prietenie. Ce s-a schimbat acum este că văd lucrurile în alt fel, prefer să am o relație mult mai apropiată cu studenții, cred că e mult mai productiv. Dar, desigur, întotdeauna să știe că tu ești profesorul și ei sunt studenții. În fiecare grup uman relațiile sunt diferite deoarece dacă sunt studenți asiatici, de multe ori te tratează cu multă distanță, cu mult respect. Eu prefer mai mult o relație de la egal la egal, nu atât de apropiată, dar de la egal la egal. Nu trebuie să îmi vorbească cu „dumneavoastră" sau cu „domnule profesor". Prefer să fie de la egal la egal, este mult mai interesant.

Andreea Stîngă: Ei bine, vă întrebam acest lucru pentru că aici în România există adresarea cu dumneavoastră, există o distanță între profesor și elev sau student, în opinia mea. Și după multe discuții cu diferiți elevi, ei mi-au

spus că ar avea nevoie de o apropiere, și-ar dori să comunice mai mult cu profesorii lor, să aibă o relație apropiată. Așa că doresc să vă întreb: aveți vreun sfat pentru noi pentru a comunica mai bine cu elevii sau studenții noștri? Sau să ne apropiem puțin de ei? Înțeleg că un prim pas ar fi acesta, să le înțelegem nevoile, să le arătăm că ne pasă de ei.

Daniel Cassany: Eu cred că ei pot fi foarte diferiți. Eu sunt la o universitate unde am studenți din toate părțile lumii. Am avut studenți ruși, chinezi, japonezi, turci, americani, europeni, nemți, britanici și atunci, fiecare relație este diferită. De asemenea, eu am și studenți de la master sau doctorat, iar aceștia sunt studenți foarte deschiși, foarte autonomi, care fac studii superioare, iar relația pe care o avem e una foarte apropiată, de la egal la egal. Nu e ca la o clasă unde sunt 20-30 de elevi și tu relaționezi cu fiecare. Atunci, eu aș spune că relația variază în funcție de fiecare student și este mai logic să mă adaptez eu ca profesor decât să se adapteze ei. Sunt studenți care vor să te vadă foarte des, alții care nu, unii care preferă să le trimiți mail-uri, alții care preferă să vorbească... Trebuie să înveți cum trebuie să fie relația cu fiecare.

Andreea Stîngă: Această frază o rețin: „Trebuie să mă adaptez eu ca profesor și nu ei”. Este foarte interesant.

Daniel Cassany: Ei bine, pentru că tu ești profesionistul, nu? Tu ești persoana care se află la locul de muncă, este ca în cazul unui medic. Medicul trebuie să își înțeleagă pacientul și să se adapteze la nevoile lui, în limita posibilităților, bineînțeles, nu poate fi altfel. Tu, de asemenea, ai mai multe cunoștințe pentru a te putea adapta mai rapid și eficient decât elevii tăi. Ei nu au nici cunoștințele, nici autoritatea pentru a o putea face.

Andreea Stîngă: Așa este. Acum, cu această situație pandemică, cu tot ce s-a schimbat, în primul rând, mi-ar plăcea să vă întreb: cum v-ați simțit dumneavoastră fiind nevoit să predați cu ajutorul tehnologiei? V-ați simțit pregătit? Foloseați tehnologia înainte? Cum au fost toate acestea pentru dumneavoastră?

Daniel Cassany: S-au întâmplat multe și am simțit lucruri foarte diferite în funcție de moment, de perioadă. Eu nu sunt specialist în tehnologie, dar sunt interesat de aceasta și vreau să mă adaptez și să învăț în mod constant. Atunci, înainte de apariția aceasta a tehnologiei, eu deja lucram cu calculatoare, ecrane, platforme digitale, cursuri online, activități sincrone și asincrone etc. De aceea, când a apărut pandemia și am fost izolați dintr-o dată și am fost nevoiți să ținem cursurile online, m-am simțit comod, nu a fost un lucru inedit pentru mine, doar circumstanțele erau speciale. De fapt, cel mai inedit lucru a fost sincronizarea. Înainte de pandemie, predarea asistată de tehnologie era la distanță, asincronă. Nu era această situație de a fi nevoie să ne sincronizăm. Atunci cea mai importantă învățare aceasta a fost, să știi că ai un curs care durează două ore și că trebuie să fii online și să utilizezi toate resursele oferite de o platformă pentru a face activitățile online. Și trebuie să te gândești cum să folosești chat-ul, cum să formezi grupe, ce activități să faci și să pregătești. Toate acestea au fost o învățare forțată de pandemie deoarece a trebuit să pregătesc materiale online, videouri, lucruri pe care le mai făcusem înainte, poate nu la intensitatea de acum, dar le mai făcusem. La început a fost mult stres, multă neliniște, dar apoi te obișnuiești încetul cu încetul. Și acum suntem în etapa oboselii, în etapa în care spunem gata, vrem să ne întoarcem la predarea față în față și ajungi să sari de bucurie atunci când ai o oră față în față și studenții tăi la fel.

Andreea Stîngă: Îmi imaginez...

Daniel Cassany: Nici dumneavoastră nu aveți încă cursuri față în față?

Andreea Stîngă: Nu, încă nu, sperăm că anul următor, asta la universitate. La gimnaziu, liceu și la primar, da, sunt ore față în față. Și ce părere aveți despre impactul tehnologiei? Vedeți tehnologia ca pe un lucru pozitiv sau ca pe ceva negativ? Întreb acest lucru deoarece aici în România s-a creat o întreagă polemică.

Daniel Cassany: Ei bine... Dumneavoastră credeți că o carte este bună sau rea?

Andreea Stîngă: Bună, categoric. Bună, foarte bună!

Daniel Cassany: Eu cunosc un tip pe nume Adolf Hitler care a scris „Mein Kampf” și care nu e tocmai o carte de recomandat. Tehnologia nu este „bună” sau „rea”, tehnologia este.

Andreea Stîngă: Pur și simplu este.

Daniel Cassany: Vinovate nu sunt mașinăriile, ci persoanele care stau în spatele acestor mașinării. Așadar, eu cred că tehnologia este bună, pentru că, de exemplu, fără tehnologie, noi nu am putea comunica acum sau nu ați putea ține cursurile din propria casă sau din birou. Tehnologia poate fi foarte bună, dacă se știe utiliza, dar, evident, are și efecte negative. Să ne gândim la medicamente, sunt bune, vindecă, dar au și efecte secundare. Totul are un echilibru. Sunt lucruri bune și lucruri mai puțin bune. Trebuie să profităm de virtuțile, de potențialul pe care ni le oferă și să limităm partea negativă pe care o are.

Andreea Stîngă: Dar și pentru că se adaptează noilor generații care s-au născut înconjurați de tehnologie.

Daniel Cassany: Da, clar. Cu toții suntem obișnuiți cu experiența personală. Și atunci, noi suntem obișnuiți să căutăm informația într-un text scris, să consultăm o carte, să luăm notițe, dar dacă tinerii sunt obișnuiți să se uite la videouri, să le înregistreze, să ia notițe vocale și astfel să și învețe, nu vor duce lipsă de altceva. Lucrurile nu sunt absolute, depinde de felul în care se utilizează.

Andreea Stîngă: Depinde de fiecare.

Daniel Cassany: Depinde de experiența fiecăruia, de trecutul lui, de locul în care trăiește etc.

Andreea Stîngă: Așa este. Și pentru că vorbeați despre utilizarea videourilor, de folosirea chat-ului, ce aplicații utilizați pentru a preda limba spaniolă? Ne puteți oferi niște idei sau niște exemple?

Daniel Cassany: Eu utilizez tot ce pot. La momentul actual eu am câteva cursuri de spaniolă, ce fac eu sunt cursuri pentru profesori de spaniolă. Și atunci, eu folosesc de toate: folosesc videouri, chat-ul, cursuri față în față, jocuri în funcție de moment. Nu există o metodologie sau o resursă care să fie „cea mai bună”. În funcție de ce vrei să obții, este mai utilă o resursă sau alta. De exemplu, pentru a lucra partea orală, evident, videourile sunt foarte bune, pentru a le asculta, pentru a îmbunătăți înțelegerea orală. Pentru a lucra exprimarea orală putem înregistra videouri pe care să le împărtășim cu elevii. Acestea sunt niște resurse foarte bune. Dacă este vorba despre scris și citit, putem lucra competențele scrise.

Andreea Stîngă: Mă gândeam la exprimarea scrisă. Eu, de exemplu, folosesc Padlet și sunt și alte aplicații foarte utile pentru asta. Dumneavoastră folosiți vreo aplicație în mod special?

Daniel Cassany: Tehnologiile sunt precum sticlele de vin. Le poți schimba, dar important este vinul din ele. Da, nu știu... putem utiliza Google Drive, înainte foloseam Wikispaces, depinde, tehnologiile sunt într-o continuă schimbare. Cred că important este să utilizăm tehnologia pe care o utilizează și studenții, elevii. Un lucru foarte important este că există din ce în ce mai multe tehnologii ale limbii care ne ajută. De exemplu, există verificatoare automate, editoare și cititoare de text care te ajută să lucrezi pronunția. Toate aceste resurse trebuie să știi cum să le utilizezi și profesorul îi poate învăța pe elevi să le folosească și sunt foarte folositoare pentru învățarea limbii spaniole. De exemplu, să înveți fonetica pornind de la traductorul Google (Google Translate). Poți lucra partea scrisă cu ajutorul aplicației ArText. Este vorba despre un editor de text foarte bun. Așadar, eu cred că toate aceste resurse ajută mult pentru a lucra componenta scrisă a limbii.

Andreea Stîngă: Ce interesant! Așadar, sunteți o persoană deschisă la tot ce e nou.

Daniel Cassany: Este mult mai distractiv!

Andreea Stîngă: Și gândindu-ne că această pandemie se va încheia într-o zi, cum vedeți predarea limbii spaniole peste 5 ani? Ne vom întoarce la cum a fost înainte sau vom continua cu această schimbare?

Daniel Cassany: Eu cred că vom avea ambele lucruri. Este foarte bine ca într-o zi să pot veni în orașul dumneavoastră, în România, să țin o activitate față în față, dar ar fi mult mai dificil decât să facem acest interviu deoarece ai avea nevoie de mult mai mult timp, ar trebui să cauți zboruri, cazare, bani, resurse... Și nu doar asta, ci și toți oamenii care ar trebui să se deplaseze. În schimb, acest interviu îl putem face cu toții de acasă și funcționează la fel de bine. Evident, nu este la fel ca și cum am bea o cafea undeva împreună și am putea vorbi, dar conversația pe care o avem acum este reală, dumneavoastră mă întrebați, iar eu răspund și toată lumea poate înțelege această conversație. Așadar, eu cred că viitorul aparține ambelor variante.

Andreea Stîngă: Atunci va fi ceva hibrid, nu?

Daniel Cassany: Da, nu știu, hibrid în sensul că vei putea alege cursuri față în față, dar și online. Vor fi multe cursuri online care vor fi mai ieftine și care vor fi foarte utile persoanelor care se află în locuri îndepărtate. Și vor fi și cursuri cu prezență fizică, însă vor fi mai puține, dar mai trăite, mai intense... Și se vor organiza în orașele mai mari, bineînțeles, deoarece este mult mai ușor. Din acest punct de vedere cred că beneficiari sunt cei care trăiesc în locuri mai îndepărtate, în orașe mici, în locurile unde este mai dificil de ajuns. Și cred că viitorul înseamnă să împărtășim totul. Ceea ce se cunoaște drept o clasă mixtă, adică să ai câțiva studenți în clasă și alții online, văd ca fiind ceva foarte dificil, deoarece e mult mai complicat, este puțin stresant pentru profesor să ai câțiva studenți fizic, și alți câțiva pe ecran, trebuie să te ocupi de toți simultan și e mult mai complicat. Este mai ușor să ai o oră 100% față în față sau o oră asincron. Evident, poți avea un curs față în față și apoi poți încărca cursurile pe o platformă. Ce se folosește în România ca platforme digitale? Moodle sau altă resursă?

Andreea Stîngă: Folosim Google. Pentru cursurile sincrone folosim Zoom, Meet, Teams. Fiecare ce preferă.

Daniel Cassany: Aha, înțeleg, dar mă refeream la platforme pentru partajarea cursurilor.

Andreea Stîngă: Da, în Teams se pot stoca documente, însă Google este cel mai folosit.

Daniel Cassany: Google Classroom?

Andreea Stîngă: Da. Dumneavoastră ați publicat o carte, „El arte de dar clase" (Arta de a preda) care ar putea fi ca un ghid pentru orice profesor, mai ales pentru cei care sunt la începutul carierei. În această carte vorbiți despre experiența dumneavoastră, dar împărtășiți și anumite idei din punctul de vedere al unui lingvist. Să ne gândim la un profesor debutant, care este la începutul carierei sale, nu neapărat în prima zi de cursuri, însă la început, când nu cunoaște grupul. Ce poate face acesta pentru a avea o zi productivă, pentru a fi liniște la curs?

Daniel Cassany: Prima oră e întotdeauna foarte grea, nu-i așa? Toată lumea trece printr-un moment greu pentru că este precum botezul sau debutul, așa că suntem emoționați. Cred că trebuie să o pregătești bine, să te simți sigur și să o dedici cunoașterii studenților. Studenții, de asemenea, trebuie să se cunoască între ei, este posibil ca aceștia să nu se cunoască de dinainte și atunci este important să avem o activitate în care să se prezinte, să le analizăm necesitățile pentru a vedea ce așteaptă de la cursuri. Dar este foarte importantă partea afectivă, partea emoțională a cursurilor este foarte relevantă.

Andreea Stîngă: Atunci acesta ar fi primul pas spre construirea acelei relații despre care vorbeam?

Daniel Cassany: Da, eu cred că este foarte important să îți cunoști studenții, să le afli numele. Eu stau foarte prost la capitolul reținerea numelor.

Andreea Stîngă: Și eu.

Daniel Cassany: Însă există și alte moduri în care să le demonstrezi empatia și interesul tău față de munca lor. Așadar, eu cred că acest lucru este foarte important, cunoașterea grupurilor deoarece dacă vor face multe cursuri împreună, este foarte relevant să se cunoască între ei. În prima zi de cursuri noi obișnuim să creăm un grup de conversații pe Whatsapp pentru ca toți să fie conectați între ei. Eu nu sunt în acel grup, nici alți profesori pentru ca ei să poată vorbi liber. Unul dintre studenți face pe coordonatorul și are numărul meu de telefon și pot schimba mesaje cu el sau cu ea, și în acest fel suntem cu toții conectați într-o manieră imediată, prin mesaje instantanee și acesta este un lucru pozitiv.

Andreea Stîngă: Așadar, să le stăm la dispoziție.

Daniel Cassany: Da, da, cred că este important.

Andreea Stîngă: Un alt aspect important aici, în România, este cel al grupurilor numeroase. Uneori, în licee avem clase cu mai mult de 30 de elevi. Ce sfat ne-ați da? Cum am putea gestiona într-o manieră mai efectivă învățarea în grupuri numeroase, și mai ales, când elevii au nivel diferit de limbă. Atunci când unii sunt foarte avansați, unii intermediari și alții începători...

Daniel Cassany: Ei bine, primul lucru pe care l-aș spune este că 30 de elevi într-o clasă sunt mulți pentru învățarea unei limbi. Dar trebuie să lucrăm cu ce avem, nu are rost să ne lamentăm sau să criticăm. Numărul ideal de elevi într-o clasă ar fi de 15. Dacă sunt 30, este mult mai complicat managementul clasei pentru că sunt mai mulți elevi, iar profesorul nu se poate ocupa de toți. Însă, cred că este foarte important să încurajăm munca în echipă. Atunci, echipele trebuie pregătite, trebuie antrenate, trebuie ca membrii să se cunoască între ei, trebuie să învețe să colaboreze unul cu celălalt. Dar acesta este un alt lucru care necesită timp. Nu poți improviza asta sau să le spui: „Ei bine, acum vom lucra pe echipe. Veniți voi 4, și voi 4...”. Nu, trebuie să facem

activități preparatorii, trebuie să ajutăm elevii să se cunoască între ei. Poți coopera cu colegii doar atunci când îi cunoști, când ai încredere, când știi cum să relaționezi cu ei.

Andreea Stîngă: Și legat de diferența de nivel? Să lucreze cei avansați cu începătorii? Îi amestecăm?

Daniel Cassany: Da, da. Un nivel uniform este mult mai ușor de gestionat, dar cred că ajunge să fie un subiect utopic deoarece în zilele noastre elevii învață mai multe lucruri în afara școlii. Atunci, pornind de la același nivel, unii elevi prind mai mult, alții mai puțin, pe unii îi interesează mai mult, pe alții mai puțin, unii rezolvă mai bine o activitate pentru că au cunoștințe anterioare, iar alții se pierd. Așadar, diferența de nivel este foarte comună la cursurile de spaniolă ca limbă străină și nu numai, și acest lucru nu ar trebui să fie o problemă. Este important să îi amestecăm, să nu fie grupuri cu persoane doar de nivel avansat și alte grupuri cu persoane care întâmpină multe dificultăți, să le îmbinăm, pentru că în acest fel elevii se pot ajuta unul pe celălalt, și astfel pot învăța mai mult. Având o abordare cooperativa, elevii se pot ajuta între ei.

Andreea Stîngă: Atunci, învățarea prin cooperare este o strategie-cheie.

Daniel Cassany: Da, cred că este una dintre cele mai mari inovații și contribuții ale predării limbii spaniole ca limbă străină.

Andreea Stîngă: Și dacă ne gândim la competențe, pe care ar trebui să insistăm mai mult la un nivel A1, de exemplu? Le lucrăm pe toate în mod echilibrat sau insistăm pe una anume?

Daniel Cassany: Ei bine, asta depinde de nevoile lor. Acum se oferă mai multă atenție competențelor orale, dar este posibil să avem studenți foarte alfabetizați și care sunt obișnuiți să folosească scrisul ca instrument de învățare, în acest caz lor le va plăcea mai mult să scrie. În schimb, s-ar putea să avem cursuri în care să lucrăm cu persoane mai în vârstă, care își doresc să învețe spaniola doar din motive legate de turism sau cultură, pentru a vedea

seriale în spaniolă, pentru a înțelege diferite rețete și atunci, pe aceștia nu îi interesează neapărat limba scrisă. Este o decizie pe care trebuie să o luăm în funcție de studenți, de instituție, de obiectivele cursului etc.

Andreea Stîngă: Bine. Și pe final, dacă ați putea să ne împărtășiți vreo anecdotă sau vreo experiență dificilă pe care ați avut-o de-a lungul anilor și cum ați gestionat-o... După atâția ani de experiență, bănuiesc că s-au întâmplat multe lucruri.

Daniel Cassany: O să povestesc o anecdotă simplă, de la care au trecut mulți ani, într-o vreme în care predam cursuri de catalană ca limba a doua. Știi că aici în Cataluña se vorbește și catalană, care este o altă limbă romanică. Eu am început predând cursuri de catalană pentru adulți. La un moment dat mi-am pierdut vocea din cauza unei răceli, pentru 3 săptămâni nu am putut vorbi sau vorbeam foarte rău și îmi amintesc că a trebuit să țin orele mut, fără să pot vorbi (și în condiții limitate, pentru că nu existau videouri, nici telefoane mobile, nici toată tehnologia pe care o avem acum).

Andreea Stîngă: Și ce ați făcut?

Daniel Cassany: Am folosit niște resurse de „silent way”, o metodă celebră de predare a limbilor străine, vorbesc despre anii 90.

Andreea Stîngă: Metoda silențioasă....

Daniel Cassany: Da. De asemenea, am folosit mult gesticularea și le ceream studenților să mă ajute citind texte, oferind instrucțiuni, lucrând cu multe activități pregătite deja. Trebuia să pregătesc mult orele înainte, să scriu textele. Nu aveam internet, așa că trebuia să scriu și să tipăresc textele pentru ca studenții să înțeleagă scrisul. A fost puțin costisitor, dar a fost distractiv.

Andreea Stîngă: Așadar, există metode și pentru astfel de situații, nu?

Daniel Cassany: Ei bine, profesorul are un anumit rol de clovn, așa că acesta poate fi exploatat.

Andreea Stîngă: Trebuie să te adaptezi, aceasta este concluzia întâlnirii noastre.

Daniel Cassany: Da.

Andreea Stîngă: Ei bine, asta a fost tot. Vă mulțumesc pentru toate ideile, pentru toate sfaturile oferite și așa cum spuneam la început, cred că vor fi de folos pentru mulți profesori.

Daniel Cassany: Mulțumesc mult, Paula Andreea. Vă doresc tot ce e mai bun și sper ca totul să meargă foarte bine!

Entrevista a Edyta Denst-García

Profesora de español en la Universidad Nazarbayev en Nur-Sultán, en la escuela de Ciencias y Humanidades (Departamento de Lenguas, Lingüística y Literatura).

Julio Novillo: Edyta, gracias por aceptar la entrevista.

Edyta Denst-García: Gracias a ti, muchas gracias. Siempre muy contenta de poder colaborar y trabajar contigo.

Julio Novillo: Muchas gracias. Cuéntanos un poco quién eres y qué haces, dónde estás.

Edyta Denst-García: Bueno, yo me llamo Edyta-Denst García. Soy profesora de español, llevo ya en esta profesión casi veinte años, parece mentira. Trabajé en diferentes ámbitos: un poquito en mi tierra, en Polonia; después pasé casi siete años en España enseñando español para extranjeros, como también polaco y ruso para españoles; siete años trabajé también en Filipinas, en el Instituto Cervantes de Manila, y ahora llevo ya ocho años en Kazajistán, en la capital, Astaná, en dos universidades. La universidad donde trabajo ahora se llama Universidad Nazarbayev.

Julio Novillo: Vale, muy bien. Bueno, pues entonces yo te voy a hacer algunas preguntas y vamos a ver qué nos cuentas. ¿Crees que ser profesor es una profesión importante?

Edyta Denst-García: Claro que sí. Creo que ser profesor es una profesión importante. Una profesión en la que tiene que gustarte tener contacto con la gente en general, tanto con los jóvenes como con los mayores, depende de a quién enseñes, claro. En nuestra profesión, es muy importante tener mucha calidad humana, que a veces no se aprecia lo suficiente. Hablamos mucho de la profesionalidad, de los conocimientos didácticos, que, por supuesto, son importantísimos. Nadie les quita importancia, pero es una profesión en la que

debería contar mucho la calidad humana del profesor, de poder animar a los alumnos o, por lo menos, no desmotivarlos. La verdad, en mi caso, siempre ha sido la profesión que he querido ejercer. He querido ser profesora y nunca me he arrepentido. Y sigo disfrutando después de casi veinte años. Sigo disfrutando en la clase del contacto con los estudiantes jóvenes (en general trabajo con estudiantes universitarios).

Julio Novillo: Vale. ¿Qué características admiras de tus compañeros o de compañeros que hayas tenido a lo largo de tu carrera?

Edyta Denst-García: Esto yo creo que un poquito ya lo he mencionado, pero esta es una pregunta muy, muy interesante. He tenido unos compañeros magníficos a lo largo de mi experiencia profesional y, la verdad, de muchos he copiado algunas cosas y ha sido un placer enorme trabajar con ellos. Sobre todo, aprecio la calidad humana y su profesionalidad. Aunque también, en casos muy contados, he dado con gente que no debería trabajar en nuestra profesión, todos guardamos algún recuerdo de nuestra infancia... Todos sabemos cómo un profesor aparentemente preparado puede desanimar. Sinceramente, creo que, si algo hacemos regular en alguna clase didácticamente, lo podemos mejorar en la siguiente, podemos arreglarlo. Si hacemos algún daño moral al alumno o lo desmotivamos, es muy complicado dar un paso para atrás. Por eso creo mucho en lo que yo llamo calidad humana, ¿no? Y saber actuar, sí, actuar un poco como psicólogo en la clase también, sobre todo en clase de lenguas extranjeras.

Julio Novillo: ¿Algún consejo para comunicarnos mejor con nuestros estudiantes?

Edyta Denst-García: Escucharlos y escucharlos. Y un poquito hacer retrospección, no olvidarnos de cómo nos sentíamos nosotros. Y siempre digo que, si estuviera en mi poder, yo obligaría a todos los profesores de lenguas extranjeras, por lo menos una vez cada diez años, a que se apunten a clases de alguna lengua extranjera desde cero para que vuelvan a sentir lo que sienten nuestros alumnos, porque se nos olvida, y creo que es muy importante volver a ponernos en su lugar.

Julio Novillo: Muy interesante. Vale, ¿cómo te has sentido durante la pandemia con el hecho de tener que ayudarnos de la tecnología para enseñar? ¿Crees que estabas preparada?

Edyta Denst-García: Bueno, ahora lo mío no va a sonar muy modesto, pero yo he tenido mucha suerte de trabajar con mis compañeros en el Instituto Cervantes de Manila, donde también dábamos clases online, no por cuestiones de salud, sino simplemente porque vivíamos en una urbe enorme (el área metropolitana de Manila tiene casi quince millones de habitantes) y, a veces, por las necesidades del mercado, teníamos que ofrecer clases online. Entonces, trabajábamos con la herramienta gratuita de Gmail. Y, claro, al llegar la pandemia, la verdad es que la única dificultad que yo veía al principio era manejar Zoom (pero esto fue cuestión de unos cuantos días). Además, el problema era la falta de contacto físico, sobre todo para los principiantes. Me explico: yo, en clase, hago teatro, actúo, me muevo. Aunque por la pantalla también se me ve, no es lo mismo que en la clase, ¿no? Y a veces los alumnos de aquí son muy cariñosos, se acercan, se abrazan, y esto lo echábamos todos de menos, tanto ellos como yo. Pero no, no me causó muchos problemas pasar a lo digital.

Julio Novillo: ¿Consideras que es bueno usar la tecnología en clase? No simplemente cuando no hay otro remedio, sino como algo voluntario, algo elegido. ¿Crees que es positivo?

Edyta Denst-García: Las nuevas tecnologías hoy día han entrado en todos los campos de nuestra vida. Sería no natural no usarlas en clase, ¿no? Porque las usamos para todo, o sea, es muy difícil encontrar algún campo de nuestra vida donde no las usemos. Entonces es algo natural. Nuestros alumnos son nativos digitales. Para ellos es algo tan normal como para nosotros usar un boli. Entonces sería algo artificial, aunque yo en la vida privada intento limitar bastante el uso, por ejemplo, de las redes sociales. Intento un poco aparcarlo, porque sé que abusar puede causar problemas, pero no podemos prescindir de las nuevas tecnologías en clase. Y, además, esta posibilidad de tener acceso a materiales auténticos de lectura, de audio, de video es alucinante.

Hay que ver que yo he aprendido lenguas sin aquello, con unos casetes de canciones españolas. Y eras la reina de la escuela porque tenías canciones en español. Entonces claro, ahora nuestros estudiantes no tienen este problema. El mundo ha cambiado y, por supuesto, tenemos que ir a la par con este progreso.

Julio Novillo: Vale, ahora pasamos a otro tema que sería el estrés, ¿no? ¿De qué manera influye el estrés en el proceso de enseñanza-aprendizaje?

Edyta Denst-García: El estrés… yo creo que todos, todos los profesionales, pasamos algunas cosas por nuestro filtro personal, lo queramos o no. Yo, me conoces, soy una persona bastante nerviosa, activa pero supernerviosa. A mí el estrés nunca me ha ayudado, siempre ha sido algo negativo. Yo no creo que el estrés pueda ayudar. Bueno, es verdad que, en algunos momentos para centrarte mejor, un nivel muy bajito de estrés te podría motivar un poquito. Pero bueno, yo intento, por ejemplo, en mis clases, eliminar el estrés, eliminarlo al máximo. Si dependiera de mí, yo no evaluaría a mis alumnos durante los dos o tres primeros años de aprendizaje, porque veo que en algunos casos es un estrés añadido y, por lo tanto, no sé si merece la pena evaluar. Es verdad que ni en Kazajistán ni en ningún otro país se hace esto que acabo de comentar, ¿no? Tenemos la evaluación cada semestre, cada trimestre, etcétera. Y tenemos que evaluar a nuestros alumnos. Pero menciono esto porque la evaluación provoca bastante estrés entre los estudiantes. Después con la gente mayor es diferente porque ya creo que nuestra experiencia de la vida nos ha mostrado que no es lo más importante; tiendes a relativizar la evaluación. Pero para los jóvenes es muy importante, y ahora, en las clases, intento, claro, siempre poner un ambiente agradable. Sé que mis alumnos lo agradecen mucho porque cuando me dan su feedback lo subrayan. Por supuesto, no todo depende de mí, pero yo, por lo menos por mi parte, intento hacer todo lo que puedo.

Julio Novillo: Vale. ¿Cuáles son las interferencias con la lengua materna que más se producen, según tu experiencia? Algunos ejemplos que nos puedas decir.

Edyta Denst-García: Yo creo que lo de la interferencia de la lengua… a nivel fonético, está muy presente, seguro. O sea, la lengua materna influye en los problemas fonéticos del español. Ahora bien, interferencias a nivel gramatical, léxico… ¿sabes que lo más gracioso es que a veces los kazajos cometen los mismos errores que mis alumnos filipinos? Y que, bueno, un kazajo y un polaco todavía podrían coincidir en algo. Para entendernos, yo tengo una mayoría de estudiantes kazajos que son nativos de ruso, y el ruso y el polaco son lenguas parecidas. Entonces, claro, aquí podría tener alguna explicación. Pero, ¿y el tagalo? Bueno, muchos filipinos hablan tagalo, la lengua oficial de Filipinas (lengua nativa para los habitantes del sur de la isla de Luzón), y también la mayoría tienen nivel C1 de inglés. Y, sin embargo, muchos errores son los mismos.
Entonces, en esto de las interferencias, creo que de la lengua ya no depende tanto, más bien son dificultades de la misma lengua española. Dificultades que ofrece el español con los que se encuentran prácticamente todos los extranjeros, creo. Ahora estoy pensando en mis alumnos coreanos, en Filipinas también tenía muchos alumnos coreanos. Pero ahí la diferencia sobre todo era la dificultad fonética. Y, por supuesto, no tenían seis mil palabras españolas, como es el caso del tagalo. Es verdad que algunas palabras son falsos amigos; pero bueno, por supuesto, un coreano no tiene este regalo a la hora de empezar a estudiar el castellano. Resumiendo, la interferencia de la lengua materna es obvia a nivel fonético. Además, ahora también tengo una alumna kazaja, pero nativa de chino, y sí que tiene más problemas fonéticos que sus compañeros kazajo o rusohablantes.

Julio Novillo: Ajá. ¿Y qué les cuesta más pronunciar en general? ¿Vocales? ¿Consonantes? ¿Alguna letra en particular?

Edyta Denst-García: ¿A quiénes?

Julio Novillo: Pues en general a los alumnos asiáticos, ¿no? De los que hemos estado hablando: filipinos, coreanos, chinos, etc.

Edyta Denst-García: Los chinos tienen otro problema que no tienen, por ejemplo, los kazajos ni los filipinos; los chinos, bueno, la “r”. También, como

la entonación es diferente, parece como más pausada… se nota más que es un extranjero el que habla, ¿no? Los kazajos no suelen tener problemas de pronunciación, lo que sí que es curioso es que palatalizan algunos sonidos como la "t" en la combinación con "ie", como en la palabra tiene. Lo curioso es que los filipinos lo pronunciaban igual, lo que me sorprendió. Pero en los kazajos es muy fácil eliminar este problema explicándolo un poco, comparando, porque los kazajos lo hacen porque están acostumbrados a ciertos signos de ortografía. Bueno, yo no quiero entrar en detalles explicando el idioma ruso, pero es cosa más bien de su mala interpretación de la ortografía latina. Por eso, es muy fácil eliminarlo. Es cuestión de explicarlo, hacer una transcripción al ruso y prácticamente el problema desaparece. En el caso de los filipinos era un poquito más complicado.

Julio Novillo: Vale. Hemos estado hablando antes un poco sobre los materiales auténticos. Nos has contado cómo aprendías idiomas, ¿no? Con una casete. Y bueno, está claro que es importante el uso de materiales auténticos. ¿Cómo adaptas tú esos materiales en clase? ¿Cómo adaptas los materiales? Esos materiales que utilizas para la clase de español.

Edyta Denst-García: Bueno, pues para la lectura usamos muchos artículos de prensa. Precisamente hace poco, desgraciadamente, se cerró una de las páginas más útiles (www.practicaespanol.com). Los textos de prensa tenían la división por niveles, que era muy interesante, desde A1 hasta C2, que era muy útil para los alumnos, sobre todo, para los niveles A1 y A2. Por supuesto, nos quedan otras páginas, pero ya no están tan enfocadas en lo didáctico, aunque el profesor puede adaptarlas. Quiero subrayar que trabajar con textos auténticos a partir de B2 suele ser algo más que natural, pero para niveles más bajitos dar cosas auténticas o prepararlas, y enfocar las actividades para que los alumnos disfruten de las mismas, les motiva muchísimo. Es decir, si pueden entender algo que sea para nativos es un subidón de motivación siempre. Por eso, por supuesto, pregunto a los alumnos qué temas les interesan. Lo mismo con las canciones. Yo ya no elijo las canciones, prácticamente las eligen ellos. Eso sí, yo las propongo en un momento didáctico adecuado. Por ejemplo, me encanta Julio Iglesias, pero no se me ocurre ponerles sus canciones. Eso sí, todos tienen que saber al acabar dos

cursos conmigo quién es Julio Iglesias, que es el padre de Enrique. ¡Cómo ha cambiado el mundo! Pero preparo canciones de Enrique o de Maluma, ¿no? Maluma también está de moda. Y para español coloquial trabajo mucho las parodias de Los Morancos, o de José Mota, eso sí que les gusta. Ese tipo de canciones, las parodias, les gustan muchísimo. Pero las canciones de Nino Bravo y de Julio Iglesias me quedan para escucharlas después de las clases. Bueno, reconozco que hace quince años sí que lo enseñaba y ¡estaba tan contenta! Pero bueno, ahora ya no…

Julio Novillo: Claro, sí, hay que adaptarse un poco a sus gustos, ¿verdad?

Edyta Denst-García: Hombre, claro.

Julio Novillo: A mí a veces también me preguntan: ¿conoces esta canción?, ¿conoces a este cantante? Y pues a muchos no los conozco, ¿no? Y entonces enseguida voy a buscarlos e intento ver un poco la temática, ¿no? Y, si creo que es conveniente, pues se puede usar en clase, ¿no? Porque es algo que ellos ven más cercano y les interesa más saber qué dicen esas letras y entender un poco las canciones.

Edyta Denst-García: Claro. Yo me acuerdo de que una vez, el año pasado, cuando dábamos las clases online, me interesó en algún momento didáctico trabajar algún aspecto gramatical o léxico y usar la canción con este fin. Nunca escuchamos solo por escuchar en clase, claro. Entonces tenía dos o tres canciones y se las dejé para que ellos votaran cuál de ellas trabajar en clase. Esto sí les pareció muy bien.

Julio Novillo: Claro, claro. Edyta, en los manuales se debe usar la lengua materna de los estudiantes, ¿sí o no? ¿Qué opinas?

Edyta Denst-García: Yo creo que no. Mira, aquí en los manuales que usamos en clase no creo que haga falta para nada. Ahora bien, los manuales para que un alumno estudie solo, ni entro ni salgo. Aquí cada uno que estudie como quiera, ¿no? Pero, en los manuales que usamos, yo creo que para nada. Eso no quiere decir que nunca en mi vida pueda yo como profesora recurrir a la

lengua materna de los estudiantes. Porque, de hecho, a veces, recurro. Sobre todo cuando puedo ahorrar mucho tiempo si lo explico en ruso o comparo con alguna estructura gramatical en ruso. Pero, normalmente, en mi clase, desde la primera clase literalmente, suelo hablar solamente en español. La primera clase siempre es un choque para mis alumnos. Sobre todo, aquí, porque no están acostumbrados. Yo me presento en español y les hablo en español y, al finalizar la primera clase, saben presentarse. Y, normalmente, no solemos decir nada en inglés ni en ruso. Y claro, al final reconocen que, aunque el primer día sí que es un poco difícil… bueno, incluso estresante para algunos, a la larga da resultados impresionantes respecto a la comprensión auditiva. Volviendo a la pregunta, creo que en los manuales no hace falta recurrir a la lengua nativa del estudiante.

Julio Novillo: Vale. Si un estudiante te preguntase cuánto tiempo necesita para alcanzar un nivel C1 en español, ¿qué le dirías?

Edyta Denst-García: ¡Vaya! Primero, lo que quiero decir es que ahora está muy de moda “El chino en siete días”, “El español en dos días”, “El ruso en tres...”. Vamos, a mí me pone de los nervios. Creo que el ritmo de vida es acelerado, todo lo tenemos que hacer superrápido. Es como si el estudiante que ha empezado quisiera mañana leer Don Quijote. Creo que es honesto hablar con los alumnos de las expectativas y las posibilidades reales. Es más, creo que es nuestra obligación. En medio año, incluso viviendo en un país de habla hispana, uno no va a conseguir el nivel C1. Bueno, hay algunos que aprueban los exámenes, es verdad, que yo tengo algunos alumnos que en dos años aprobaron el examen de C1 sin salir de Kazajistán, aunque son casos contados. ¿Cuántos años, cuántas horas se necesitan? El Instituto Cervantes para cada país tiene establecido las horas que se necesitan para llegar a cada nivel dependiendo de la lengua materna del estudiante. Pero es una información orientativa. Además, sabemos que nuestros alumnos, sobre todo en niveles a partir de B1, presentan un desnivel en los mismos grupos. Creo que todos hemos dado con grupos donde el nivel varía mucho.
Entonces, es bastante personal. Creo que deberíamos ser honestos, deberíamos enseñarles a disfrutar del proceso y que ellos también entiendan que empiezan a aprender español hoy, ¿no?, dieciocho de marzo, por decir

algo, pero no van a acabar nunca. Es un aprendizaje durante toda la vida y no "voy a estudiar español durante dos años, apruebo el examen, consigo el C1, y ya está". No, eso no funciona así. Estamos enfocados en el resultado, pero no en el proceso, y creo que es muy importante también disfrutar del proceso, y aprender de ello.

Julio Novillo: Estoy de acuerdo. Vale, otro tema. Hemos hablado también de cómo comunicarse con los estudiantes, ¿no? Cómo llegar a los estudiantes. Vale. ¿Cómo podemos fomentar eso en general?

Edyta Denst-García: Pues hay que escucharlos mucho, ¿no? Escuchándolos. Hay alumnos que necesitan hablar contigo. Bueno, hablar… normalmente unos son más extrovertidos, otros menos, ¿no? Pero, con el tiempo, hasta los más tímidos hablan... Yo creo que, si tú fomentas un buen ambiente en clase, se comunicarán con más facilidad. También, a veces cuesta que hablen entre ellos, pero tenemos que fomentar una buena relación entre ellos. También, es conveniente quitar algunas tensiones internas, digamos. En la universidad hay mucha competencia. Si el ambiente es agradable, ellos se abren, hablan mucho. Por lo tanto, para que ellos hablen debemos escucharlos.
Es verdad, nosotros como profesores tenemos que evaluar, pero no ser robots. El robot dice que las normas son así y ahora yo a todo el mundo tengo que tratarlo de la misma manera, pero sabemos que eso no funciona en ningún ámbito, que hay alumnos que necesitan más contacto, otros necesitan más comprensión… A uno le pones una nota un poquito más alta de la que se merece y eso le motiva, y al siguiente semestre es el mejor alumno porque lo has motivado. A otro, puede que le influya esta medida precisamente, y tienes que ser más exigente ¿no? Entonces, este enfoque personal yo creo que es muy importante y da resultados. Que a veces puedes fallar y puedes cometer un error, por supuesto, porque superhombres no somos, ni supermujeres tampoco, pero creo que es muy importante no ser un robot. Y ellos lo aprecian mucho, o casi todos. Sí. ¿Pero tú hablas de esta comunicación? Porque ahora he pensado que a lo mejor pensabas en la comunicación en clase para que hablaran en clase.

Julio Novillo: No, no, me refería a eso, a llegar al estudiante.

Edyta Denst-García: Ah, sí.

Julio Novillo: Vale, sí, muy interesante. Al final es el profesor el que tiene que adaptarse, ¿verdad? A las necesidades individuales, saber detectarlas y saber adaptarse.

Edyta Denst-García: Claro, bueno, tú ves que, por ejemplo, hay alumnos que les da igual ocho que ochenta. Pero a otros les afecta mucho, por su forma de ser, por circunstancias que muchas veces desconocemos, y claro, sería lo mejor ser justos pero, ¿y si haces algunas excepciones? ¿Y si puedes ayudar a uno en un momento concreto cuando los demás no lo necesitan? Resumiendo, creo que esto me da resultados, o por lo menos lo espero.

Julio Novillo: Vale, muy bien. Nos has dicho antes que eres un poco nerviosa, una persona un poco nerviosa. ¿Cómo gestionas eso en clase? ¿Cómo es el manejo de la clase cuando te pones nerviosa? O sea, ¿cómo controlas la situación?

Edyta Denst-García: Mira, Julio, sí, tú me conoces, que soy muy nerviosa. Cuando soy ponente en una conferencia o cuando tengo que hacer, no sé, yo misma un examen, me puedo poner nerviosa, o por otras mil cosas. Pero te digo una cosa: empecé a dar clases con veintidós años, eran prácticas. En aquel momento sentía mucha emoción y excitación, pero yo en la clase nunca, nunca he tenido miedo de estar enfrente de los alumnos. A lo mejor porque de niña iba con mi madre a su escuela (y mi madre también era profesora). El mejor regalo que podía hacerme mi madre por mi cumple era llevarme una vez al año a su escuela y yo me sentaba en la última fila y ahí la veía, observaba la clase y tal. Toda mi vida he querido ser profesora. Entonces es un ambiente en el que yo disfruto. Con esto no quiero decir que nunca haya algunas situaciones de estrés en el aula, pero son puntuales.… Eso sí, intento ser como soy yo. Nunca aparento ser lo que no soy con mis alumnos. Ni tampoco quiero mostrarles que nunca me equivoco o que siempre tengo razón, porque esta actitud te puede llevar a un abismo. O sea, si tú no sabes reconocer que no sabes algo o que incluso te has equivocado, yo creo que

entonces es muy difícil manejarlo. Yo esto ya lo he asumido en algún momento y creo que es mucho mejor. Te cuento una anécdota. En clases de metodología nos enseñaban lo siguiente: si no sabes responder a la pregunta del estudiante, le pasas la pelota: ¿Y tú no lo sabes? ¿Cómo que me preguntas y tú no lo sabes a estas alturas? Pero, bueno, yo nunca aconsejaría a un compañero sin experiencia recurrir a estos "trucos". Me acuerdo de que un año después de aquella clase de metodología, una profesora en otra universidad de Polonia me respondió con esas mismas preguntas; como te imaginas, no pude aguantar la risa. Cuando ya estás seguro de lo que haces y de tu profesionalidad, con toda la tranquilidad reconoces tus límites.

Julio Novillo: Claro, claro. Es mucho más estresante intentar dar una cara que no es la real, ¿verdad? Intentar hacer un papel.

Edyta Denst-García: Tiene que ser horrible. Es muy complicado, y sobre todo sufres tú como profesor, porque a quien engañas es a ti mismo. Entonces tiene que ser bastante complicado.

Julio Novillo: Claro, claro. Bueno, en clase de ELE enseñamos cultura también. Tú has tenido alumnos de diferentes países, ¿no? De diferentes etnias. ¿Es diferente enseñar cultura a un grupo en Kazajistán que a un grupo en Filipinas, por ejemplo? O en cualquier otro lugar, ¿no? En Polonia…

Edyta Denst-García: Hombre, nunca separo la lengua y la cultura, siempre van unidas, esto está claro. La geografía, algo de historia (lo básico), política, etcétera, estos aspectos van unidos a la enseñanza del idioma. Por supuesto, depende del nivel, pero desde la primera clase los aspectos socioculturales están presentes. Sin embargo, hay algunos aspectos que son temas tabúes en diferentes culturas. Fíjate, ahora estoy pensando en Filipinas. Filipinas es un país católico, muy católico, un país donde no existe el divorcio. Entonces, claro, por ejemplo, no están permitidas escenas de sexo, ni siquiera de un beso, nada, cero. Yo me acuerdo de que en Filipinas veíamos Televisión Española y te quitaban la imagen cuando se besaban. O sea, era una serie que ponían a la hora de la sobremesa en España, es decir, para todos los públicos.

Entonces, claro, yo trabajaba en el Cervantes, estábamos en territorio español. En teoría, podíamos hacer lo que quisiéramos, bueno, lo que en España haríamos, ¿no? Por ejemplo, poner una serie u otra, una escena de una película, etcétera. Pero ya fuera, en otras instituciones donde también dábamos clases, no. Entonces, claro, tienes que respetar las otras normas. Otra cosa es que hables de diferentes aspectos culturales, pero siempre y cuando no ofendas los sentimientos de los locales, para no poner a los estudiantes en una situación incómoda. Aquí, por ejemplo, en Kazajistán, el tema de la homosexualidad es un tema tabú. No sé si tú conoces la película Fuera de carta. Fuera de carta, una de las películas que, por cierto, en Filipinas ganó el primer premio en un festival de cine español… una comedia donde no hay nada absolutamente de sexo, pero habla de una relación de dos chicos gais y, claro, aquí, en Kazajistán, es muy complicado ponerla, por ejemplo, en la universidad. No hablo de la mía, porque la mía es un caso aparte. Aquí sí que podría ponerla sin ningún problema, pero en las otras universidades no tanto. De hecho, una vez en una clase sí que la puse y un alumno se fue de clase. Después, este mismo estudiante se fue a España, volvió y… vamos, ya era otro cantar. Pero esas cosas sí que hay que tenerlas en cuenta, ¿no? Para respetar su cultura y acostumbrar a los alumnos a tratar algunos temas hay que ir poco a poco. Porque tampoco es cuestión de que hablen solo de su país en español. No tiene sentido. Tienen que conocer la cultura del idioma que estudian, ¿no? Es un deber nuestro, de los profesores, conocer su cultura y saber manejar cuestiones "incómodas".

Julio Novillo: Claro, sí. Tampoco se trata de censurarnos nosotros mismos, pero tener en cuenta sus gustos y sus prioridades, y qué es lo que les puede molestar.

Edyta Denst-García: Sí, poco a poco. Esa es la cuestión… porque, al final, todo se puede, ¿no? Simplemente, hacerlo mostrando que tienes también mucho aprecio por su cultura. Y que no somos mejores o peores. Simplemente que lo vemos o expresamos de otro modo, porque al final somos iguales. Lo único es que expresamos las cosas de otra manera. Esta es mi humilde opinión.

Julio Novillo: Muy bien. Y, bueno, ya para terminar, la última pregunta que te voy a hacer es sobre el feedback, sobre la retroalimentación. ¿Crees que es importante? ¿Cuándo hay que hacerla? ¿Se hace siempre? ¿Se hace al final? En cuanto a la corrección de errores también.

Edyta Denst-García: El feedback. Hay diferentes tipos de feedback, ¿no? ¿Te refieres de mí hacia ellos o de ellos hacia mí? ¿O cualquiera de los dos?

Julio Novillo: Sí, sí, me refiero a los dos.

Edyta Denst-García: Por lo que se refiere a las diferentes formas de corregir, bueno, no de corregir, sino de dar feedback, de decir, comentar lo que hacen bien y lo que hacen mal, de alguna manera te lo he comentado antes. A los profesores no solo nos debería interesar el resultado, sino también el proceso, las estrategias que usan, cómo aprenden. Debería ser muy importante y deberíamos evaluar también el proceso de aprendizaje. Eso sería lo perfecto. Pocos sistemas lo permiten, los sistemas educativos están enfocados en el fondo en evaluar el resultado. Por supuesto que cuando evaluamos expresiones orales o expresiones escritas sí que tenemos cierto margen de apreciar más el progreso del alumno. Sin embargo, por lo que se refiere al feedback hacia nosotros, es también muy importante. Saber lo que les gusta, con qué disfrutan. Además, se dan cuenta de que a la hora de darnos su feedback también analizan qué han aprendido, qué les ha sido útil, interesante, etc.

Julio Novillo: Vale, muy bien. Pues esto sería todo, Edyta. Muchas gracias por colaborar con nosotros y por participar.

Edyta Denst-García: Pues muchas gracias a vosotros. Bueno, a vosotros y a ti.

Julio Novillo: Sí, bueno, a todos los profesores. Y nada, muchas gracias por tu tiempo y buena suerte, y nos vemos pronto.

Edyta Denst-García: Igualmente, Julio. Muchísimas gracias, un placer como siempre.

Interviu cu Edyta Denst-Garcia

Profesoară de limba spaniolă la Universitatea Nazarbayev din Nur-Sultán, Școala de Științe și Științe Umaniste (Departamentul de Limbi, Lingvistică și Literatură).

Julio Novillo: Mulțumesc că ai acceptat acest interviu.

Edyta Denst-García: Eu îți mulțumesc, sunt foarte fericită să pot lucra și colabora cu tine!

Julio Novillo Mulțumesc mult! Spune-ne ceva despre tine, cine ești, cu ce te ocupi, unde ești acum?

Edyta Denst-García: Eu mă numesc Edyta Denst-García, sunt profesoară de limba spaniolă și profesez de aproape 20 de ani. Am lucrat în diferite locuri, puțin în țara mea natală, în Polonia, apoi aproape 7 ani în Spania predând spaniolă străinilor, dar și rusă și poloneză. 7 ani am lucrat, de asemenea, în Filipine la Institutul Cervantes din Manila și 8 ani în Kazahstan, în capitala Astana, la două universități. Universitatea la care lucrez acum se numește Universitatea din Nazarbayev.

Julio Novillo: Foarte bine. Acum îți voi adresa o serie de întrebări și vom vedea ce ne vei spune. Crezi că a fi profesor este o profesie importantă?

Edyta Denst-García: Sigur că da, cred că e o profesie importantă. Este o profesie care necesită, înainte de toate, să îți placă contactul cu oamenii, nu contează dacă sunt tineri sau mai în vârstă, depinzând de cui predai. În această profesie este foarte importantă calitatea umană, care uneori nu se apreciază suficient. Vorbim mult despre profesionalism, cunoștințe didactice care, evident, că sunt foarte importante. Nimeni nu neagă importanța lor, dar ar trebui să conteze mult latura umană a profesorului, pentru a-i putea încuraja pe elevi sau cel puțin, pentru a nu-i demotiva. În cazul meu, să fiu sinceră, a fost profesia pe care mi-am dorit-o dintotdeauna. Mereu mi-am dorit acest

lucru și nu am regretat. Și continuă să îmi facă plăcere după aproape 20 de ani. Îmi face plăcere să fiu în clasă cu elevii (în general, lucrez cu studenți).

Julio Novillo: Ce calități ale colegilor de breaslă sau a celor pe care i-ai întâlnit de-a lungul carierei tale admiri?

Edyta Denst-García: Cred că am menționat asta deja, dar este o întrebare foarte interesantă. De-a lungul carierei mele am avut colegi magnifici și, să fiu sinceră, de la mulți am preluat câte ceva și a fost o enormă plăcere să lucrez cu ei. Mai presus de toate, apreciez capacitatea de a fi uman și profesionalismul. Deși, în cazuri foarte rare, am întâlnit oameni care nu ar trebui să lucreze în profesia noastră, toți avem o amintire din copilăria noastră... Știm cu toții cât de descurajator poate fi un profesor aparent pregătit. Eu cred cu sinceritate că atunci când facem ceva în mod continuu la clasă din punct de vedere didactic, îl putem îmbunătăți întotdeauna pentru următoarea oră, îl putem desfășura altfel. Dacă provocăm traume de ordin moral unui elev și îl demotivăm, e foarte complicat să mai reparăm asta. De aceea, eu cred cu tărie în această calitate pe care eu o numesc a fi uman și a ști să acționezi puțin și din punct de vedere psihologic la cursuri, mai ales în cazul predării limbilor străine.

Julio Novillo: Ai vreun sfat despre cum putem comunica mai bine cu elevii noștri?

Edyta Denst-García: Să îi ascultăm. Și puțină retrospectivă, să nu uităm cum ne simțeam noi. Întotdeauna spun că dacă aș putea, aș obliga toți profesorii de limbi străine, cel puțin o dată la 10 ani, să se înscrie la cursurile unei limbi străine de la 0 pentru a resimți ceea ce simt elevii noștri. Pentru că asta se uită, se uită și cred că e important.

Julio Novillo: Foarte interesant. Cum te-ai simțit în pandemie legat de faptul că a fost nevoie de folosirea tehnologiei pentru a preda? Crezi că erai pregătită?

Edyta Denst-García: Ceea ce voi spune acum nu va suna foarte modest, dar eu am avut norocul de a lucra online cu colegii mei la Cervantes, în Manila, și nu din cauza pandemiei, ci pur și simplu pentru că locuiam într-un oraș enorm. În Manila sunt aproape 1,5 milioane de locuitori și oferirea cursurilor online era nevoia pieței. Am lucrat cu Gmail. Și, bineînțeles, când a venit pandemia, adevărul este că singura dificultate pe care am văzut-o la început a fost gestionarea Zoom (dar a fost o chestiune de câteva zile). În plus, problema a fost lipsa contactului fizic, mai ales pentru începători. Să explic puțin: eu, la clasă, fac teatru, joc, mă mișc. Deși mă poți vedea și pe ecran, nu este la fel ca în clasă, nu? Și, uneori, studenții de aici sunt foarte afectuoși, se apropie, se îmbrățișează și tuturor ne-a fost dor de asta, atât lor, cât și mie. Dar nu, nu mi-a cauzat multe probleme partea digitală.

Julio Novillo: Crezi că e benefică folosirea tehnologiei la cursuri, nu doar atunci când altă soluție nu există, ci în mod voluntar? Crezi că are un efect pozitiv?

Edyta Denst-García: Noua tehnologie a intrat în toate domeniile vieții noastre, ar fi anormal să nu o folosim la cursuri, nu? Pentru că le folosim pentru orice, adică este foarte greu să găsim vreun domeniu în viața noastră în care să nu le folosim. Deci este ceva firesc. Studenții noștri sunt nativi digitali. Pentru ei este ceva la fel de normal cum este pentru noi să folosim un stilou. Deci ar fi ceva artificial, deși în viața mea privată încerc să limitez destul de mult folosirea, de exemplu, a rețelelor sociale. Încerc acest lucru pentru că știu că abuzul poate pune probleme, dar nu ne putem lipsi de noile tehnologii în clasă. Și, în plus, această posibilitate de a avea acces la materiale autentice de lectură, audio și video este uimitoare. Eu am învățat limbi străine fără aceste lucruri, cu niște casete cu cântece spaniole. Și te simțeai regina școlii pentru că aveai cântece în spaniolă. Deci, desigur, acum studenții noștri nu au această problemă. Lumea s-a schimbat și, desigur, trebuie să ținem pasul cu acest progres.

Julio Novillo: Bineînțeles! Să trecem la altă temă. Cum crezi că afectează stresul procesul de învățare?

Edyta Denst-García: Stresul... eu cred că toți dintre cei care profesăm în acest domeniu trecem anumite lucruri printr-un filtru personal. Tu mă cunoști, sunt o persoană foarte agitată, activă, dar agitată, și stresul nu m-a ajutat niciodată. A fost întotdeauna ceva negativ. Eu nu cred că stresul ajută. Ei bine, este adevărat că, în unele momente pentru a te concentra mai bine, un nivel foarte scăzut de stres te-ar putea motiva puțin. Dar eu încerc, de exemplu, la cursurile mele, să elimin stresul, să-l elimin cât mai mult. Dacă ar fi după mine, eu nu mi-aș evalua studenții în primii 2-3 ani de învățare a unei limbi străine pentru că observ că uneori asta adaugă un factor de stres încât nu știu dacă merită să treci prin această evaluare. E adevărat că nici în Kazahstan, nici în altă țară nu se practică ceea ce tocmai am spus, nu? Avem o evaluare în fiecare semestru, trimestru etc. Și trebuie să evaluăm studenții, dar menționez asta pentru că evaluarea provoacă stres studenților, nu? Ca adult este diferit pentru că experiența noastră de viață ne-a arătat că nu este cel mai important lucru; ai tendința de a relativiza evaluarea. Dar pentru tineri este foarte important, iar acum, la cursuri, încerc, desigur, să creez mereu o atmosferă plăcută. Știu că studenții mei apreciază foarte mult acest lucru pentru că atunci când îmi oferă feedback, îl subliniază. Desigur, nu totul depinde de mine, dar eu, cel puțin din partea mea, încerc să fac tot ce pot.

Julio Novillo: Care sunt cele mai des întâlnite interferențe din limba maternă din punct de vedere al experienței tale? Ne poți spune câteva exemple?

Edyta Denst-García: Eu cred că interferențele din limba maternă se petrec la nivel fonetic. Problemele fonetice în limba spaniolă depind de limba maternă a elevilor, e adevărat. Dar apoi la nivel gramatical și lexical... Știi ce e amuzant? Că atât cei din Kazahstan, cât și cei din Filipine fac aceleași greșeli. Un elev din Kazahstan și un polonez, sunt vorbitori de limba rusă, nu? Iar rusa și poloneza sunt asemănătoare din punct de vedere lingvistic. Ar putea exista o explicație în privința interferențelor pentru un elev spaniol. Filipinezii, majoritatea vorbesc tagalog, care este limba lor maternă și mulți vorbesc engleza la nivel C1, iar greșelile sunt aceleași. Deci interferențele nu sunt influențate atât de mult de limba maternă, ci sunt „probleme”, cu ghilimelele de rigoare, dificultățile limbii spaniole pentru toți străinii. Acum mă gândesc la studenții mei coreeni pentru că în Filipine aveam mulți studenți

coreeni, dar acolo diferența cea mai mare era la nivel fonetic. Limba tagalog, de exemplu, are 6000 de cuvinte spaniole, unele sunt „prieteni falși”, dar majoritatea nu. În coreană, evident, nu există acest „cadou” pentru începători. Pe scurt, interferența limbii materne este evidentă la nivel fonetic. În plus, acum am și o studentă kazahă, dar ea este vorbitoare nativă de chineză și are mai multe probleme fonetice decât colegii ei de clasă kazahi sau ruși.

Julio Novillo: Ce le este cel mai dificil să pronunțe, în general? Vocalele, consoanele, vreo anumită literă?

Edyta Denst-García: Cui?

Julio Novillo: Studenților asiatici pe care i-ai menționat, celor filipinezi, coreeni etc.

Edyta Denst-García: Chinezii au alte probleme pe care cei din Kazahstan și cei din Filipine nu le întâmpină. Pentru chinezi litera *r* și intonația e diferită, mai forțată, se simte că e vorbită de un străin. Cei din Kazahstan, nu au de obicei probleme de pronunție, ceea ce este curios este că palatalizează unele sunete precum „t” în combinație cu „ie”, ca în cuvântul *tiene*. Și filipinezii pronunțau la fel și asta m-a surprins. Dar e foarte ușor de eliminat această problemă cu ei, e nevoie doar să fie explicată și atât. O transcriere în rusă e tot ce e nevoie. Cu filipinezii era mai complicat...

Julio Novillo: Ai vorbit mai devreme despre materiale autentice, despre cum învățai cu niște casete și atunci e clar că e importantă folosirea materialelor autentice, dar acum adaptezi tu la clasă aceste materiale?

Edyta Denst-García: Ei bine, pentru lectură folosim multe articole din presă și, din păcate, o pagină care acum s-a închis și îmi plăcea mult, www.practicaespanol.com, s-a închis recent. Textele erau împărțite pe niveluri, ceea ce era foarte interesant, de la A1 la C2, acest lucru era foarte util pentru studenți, în special pentru nivelurile A1 și A2. Bineînțeles, mai avem și alte pagini, dar nu sunt atât de axate pe predare, deși profesorul le poate adapta. Vreau să subliniez că lucrul cu texte autentice de la B2 tinde să

fie mai mult decât firesc, dar pentru nivelurile inferioare, oferirea de lucruri autentice sau pregătirea lor și concentrarea activităților astfel încât elevii să se bucure de ele, îi motivează foarte mult. Adică, dacă pot înțelege ceva care este pentru nativi, este întotdeauna un impuls de motivație. De aceea, desigur, îi întreb pe elevi ce subiecte îi interesează, la fel si cu melodiile. Nu mai aleg eu melodiile, ci ei. Desigur, le propun într-un moment de predare potrivit. De exemplu, îl iubesc pe Julio Iglesias, dar nu-mi trece prin cap să cânt piesele lui. Desigur, toată lumea trebuie să știe la finalul a două cursuri cu mine cine este Julio Iglesias, și anume tatăl lui Enrique. Cum s-a schimbat lumea! Dar pregătesc melodii de Enrique sau Maluma, nu? Maluma este și el la modă. Iar pentru spaniola colocvială lucrez mult cu parodiile lui Los Morancos sau ale lui José Mota, le plac foarte mult aceste tipuri de cântece, parodii. Dar melodiile lui Nino Bravo și Julio Iglesias rămâne să le ascult eu după cursuri. Ei bine, recunosc că acum 15 ani le foloseam în predare și am eram atât de fericită, dar acum nu...

Julio Novillo: Trebuie să ne adaptăm la gusturile lor.

Edyta Denst-García: Evident.

Julio Novillo: Și pe mine mă întreabă uneori „Cunoști cântecul acesta? Cunoști cântărețul acesta?" și pe mulți nu îi cunosc și imediat îi caut și încerc să vad puțin tematica și dacă consider că e convenabil, îl pot folosi la cursuri pentru că le e mai ușor să relaționeze cu asta și îi interesează mai mult să știe ce spun versurile acelea și să înțeleagă puțin cântecele.

Edyta Denst-García: Îmi amintesc că odată, anul trecut, când predăm cursuri online, am fost interesată la un moment dat să lucrez la un aspect gramatical sau lexical și să folosesc cântecul în acest scop. Nu ascultăm niciodată doar pentru a asculta în clasă, desigur. Așa că aveam două-trei melodii și le-am lăsat să le voteze pe care să lucreze în clasă. Acest lucru li s-a părut foarte bun.

Julio Novillo: Normal. Edyta, crezi că în manualele de studiu ar trebui inclusă și limba maternă a elevilor? Ce părere ai?

Edyta Denst-García: Cred că nu. În manualele utilizate la ore nu cred să fie necesară includerea limbii materne. Acum, în manualele autodidactice mă abțin, fiecare studiază cum dorește. Dar în manualele folosite la cursuri nu, deloc. Asta nu înseamnă că niciodată nu pot recurge la limba maternă a studenților. Pentru că uneori, de puține ori, fac asta dacă pot economisi timp sau știind rusă și știind, din experiența mea de 18 ani, că acolo vor greși, pot recurge la asta. Dar e pentru un moment punctual, pentru a nu pierde timp. În mod normal, la cursurile mele, de la prima oră când mă prezint e un adevărat șoc pentru studenții mei pentru că nu sunt obișnuiți să mă prezint în spaniolă și să vorbesc în spaniolă, iar la finalul primei ore știu deja să se prezinte și, în general, nu spun absolut nimic nici în engleză, nici in rusă. Și bineînțeles, până la urmă recunosc că, deși prima zi este puțin dificilă, chiar stresantă pentru unii, pe termen lung oferă rezultate impresionante în ceea ce privește înțelegerea unei audiții. Revenind la întrebare, cred că în manuale nu este necesar să se recurgă la limba maternă a elevului.

Julio Novillo: Sigur. Dacă un elev te-ar întreba cât timp e necesar pentru a ajunge la nivelul C1 în limba spaniolă, ce i-ai spune?

Edyta Denst-García: Oh! Întâi de toate, acum e la modă: chineza în 7 zile, spaniola în 2 zile, rusa în 3 zile, iar asta pe mine mă deranjează! Am impresia că acum, având în vedere ritmul vieții, totul trebuie să se întâmple foarte repede, astăzi a început și mâine vrea deja să citească Don Quijote. Să vorbim despre așteptări și posibilități, cred că e obligația noastră. În jumătate de an, într-o țară unde nu se vorbește spaniola, să nu ne mințim, nu va ajunge la nivelul B1. Sunt unii care trec examenele, e adevărat, am o studentă care în doi ani a luat C1 în Kazahstan, dar e ceva individual, câți ani, câte ore... La Institutul Cervantes din fiecare țară, în funcție de limba maternă, e menționat numărul de ore necesare pentru a ajunge la fiecare nivel, dar sunt statistici generale, nu? Dar cu studenții mai ales peste nivelul B1, sunt destule subniveluri în grupurile cu care am avut contact. Am întâlnit grupuri unde nivelul varia, nu la nivelul A1, evident de la B1 în sus variază mai mult. Deci procesul e individual. Ar trebui să le arătăm cum să se bucure de proces și să înțeleagă că încep să învețe limba spaniolă astăzi, dar nu vor termina

niciodată, vor învăța toată viața, căci e un proces pe viață. Nu voi studia 2 ani, trec, nu trec, iau C1 și gata. Nu merge așa, fiind totul pe fugă suntem focusați pe rezultat, dar nu și pe proces.

Julio Novillo: Sunt de acord! Bun, o altă temă, am vorbit despre cum comunicăm cu elevii, cum ajungem la ei? Cum putem încuraja asta?

Edyta Denst-García: Ei bine, îi ascultăm mult. Sunt elevi care au nevoie să vorbească cu tine, alții nu neapărat, unii sunt mai extrovertiți, alții mai puțin. Cu timpul până și cei timizi fac asta, din punctul meu de vedere, dacă creezi un mediu agreabil la cursuri și acesta e un lucru necesar... să influențăm până și relațiile între ei, nu să influențăm, dar să detensionăm anumite situații. La universitate există competiție. Un mediu agreabil care să le permită să vorbească și mai ales să îi ascultăm mult, deși, clar, noi trebuie să fim exigenți, să evaluăm conform unui sistem, dar să nu devenim roboți. Normele sunt acestea și pe toată lumea trebuie să tratez în același mod. Știm că nu e așa! Sunt studenți care au nevoie de mai mult contact, alții de mai multă înțelegere, unora le dăm o notă puțin mai mare decât altora și asta îi motivează, iar semestrul viitor e cel mai bun student pentru că l-ai motivat, iar altul nu tocmai. Deci, din punctul meu de vedere, e important să ai rezultate, uneori poți greși, sigur, nu suntem superbărbați sau superfemei, dar cred că e important să nu fim roboți, roboții sunt stricți, acestea sunt normele și atât. Studenții apreciază comunicarea... Dar tu despre ce comunicare vorbeai? Că m-am gândit că probabil te referi la comunicarea la oră, pentru ca ei să vorbească, să participe.

Julio Novillo: Nu, la asta mă refeream, la a ajunge la elev sau student.

Edyta Denst-García: Ah, da.

Julio Novillo: Bine, da, foarte interesant. Până la urmă profesorul este cel care trebuie să se adapteze, nu? La nevoile individuale, știind să le detecteze și să se adapteze.

Edyta Denst-García: Desigur, ei bine, vezi că, de exemplu, sunt studenți cărora nu le pasă de opt sau zece. Dar îi afectează foarte mult pe ceilalți, din cauza felului lor de a fi, din cauza unor împrejurări pe care de multe ori nu le cunoaștem și, bineînțeles, cel mai bine ar fi să fim corecți, dar dacă facem niște excepții? Ce se întâmplă dacă poți ajuta pe cineva la un moment dat când alții nu au nevoie? Pe scurt, cred că asta îmi dă rezultate sau cel puțin așa sper.

Julio Novillo: Ne-ai spus înainte că ești o persoană puțin agitată. Cum gestionezi asta la ore, cum e managementul clasei când devii agitată sau cum controlezi situația?

Edyta Denst-García: Agitată... Julio, eu sunt agitată, doar mă cunoști. Sunt agitată când susțin o conferință sau trebuie să susțin eu însămi un examen. Pot să devin agitată din o mie de motive, dar îți spun ceva: am început să predau cu prima mea clasă când aveam 18 ani, încă studiam și făceam practică, am simțit multe emoții în acel moment, entuziasm, dar eu la ore nu m-am stresat niciodată în viața mea. La oră cu studenții nu la o conferință, repet! Poate pentru că de mică mergeam cu mama mea și ea era profesoară. Era cel mai frumos cadou pe care mi-l putea face mama, să mă ia cu ea o dată pe an la școala unde preda, iar eu mă așezam în ultimul rând de unde priveam și observam. Toată viața am vrut să fiu profesoară și atunci agitată, agitată nu devin la ore, căci nu am simțit niciodată stres legat de asta. Emoții, entuziasm când am un grup nou, da. Pot exista și situații stresante într-un anumit moment, iar atunci încerc doar să fiu eu exact așa cum sunt. Nu încerc niciodată să par ceea ce nu sunt cu studenții mei și nici nu vreau să le arat, să le demonstrez că nu greșesc niciodată, că doar eu am dreptate. Acest lucru trebuie să fie oribil. Dacă tu nu recunoști că ori nu știi ceva, ori chiar ai greșit cu ceva, cred că este foarte dificil astfel. Eu sunt asumată și cred că e mult mai bine așa, de fapt se și observă, chiar foarte mult. Ne învățau la metodologie în Polonia, dacă nu știi ceva, cum să păcălești elevul. Nu am uitat niciodată, la orele de metodologie ne-au învățat dacă tu nu știi ceva, să îi spui elevului: „Mă întrebi pe mine și până acum tu nu știi asta?" Mi se părea greșit și îmi aduc aminte că trecuse un an și o profesoară la o universitate din Polonia a făcut asta, iar eu am început să râd, pentru că, da, erau trucuri pe

care le învățam. Dar eu cred că nu e corect, când ești sigur pe ceea ce faci, de profesionalismul tău, cu toată siguranța recunoști elevului că nu știi, dar important e să îi răspunzi elevului ziua următoare, inclusiv când ai făcut ceva greșit.

Julio Novillo: Evident, e mult mai stresant să încerci să pari ceea ce nu ești în realitate, să joci un rol.

Edyta Denst-García: Asta trebuie să fie oribil! Este foarte complicat, și mai presus de toate suferi ca profesor, pentru că cel pe care îl înșeli ești tu însuți. Deci trebuie să fie destul de complicat.

Julio Novillo: Da, desigur. La orele de spaniolă predăm și cultură. Tu ai avut studenți din culturi diferite. Este diferit să predai cultura spaniola la o clasă din Kazahstan față de una din Filipine, de exemplu, sau din oricare alt loc?

Edyta Denst-García: Nu separ niciodată limba de cultură, ele merg întotdeauna împreună, nu? Geografia, puțină istorie (elementele de bază), politică etc., aceste aspecte sunt legate de predarea limbilor străine. Desigur, depinde de nivel, dar din prima oră aspectele socioculturale sunt prezente. Dar sunt și anumite aspecte care sunt tabu în diferite culturi. Uite, acum mă gândeam că în Filipine fiind o țară catolică, religia influențează, sunt foarte catolici. Este a doua țară din lume unde nu există divorțul, doar în Coreea de Nord și Filipine se întâmplă asta. Nu este permisă nicio scenă sexuală explicită sau un sărut, nu vorbesc despre sex, ci despre săruturi, nimic, zero! Îmi amintesc că în Filipine ne uitam la programe spaniole și imaginea se schimba când se sărutau. Era vorba de un serial care se difuza la ora prânzului în Spania, deci era pentru toată lumea. Eu lucram la Institutul Cervantes, deci pe teritoriu spaniol, puteam face orice doream, orice aș fi făcut în Spania, chiar și sa vad acea scenă din serial. Dar aveam ore și în alte locuri, iar acolo nu. Și trebuie să respecți asta. Alt lucru este să vorbești despre diferite aspecte culturale, dar atâta timp cât nu jignești sentimentele localnicilor, pentru a nu pune studenții într-o situație incomodă. Aici, de exemplu, în Kazahstan homosexualitatea e un subiect tabu, inclusiv, nu știu dacă tu cunoști filmul „Fuera de Carta”, un film care în Filipine a câștigat la un festival de comedie,

deci nu conține scene de sex, dar vorbește despre o relație între doi băieți gay, iar, evident, aici e foarte dificil să îl ecranizezi. Nu vorbesc de universitatea mea, pentru că unde lucrez eu este diferit. Aici l-aș putea pune fără probleme, dar la celelalte universități, nu tocmai. De fapt, o dată o studentă a părăsit cursul, apoi a plecat în Spania și când a revenit, deja era diferită. Dar trebuie să ținem cont de tot pentru a respecta cultura și a evita situații incomode. Să îi obișnuim încetul cu încetul. Pentru că nu este vorba ca ei să vorbească doar despre țara lor în spaniolă. Nu are sens. Ei trebuie să cunoască cultura limbii pe care o studiază, nu? Este de datoria noastră ca profesori să le cunoaștem cultura și să știm gestiona problemele „incomode".

Julio Novillo: Evident nu e vorba să ne cenzurăm pe noi înșine, dar să ținem cont de gusturile și preferințele lor și de ceea ce îi poate deranja.

Edyta Denst-García: Da, încetul cu încetul. Așa este... pentru că, până la urmă, orice este posibil, nu? Pur și simplu fă-o arătând că ai și multă apreciere pentru cultura lor. Și că nu suntem mai buni sau mai răi. Pur și simplu o vedem sau o exprimăm altfel, pentru că până la urmă suntem egali. Singurul lucru este că exprimăm lucrurile altfel. Aceasta este opinia mea umilă.

Julio Novillo: Foarte bine! O ultimă întrebare despre feedback, crezi că este important? Când trebuie să se facă? Se face mereu, se face la final? Cum se corectează?

Edyta Denst-García: Feedbackul este de diferite feluri, te referi la feedbackul lor despre mine și al meu despre ei, nu?

Julio Novillo: La ambele.

Edyta Denst-García: În ceea ce privește diferitele modalități de a corecta, ei bine, nu a corecta, ci a oferi feedback, spunând, comentând ce fac ei bine și ce fac greșit, într-un fel am mai menționat asta. În calitate de profesori, nu ar trebui să fim interesați doar de rezultat, ci și de proces, de strategiile pe care le folosesc, de modul în care învață. Ar trebui să fie foarte important și ar trebui să evaluăm și procesul de învățare, ar fi perfect. Puține sisteme o

permit, sistemele educaționale se concentrează fundamental pe evaluarea rezultatului. Desigur, atunci când evaluăm exprimarea orală sau pe cea scrisă, avem o anumită marjă pentru a aprecia mai mult progresul studentului Cu toate acestea, în ceea ce privește feedbackul pentru noi, este, de asemenea, foarte important, să aflăm ce le place. Mai mult decât atât, ei își dau seama că atunci când ne oferă feedback, de fapt analizează și ceea ce au învățat, ce a fost util, interesant etc.

Julio Novillo: Da, foarte bine! Asta ar fi tot, îți mulțumesc mult Edyta pentru participare.

Edyta Denst-García: Și eu.

Julio Novillo: Tuturor! Mulțumesc pentru timpul acordat, mult succes și să ne vedem curând.

Edyta Denst-García: La fel, Julio, mulțumesc, o plăcere ca întotdeauna!

Entrevista a Esther Forgas Berdet

Catedrática de Lengua Española de la Universidad Rovira i Virgili (Tarragona), actualmente jubilada.

Luminița Felicia Tunsoiu: Esther, muchísimas gracias por aceptar nuestra invitación.

Esther Forgas: Muchas gracias, Luminița, pues la verdad me hizo ilusión que te acordaras de mí después de estos años y, sobre todo, porque ahora ya soy una profesora jubilada y, por lo tanto, qué más quiero que mis alumnos se acuerden de mí, mis ex alumnos. A tu disposición, lo que quieras.

Luminița Felicia Tunsoiu: Muchas gracias. Bueno, la primera pregunta. ¿Cómo se llega a ser catedrática en España? Bueno, supongo que en todos los países será difícil.

Esther Forgas: Pues mira, hay una cosa que es casi como un refrán que es estar en el lugar oportuno en el momento oportuno. Esto está bien, pero no es suficiente, es estar en el lugar oportuno en el momento oportuno y estar preparado. Siempre se lo digo a mis alumnos, o sea, prepararos porque no podemos saber cómo va a evolucionar tu futuro, pero si no te encuentra preparado, puedes tener muchas oportunidades. Puedes tener muchos trenes que paren en tu estación, pero no te podrás subir. Te cuento un poco por qué digo esto. Yo empecé en la universidad en el año 77, la universidad acababa de salir, bueno, España acababa de salir de del franquismo y la universidad había estado bastante cerrada a la gente popular. En el año 70, entonces se abrió la universidad para que pudieran entrar no solo los hijos de la gente de la élite, sino todo el mundo, la universidad era gratuita o casi gratuita y se ampliaron aulas. ¿Qué pasó? Entraron muchísimos profesores nuevos en el 70. Yo terminé en el 77 y estaba la universidad en plena expansión, pero todos éramos una cosa que se llamaba PNN-profesor no numerario- no salían oposiciones, eran simplemente profesores que habían entrado, los

contrataban y no salían oposiciones de ninguna manera. Es más, la oposición era todavía la oposición del franquismo. Tenías que ir a Madrid, pasarte un mes en Madrid, estar en una cosa que se llamaba la encerrona, estar encerrada en una sala, te dejaban todos los libros que quisieras, pero tenías que allí preparar más o menos como una tesina que era muy difícil. Yo tenía dos niñas pequeñas, era imposible que fuera a Madrid a hacer eso. Entonces llegaron los socialistas en el año 82, que fue el gran cambio de España, Felipe González, y se dio cuenta de que esto no podía ser. Entonces hizo un decreto, que se llama Decreto de idoneidad, o sea, cuáles de sus profesores en realidad eran idóneos para seguir en su puesto. Entonces, el Decreto de idoneidad salió de la noche a la mañana, o sea, el Felipe ganó en el 82 y a primeros del 83 salió este decreto. Teníamos que tener 3 años de docencia, teníamos que tener la tesis doctoral terminada y teníamos que tener alguna publicación. Todas las personas que tuvieran eso hacían una memoria de 50 páginas sobre lo que pensaban de la enseñanza y tal y lo mandaban a Madrid.
¿Qué pasó? En mi departamento solo pudimos hacerlo dos personas, la gente se había entretenido, llevaban el mismo tiempo que yo, pero no habían hecho la tesis pensando: Bueno, esto va para largo hasta que no haga oposiciones, el tiempo que pasará. Pues eso fue una oportunidad. Esa fue mi primera oportunidad. Gracias a eso ya fui titular, o sea, funcionaria en el 83. A partir de ahí, pues yo seguí haciendo lo mismo como un poco hormiguita, ¿no? Yo tenía un catedrático y pensé: Bueno, ese señor llevará aquí muchísimos años. No tenía ninguna ambición de ser catedrática, pero iba publicando. ¿Qué pasó? Este señor se decidió irse a Barcelona de catedrático porque sabes que nosotros éramos una sucursal de Barcelona, entonces se fue a Barcelona. ¿Qué pasó? Vino otro, pasó 2 años y se fue a Barcelona y al final ya cuando se quedó vacía la cátedra, ya todo el mundo me dijo: Esther, preséntate, pero yo no tenía ninguna ambición. Claro, es un salto que la gente venía a Tarragona, que no era conocida entonces una vez eran catedráticos en Tarragona, pasaban a Barcelona y hubiéramos estado así un montón de años sin consolidar a nadie en el puesto en Tarragona. Entonces me presenté, estaba preparada, había publicado y nadie más se pudo presentar. O sea, que me presenté yo sola y gané la cátedra. Quiero decir que, bueno, sí que es verdad que suerte, sí, que es la oportunidad, sí, pero si no estás preparada, esa oportunidad no te sirve para todo en la vida.

Luminița Felicia Tunsoiu: Estoy completamente de acuerdo, pero tiene que ser algo vocacional, también.

Esther Forgas: Sí, sí, yo llevo ya 3 años jubilada, pero estoy dando 3 másteres gratis, pero lo hago porque quiero estar conectada con las universidades, dos en la URV, otro en la Universidad a Distancia de Madrid. Pero es que claro, es mi vocación, imagínate desde el 77 hasta ahora, pues mi vida ha sido eso en la universidad. Y lo he pasado bien y lo he pasado mal y he tenido disgustos y he tenido trabas, todo lo que quieras, pero era mi vida y me ha gustado. Ha de ser vocacional.

Luminița Felicia Tunsoiu: Ahora vamos a hablar de los estudiantes ¿Cuál piensas que es el factor más importante entre las necesidades de los alumnos, porque se habla mucho hoy en día de las necesidades, la motivación o el factor afectivo?

Esther Forgas: A ver, yo creo primero que la motivación. Lo que ocurre es que nosotros en lengua siempre hemos tenido un hándicap porque es muy difícil. Se dan casos, pero es muy difícil que la motivación sea la lengua pura. La mayoría de los alumnos, bueno, lo primero que les gusta es la literatura. O sea, son gente que les gusta leer, les gusta escribir entonces realmente la motivación se va, se orienta más hacia la literatura, pero también hay gente que son motivaciones son el léxico, la lengua, etc. Pero, de todas maneras, como toda la carrera alterna lengua y literatura, pues yo creo que la motivación es lo principal. Afectivo también. Yo creo que en nuestra universidad, la medida que tiene nuestra universidad es la medida ideal para que se pueda establecer un nexo entre el profesor y el alumno. También estar en una ciudad pequeña, tú lo has podido comprobar. Normalmente la mayoría de los profesores estamos en nuestro despacho incluso a veces comemos en la facultad, o sea, es muy fácil encontrarnos. ¿Qué pasa si esto pasa a Madrid en la Complutense o vas a Barcelona a la Autónoma? El profesor viene de después de 1 hora o 1h30 de coche, llega allí, da su clase y se tiene que ir porque tiene que hacer otra hora y media de traslado hacia el centro de la ciudad, ¿no? Entonces no es tan fácil encontrarlo.

Por lo tanto, no es porque nosotros seamos más empáticos o menos empáticos. Yo creo que también la situación de una ciudad pequeña, en que estamos en la facultad, la mayoría somos pocos, hay pocos alumnos hace que podamos influir esto, que es importantísimo, que es el tú a tú. La empatía entre el profesor y el alumno y que ese profesor se pueda preocupar porque además tienen menos alumnos. Si nosotros hubiéramos tenido cien alumnos en clase evidentemente ni yo te conocería ni me acordaría que eres Luminița porque es evidente que no puede ser. O sea, que en parte te digo, también es verdad que nosotros creo que somos un grupo de profesores que nos preocupamos por los alumnos y somos empáticos con ellos, pero también es que tenemos la suerte de tener pocos alumnos, universidad pequeña y poder estar mucho tiempo allí.

Luminița Felicia Tunsoiu: Y muchos alumnos extranjeros, ¿no? En el máster, cuando estudiaba, yo al menos me acuerdo que tenía muchos compañeros de China. Y con esto voy a pasar a la siguiente pregunta, ¿cómo superamos las interferencias que hacemos con la lengua materna? ¿Cómo las superamos en una lengua extranjera?

Esther Forgas: Es difícil. Además, cuanto más parecidas sean las lenguas, más interferencias hay. Por ejemplo, nosotros ya damos por perdidos a los portugueses y a los brasileños porque nunca van a hablar bien español. Hablan portuñol, que es la mezcla de portugués y español. ¿Por qué? Porque claro, son dos lenguas tan parecidas que es muy fácil, muy fácil, que se confundan, ¿no? y enseguida lo notas. Cuando las lenguas son muy distintas hay unas interferencias semánticas porque uno siempre tiende a traducir, pero lo que no se dan son los los falsos amigos y todo eso que es tan fácil en las lenguas que son tan parecidas, ¿no? O que tienen un sustrato común, en ese caso, por ejemplo, latino o griego. Entonces hay más confusión. Interferencias culturales, pues todas, claro, y dependerá de la persona que sepa adaptarse mejor o peor y que pueda lograr a entender también ponerse en la visión del otro y no decir: Uy, ¿por qué hacen eso? ¿Por qué dicen eso? Qué tontería, pues en mi país no… No, pues tu país posiblemente tiene unas razones. Yo me acuerdo que en la clase que os daba de pragmática, la parte de pragmática cultural hablábamos mucho de eso, de las interferencias, del

estereotipo y el tópico. Es verdad que hay muchas cuestiones tópicas. Los españoles están siempre de fiesta, no, por ejemplo, que son estereotípicas, pero en la mayoría de las veces tienen un fondo de razones. Como nosotros decimos: los alemanes son cabeza cuadrada, son muy rígidos. Siempre hay un fondo de razón y eso no, tampoco nos tiene que molestar. O sea, no me tengo que molestar yo porque me digan que los españoles estamos siempre de fiesta porque seguramente si cuentas el calendario, sobre todo comparado con los chinos que venían a clase, pues se horrorizaban de pensar que cada mes hay alguna fiesta. Pero bueno, eso no quiere decir que después no se puede recuperar exactamente igual el tiempo, ¿no? Pero el problema de este estereotipo es cuando ya no ves más allá, no ves más y se convierte en prejuicio. Es cuando dices: he conocido un español, uy, no me fío porque estará siempre de fiesta, no trabajará. El estereotipo no tenemos que negarlo al cien por cien, porque alguna razón hay y posiblemente es una razón de clima, de horas de luz al día, porque si tú vives en Dinamarca y tienes solo 4 horas de luz, no te apetece mucho salir a la calle de fiesta, ¿no? O sea, que siempre hay algunas razones o los países que hacen la siesta, pero es que en Andalucía, a las 14:00 h de la tarde no se puede ir por la calle. Siempre hay una razón, por lo tanto, yo tampoco renegaría del estereotipo, siempre y cuando no se convierta en prejuicio.
Eso creo que a los alumnos es lo que les tenemos que enseñar. No negarles de entrada al estereotipo porque luego vienen aquí y lo ven, o sea que es verdad, muchas cosas son verdad, pero siempre y cuando esto no les provoque un prejuicio. Hay miles de españoles, miles que no hacen la siesta, millones que no les gustan los toros, ni el flamenco y millones muy serios, que no explican un chiste ni por casualidad. O sea, que estereotipo aceptable y sobre todo, muchas veces en la clase de lengua extranjera justificar. ¿Por qué la siesta? Porque es que hace mucho calor, es mejor y además el día se alarga mucho. Y es mejor, te puedes quedar trabajando hasta las 20:00 H de la tarde o las 9 tranquilamente y te has dormido una siesta, pues de 14h a 15h porque no se podía salir a la calle. Explicarlo y luego procurar que no cree prejuicio. Que nunca todos los españoles, todos los romanos, todos los alemanes, no, eso nunca.

Luminița Felicia Tunsoiu: Claro, sobre todo entiendo que hay que tener la mente abierta, ¿no?

Esther Forgas: Sí, y preguntarse por qué. ¿Por qué ocurre eso? ¿Qué consecuencias ha tenido la historia? Muchas cosas… ¿De dónde viene?

Luminița Felicia Tunsoiu: De acuerdo. ¿Cómo continuarías esta frase? Si digo: una actividad en clase ha ido bien si ...

Esther Forgas: Ah, bueno. Primero si estaba bien preparada. Segundo, la persona, el profesor o la profesora la había resuelto ella primero. Eso es muy importante. Nos encontramos con actividades que ponen los profesores porque les parece que es interesante, que puede gustar y luego a lo mejor no se puede resolver. O tiene 30 respuestas y no puedes decir si está bien o está mal, o sea, siempre el que pone una actividad tiene que validarla en él o en un compañero: oye, esto qué solución tiene, tiene varias… Porque a veces se tiende, por ejemplo, a negar una solución porque el que la pone, el que ha puesto el problema, solo ve una y resulta que hay 3, y niega todas las otras. Entonces si estaba preparada, estaba validada por parte del que lo hacía, correspondía a los intereses del alumnado, muy importante. Por ejemplo, nosotros hemos tenido, yo he tenido convenios con El Cairo, he ido tres veces a la Universidad de El Cairo a dar allí unas clases y a dar clases a los profesores. Y ahora mismo esta primavera pasada, pues di 6 sesiones allí, un seminario para los profesores no del Cairo, sino de todo Egipto. Bueno, ¿qué ocurre? Has de tener mucho cuidado con la actividad que pones, no les puedes poner en la playa, con bikinis y ¿qué haremos? No, no les puedes poner las típicas tapas españolas de pan con jamón y un vino, imagínate. O sea, comentando esto con las profesoras egipcias, decían, es que sí, yo pongo en un libro español de estos de manuales españoles sale una etapa de un plato de jamón enorme con una botella de vino. Habrá padres que no dejarán volver a sus hijas a la clase de español. Entonces no puedes poner una actividad de tapas en que salga el vino, ¿no? Y otras actividades, por ejemplo, en China, como yo he tenido por suerte, pues mucha relación tanto con el mundo árabe como con el mundo asiático chino, ¿no? Pues hay muchas cosas, que tampoco los chinos, no lo sé, preparar unos bocadillos, pues no.

Recuerdo que cuando la primera vez que vinieron los alumnos chinos nos habíamos ido a buscar, había ido yo con la profesora Sara Pujol y habíamos ido a China cuando nos trajimos 18. Primer año en 2005 llegaron 18, luego llegaron a ser 100, pero eran 18 y les quisimos hacer como una fiesta de recepción y todos los profesores y las profesoras nos pusimos a hacer bocadillos en casa, no bocadillos de jamón, pero bocadillo típico español, ¿no? Claro, nos fuimos a un monasterio muy, muy bonito, medieval y allí hay como una explanada con pinos y tal y empezamos a repartir los bocadillos. Nadie comió bocadillos, no sabían, o sea, ellos ya la boquita la abrían muy poco porque como todo está muy cortado en China. Abrir la boca que necesitas para darle un mordisco al bocadillo es que no lo habían hecho nunca jamás. Entonces empezaban a roer el bocadillo como una ratita con los dos dientes y no, no, no podían. Lo dejaron, fue un fracaso y nos tuvimos que llevar todos los bocadillos a casa, congelarlos y luego ir comiendo bocadillos durante un mes. Te quiero decir, no estaba preparado. Por lo tanto, la tercera cuestión, que el tema primero no les moleste, como podría ser las tapas de jamón o un baile en una discoteca en el país árabe, primero que no les moleste y después que sea relacionado con su cultura también. Yo creo que si está bien preparado, está bien validado y les puede interesar porque a pesar de ser un ejercicio de otra cultura, le encuentran una razón, este ejercicio puede ir bien. Y, sobre todo, también que esté muy bien explicado, que sepan lo que quieres de ellos, que a veces también nos encontramos con ejercicios en libros que ni el profesor sabe que te están pidiendo. Todo muy bien pautado, lo que tienen que hacer y que se acople a todo eso que os he dicho.

Luminița Felicia Tunsoiu: De acuerdo. La siguiente pregunta sería ¿qué habilidades del alumno se deben utilizar más en un nivel A1?

Esther Forgas: Mira, yo te diré, nunca he dado un nivel A1 yo, o sea, no te puedo hablar de mi experiencia porque como siempre he hablado de cultura, de pragmática, siempre he tenido que dar un B2 como mínimo. Entonces en un A1 claro, me imagino que las habilidades orales serían las primeras. Yo no sé si lo que estoy diciendo a lo mejor es una herejía, pero en un A1 intentaría relacionar un poco con su lengua también para que pudieran ver un poco la equivalencia y entendieran un poco más a qué te refieres. Una

inmersión aquí en España es una cosa, pero una inmersión en Rumanía o una inmersión o en otro país... Aunque muchas veces eso dicen que es una herejía, pero intentar comparar, pues muchas veces ayuda y basarse en lo oral, en rimas, por ejemplo, poemas con rimas, porque entonces te quedan todas las palabras que rimas te quedan y alguna canción, algo que sea entre lúdico y léxico, básicamente porque lo que les falta es la herramienta que es el léxico.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sí.

Esther Forgas: Aunque te digo que nunca he dado, o sea, que no lo tomes como algo que se ha de hacer porque no lo sé, no me he enfrentado nunca.

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Y en un C1?

Esther Forgas: En un C1 básicamente pragmática, saber cómo usar, qué decir en cada momento, qué se puede preguntar, qué puede molestar, qué no puede molestar, qué se espera de una interacción… Si tú, por ejemplo, entras en un sitio que están comiendo y tú dices "buen provecho" o al revés, por ejemplo, tú estás comiendo y entra alguien y dice "buen provecho". ¿Qué se espera de ti? "Si le apetece", que hagas como un ofrecimiento, que luego nunca se acepta porque nunca nadie viene a sentarse a tu mesa, pero bueno, se espera esto. Qué se espera en un entierro, en el pésame y conocer mucho los usos, costumbres y los ritos de esta sociedad para no meter la pata, que es una frase muy española, "meter la pata". Recuerda que os decía en pragmática que es mucho más ofensivo un fallo pragmático que un fallo lingüístico. ¿Por qué? Porque un fallo lingüístico es no sabe, pobre, no sabe. Un fallo pragmático es no es educado, no es gentil. Imaginaros qué diferencia entre el saber y el ser. Un fallo lingüístico, sobre todo nosotros, los españoles, que somos gente muy abierta, incluso te lleva a ayudar a esa persona a decirle: no, no mires eso, no es esto que es lo otro. Y un fallo pragmático, al contrario: esa persona es una maleducada, una insensible, no sabe comportarse y eso está mucho más sancionado.

Por lo tanto, una vez que ya sepamos todo en un C1, pragmática, mucha frase hecha, sabes que los españoles hablamos mucho con frase hechas. Yo me acuerdo que os ponía un ejercicio a vosotros, que era explicar frases hechas

y la mayoría de los españoles explicaban las frases hechas con otra frase, dentro del texto de la explicación de la frase hecha ponía dos o tres si no frases hechas, pues, de esas cuestiones así de típicas de un país, colocaciones, cosas de estas que no conocían los alumnos, que es muy difícil explicar una frase hecha porque muchas veces tiendes a dar también, pues sino una frase hecha, pues alguna una expresión que sea muy típica española y que tampoco entienden. O sea, que en el C1 saber hablar con frases hechas, saber usarlas y entenderlas, saber entender la ironía, eso es una cosa muy difícil, es incluso muy difícil entre españoles, ¿no? Porque, por ejemplo, en el sur los andaluces tienden más a ser irónicos mientras en el norte una ironía se la pueden tomar mal, tomar como un insulto, ¿no? O sea, que ya incluso fíjate dentro del mismo país y conociendo una misma lengua, pues fuera de los países es intentar reconocer la doble intención, la ironía, todo eso. También recuerdo que os hablaba de ese conocimiento compartido del mundo. Por ejemplo, si tú eres de aquí y sabes que los bancos cierran a las 14h, pues te pueden contestar una cosa que no tiene ningún sentido, preguntar qué hora es y decirte, vamos a cerrar. Y te parece algo que es: este señor me está tomando el pelo. No, porque él piensa que tú sabes que cierran a las 14h, eso tiene que ver con el conocimiento compartido del mundo y esto hasta que no se tiene un C1 y sobre todo, no se ha vivido aquí, bueno, aquí o en cualquier país, es muy difícil compartirlo.

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Y qué importancia tienen los gestos ya que hablamos?

Esther Forgas: Mucha. Los gestos tienen mucha importancia. Mira, hay un dicho así, universal que la gente no hace falta que sepas lenguas que con los gestos se entiende. No, mentira. No, mentira, mentira, no siempre, a ver. Decimos claro uno tiende a pensar que nuestros gestos y los de nuestro entorno son universales, pero no, no lo son, no. Por ejemplo, vosotros estáis más cerca de los países balcánicos y los países balcánicos hacen un gesto para decir no. En Grecia y en Turquía levantan la cara. Claro, si un extranjero no sabe la palabra y ve que hacen así cuando alguien levanta la cara, luego la tiene que bajar. Y cuando la bajas, te está pareciendo que te están diciendo “sí” y es una confusión tremenda, ¿no? Por ejemplo, en China, que es el otro

país que conozco más y que he estado más veces. Es imposible manejarse con gestos, por ejemplo, una vez en el hotel quería decir el avión, yo decía Shanghai, así no, pues avión, porque aeropuerto no se dice así como en todo el mundo, se dice de otra manera, se dice "puerta del cielo", una cosa así. Entonces yo Shanghai tal y el empleado me seguía la mano, lo que miraba era mi mano, no hubo manera. Yo decía no tren, o sea así, no, no tren, no. No lo logré. No lo logré porque ahí sí que no tienen nada que ver los gestos, de Asia, no lo sé, al menos de China con los de España. Por lo tanto, es muy importante cuando llegues a un sitio conocer los gestos porque puedes insultar pensando que estás diciendo OK, por ejemplo, y en algunos países esto es un insulto. O sea que, claro, no sé si esto sería ya en B1 o en A2, porque pronto tienen que aprender a interpretar los gestos. Este gesto que, por ejemplo, nos parece a nosotros tan común que es levantar los hombros como para decir "no me importa", los chinos no lo reconocen. O sea, me es igual, ¿no? ¿Qué quieres de postre y hacer así? No, imposible, no lo entendían. O sea, yo me he dado cuenta después de convivir con ellos desde 2005 a 2018 que no, tenías que explicarles exactamente.

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Y para ellos significa algo o no?

Esther Forgas: No, eso no. Ellos más bien bajan la cabeza para decir eso y luego si vas a China, todos los números son con gestos. Te pueden decir que el autobús es tal y no te enteras de nada, o sea, son importantes. Es otro lenguaje y la expresividad también, la expresión. Hay culturas que no son tan expresivas con las orientales, no son tan expresivas y entonces si buscas la empatía a través de la expresividad de la cara es muy difícil, muy difícil, y por eso también ahí está este prejuicio, ¿no? que viene de la observación porque ellos no mueven y miran mucho para abajo, porque la mirada directa a los ojos es ofensiva. Entonces, por ejemplo, nosotros, al menos en España, siempre pensábamos: los chinos son traidores como que siempre que salía un chino en las películas era un chino que miraba así para abajo y decías: Uy, es el malo. No, es que para ellos mirar a los ojos es una ofensa. Y al revés, los árabes te miran tan directamente a los ojos tan fuertemente y con aquellos ojos tan negros que tienen que mucha gente se siente amenazada, que le va a vender un bolso y como lo miras ahí con los ojos, cree que lo está

amenazando. Y se aparta, siente miedo, o sea que es importante no solo el gesto, sino la expresión facial.

Luminița Felicia Tunsoiu: Es importante conocer todo esto. Bueno, ya se está acabando el tiempo, así que antes mencionabas un libro, ya que hablamos de todo esto de pragmática, de gestos.

Esther Forgas: Sí, pues sí lo tienes todo. Es un libro que se llama *De la palabra y su valor social* porque a mí siempre me ha interesado la palabra en relación a la vida, por eso me ha gustado tanto la pragmática, ¿no? Yes una selección de escritos que publiqué ahora en diciembre y está todo, hay muchos refranes también sobre la vida del refrán, sobre la gastronomía y el refranero español y hay mucho sobre pragmática y sobre todo, sabes que yo soy una persona que me he interesado por el por el feminismo, por el sexismo. Entonces hay mucho sobre detectar el sexismo en la prensa, sobre todo, hay unos artículos sobre las mujeres políticas, como las trata la prensa. Y el sexismo, también en el diccionario que he hecho mucho sobre sexismo y diccionario.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sí, perfecto, me parece muy interesante, muchísimas gracias.

Esther Forgas: De acuerdo, pues a ti por acordarte de esta vieja profesora.

Interviu cu Esther Forgas Berdet

Profesor universitar de limba spaniolă la Universitatea Rovira i Virgili (Tarragona), în prezent pensionată.

Luminița Felicia Tunsoiu: Esther, îți mulțumim că ai acceptat invitația noastră!

Esther Forgas: Îți mulțumesc mult, Luminița, sunt încântată că te-ai gândit la mine după toți acești ani, mai ales că acum sunt o profesoară pensionată. Și ce pot să-mi doresc mai mult decât ca foștii mei studenți să-și aducă aminte de mine. Așa că sunt la dispoziția ta pentru orice ai nevoie.

Luminița Felicia Tunsoiu: Îți mulțumesc frumos! Prima întrebare ar fi: cum ajungi să fii profesor universitar în Spania? Presupun că în toate țările este dificil...

Esther Forgas: Uite, mereu spun, este ceva asemenea unei zicale: „Trebuie să fii în locul potrivit la momentul potrivit”. Este bine, însă nu este îndeajuns. Să fii în locul potrivit, la momentul oportun și să fii pregătit. Asta le spun mereu studenților mei, să fie pregătiți. Nu poți să știi cum evoluează viitorul tău, dar dacă te găsește nepregătit, poți să ai multe oportunități, poți să întâlnești multe trenuri care opresc în stația ta, dar nu o să te poți urca. Îți povestesc puțin, dacă dorești, de ce spun asta. Eu am început universitatea în anul 1977, Spania tocmai ieșise de sub regimul franchist, iar universitatea nu era accesibilă pentru populația de rând. În anul 1970 s-a deschis universitatea ca să poată studia toată lumea, nu numai copiii familiilor înstărite, iar aceasta era gratuită sau aproape gratuită. Au amenajat săli de clasă și au angajat mulți profesori noi în anul 1970. Eu am terminat în 1977, iar universitatea era în plină dezvoltare. Însă toți eram un grup numit PNN - profesori netitularizați. Nu exista concurs, existau profesori care erau angajați și nu apăreau posturi noi pentru concurs. Titularizarea se făcea încă sub influența regimului franchist. Trebuia să mergi la Madrid, să locuiești acolo pentru o lună, să stai într-un loc care se numea „la encerrona”, să stai închisă într-o sală, îți dădeau

toate cărțile pe care le voiai și trebuia să pregătești un fel de lucrare de disertație. Asta era foarte dificil pentru mine pentru că aveam două fetițe și îmi era imposibil să merg la Madrid să fac asta. Atunci au ajuns socialiștii, în anul 1982, ceea ce a însemnat o schimbare mare pentru Spania. Felipe González și-a dat seama că acest lucru nu era posibil. Așa că a publicat un decret care se numea „Decretul de competență”, ceea ce făcea referire la profesorii care erau cu adevărat potriviți pentru a rămâne pe post. Acest decret a fost impus de pe o zi pe alta. Felipe a câștigat în 1982 și la începutul anului 1983 a publicat decretul. Trebuia să avem: 3 ani de predare, teza de doctorat terminată și să avem o publicație. Persoanele care aveau toate acestea făceau o lucrare de 50 de pagini despre viziunea lor asupra învățământului și o trimiteau la Madrid. Și ce s-a întâmplat? La departamentul unde eram eu ne puteam prezenta doar două persoane. Așa că restul colegilor nu erau pregătiți, lucrau de același timp ca și mine, însă nu aveau gata teza de doctorat, înțelegi tu, gândindu-se că va mai dura până vor scoate posturi și timpul va trece. Aceasta a fost o oportunitate, a fost prima mea oportunitate, datorită acesteia am fost titulară în 1983. Începând de atunci, eu am continuat să fac la fel ca și o furnică. Aveam în departament un profesor universitar și m-am gândit că sigur îl ocupă de mulți ani. Nu aveam nicio ambiție să fiu profesor universitar, dar continuam să public. Domnul profesor a decis să plece la Barcelona, pentru că noi eram afiliați ai Universității din Barcelona și atunci a plecat acolo.

Apoi, a venit altcineva, a stat doi ani și a plecat și el în Barcelona. Iar în final, când a rămas liber postul la catedră toată lumea îmi spunea să mă prezint pentru post, însă eu nu aveam nicio ambiție. Desigur, a fost un pas important faptul că lumea venea în Tarragona, care nu era cunoscută atunci, odată ce erau profesori universitari în Tarragona, plecau mai departe în Barcelona. Și urma să fie așa mulți ani la rând, fără ca cineva să consolideze postul din Tarragona. Atunci m-am prezentat, eram pregătită, aveam publicații și nimeni altcineva nu s-a mai putut prezenta, așa că m-am prezentat eu singură și am câștigat postul. Da, e adevărat că e noroc, e o oportunitate, dar dacă nu ești pregătit, oportunitatea nu te ajută cu nimic în viață.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sunt complet de acord, dar trebuie să existe și o parte vocațională, nu?

Esther Forgas: Da, tocmai ce ți-am povestit, sunt de 3 ani pensionată, însă predau 3 materii gratis. Fac asta pentru că vreau să rămân conectată cu universitățile, 2 sunt la URV și cea din Madrid e la distanță. Dar desigur, asta e vocația mea. Imaginează-ți, din 1977 până acum, viața mea a fost universitatea. M-am simțit bine, mi-a fost mai rău, am avut antipatii, obstacole, de toate, dar a fost viața mea și mi-a plăcut. Trebuie să fie vocațional.

Luminița Felicia Tunsoiu: Bine, vom trece acum la următoarea întrebare, vom vorbi acum despre studenți. Care crezi că este factorul cel mai important: nevoile studenților, despre care se vorbește mult în prezent, motivația sau factorul afectiv?

Esther Forgas: Eu cred că în primul rând motivația. Ceea ce se întâmplă este că noi, în cazul limbilor, întotdeauna am avut un handicap. E dificil, deși există cazuri, ca motivația să fie limba pură (gramatica). Studenților, în primul rând, le place literatura. Le place să citească, le place să scrie, deci motivația tinde către literatură. Dar sunt și persoane care sunt pasionate de lexic sau de limbă. Cum pe tot parcursul facultății conținutul variază între limbă și literatură, eu cred că motivația este factorul principal. Factorul afectiv, de asemenea. Eu cred că universitatea noastră are un avantaj pentru a se putea stabili o relație reușită între profesor și student. Totodată, fiind într-un oraș mic, tu ai putut observa asta, majoritatea profesorilor stăm în biroul nostru, în plus, câteodată chiar mâncăm la facultate. E foarte ușor să fim găsiți. Se întâmplă că dacă mergi în Madrid, la Universitatea Complutense sau în Barcelona, la Universitatea Autonomă, profesorul vine după o oră, o oră și jumătate de condus, ajunge acolo, predă cursul și este nevoit să plece încă o oră jumătate până în centrul orașului, așa că e greu să îl întâlnești. Nu înseamnă că noi empatizăm mai mult sau mai puțin, ci eu cred că faptul că suntem într-un oraș mic și că suntem la facultate în general puțini și sunt puțini studenți, putem să transmitem acest „față în față”, empatia dintre profesor și student. Profesorul se poate ocupa având în vedere că are mai puțini studenți. Dacă aveam 100 de studenți în clasă, cu siguranță nu te cunoșteam și nici nu-mi aduceam aminte că ești Luminița… e evident că nu

se poate. Îți spun că e adevărat că suntem un grup de profesori care ne ocupăm de studenți și suntem empatici cu ei, dar avem și norocul de a avea puțini studenți, e o universitate mică și putem petrece mult timp acolo.

Luminița Felicia Tunsoiu: Aveți mulți studenți străini, când studiam eu la master, îmi amintesc că aveam mulți colegi din China. Cu asta voi trece la următoarea întrebare: cum depășim confuziile/interferențele care se produc din cauza limbii materne? Cum le depășim într-o limbă străină?

Esther Forgas: Uite, e dificil. De asemenea, cu cât mai asemănătoare sunt limbile, cu atât se produc mai multe interferențe. De exemplu, noi îi considerăm un caz pierdut pe portughezi și brazilieni, pentru că ei niciodată nu vorbesc spaniolă, ci „portuñol", un amestec între portugheză-spaniolă pentru că sunt două limbi atât de asemănătoare, încât e foarte ușor să le confunzi. Când limbile sunt diferite, există confuzii semantice, pentru că există tendința de a traduce, dar nu se ține cont de „prietenii falși" și tot ceea ce este foarte ușor să producă confuzie între limbile asemănătoare și care au un substrat comun precum greco-latina. Există mai multe interferențe. Interferențe culturale, toate, desigur, și depinde de persoană să știe să se adapteze mai bine sau mai rău și să poată reuși să se pună în locul celuilalt. Și să nu spună: uhm, de ce fac asta? De ce spun asta? Ce prostie… În țara mea nu… Țara ta probabil are alte motive. Îmi aduc aminte când vă predam cursul de pragmatică, la partea de pragmatică culturală vorbeam mult despre interferențe, dar mai ales despre stereotipuri și etichete. Într-adevăr există multe etichete: că spaniolii sunt întotdeauna petrecăreți; sunt stereotipuri, însă majoritatea au o bază de adevăr. Cum spunem noi că germanii sunt „capete pătrate", sunt foarte rigizi. Mereu există un adevăr, iar asta nu ar trebui să ne deranjeze. Nu trebuie să mă supăr când alții spun că noi, spaniolii, suntem într-o continuă sărbătoare, cu siguranță, dacă privești calendarul și îl compari cu cel al chinezilor care veneau la cursuri, ei erau îngroziți că lună de lună există câte o sărbătoare. Dar asta nu înseamnă că nu putem recupera la fel timpul. Problema acestui stereotip este când nu vezi dincolo de el și devine o prejudecată. E ca și cum ai spune: am cunoscut un spaniol, dar nu am încredere în el căci e un petrecăreț și nu va lucra. Acest stereotip nu poate fi negat 100%, căci există puțin adevăr în el, dar poate fi un motiv climatic,

lumina zilei. Dacă tu trăiești în Danemarca și ai 4 ore de lumină nu îți vine să ieși să sărbătorești, nu? Întotdeauna există diverse motive. Așa cum sunt țări în care există siesta la prânz. Așa e și în Andaluzia, la 14 după-masa nu se poate ieși pe strada. Mereu există un motiv. În același timp, eu nu aș nega acest stereotip, atâta timp cât nu se transformă într-o prejudecată. Asta trebuie să îi învățăm și pe studenții noștri, nu să nege existența stereotipului, pentru că după ce ajung aici îl văd, multe chestiuni sunt adevărate, dar să nu le inducă o prejudecată.
Sunt mii și mii de spanioli care nu fac siestă, milioane cărora nu le plac taurii și nici flamenco, milioane de spanioli sunt foarte serioși, care nu spun o glumă nici din greșeală. Așa că e un stereotip acceptabil și de multe ori la cursurile de limbă străină trebuie justificat. De ce se face „siesta? Pentru că este foarte cald, este mai bine, iar ziua se prelungește. Cel mai bine poți rămâne să lucrezi până la ora 8 seara sau 9 în liniște pentru că ai dormit de la 14 la 15, fiind foarte cald afară. Să le explici, ca să nu stârnească prejudecată. Niciodată să nu spui: toți spaniolii, toți românii, toți germanii, asta niciodată.

Luminița Felicia Tunsoiu: În special, eu înțeleg că trebuie să ai mintea deschisă...

Esther Forgas: Deschisă, da, și să te întrebi de ce, de ce se întâmplă asta, ce consecințe a avut istoria, multe lucruri... De unde vine?

Luminița Felicia Tunsoiu: De acord. Cum ai continua această frază? Dacă spun: o activitate la clasă a decurs bine dacă...?

Esther Forgas: În primul rând, dacă a fost bine pregătită. Al doilea aspect, dacă profesorul sau profesoara a rezolvat-i prima dată, asta e foarte important. Ne întâlnim cu activități pe care profesorii le consideră interesante și vor fi pe placul studenților, dar nu au o rezolvare sau au 30 de răspunsuri și nu poți să spui care e greșit sau e corect. Așa că, cel care planifică o activitate trebuie să o valideze el sau cu un coleg, să vadă dacă are o singură soluție sau mai multe. De multe ori se tinde, de exemplu, să negi o soluție pentru că cine face activitatea vede doar una și reiese că de fapt sunt trei soluții și le neagă pe celelalte. Așadar, dacă a fost bine pregătită, validată de către profesor, dacă

corespundea intereselor elevilor/studenților, foarte important. De exemplu, noi am avut, eu am avut acorduri cu Cairo, am fost de 3 ori la Universitatea din Cairo pentru a preda acolo profesorilor, iar primăvara trecută am predat șase sesiuni de seminar profesorilor din tot Egiptul, nu doar din Cairo. Trebuie să ai foarte mare grijă cu activitatea pe care o vei face. Nu poți să pui poze de pe plajă, în costum de baie. Nu, nu poți să le pui aceleași aperitive tipice spaniole, pâine cu șuncă și vin. Imaginează-ți…Vorbind cu profesoarele din Egipt, ele spuneau că dacă eu pun sau într-o carte de spaniolă apare un aperitiv cu o farfurie mare de șuncă și cu o sticlă de vin, o să fie părinți care nu o să își lase copiii să continue cursurile de spaniolă, în cazul acesta nu poți să pui o activitate cu aperitive și să apară vinul. Și alte activități, de exemplu, în China, din fericire eu am avut foarte multe relații, atât cu lumea arabă, dar și cu cea asiatică, chineză. Sunt multe lucruri pe care nici chinezii… de exemplu, sandwichurile, să pregătești sandwichuri, sigur nu. Uite, îmi aduc aminte prima dată când au venit studenții chinezi, am fost să îi aduc cu profesoara Sara Pujol. Am fost în China și am adus 18 în primul an, în 2005 au ajuns 18, după aceea au ajuns să fie și 100 pe an. Au venit 18 și am dorit să le facem o petrecere de bun venit. Împreună cu ceilalți profesori ne-am pus să facem sandwichuri acasă, sandwichuri cu șuncă, tipic spaniole, ne-am dus la o mănăstire frumoasă, medievală și acolo am găsit un platou întins, cu brazi și am inceput să împărțim sandwichurile. Nimeni nu a mâncat din ele, nu știau. Ei deschideau gura foarte puțin. Cum la ei totul e tăiat mărunt, să deschizi gura atât cât ai nevoie pentru a lua o îmbucătură din sandwich…nu au mai făcut asta vreodată. Atunci au început să roadă ca niște șoricei sandwichul, cu doi dinți, nu au putut, l-au abandonat. În acest caz, a trebuit să ducem toate sandwichurile acasă, să le congelăm și să mâncăm sandwichuri timp de o lună. Nu eram pregătiți. A treia chestiune, tema pe care o abordăm să nu îi deranjeze, că în cazul aperitivului cu șuncă sau un dans într-o discotecă într-o țară arabă. Activitățile trebuie să nu-i deranjeze și să fie relaționate cu a lor cultură. Eu cred că, dacă o activitate este bine pregătită, este verificată și este utilă, în ciuda faptului că este despre o altă cultură, îi găsești un motiv, atunci aceasta poate decurge bine. Și pe deasupra, trebuie să fie bine explicată, să știe ce dorești de la ei. De multe ori, te întâlnești cu exerciții în manual la care nici profesorul nu înțelege cerința, nu știe cum să

îl facă. Trebuie planificat foarte bine ceea ce trebuie făcut și să îndeplinească ceea ce am spus mai devreme.

Luminița Felicia Tunsoiu: De acord. Următoarea întrebare ar fi: ce abilități ale elevului ar trebui să se exerseze la un nivel începător A1?

Esther Forgas: Uite, eu niciodată nu am predat la un nivel începător, așa că nu pot să-ți spun din experiență. Cum mereu am vorbit de cultură, pragmatică, trebuia sa fie un nivel B2 cel puțin, deci pentru un nivel începător (A1) îmi imaginez că abilitățile orale ar fi primele, nu știu dacă ceea ce îți spun este o greșeală, dar la un nivel începător aş încerca să relaționez cu limba lor maternă ca să poată vedea echivalența și să înțeleagă cel puțin la ce te referi. Dacă nu, e foarte greu. O imersiune aici în Spania este una, dar o imersiune în România… Vreau să spun că, de multe ori se spune că e o greșeală, dar încercând să compari, câteodată ajută. Și să te bazezi pe exprimarea orală, în rime de exemplu, poezii cu rime, pentru că atunci îți rămân în minte cuvintele cu rimă sau un cântec, care să fie între ludic și lexic. Ceea ce le lipsește este lexicul.

Luminița Felicia Tunsoiu: Da…

Esther Forgas: Chiar dacă, îți spun, niciodată nu am predat la nivel începător, nu m-am confruntat niciodată cu această experiență.

Luminița Felicia Tunsoiu: Dar la un C1?

Esther Forgas: La un C1, cu siguranță, pragmatică, să știi cum să folosești, ce să spui în fiecare moment, ce se poate întreba, ce poate deranja, ce așteptări există la o interacțiune. Dacă tu, de exemplu, intri într-un loc unde se mânâncă și spui „poftă bună” sau invers, tu mănânci și cineva intră și îți spune „poftă bună”, ce se așteaptă de la tine? Să îl întrebi dacă dorește, să îi oferi, totuși, niciodată nu se acceptă, nimeni nu se așază la masa ta, dar totuși se așteaptă asta din partea ta. Ce se așteaptă la o înmormântare, să spui „condoleanțe”, să cunoști cuvintele uzuale, obiceiurile și ritualurile acestei societăți. E un proverb spaniol: să nu o dai în bară. Amintește-ți ce vă

spuneam la pragmatică, e mult mai ofensivă o greșeală pragmatică decât o greșeală lingvistică. De ce? Pentru că o greșeală lingvistică este interpretată: „nu știe, săracul, nu știe!”; o greșeală pragmatică înseamnă: “nu e educat, nu e politicos”, în final este o diferență între a ști și a fi. O greșeală lingvistică nu este atât de gravă, mai ales că noi, spaniolii, suntem o fire deschisă și încercăm să ajutăm acea persoană. Însă o greșeală pragmatică, dimpotrivă, considerăm că acea persoană este needucată, insensibilă, nu știe să se comporte, iar acest aspect este foarte sancționat.

Așadar, în cazul unui C1, pragmatică, multe locuțiuni, tu știi că noi, spaniolii, vorbim folosind multe locuțiuni. Îmi amintesc că vă propuneam un exercițiu unde trebuia să explicați locuțiunile, unde majoritatea spaniolilor explicau locuțiunile cu o altă locuțiune, chiar în cadrul textului unde trebuia explicată locuțiunea, puneau 2-3, dacă nu locuțiuni, puneau expresii caracteristice altor regiuni, regionalisme pe care studenții străini nu le cunoșteau. E foarte greu să explici o locuțiune, de multe ori tinzi să pui tot o locuțiune sau o expresie spaniolă pe care ei tot nu o înțeleg. Așa că, pentru C1, să știe să vorbească folosind locuțiuni, să știe să le folosească, să le înțeleagă, să știe să înțeleagă ironia. E foarte greu, inclusiv pentru spanioli. De exemplu, în sud, cei din Andaluzia tind să fie mai ironici, în timp ce cei din nord, o ironie o pot înțelege greșit, ca pe o insultă. Și sunt din aceeași țară și vorbesc aceeași limbă. Deci să încerci să recunoști dubla intenție, ironia. Țin minte că vă spuneam, tot ceea ce este pragmatică, adică acea cunoaștere a lumii, dacă tu nu locuiești aici și nu știi că băncile se închid la ora 14, o să ți se pară un lucru fără sens când întrebi „cât e ceasul?” să ți se răspundă că banca se va închide. Ți se pare că își bate joc de tine, însă se presupune că tu știi că va închide la ora 14.

Asta are legătură cu cunoașterea obiceiurilor din regiunea respectivă. Iar dacă nu ai un C1 și mai ales dacă nu ai trăit aici sau în orice altă țară, e greu să înțelegi.

Luminița Felicia Tunsoiu: Și ce importanță au gesturile?

Esther Forgas: Majoră. Gesturile au mare importanță. Există un proverb universal: lumea nu trebuie să cunoască limbi, prin gesturi se înțelege. Nu, e o minciună, nu întotdeauna. Unii tind să creadă că gesturile sunt universale,

dar nu sunt. De exemplu, voi sunteți mai aproape de țările balcanice, iar țările balcanice fac un anumit gest atunci când spun nu. În Grecia și în Turcia ridică fața. Desigur, dacă un străin nu știe cuvântul și vede că se face acest gest, când cineva ridică fața, după trebuie să o coboare, iar când o coboară, ți se pare că te aprobă și îți spune „da”. Asta este o confuzie mare. De exemplu, în China, care este o altă țară pe care o cunosc bine și unde am fost de mai multe ori, este imposibil să te înțelegi doar din gesturi. De exemplu, odată în hotel voiam să spun „avion”. Aeroport nu se spune „airport”, cum se pune în toată lumea, ci se spune diferit, se spune „poarta cerului” sau ceva de genul acesta. Angajatul îmi urmărea mâna, el privea doar mâna mea. Nicicum nu am putut. Eu spuneam: „nu tren” și făceam un semn cu mâna…nu am reușit, pentru că acolo chiar nu reușești cu gesturile. În Asia nu știu, dar cel puțin în China, nu sunt la fel cu cele spaniole. Este important când ajungi într-un loc să cunoști gesturile, în caz contrar, poți insulta. Poți insulta crezând că spui OK, de exemplu, dar în alte țări gestul asta este o insultă. Nu aș ști să-ți spun dacă asta ține de un nivel B1 sau A2 pentru că trebuie să învețe cât de repede să interpreteze gesturile. De exemplu, ni se pare nouă spaniolilor normal să ridicăm din umeri, ca și cum am spune „nu mă interesează”, însă chinezii nu recunosc gestul. Ce desert dorești? Să faci așa, nu, era imposibil, ei nu înțelegeau. Eu mi-am dat seama când le predam cursul și trăind cu ei din 2005 până în 2018, trebuia să le explic cu exactitate.

Luminița Felicia Tunsoiu: Pentru ei are o semnificație sau nu?

Esther Forgas: Nu, nu, ei mai degrabă coboară capul. Și dacă mergi în China toate numerele sunt cu gesturi. Îți pot spune numărul autobuzului și nu înțelegi nimic, așa că sunt importante. Este alt limbaj și expresivitatea la fel, expresia, sunt culturi care nu sunt atât de expresive, cum sunt orientalii. Nu sunt așa expresivi, așa că dacă tu cauți empatia în spatele expresivității feței, e foarte greu. Și pentru asta există și această prejudecată ce survine din observație pentru că ei nu mișcă și privesc mult în jos deoarece contactul vizual este considerat ofensiv. De aceea noi în Spania credem despre chinezi că sunt trădători.Tot timpul când apare un chinez într-un film, este câte unul care are privirea în jos și spunem că e personaj negativ. Să îi privești în ochi este o ofensă pentru ei. Și invers, arabii te privesc atât de direct în ochi, atât

de atent, mai ales cu ochii lor negri, încât oamenii se simt amenințați. Cred că o să li se vândă o geantă și când sunt priviți așa cred că sunt amenințați și se îndepărtează, simt frică. Așa că sunt importante atât gesturile, cât și expresivitatea facială.

Luminița Felicia Tunsoiu: E important să cunoști toate acestea. Deja timpul este pe terminate, dar mai devreme ai menționat o carte, dacă tot am vorbit de pragmatică, de gesturi.

Esther Forgas: Da, da, conține tot. Este o carte care se numește „De la palabra y su valor social" pentru că pe mine mereu m-a interesat cuvântul în corelație cu viața, valoarea pe care o are cuvântul, de aceea mi-a plăcut mult pragmatica. E o selecție de scrieri pe care am publicat-o în decembrie, aici e totul, sunt multe zicale, despre gastronomie, zicale spaniole, informații despre pragmatică, și mai ales, tu știi că eu sunt o persoană interesată de feminism, de sexism. Sunt multe care te ajută să identifici sexismul în presă, sunt multe articole despre femei din politică și cum le tratează presa și sexismul în dicționar, am lucrat mult pe acest subiect.

Luminița Felicia Tunsoiu: Perfect, perfect, mi se pare foarte interesant. Îți mulțumesc frumos.

Esther Forgas: Și ție că ți-ai adus aminte de o profesoară bătrânică.

Entrevista a Begoña Llovet Barquero

Fundadora y directora de TANDEM, Escuela Internacional (Madrid).

Julio Novillo: Pues muchísimas gracias por aceptar participar en esta entrevista y en este proyecto que temenos. Lo primero, ¿puedes presentarte? ¿Puedes contarnos quién eres? ¿Qué haces? ¿Dónde?

Begoña Llovet: Pues muy bien, encantada de que hayáis contado conmigo para este evento que me parece tan interesante y muy contenta de compartir los próximos minutos con todos vosotros. Bueno, pues yo soy Begoña Llovet. Soy cofundadora y directora de TANDEM Escuela Internacional, en Madrid. Es una escuela que existe desde 1982, en la que nos dedicamos a la enseñanza de idiomas y del español. Somos un centro acreditado del Cervantes, el Instituto Cervantes. Soy formadora de profesores desde hace muchos años, he dado formación durante más de veinte años en la Universidad Internacional Menéndez Pelayo y en la Universidad Complutense. Soy autora de material didáctico también, tengo tres manuales en mi haber, los que conoceréis pues son Pasaporte y Planeta, en la editorial Edelsa. Introduje la sugestopedia, que entonces, bueno, pues era, digamos, el descubrimiento de la importancia de la neurología, ¿no?, en lo que es la enseñanza, en el año 89. Y, bueno, pues actualmente además soy presidenta de FEDELE, que es la Federación de Escuelas de Español de España, y represento a todas esas escuelas privadas que enseñan español aquí. También fui voluntaria de la Fundación Vicente Ferrer en Anantapur, en la India, enseñando alemán durante cuatro meses y medio. Y, bueno, básicamente, me muevo, vivo y existo en el mundo del español desde hace muchos años.

Julio Novillo: Muy bien, estupendo. ¿Y cómo empezaste en el mundo del español? O más bien, cuál fue tu motivación para dar el paso, ¿no? ¿O para dar todos esos pasos que nos has contado anteriormente?

Begoña Llovet: Bueno, pues yo en realidad, como os decía, soy licenciada en filología alemana y, bueno, pues mi carrera y mis estudios, todo… pues al final estuve en Alemania, etcetera. Pero en el año 82, que yo era muy

jovencita, pues empecé a tomar contacto con un grupo de gente con los que monté, montamos juntos, una cooperativa que se llamaba TANDEM, Centro Cultural Hispano-Alemán. TANDEM porque se basaba en el intercambio, ¿no? Bueno, pues en cursos de, por ejemplo, alemanes que aprenden español y españoles que aprenden alemán. Era ya una versión muy precoz de lo que es el aprendizaje cooperativo y de la autonomía del aprendizaje y, bueno, cuando montamos esto, pues, de manera natural, empecé a relacionarme con el tema del español. Luego me fui a Alemania a terminar mis estudios, volví y empecé a estudiar arte dramático y en un momento dado me di cuenta de que dando clases de español podía unir un poco mi mundo más intelectual, relacionado con la lingüística, con la filología y la didáctica, con mi mundo un poco más artístico, que era, bueno, pues el teatro, la música, a los que he dedicado mucho tiempo en mi vida. Y que lo podía hacer a través de un enfoque de enseñanza, digamos, bueno, pues un enfoque afectivo, integral, que estaba relacionado con lo que es la sugestopedia o el neuroaprendizaje, ¿no?, en aquel momento. Y a partir de ese momento, pues nada, me lancé en picado al tema del español tanto como integrante de lo que en aquel entonces era TANDEM, que se convirtió ya en TANDEM Escuela Internacional, como profesora, formadora y autora de material didáctico. Y tengo que decir que me enganchó y que me considero muy afortunada de llevar tantos años trabajando en el ámbito ELE.

Julio Novillo: Muy bien, estupendo. Begoña, ¿qué es para ti ser un buen profesor? Y, ¿puedes definirlo con tres palabras?

Begoña Llovet: Cuando doy mis cursos de formación siempre digo que para mí lo más importante no es el qué, sino el cómo. Por supuesto, un buen profesor es aquel o aquella que tiene una formación lingüística y didáctica profunda. Que conoce los enfoques y se ha ocupado de avanzar en lo que son las competencias básicas del profesorado. Pero fundamentalmente es una persona que ha elegido la enseñanza como un camino de evolución personal y desarrollo personal. Cuando nosotros enseñamos español, nos ubicamos en el mundo de la educación, estamos educando y ahí ya da igual si das español, matemáticas, ruso o chino. Estás transmitiendo valores, estás transmitiendo actitudes. Y estás transmitiendo un montón de ideas sobre el mundo, sobre la

gente y sobre la vida. Entonces para mí un buen profesor es aquella persona que, poseyendo ya estos conocimientos, es capaz de vivir de una forma integrada esos valores, esos conocimientos, y es capaz de llevar adelante su actividad con amor, con amor por la gente a la que enseña, con amor al idioma y con amor a la enseñanza y al aprendizaje, en definitiva. O sea, creo que es algo muy profundo enseñar y ser un buen profesor. Y tengo que decir que una y otra vez me encuentro con gente, bueno, pues con los que he tenido la suerte de compartir el tiempo como profesora y que me dicen: "¡Ah! Pues tu clase me abrió el mundo a determinadas cuestiones". O "me cambió la vida en este aspecto". O "me hizo ver las cosas de otra manera". Y la constatación más tremenda de todo esto fue cuando estuve de voluntaria en Anantapur en la Professional School of Foreign Languages, de la Fundación Vicente Ferrer, donde tuve a un grupo de veinte chicos entre veinte y veinticinco años que aprendieron conmigo alemán en esta ocasión durante cuatro meses y medio, y donde me di cuenta de que realmente aprender un idioma es algo que nos puede cambiar la vida como se la cambió a ellos porque ellos, a través de esa formación en otros idiomas, en otras cosas, pudieron romper el círculo de la pobreza. En nuestro mundo a lo mejor no es romper el círculo de la pobreza, pero es romper el círculo del aislamiento, del desconocimiento, de la ignorancia, de la falta de, no sé, de ciertas visiones básicas del mundo. Entonces para mí, sí, si tú has dicho tres palabras, ¿no? Bueno, pues a ver si soy capaz, ¿no? Yo creo que una muy importante es amor. Otra muy importante es valores. Y otra muy importante sería coherencia, coherencia con nuestras creencias y nuestros valores y con lo que enseñamos y hacemos.

Julio Novillo: Vale, nos quedamos entonces con eso: amor, valores y coherencia, ¿sí? Muy bien.

Begoña Llovet: Era muy difícil, ¿eh? Era muy difícil.

Julio Novillo: Sí, sí, es muy difícil. Vale, una pregunta de otro tipo: ¿Qué factores influyen en el aprendizaje de lenguas en general y del español, en este caso, en particular?

Begoña Llovet: Bueno, habría que hablar de factores externos y factores internos, ¿no? Pero si nos centramos más en lo que es el alumnado y el profesorado, me voy a dirigir más a las cuestiones que tienen que ver con el desarrollo de la clase, ¿no? Yo creo que es fundamental para que el aprendizaje tenga lugar de una manera efectiva crear un clima afectivo en la clase. Creo que la afectividad es fundamental. La afectividad está unida de lleno con la motivación. Y a veces no somos capaces de calibrar el estrés o el agobio, la angustia que puede crear el aprendizaje de un nuevo idioma a nuestros alumnos, ¿no? Por eso aconsejo siempre a los profesores que de vez en cuando se pongan a aprender otro idioma y se sitúen en la posición del alumno. Esto es muy importante. Bien, entonces, ser capaces de crear desde el principio un clima afectivo a través del entorno, de lo exterior, a través de nuestro lenguaje verbal y no verbal, a través de la disposición física de la clase, es muy importante. Tenemos que creer en lo que estamos haciendo. Muchas veces los profesores me dicen "es que esto no me funciona", "esto no sale", ¿no? Pero yo siempre pregunto: "¿crees exactamente en lo que estás haciendo o te da muchísimo corte estar haciéndolo, pero piensas que debes hacerlo? Y creer en lo que estamos haciendo. Por eso hablaba de congruencia. Y algo muy importante: darnos cuenta desde el principio de que cada alumno es un mundo y de que cuando estamos en una clase nos enfrentamos a veinte personas que son diversas, diversas en cantidad de cuestiones. Son diversas en su procedencia, en su forma de ver el mundo, en su biografía de aprendizaje, en su biografía vital, en las ideas que tienen sobre el aprendizaje y en sus experiencias anteriores y, sobre todo, nos encontramos ante una neurodiversidad, ¿no? Hay alumnos que aprenden mejor de una manera visual, otros de una manera auditiva, otros de una manera kinestésica a través del movimiento y que, por lo tanto, un profesor tiene que tener la capacidad de ofrecer una amplia paleta de posibilidades de aprendizaje a sus alumnos a través de soportes, técnicas, materiales muy diversos. Y, por lo tanto, tiene que hacer primero ese trabajo interior del que te hablaba al principio, ¿no? Esa evolución personal que nos permite, por ejemplo, ser conscientes de cuál es nuestro sistema de representación favorito, que a lo mejor somos personas muy auditivas o muy visuales, y ser capaces de, sin embargo, entrar en el mundo de los kinestésicos, o de los visuales, o de los auditivos y ofrecer la materia de esa manera para que todos puedan acceder a ella de la misma

manera. Tenemos que crear una comunicación eficaz. Para eso tenemos muchas técnicas. Yo en concreto he profundizado mucho en lo que es la programación neurolingüística. He estudiado mucho todo el tema de las inteligencias múltiples. He trabajado también todo el tema de la atención plena o el *mindfulness* del que hablábamos antes de empezar esta charla, de manera que el aprendizaje tenga lugar, como decimos en nuestro curso online que tenemos en TANDEM, con el corazón y con la cabeza. Entonces, bueno, pues estas serían, digamos, las pinceladas que yo daría que hacen posible y facilitan el aprendizaje.

Julio Novillo: ¿Y cómo te gustaría que te vieran tus estudiantes?

Begoña Llovet: Pues mira, esto es muy bonito que me lo preguntes porque yo en mis cursos de formación siempre pido a los profesores que dibujen, en un poster, que se dibujen a sí mismos como profesor o como profesora y pongan alrededor pues palabras de cómo les gustaría que nos vieran. A mí me gustaría que tuvieran la sensación de venir a una fiesta cuando vienen a mis clases. De hecho, creo que lo logro bastante porque suelo poner globos y pongo muchos pósters de colores en la pared. Siempre tengo un ramo de flores. Creo que entrar, o sea, atravesar el umbral de un aula, debería ser como atravesar el umbral pues de un sitio especial, tipo como cuando entramos en un museo, en una iglesia, etc. Sí, en un lugar en el que tiene lugar algo especial, que es la clase, y esa clase debería ser una fiesta, una fiesta de encuentro, de esfuerzo también, y de curiosidad y aprendizaje. Entonces, me gustaría que me vieran como una acompañante, como una guía en determinados aspectos, pero sobre todo como una acompañante que les ayuda a encontrar su propio camino de aprendizaje, porque cada uno tenemos el nuestro y desde luego tengo clarísimo desde hace años que yo doy una clase, pero lo que percibe la persona que está sentada aquí a la izquierda no es lo mismo que percibe la que está sentada a la derecha. Tengo muy claro que tengo que trabajar siempre técnicas del hemisferio derecho y del hemisferio izquierdo. Tengo muy claro que tengo que ofrecer esa diversidad. Entonces me gustaría que me vieran, eso, como una acompañante capaz de entender cuáles son sus necesidades, sus formas de aprender. Y como alguien que les aprecia y que los percibe como personas totales, que en clase no son solo un alumno, que

están ellos ahí y que, por lo tanto, el aprendizaje que tiene lugar en la clase es un aprendizaje significativo y con un enfoque muy humanista.

Julio Novillo: Muy bonito lo que has dicho. Muy bien. Vale ¿Y qué hacemos con el alumnado más tímido? ¿Como lo podemos animar a comunicarse, a hablar? ¿Qué podemos hacer con ellos?

Begoña Llovet: Bueno, pues esto, yo creo que, o sea, fundamentalmente, hay que dejarlos ser como son. Es decir, hay un tipo de alumnado, y siempre lo habrá, que va a participar menos o que va a querer estar en una segunda línea. Porque, bueno, pues porque siente vergüenza, porque siente inseguridad. Pero, a su vez, este tipo de alumnos también suelen ser muy observadores, también suelen ser empáticos. Entonces, bueno, yo creo que hay siempre maneras de conseguir que participen, a lo mejor no exponiéndose tanto, ¿no? Sino a través de trabajos en equipo, en parejas, donde ellos puedan jugar un papel activo, pero a lo mejor no tengan que exponerlo delante de la clase. Dándoles espacio, escuchándolos mucho. Y dándonos cuenta de que cada persona, bueno, pues tiene un temperamento diferente, y que no podemos pretender que todos los alumnos participen de la misma manera en la clase, y yo creo que hay maneras, muchísimas maneras en la clase de conseguir que a lo mejor estos alumnos se expresen más en el ámbito escrito o en el ámbito no verbal. Pero mira, yo pienso que, si el profesor o la profesora es capaz de establecer contacto visual, también con el lenguaje no verbal, con todos y cada uno de los alumnos, también es muy probable que consiga establecer un acompasamiento con estas personas que son más tímidas y que, probablemente, sin agobiarles, consiga que participen poco a poco en la clase. Creo que habría que adaptar los ejercicios a su manera de expresarse y darles su espacio. Es que creo que no se puede forzar porque sería contraproducente.

Julio Novillo: Vale, muy bien. Bueno, tú eres creadora de materiales. ¿Podrías ofrecernos algunos consejos a la hora de intentar crear nuestros propios materiales?

Begoña Llovet: Bueno, yo creo que los materiales tienen fundamentalmente que… Vamos a ver, yo es que creo que el profesor, la profesora, tiene que ser

un creador continuo de materiales. Está muy bien tener a lo mejor una base con un manual, pero en realidad todos sabemos que estamos creando constantemente materiales. Yo creo que los materiales, básicamente, tienen que ofrecerse en distintos soportes. Es decir, tenemos que tener un equilibrio entre los materiales visuales, auditivos… Entre los materiales auténticos y otros materiales más dirigidos hacia el aprendizaje de algo específico. Creo que tenemos que ser muy cuidadosos con el tipo de materiales auténticos que elegimos, porque hay que tener en cuenta que todos los materiales, igual que todos los profesores, transmiten valores. Y, por lo tanto, no es indiferente el tipo de material que eliges de un periódico o de una web o de otro sitio. Entonces creo que cada vez que elegimos materiales tenemos que ser conscientes de los valores transversales de igualdad, justicia, no discriminación, enfoque de género, etcetera. Porque bueno, a veces te encuentras con cosas que realmente no te gustan. Yo he dirigido varios trabajos fin de máster sobre el tema de la perspectiva de género, por ejemplo, en los materiales. Y bueno, es muy interesante también ver cómo podemos, desde los materiales, pues, por ejemplo, dar más protagonismo a la mujer o dar más protagonismo a las personas con discapacidad, o dar, en definitiva, a los alumnos los materiales que propongan una mayor diversidad a todos los niveles. Y, en segundo lugar, creo que los materiales también se deben cocrear con los alumnos. Creo que los alumnos tienen mucho que decir respecto a los materiales y que es muy interesante manejar esta opción de crear materiales en clase con ellos. Por lo demás, bueno, existen maravillosos manuales en el mercado, como todos sabéis, pero sí tengo que decir una cosa que me parece importante en este momento. Yo observo que con la preponderancia ahora mismo de la enseñanza online está habiendo una involución en cuestiones que afectan al enfoque didáctico, es decir, yo veo materiales online y virtuales que de verdad se me ponen los pelos de punta porque suponen volver al *drill* puro y duro, al aprendizaje no significativo. Al "rellena este hueco", al "arrastra", etc. Es decir, se ha perdido un poco el enfoque, y mucho me temo que ese afán de modernidad que en realidad debe suponer la formación virtual, que es maravillosa y que me encanta, puede terminar haciendo que se produzca una involución didáctica tanto en los materiales como en el enfoque a la hora de dar las clases, y quiero avisar sobre esto porque es algo que se está produciendo y no cualquier material por

el hecho de ser online y ser así muy bonito, muy gracioso a nivel gráfico o de dinámica que siga, no por eso es un material apto o adecuado o que se adecue a lo que es un enfoque comunicativo, un enfoque por tareas, o a cuestiones que todos ya consideramos más que asumidas en la enseñanza.

Julio Novillo: Sí, de hecho, quería preguntarte un poco sobre ese tema. ¿Cuál ha sido tu experiencia con el uso de la tecnología? Bueno, digamos con el uso casi forzado o forzoso de la tecnología durante la época de la pandemia y, bueno, no sé, qué plataformas has utilizado y cuál ha sido tu experiencia.

Begoña Llovet: Pues mira, cuando llegó la pandemia, en TANDEM nos pusimos manos a la obra porque ya estábamos trabajando con clases por videoconferencia. Y bueno, pues claro, dimos un montón de clases, desarrollamos un montón de materiales y hemos hecho cosas muy bonitas y ha funcionado muy bien. Estamos muy contentos. Para mí, un paso muy interesante fue que, bueno, ya sabes que llevo como treinta años o más de formadora y bueno, siempre he formado en ámbitos como la enseñanza afectiva, las inteligencias múltiples, la neurodiversidad, o sea, la diferente forma de aprender a través de técnicas del hemisferio derecho y el hemisferio izquierdo. Entonces, realmente, hace años no me podía nunca imaginar que esto pudiera tener lugar de manera virtual, porque realmente en las clases bailamos, escuchamos música, bueno, nos movemos, hacemos muchas cosas que están muy unidas indefectiblemente a la situación presencial. Pero hace unos años tuve un gran *challenge*, un desafío, que era pasar a formato virtual toda esta experiencia. Entonces, bueno, junto con Birgit Berghoff y Javier Llano, que son profesores de nuestro centro, hicimos un curso virtual que se llama "Aprender con el corazón y la cabeza". Y me enfrenté al desafío de trasladar todo esto al mundo online. ¿Y sabes qué, Julio? Fue muy interesante comprobar que también en el mundo virtual podemos hacer materiales, podemos trabajar y podemos plantear dinámicas en las que tenga lugar un genuino y verdadero intercambio humano cálido, lleno de afectividad y de actividades, digamos, lúdicas. Entonces, creo que es posible. Lo hemos hecho. Ha resultado muy bonito. Y al leer, al final, los juicios que hacen al final, las evaluaciones del final de los profesores que habían participado, había cosas preciosas. Los profesores se abrieron y abrieron de verdad cosas

muy íntimas y muy bonitas durante el curso, sobre qué pensaban de ellos mismos como profesores, cómo se percibían como profesores, cómo percibían la enseñanza, etcétera. Y, bueno, pues creo que verdaderamente se puede hacer. Se puede trabajar de manera virtual teniendo en cuenta todo esto. Y me gustaría que así fuera, porque, si no, perderíamos mucho.
Y bueno, por otro lado, pues yo pienso que el futuro será híbrido o no será, es decir, actualmente en TANDEM tenemos grupos en los que hay gente en la clase y gente fuera. Entonces bueno, pues tenemos un sistema de videoconferencia integrado en el que están todos juntos, tenemos grupos solamente virtuales, tenemos grupos solamente presenciales. Y las experiencias son diferentes. Yo, bueno, pues soy muy de aula, muy, muy de aula. Creo que ese contacto humano en el que nos vemos, nos sentimos, nos tocamos, es irremplazable. Pero qué duda cabe de que el formato virtual también nos da la posibilidad de acercarnos a personas que están muy lejanas, de democratizar incluso más la enseñanza. De hacer proyectos novedosos con gente de muy diversos ámbitos y de aplicar todo lo que hemos aprendido en otro entorno. Entonces, maravilloso, me parece fenomenal poder contar con la enseñanza virtual y con un entorno híbrido. Solamente advierto de esta involución didáctica que se produce en el ámbito virtual y a la que tenemos que prestar mucha atención.

Julio Novillo: Vale, muy bien, tomamos nota desde aquí. Otra pregunta que normalmente nos hacen los estudiantes es: ¿cuánto tiempo necesito para aprender español?

Begoña Llovet: Esa pregunta está muy bien. Bueno, hombre, te podría recitar el marco de referencia europeo y las horas que tenemos asignadas a cada uno de los niveles, etcétera. Pero supongo que la pregunta no va por ahí porque eso nos lo sabemos todos. Yo creo que aprender un idioma es un proceso que nos involucra como personas totales, ¿no? Yo creo que depende muchísimo de factores como la motivación. Creo que cuando una persona está motivada, y esto lo he comprobado por numerosas ocasiones, aprende mucho más rápido. Creo que también depende del formato de clase que estamos teniendo, creo que avanzamos más en general en un formato presencial que en un formato virtual. Creo, ¿no? Por ahora es lo que vamos viendo un poco. Creo

que también depende si estamos aprendiendo español en nuestro país o lo estamos aprendiendo *in situ* en España. Evidentemente, el hecho de estar en un entorno hispanohablante acelera tremendamente el aprendizaje, pero creo, sobre todo, que hay que distinguir entre dos cuestiones de las que hablaba ya Krashen hace muchos años que es el aprendizaje y la adquisición. Si realmente queremos hablar una lengua, tenemos que pensar que una lengua no solamente se aprende, sino que también se adquiere. El aprendizaje es formal, la adquisición es informal. El aprendizaje es consciente, la adquisición es inconsciente. Este es un mensaje para decirle a la persona que está aprendiendo español que, aparte de ese aprendizaje formal, hay… en nosotros se desarrolla lo que los alemanes llaman *Sprachgefühl*, que es ese sentimiento hacia la lengua, esa sensación de la lengua que hace que seamos capaces de hablar sin monitorizar, sin el monitor del que habla también Krashen, y que seamos capaces de interiorizar la lengua. Entonces, para ello, lógicamente, cualquier estancia en un entorno en el que se habla la lengua es fundamental. Yo creo que es indispensable, absolutamente. Y es indispensable también soltar un poco una idea rígida del aprendizaje y entrar más en el mundo de la adquisición y en pensar que cometer errores es algo bueno, como yo siempre pongo en mis aulas: cometer errores es bonito, es bueno. Significa que estamos interiorizando un sistema y, en definitiva, yo también quiero transmitir que no podemos pretender la perfección, que aprender un idioma es un camino de largo recorrido y que lo más importante es comunicar, y que a veces la comunicación no siempre tiene lugar en unos parámetros perfectos desde el punto de vista gramatical, pero a lo mejor sí logran de una manera efectiva sus objetivos. Entonces, bueno, pues yo creo, de nuevo vuelvo a decir, que aprender el idioma involucra a todas nuestras capacidades cognitivas, involucra toda nuestra afectividad, nuestra sensibilidad y, por lo tanto, tenemos que entrar ahí, en aprender con música, con gente, con amigos, con alegría y en entornos en los que realmente sintamos que el idioma está siendo algo que nos enriquece y que nos produce alegría y satisfacción.

Julio Novillo: Estoy de acuerdo. Vale, pues todo esto va relacionado también con la siguiente pregunta, que es: ¿cuándo podemos decir que una actividad ha salido bien en clase y cuándo ha salido mal? ¿Qué objetivos queremos

conseguir cuando llevamos a cabo una actividad? Objetivos en general. Y también, ¿cómo llevar a cabo el proceso de retroalimentación del alumnado? ¿De qué forma? ¿Cuándo? ¿Cómo?

Begoña Llovet: Bueno, yo creo que, como profesoras y profesores que somos, sabemos perfectamente cuándo ha funcionado una clase o no. De hecho, en la programación neurolingüística, cuando se habla de la excelencia en la comunicación, se habla de la posibilidad o de la capacidad de repetir situaciones comunicativas en las que hemos tenido éxito y en las que las cosas han funcionado. Hemos tenido éxito en una actividad cuando el alumnado es capaz de interactuar en esa actividad, es capaz de tener una experiencia de éxito y una experiencia de descubrimiento. El hecho de que no hayan aprendido exactamente o no sean capaces de decir exactamente lo que nosotros pretendíamos transmitir con esa actividad no significa nada, porque los procesos de aprendizaje son complejos. Es decir, normalmente los alumnos van descubriendo patrones. Nuestra mente no aprende así, digitalmente. Aprende globalmente, holísticamente. Entonces bueno, los alumnos tienen que ir captando patrones. Creo que la actividad tiene éxito siempre y cuando la hayamos podido desarrollar, tenga los elementos adecuados para hacer una actividad exitosa y los alumnos hayan mostrado su satisfacción, al menos durante la realización de la misma. Perdona, es que no recuerdo la segunda parte de la pregunta.

Julio Novillo: Eso sería cuándo ha salido bien y cuándo ha salido mal una actividad. Y también, ¿cómo retroalimentar a los estudiantes? Si hay que hacerlo siempre o cuando sí, cuándo no, y cómo.

Begoña Llovet: Vale, bueno, yo creo que la retroalimentación es muy importante y que hay muchas maneras de hacerla. Creo que cuando hacemos retroalimentación tenemos que ser muy conscientes de en qué momento la hacemos, en qué medida la hacemos y cómo la hacemos. Creo que una retroalimentación excesiva puede dañar, o sea, puede hacer que los alumnos monitoricen demasiado y no sean capaces de expresarse libremente o que sientan siempre un poco de agobio a la hora de lanzarse a lo que es la expresión oral, sobre todo. Hay modos muy sutiles que tienen que ver con el

eco, que tienen que ver con la repetición por escrito, el recordatorio… en los que podemos dar una retroalimentación que no sea agresiva para el alumnado. Y creo que, además, debemos también hacer que la retroalimentación se produzca entre el grupo y que no siempre parta de nosotros. Y, por supuesto, tenemos que fomentar muchísimo la autoevaluación, la autorretroalimentación si la quieres llamar. Es decir, la capacidad que tienen. O sea, que tenemos que animar siempre a los alumnos y ayudarles a que se autoevalúen constantemente, a que tomen conciencia de su aprendizaje y a que sean capaces de determinar ellos mismos en qué medida están teniendo una comunicación exitosa o no, en qué medida han asimilado cierta cosa o no. Entonces, bueno, creo mucho en la autoevaluación, en la evaluación compartida entre todos y en una retroalimentación discreta y continua.

Julio Novillo: Muy bien. Y pasamos a la última pregunta, que sería cómo lidiar con el estrés a la hora de aprender un idioma o de enseñar un idioma. Porque tanto una actividad como la otra pueden ser estresantes para algunas personas, en cierto modo. ¿Qué podemos hacer para controlar ese estrés? ¿Para lidiar con ese estrés?

Begoña Llovet: Pues, como decía antes, muchas veces no somos conscientes del estrés que puede suponer para una persona perder su más elaborada forma de presentarse al mundo, que es el lenguaje. Nosotros nos presentamos al mundo a través del lenguaje y ahí expresamos lo maravillosos que somos, etcétera. Cuando una persona se ve desposeída de esta capacidad, bueno, pues normalmente cae en una infantilización, que esto es lo que se produce mucho en las clases de español, y lo conocéis todos, donde nos reímos de todo, todo nos hace mucha gracia porque es como volver a ser pequeños y empezar a apoderarse, a agarrar el idioma poco a poco. Entonces bueno, yo, por ejemplo, en mis clases utilizo una técnica que viene de la sugestopedia, que es el cambio de identidad. Es decir, a mis alumnos normalmente les ofrezco la posibilidad de adoptar un nuevo nombre en el proceso de aprendizaje, un nuevo nombre en la lengua meta. Y, bueno, pues eso les ayuda mucho de alguna manera a desidentificarse con sus propias limitaciones o con las propias ideas limitadoras que tienen de sí mismos.

Luego es importante también llevar a cabo un proceso de desugestión. Es decir, todos nosotros tenemos ideas limitadoras sobre nosotros mismos. "Se me dan mal los idiomas, no tengo oído, soy muy torpe para aprender, soy lento", etcétera. Yo, a través de un juego con una maleta, hago una especie de metáfora sobre qué es lo que llevamos en nuestra maleta cuando nos enfrentamos al aprendizaje de un nuevo idioma. Y llevo muchas ganas de aprender, llevo el libro, llevo tal, pero también llevo todas esas ideas limitadoras sobre mí misma. Entonces, siempre invito a los alumnos a expresar ideas que no son limitadoras, sino ideas de posibilidad: "yo soy capaz de aprender este idioma, me gusta el español, puedo aprender el español", etcétera. Lo hacemos a través, naturalmente, de una metáfora. No es así directamente. Entonces, creo que sí hay un momento previo a la enseñanza en el que reflexionamos con los estudiantes sobre qué es aprender un idioma y cómo lo vamos a aprender y cómo yo me enfrento a ese desafío como alumno y qué llevo en mi maleta, en mi mochila, que a lo mejor me va a impedir enfrentarme de una manera ligera y abierta a ese aprendizaje. Entonces, bueno, pues yo personalmente lo hago con estas técnicas.

Luego también es muy importante cuidar el entorno de aprendizaje. Si yo tengo un aula en la que las sillas están colocadas linealmente, estoy subida más arriba que los alumnos, en la que no se pueden ver las caras entre ellos, en la que a lo mejor no hay elementos visuales alrededor, bueno, pues a lo mejor resulta un espacio poco atractivo o poco motivador para el aprendizaje. Si mis alumnos entran y en el aula hay música, por ejemplo, ya estoy creando en ellos una actitud completamente diferente hacia el aula y hacia lo que van a aprender. Si soy capaz de tomar contacto visual con todos ellos, de aprenderme sus nombres, de crear un ambiente afectivo de aprendizaje, te aseguro que el estrés va a disminuir tremendamente. Por eso hablaba antes de lo importante que es. Y también nuestro lenguaje verbal. Claro, si yo estoy diciendo todo el rato a los alumnos: no os preocupéis, el español no es difícil. Pues les estoy diciendo en el fondo que se preocupen, que el español es difícil. Es como lo de "no te olvides las llaves". No, tienes que decir "recuerda las llaves". "El español es fácil". "Tranquilos, vamos a aprender juntos", etcétera. Es decir, sin darnos cuenta muchas veces, a nivel verbal estamos transmitiendo lo contrario de lo que queremos transmitir, ¿no? Entonces, es muy importante crear ese entorno físico, la presencia de colores, de pósters

en los que hemos colocado los contenidos de aprendizaje de esa clase, la presencia de, no sé, bueno, yo, en mi caso, de unas flores o de unas fichas en las que ellos escriben algo, etcétera. Creo que es muy importante para, de alguna manera, diferenciar nuestra clase de otros entornos de aprendizaje que hayan podido resultar amenazadores o estresantes para los alumnos. Crear un sitio nuevo. Y para los profesores igualmente. Yo creo que el profesorado también tiene que llevar a cabo ese proceso interior de desugestión. "Me miran con mala cara, se están aburriendo, soy aburrido, no sé transmitir bien". También llevamos ahí un bagaje de qué estoy haciendo mal. "Me como letras cuando escribo en la pizarra, no sé responder a todas las preguntas". Pues darnos cuenta de que no somos perfectos ni tenemos que serlo. Darnos cuenta de que al final somos portadores de sugestiones. De que somos muy importantes porque estamos transmitiendo mucho a nuestros alumnos en la clase, pero de que tenemos la posibilidad de entrar en una clase convencidos de lo que vamos a hacer y con las herramientas suficientes para crear un ambiente propicio y agradable de aprendizaje. Porque al final es lo que yo digo siempre, trabajamos en esto, es un trabajo muy bonito, somos muy afortunados. O sea, somos unos privilegiados de trabajar en la enseñanza y tenemos que disfrutar cada clase, independientemente de que habrá clases de las que saldremos diciendo "esta ha sido un desastre" o "los alumnos no han aprendido nada". O "me ha salido fatal la actividad" y todo eso, pero bueno, independientemente de eso, tenemos que llevar a cabo continuamente una reflexión, un intercambio con otros profesores también y una formación continua, en definitiva, ¿no? Y un desarrollo personal continuo para ser capaces de enseñar a unos alumnos que cada vez, además, requieren, digamos, de un tipo de enseñanza, bueno, muy variada, que sea capaz de mantener su atención, y que sea capaz de ofrecerles los suficientes atractivos como para no sentir la imperiosa necesidad de mirar la pantalla de su móvil. ¿Vale? Entonces, si en clase ocurren cosas significativas y se mueven sus emociones, bueno, pues habremos dado algunos pasos en ese sentido.

Julio Novillo: Muy bien. Begoña Llovet, muchas gracias por la entrevista. Ha sido estupendo todo lo que hemos aprendido, y muchas gracias por colaborar con nosotros.

Begoña Llovet: Bueno, muchísimas gracias. Bueno, no tenía nada preparado. Ha sido todo muy, muy espontáneo. Son muchos años, son casi ya más de treinta y cinco años en este ámbito. Y bueno, pues espero que haya resultado ameno y os agradezco muchísimo la invitación. Y mucho ánimo a todos los profesores y profesoras de español y, por supuesto, a todo ese alumnado que aprende español con entusiasmo, que es la segunda lengua de comunicación internacional, que es una lengua que nos abre un mundo enorme de posibilidades. Gracias.

Interviu cu Begoña Llovet Barquero

Fondatoarea și directoarea *Școlii Internaționale TANDEM* (Madrid).

Julio Novillo: Mulțumesc foarte mult pentru că ai acceptat să participi la acest interviu, la acest proiect pe care îl avem. În primul rând, te poți prezenta? Ne poți spune cine ești? Cu ce te ocupi? Unde lucrezi?

Begoña Llovet: Încântată că ați contat pe mine pentru acest eveniment pe care îl găsesc atât de interesant și foarte bucuroasă să împărtășesc următoarele minute cu voi toți. Ei bine, eu sunt Begoña Llovet. Sunt cofondatoare și directoare a Școlii Internaționale TANDEM din Madrid. Este o școală care există din 1982 și care se dedică predării limbilor străine și a spaniolei. Suntem un centru acreditat al Institutului Cervantes. Eu sunt și formatoare de profesori de mulți ani. Am pregătit mai bine de douăzeci de ani la Universitatea Internațională Menéndez Pelayo și la Universitatea Complutense. Sunt autoare de materiale educaționale. Am și trei manuale, iar acestea sunt „Pasaporte” și „Planet@” de la editura Edelsa. Am introdus sugestopedia care se referea, să zicem, la descoperirea importanței neurologiei în ceea ce înseamnă predarea în ´89. Și, ei bine, în prezent sunt și președinta FEDELE, care este Federația Școlilor Spaniole din Spania și reprezint toate acele școli private care predau limba spaniolă aici. Am fost și voluntară pentru Fundația Vicente Ferrer din Anantapur, India, predând limba germană timp de patru luni și jumătate. Prin urmare, mă mișc, trăiesc și exist în lumea limbii spaniole de mulți ani.

Julio Novillo: Grozav. Și cum ai început în lumea limbii spaniole? Sau mai bine zis, care a fost motivația ta ca să faci pasul sau toți acei pași despre care tocmai ai povestit?

Begoña Llovet: Păi, de fapt, așa cum spuneam, sunt licențiată în Filologie Germană pentru că am stat în Germania. Dar în ´82, pe când eram foarte tânără, am început să iau contact cu un grup de oameni cu care am înființat o cooperativă numită TANDEM, „Centro Cultural Hispano-Alemán”.

TANDEM pentru că se baza pe schimb, pe cursuri, de exemplu, cu germani care învață spaniolă și spanioli care învață limba germană. Era deja o versiune foarte precoce a învățării prin cooperare și a autonomiei în procesul de învățare. După ce am înființat acest centru, automat am început să intru în contact cu spaniola. Apoi am plecat în Germania pentru a-mi termina studiile, m-am întors și am început să studiez Arta Dramatică. Și la un moment dat, mi-am dat seama că predând cursuri de spaniolă aș putea uni puțin lumea mea mai intelectuală, cea relaționată cu lingvistica, filologia și didactica, cu lumea mea puțin mai artistică, cu teatrul, muzica, cărora le-am dedicat mult timp din viață, și că aș putea-o face prin intermediul unei metode afective, integrale, care pe atunci se relaționa cu sugestopedia sau cu neuroînvățarea. Și din acel moment, ei bine, eu m-am afundat în acest domeniu al spaniolei, atât ca membră a ceea ce pe atunci era TANDEM și care ulterior a devenit Școala Internațională TANDEM , cât și ca formatoare de profesori și autoare de materiale educaționale. Și trebuie să spun că am fost cucerită și că mă consider foarte norocoasă că lucrez în domeniul ELE de atâția ani.

Julio Novillo: Minunat. Begoña, ce înseamnă pentru tine să fii un profesor bun, poți să definești în trei cuvinte?

Begoña Llovet: Când țin cursuri de formare spun mereu că pentru mine cel mai important nu este „ce", ci „cum". Desigur, un profesor bun este acela care are o pregătire lingvistică și didactică profundă, care cunoaște metodele, care s-a ocupat cu avansarea sa în ceea ce privește competențele de bază ale profesorului. Practic, este o persoană care a ales predarea ca pe o cale de evoluție și dezvoltare personală. Când predăm limba spaniolă, ne plasăm în lumea educației. Noi educăm și indiferent că predai spaniolă, matematică, rusă sau chineză, transmiți valori, transmiți atitudini și transmiți multe idei despre lume, despre oameni și despre viață. Așadar, pentru mine, un profesor bun este acea persoană care, deținând deja aceste cunoștințe, este capabilă să trăiască aceste valori, aceste cunoștințe într-un mod integrat și este capabilă să își desfășoare activitatea cu dragoste, cu dragoste față de oamenii cu care lucrează, care predă cu dragoste pentru limbă și cu dragoste pentru predare și învățare, pe scurt. Eu cred că este ceva foarte profund să predai și să fii un profesor bun și trebuie să spun că întâlnesc deseori oameni cu care am avut

norocul să împart timp ca profesor și care îmi spun: orele tale mi-au deschis ochii, mi-au schimbat viața într-un anume mod sau m-au făcut să văd lucrurile altfel. Și cea mai grozavă descoperire a fost când eram voluntară în Anantapur, la „Professional School of Foreign Language" a Fundației Vicente Ferrer, unde aveam un grup de douăzeci de băieți între 20 și 25 de ani care au învățat limba germană cu mine cu această ocazie timp de patru luni și jumătate și unde mi-am dat seama că învățarea unei limbi este ceva care ne poate schimba viața, așa cum le-a schimbat-o lor. Pentru că ei, prin acea pregătire în alte limbi și în alte lucruri, au reușit să rupă cercul sărăciei. În lumea noastră, poate că nu se rupe cercul sărăciei, ci se rupe cercul izolării, al neconștientizării, al ignoranței, al lipsei anumitor viziuni de bază asupra lumii. Deci, pentru mine.... ai spus trei cuvinte, nu? Ei bine, să vedem, o să văd dacă sunt capabilă de asta. Cred că unul foarte important este dragostea. Un altul foarte important sunt valorile și altul ar fi coerența, coerența față de convingerile noastre, față de valorile noastre și față de ceea ce predăm.

Julio Novillo: Bun. Așa că rămânem cu acestea, dragoste, valori și coerență.

Begoña Llovet: Era foarte, foarte greu.

Julio Novillo: Așa este, este foarte greu. Un alt tip de întrebare. Ce factori influențează învățarea limbilor în general și a spaniolei în particular?

Begoña Llovet: Bine, ar trebui să vorbim despre factori externi și factori interni. Dar dacă ne concentrăm mai mult pe ceea ce sunt elevii și profesorii, mă voi referi mai mult la întrebările care au legătură cu dezvoltarea clasei. Consider că este fundamentală, pentru ca învățarea să se desfășoare într-un mod eficient, crearea unui climat afectiv în clasă. Afectivitatea este fundamentală. Afectivitatea este strâns legată de motivație și uneori nu suntem capabili să evaluăm stresul, copleșirea, angoasa pe care învățarea unei limbi noi le poate crea elevilor noștri. De aceea îi sfătuiesc mereu pe profesori să mai învețe o altă limbă din când în când pentru a se putea pune în locul acestora. Este foarte important. Ei bine, atunci să putem crea de la început un climat afectiv prin mediul extern, prin limbajul nostru verbal și non-verbal, prin aranjarea fizică a clasei este foarte important. Trebuie să credem în ceea

ce facem. Profesorii îmi spun adesea: acest lucru nu funcționează pentru mine. Dar dacă te întreb, crezi exact ceea ce faci sau ți se pare foarte greu să faci asta? De aceea am vorbit despre coerență și despre ceva foarte important de realizat încă de la început, că fiecare elev este o lume și că atunci când suntem într-o clasă, ne confruntăm cu douăzeci de oameni care sunt diverşi, diverşi ca număr de întrebări, diverşi ca origine, în felul lor de a vedea lumea, în biografia lor de învățare, biografia lor de viață, în ideile pe care le au despre învățare, în experiențele lor anterioare și mai presus de toate, ne aflăm în fața unei neurodiversități. Există elevi care învață cel mai bine în mod vizual, alții în mod auditiv, alții într-un mod kinestezic prin mișcare și, prin urmare, un profesor trebuie să aibă capacitatea de a oferi o gamă largă de posibilități de învățare elevilor săi prin suporturi tehnice, materiale foarte diverse și de aceea trebuie să facă mai întâi ca acea muncă interioară despre care vorbeam la început. Acea evoluție personală care ne permite, de exemplu, să conștientizăm care este sistemul nostru de reprezentare preferat. Poate că suntem oameni foarte auditivi sau foarte vizuali, și atunci să fim capabili, totuși, să pătrundem în lumea celor kinestezici, vizuali, auditivi și să oferim materia în acest fel pentru ca toată lumea să o poată accesa în același mod. Trebuie să creăm o comunicare eficientă. Pentru asta avem multe tehnici, eu, în special, am aprofundat mult în ceea ce este programarea neurolingvistică, am studiat mult subiectul inteligențelor multiple, am lucrat și subiectul *mindfulness-ului*, despre care am vorbit înainte de a începe asta. Astfel încât învățarea să aibă loc, așa cum spunem la cursul nostru online pe care îl avem în TANDEM: cu inima și mintea. Deci, ei bine, astea ar fi, să zicem, câteva lucruri care fac posibilă învățarea și o facilitează.

Julio Novillo: Și cum ai vrea să te vadă elevii tăi?

Begoña Llovet: Păi uite, e foarte frumos că mă întrebi acest lucru pentru că în cursurile mele de formare le cer mereu profesorilor să deseneze un afiș pe care să se reprezinte ei înșiși ca profesori și să pună în jur cuvinte despre cum le-ar plăcea să fim văzuți. Mi-ar plăcea ca ei să aibă senzația că vin la o petrecere când ajung la cursurile mele. De fapt, cred că reușesc asta destul de mult pentru că de obicei pun baloane și o mulțime de postere colorate pe perete. Am mereu un buchet de flori. Cred că a intra, adică a trece pragul unei

săli de clasă, ar trebui să fie ca și a trece pragul unui loc special, ca atunci când intrăm într-un muzeu, într-o biserică, într-un loc care are ceva deosebit, și acesta să fie clasa. Și acea oră ar trebui să fie o petrecere, o petrecere de întâlnire, totodată de efort și curiozitate de învățare. Mi-ar plăcea să mă vadă ca pe un însoțitor, ca pe un ghid în anumite aspecte, dar mai ales ca pe un însoțitor care îi ajută să-și găsească propriul drum de învățare. Pentru că fiecare le avem pe ale noastre. Desigur, mi-a fost foarte clar de ani de zile că predau doar o oră, dar ceea ce percepe persoana care stă aici în stânga nu este același lucru cu ceea ce este perceput de cea care stă în dreapta. Astfel, mi-e foarte clar că trebuie să lucrez întotdeauna tehnici ale emisferei drepte, ale emisferei stângi. Mi-e foarte clar că trebuie să ofer această diversitate. Ei bine, aș vrea să-mi spună asta ca unui însoțitor capabil să înțeleagă care sunt nevoile lor, modalitățile lor de a învăța și să mă vadă ca pe cineva care îi apreciază și îi percepe integral. În clasă nu sunt doar elevi, ei sunt acolo și, prin urmare, învățarea care se desfășoară în clasă este o învățare semnificativă și se realizează printr-o metodă foarte umană.

Julio Novillo: Foarte frumos ceea ce ai spus. Bun. Și ce facem cu cei timizi? Cum îi putem încuraja să comunice, să vorbească? Ce putem face cu ei?

Begoña Llovet: Păi eu cred că ar trebui să-i lăsăm să fie așa cum sunt. Există un tip de elevi și va exista mereu care va participa mai puțin sau care va dori să fie în al doilea rând, pentru că, ei bine, se rușinează, pentru că se simt nesiguri. Dar, în același timp, acești elevi sunt de obicei foarte observatori, dar sunt și empatici. Deci, cred că există întotdeauna modalități de a-i determina să participe, poate nu expunându-i atât de mult, ci prin muncă în echipă, în perechi, unde pot juca un rol activ, dar poate că nu trebuie să-i expunem în fața clasei; dându-le spațiu, ascultându-i mult și realizând că fiecare persoană are un temperament diferit și că nu putem pretinde ca toți elevii să participe în același mod la clasă. Și cred că există modalități, multe modalități de a-i determina pe acești elevi să se exprime mai mult în sfera scrisă sau non-verbală. Dar uite, cred că dacă profesorul este capabil să stabilească contact vizual, dar și prin limbajul non-verbal, cu fiecare dintre elevi, este și foarte probabil să reușească să stabilească un ritm dacă se îndreaptă către acești oameni care sunt mai timizi și care probabil, fără a-i

copleși, îi vor face să participe puțin câte puțin la oră. Cred că exercițiile ar trebui adaptate modului lor de a se exprima și să le ofere spațiu. Consider că nu se poate forța pentru că ar fi contraproductiv, nu?

Julio Novillo: Da, așa este. Ei bine, ești și autoare de materiale. Ne poți oferi câteva sfaturi atunci când încercăm să ne creăm propriile materiale?

Begoña Llovet: Cred că profesorul trebuie să fie un creator continuu de materiale. Este foarte bine să ai o bază cu un manual, dar în realitate știm cu toții că permanent ne creăm materiale. Cred că materialele trebuie să fie oferite în diferite suporturi. Cu alte cuvinte, trebuie să avem un echilibru între materialele vizuale, auditive, între materialele autentice și alte materiale orientate mai spre învățarea a ceva specific. Cred că trebuie să fim foarte atenți la tipul de materiale autentice pe care le alegem pentru că trebuie să ținem cont că toate acestea, la fel ca toți profesorii, transmit valori și, prin urmare, este important tipul de material, fie el dintr-un ziar sau de pe un site web. Consider că de fiecare dată când alegem materiale trebuie să fim conștienți de valorile transversale ale egalității, justiției și nediscriminării, ale abordării de gen etc. Pentru că uneori dai peste lucruri care chiar nu-ți plac. Am îndrumat mai multe lucrări de disertație pe tema perspectivei de gen, de exemplu, în materiale. Ei bine, este, de asemenea, foarte interesant să vedem cum putem prin intermediul materialelor să acordăm mai multă importanță femeilor sau persoanelor cu dizabilități sau, în cele din urmă, să oferim elevilor materiale care oferă o diversitate mai mare la toate nivelurile. Și în al doilea rând, cred că materialele ar trebui să fie create și împreună cu elevii. Cred că elevii au multe de spus despre materiale și că este foarte interesant să gestionezi această variantă de a crea materiale în clasă cu ei. În rest, există manuale minunate pe piață, după cum știți cu toții. Dar da, trebuie să spun un lucru care mi se pare important în acest moment. Observ că odată cu preponderența în acest moment a predării online, asistăm la o involuție în chestiuni care afectează demersul didactic. Să spun că văd materiale online și virtuale care te îngrozesc cu adevărat pentru că presupun întoarcerea la exerciții mecanice, la învățarea nesemnificativă, la completarea spațiilor libere sau la unirea coloanelor. Metoda s-a pierdut puțin și mi-e foarte teamă că această dorință a modernității, care în realitate trebuie să însemne formare

virtuală, care este minunată și îmi place, poate ajunge să provoace o involuție didactică, atât în materiale, cât și în abordarea predării. Și vreau să avertizez despre asta pentru că este ceva care are loc și nu orice material doar pentru că este online și foarte drăguț, foarte amuzant la nivel grafic, este și un material potrivit sau adecvat sau că se adaptează la metoda comunicativă, la cea bazată pe sarcini sau la altele pe care deja le cunoaștem.

Julio Novillo: De fapt, am vrut să te întreb puțin despre acest subiect. Care a fost experiența ta cu utilizarea tehnologiei? Să spunem folosirea aproape forțată a tehnologiei pe vremea pandemiei. Ce platformă folosești și care este experiența ta?

Begoña Llovet: Când a venit pandemia la TANDEM ne-am pus pe treabă pentru că deja noi țineam cursuri prin videoconferință și bineînțeles, am predat multe cursuri, am dezvoltat o mulțime de materiale și am făcut lucruri foarte frumoase și a funcționat foarte bine. Suntem foarte fericiți. Pentru mine, un pas foarte interesant a fost că, ei bine, acum, știți că sunt formatoare de treizeci de ani și, bine, întotdeauna am format în domenii precum predarea afectivă, inteligențele multiple, neurodiversitatea sau modul diferit de învățare prin tehnici ale emisferei drepte, emisferei stângi. Deci, cu adevărat, cu ani în urmă, nu mi-am putut imagina niciodată că acest lucru ar putea avea loc virtual. Nu, pentru că într-adevăr la cursuri dansăm, ascultăm muzică. Ei bine, ne mișcăm, facem multe lucruri și care inevitabil sunt legate de prezența fizică. Dar acum câțiva ani am avut deja o provocare grozavă, o provocare care presupunea trecerea la formatul virtual a acestei experiențe. Împreună cu Birgit Berghoff y Javier Llano, ei sunt profesori la noi, am făcut un curs virtual numit *Învățarea cu inima și cu capul*. Și m-am confruntat cu provocarea de a transfera toate acestea în lumea online. Și să știi, Julio, a fost foarte interesant să verificăm că și în lumea virtuală putem realiza materiale, putem lucra și ne putem propune dinamici în care există sau în care are loc un schimb uman autentic și adevărat, cald și plin de afectivitate și de activități ludice. Deci cred că este posibil, am făcut-o. A fost foarte frumos să citesc părerile, evaluările finale ale profesorilor care au participat. Erau lucruri frumoase, profesorii s-au deschis și chiar au scris lucruri foarte intime și foarte frumoase în timpul cursului despre ceea ce au gândit despre ei înșiși ca

profesori, cum s-au perceput, cum au preferat să predea etc. Deci, chiar cred că se poate face și că poți lucra virtual ținând cont de toate acestea. Și mi-ar plăcea să fie așa, pentru că dacă nu, am pierde foarte mult. Și pe de altă parte, cred că viitorul va fi hibrid sau nu va fi. La TANDEM avem grupuri cu persoane în clasă și persoane online. Deci, avem un sistem integrat de videoconferință în care toți avem un curs împreună, doar grupuri virtuale, avem doar grupuri față în față și experiențele sunt diferite. Eu, în schimb, optez pentru clasă. Cred că acel contact uman în care ne vedem, ne simțim, ne atingem este de neînlocuit, dar fără îndoială că formatul virtual ne oferă și posibilitatea de a ne apropia de oamenii care sunt departe, de a face, de a democratiza și mai mult predarea, de a face proiecte inovatoare cu oameni din domenii foarte diferite și de a aplica tot ce am învățat într-un alt mediu. Minunat, cred că este grozav să poți conta pe predarea virtuală și pe contextul hibrid. Avertizez doar despre evoluția didactică care se produce în mediul virtual și căreia trebuie să îi dăm multă atenție.

Julio Novillo: Foarte bine. Ne notăm toate aceste lucruri. Și o altă întrebare pe care studenții ne-o adresează mult. De cât timp este nevoie pentru a învăța limba spaniolă?

Begoña Llovet: Întrebarea e foarte bună. Ei bine, aș putea reaminti „Cadrul Comun European de Referință” și orele care sunt atribuite fiecărui nivel și așa mai departe, dar presupun că întrebarea nu merge într-acolo, pentru că știm cu toții asta. Cred că învățarea unei limbi este un proces care ne implică total ca oameni. Cred că depinde foarte mult de factori precum motivația. Cred că atunci când o persoană este motivată, și am verificat acest lucru prin numeroase ocazii, învață mult mai repede. Cred că depinde și de formatul cursului pe care îl avem. În general avansăm mai mult în format față în față, mai mult decât în format virtual. Deocamdată asta vedem. Un pic cred că depinde și dacă învățăm spaniolă la noi în țară sau învățăm doar în Spania. Evident, a fi într-un mediu vorbitor de spaniolă accelerează enorm învățarea. Mai presus de toate, trebuie să facem distincție între două probleme despre care a vorbit Krashen cu mulți ani în urmă, și anume învățarea și dobândirea. Dacă ne dorim foarte mult să vorbim o limbă, trebuie să ne gândim că o limbă nu doar se învață, ci se și dobândește. Învățarea este formală, dobândirea este

informală. Învățarea este conștientă, dobândirea este inconștientă. Deci, acesta este un mesaj pentru a spune persoanei care învață spaniolă că, în afară de acea învățare formală, se dezvoltă ceea ce germanii numesc *Sprachgefüh*, acel sentiment față de limbă, acea senzație a limbii care ne face capabili să vorbim fără a monitoriza, despre care vorbea și Krashen, și să fim capabili să interiorizăm limba. Deci pentru asta, în mod logic, orice ședere în orice mediu în care se vorbește limba este esențială. Cred că este esențială, absolut. Și este, de asemenea, esențial să dai drumul puțin la ideea rigidă de a învăța și să tindem mai mult spre dobândire și să crezi ca a face greșeli este un lucru bun, așa cum spun mereu în discursurile mele: a face greșeli este frumos, este bun, înseamnă că interiorizăm sistemul. Și, în cele din urmă, vreau să transmit și că nu putem pretinde perfecțiunea deoarece învățarea unei limbi este o călătorie lungă și că cel mai important lucru este să comunici. Și asta e bine, pentru că uneori comunicarea nu se desfășoară întotdeauna în parametri perfecți din punct de vedere gramatical, dar poate dacă se ating eficient obiectivele, atunci cred din nou că să înveți o limbă implică toate abilitățile cognitive. Ne implică toată afectivitatea, sensibilitatea noastră și de aceea trebuie să intrăm acolo. Ei bine, în învățarea cu muzica, cu oamenii, cu prietenii, cu bucuria și în medii în care simțim cu adevărat că limba face ceva care ne îmbogățește și care ne oferă bucurie și satisfacție.

Julio Novillo: Sunt de acord. Deci toate acestea sunt legate și de următoarea întrebare și anume: când putem spune că o activitate a mers bine la clasă sau nu? Ce obiective dorim să atingem atunci când desfășurăm o activitate obiectivă în general și, de asemenea, în ce formă se realizează feedbackul? Cum? Când?

Begoña Llovet: Ei bine, cred că noi ca profesori știm perfect când o oră funcționează bine sau nu. De altfel, în planificarea neurolingvistică, când vorbim de excelență în comunicare, vorbim despre posibilitatea sau capacitatea de a repeta situații comunicative în care am avut succes și în care lucrurile au funcționat. Am avut succes într-o activitate când elevii sunt capabili să interacționeze în acea activitate, sunt capabili să aibă o experiență de succes și o experiență de descoperire. Faptul că nu au învățat exact sau nu sunt capabili să spună exact ce am vrut noi să transmitem cu acea activitate

nu înseamnă nimic pentru că procesele de învățare sunt complexe. În mod normal, elevii descoperă modele. Mintea noastră nu învață în mod digital, învață global, holistic. Deci, ei bine, elevii trebuie să preia tipare. Cred că activitatea are succes atâta timp cât am reușit să o dezvoltăm, are elementele potrivite pentru a face din ea o activitate de succes și elevii și-au arătat mulțumirea, cel puțin pe parcursul desfășurării acesteia. Care era a doua parte a întrebării?

Julio Novillo: Prima a fost atunci când o activitate a mers bine sau nu și a doua: cum să oferi feedback elevilor? Dacă trebuie oferit întotdeauna sau când da, când nu? Și cum?

Begoña Llovet: Consider că feedbackul este foarte important și că există multe moduri de a face acest lucru. Cred că atunci când oferim feedback trebuie să fim foarte conștienți de când îl facem, în ce măsură îl oferim și cum. Cred că prea mult feedback poate răni. Îi poate monitoriza prea mult pe elevi astfel încât să nu se poată exprima liber sau îi poate copleși în ceea ce privește exprimarea orală, mai presus de toate.
Există modalități foarte subtile care au legătură cu ecoul, care au de-a face cu repetarea în scris, cu aducerea aminte, diferite modalități prin care putem oferi feedback care să nu fie agresiv pentru elevi. Și cred că trebuie să ne asigurăm și că feedbackul are loc în cadrul grupului și că nu începe întotdeauna de la noi. Și, desigur, trebuie să încurajăm puternic autoevaluarea, autofeedbackul, dacă vrei să-l numești așa, și să le spunem despre capacitatea pe care o au, adică trebuie să-i încurajăm mereu pe elevi și să-i ajutăm să se autoevalueze în mod constant, să devină conștienți de învățarea lor și să poată stabili ei înșiși în ce măsură au o comunicare de succes sau nu, în ce măsură au asimilat un anumit lucru sau nu. Deci, cred mult în autoevaluare, într-o evaluare comună făcută de către toți și într-un feedback discret și continuu.

Julio Novillo: Foarte bine. Și trecem la ultima întrebare care ar fi: cum să facem față stresului atunci când învățăm o limbă sau predăm o limbă? Pentru că atât o activitate, cât și cealaltă pot fi stresante pentru anumite persoane

sau într-un anumit fel. Ce putem face pentru a controla acel stres, pentru a face față stresului?

Begoña Llovet: După cum se spune, de multe ori nu suntem conștienți de stresul pe care îl poate însemna pentru o persoană să-și piardă cel mai elaborat mod de a se prezenta lumii prin limbaj. Ne prezentăm lumii prin limbaj și exprimăm cât de minunați suntem și așa mai departe. Când o persoană nu mai are această abilitate, ei bine, de obicei se încadrează în infantilizare, asta se întâmplă des la cursurile de spaniolă și știți, atunci când râdem de toate, totul ne face foarte amuzanți, pentru că e ca și cum am fi din nou copii și ai începe să te agăți încetul cu încetul de limbă. Și astfel, de exemplu, la cursurile mele am folosit o tehnică care vine de la sugestopedie și anume, schimbarea identității studenților mei, în mod normal le ofer posibilitatea de a adopta un nou nume în procesul de învățare, un nou nume în limba țintă. Și, ei bine, asta îi ajută foarte mult, într-un fel, să se dezidentifice de propriile limitări sau de ideile limitative pe care le au despre ei înșiși. Adică, toți avem idei limitative despre noi înșine: sunt prost la limbi străine, sunt foarte stângaci la învățare, sunt lent și așa mai departe. Eu, printr-un joc cu o valiză, fac un fel de metaforă despre ceea ce purtăm în valiză atunci când ne confruntăm cu învățarea unei noi limbi și îmi doresc foarte mult să învăț. Am cartea, dar am și toate acele idei limitative despre asta. Așa că invit mereu elevii să exprime idei care nu sunt limitative, ci idei de posibilitate. Sunt capabil să învăț această limbă. Îmi place spaniola, pot învăța spaniolă etc. În mod natural o facem printr-o metaforă. Așadar, consider că există un moment înainte de predare în care reflectăm cu elevii la ce înseamnă să înveți o limbă și cum o vom învăța și cum mă confrunt cu această provocare ca elev și pe care o port în valiză sau rucsac, ceea ce m-ar putea împiedica să înfrunt acea învățare într-un mod ușor și deschis. Deci, eu personal o fac cu aceste tehnici.

De asemenea, este foarte important să avem grijă de mediul de învățare. Dacă am o sală de clasă în care scaunele sunt dispuse liniar, în care mă aflu mai sus decât elevii, în care ei nu-și pot vedea fețele, în care poate nu există elemente vizuale în jur, poate că este un spațiu neatractiv sau nemotivant pentru învățare. Daca elevii mei intră în clasă și există muzică, de exemplu, deja creez în ei o cu totul altă atitudine față de clasă și față de ceea ce urmează să învețe. Dacă sunt capabil să stabilesc contactul vizual cu toți, să le învăț

numele, să creez un mediu de învățare afectiv, te asigur că stresul va scădea enorm. De aceea vorbeam despre ceea ce este important și, de asemenea, despre limbajul nostru verbal. Sigur, dacă le spun elevilor tot timpul: nu vă faceți griji, spaniola nu este dificilă, spun în adâncul sufletului să își facă griji că spaniola este dificilă. Este ca și cum le-ai spune să nu-și uite cheile. Nu, nu, trebuie să spui: amintește-ți de chei. Spaniola este ușoară, nu-ți face griji. Să învățăm împreună. Adică fără să ne dăm seama, pentru că acordând atenție la nivel verbal vrem să transmitem contrariul, dar transmitem opusul a ceea ce vrem să transmitem. Deci este foarte important să creăm acel mediu fizic. Prezența culorilor, a afișelor în care am inclus conținuturile de învățare ale clasei respective, prezența sau în cazul meu, flori sau niște cartonașe în care ei scriu ceva și așa mai departe. Cred că este foarte important pentru a diferenția într-un fel clasa noastră de alte medii de învățare care ar fi putut fi amenințătoare sau stresante pentru mulți, să creăm un nou site și pentru profesori. La fel, cred că și profesorii trebuie să desfășoare acel proces de introspecție. „Ei mă privesc cu fața rea. Se plictisesc. Sunt plictisitor, nu comunic bine”. Luăm și niște bagaje cu noi, nu-i așa? „Ce fac greșit? Mănânc litere când scriu pe tablă. Nu știu să răspund la toate întrebările”. Ei bine, realizând că nu suntem perfecți și că nici nu trebuie să fim. Să realizăm că suntem foarte importanți pentru că transmitem mult elevilor noștri din clasă, dar că avem posibilitatea de a intra într-o clasă convinși de ceea ce urmează să facem și cu suficiente instrumente pentru a crea un mediu de învățare propice și plăcut. Pentru că până la urmă, asta spun mereu, lucrăm la asta, este o treabă foarte frumoasă. Suntem foarte norocoși acum. Avem privilegiul de a lucra în predare și trebuie să ne bucurăm de fiecare oră, indiferent dacă vor exista cursuri de la care vom pleca spunând: „A fost un dezastru, elevii nu au învățat nimic sau activitatea a fost fatală și toate astea”. Dar, indiferent de asta, trebuie să facem continuu o reflecție, un schimb și cu alți profesori. Și pregătire continuă până la urmă, nu? Și o dezvoltare personală continuă pentru a putea preda unor elevi care de fiecare dată necesită, să zicem, un tip de predare foarte variat, capabil să le mențină atenția și capabil să le ofere suficientă atractivitate pentru a nu simți nevoia urgentă de a se uita la ecranul telefonului. Așadar, dacă se întâmplă lucruri semnificative în clasă și emoțiile lor se mișcă, ei bine, vom fi făcut niște pași în acest sens.

Julio Novillo: Foarte bine. Begoña Llovet, mulțumesc foarte mult pentru interviu. A fost minunat tot ce am putut învăța. Îți mulțumim foarte mult pentru colaborare.

Begoña Llovet: Mulțumesc mult. Nu aveam nimic pregătit, totul a fost foarte, foarte spontan. Sunt mulți ani, aproape treizeci și cinci de ani în acest domeniu și sper că a fost plăcut și vă mulțumesc foarte mult pentru invitație. Și încurajări pentru toți profesorii de spaniolă și, bineînțeles, tuturor elevilor care învață spaniola cu entuziasm. Este a doua limbă de comunicare internațională, este o limbă care ne-a deschis o lume uriașă de posibilități. Mulțumesc!

Entrevista a Manuela Mena

Directora de la escuela de idiomas *The Language House* de Campo de Criptana.

Andreea Stîngă: Manuela, muchas gracias por estar aquí y por aceptar nuestra invitación. Como te decía, admiro muchísimo tu trabajo y estoy segura de que los profes que leerán esta entrevista tendrán muchísimo que aprender.

Manuela Mena: Muchísimas gracias a vosotros, en especial a ti, Andreea por contactarme, ponerte en contacto conmigo y por pensar en mí para formar parte de esta iniciativa tan interesante, esta iniciativa formativa y bueno, pues espero dejar mi granito de arena, aunque no sea mucho, pero bueno, dejar mi huella también en esos futuros profes de español.

Andreea Stîngă: Bueno, para empezar háblame un poco de tu experiencia. ¿Cómo empezaste? ¿A qué te dedicas ahora? y, sobre todo, dime ¿cómo llega una profesora tan joven como tú a tener tanto éxito?

Manuela Mena: Bueno, eso del éxito entre comillas, ¿no? porque los profesores en general y en concreto los de lenguas, yo creo que, bueno, el éxito es muy relativo y económico, poco.

Andreea Stîngă: Económico, sí...

Manuela Mena: Sí que es cierto que, a lo mejor, algo de reconocimiento sí que he tenido por mi trabajo que he realizado para algunas editoriales como EnClave-ELE, como Difusión. Pues mi andadura docente empezó hace ya bastantes años, por lo menos unos 15 añitos o así, y la verdad es que siempre ha sido algo muy vocacional. Siempre he querido dedicarme a la enseñanza, con lo cual, pues para mí es una suerte levantarme cada día y poder hacer lo que más me gusta, dedicarme a mi pasión. Al final mi vocación, mi pasión,

mi trabajo es mi manera de vivir, por así decirlo. No es que sea una adicta al trabajo, no, pero sí que, pues, el trabajo para mí es una vía de escape porque me hace sentir genial, no me imagino haciendo otra cosa en mi vida. Y bueno, pues empecé en Reino Unido dando clases de español. Luego volví a España dando también clases de español a inmigrantes, pues a rumanos, a gente del este y la verdad es que fue una experiencia muy interesante. Siempre me había gustado ser profe de inglés, pero bueno, descubrí también la enseñanza del español y me llenó. Entonces, bueno, pues fui un poco probando de un sitio, de otro, viendo un poco cómo aprendían, cómo se divertían, cómo se motivaban en clase los estudiantes, que era como una especie de bucle que se retroalimentaba. Yo me lo pasaba bien y ellos se lo pasaban bien, yo veía que se lo pasaban bien. Entonces para mí era como un chute de energía, ¿no? Pues que bien que puedo dedicarme a esto, ver que la gente valora mi trabajo, que la gente aprende, que la gente valora el español, que hago algo útil para para la sociedad y bueno, pues así fueron mis principios.

Andreea Stîngă: ¿Y actualmente?

Manuela Mena: Actualmente dirijo una escuela de idiomas privada en un pueblecito de La Mancha, en Campo de Criptana. Y bueno, tengo un equipo de 5 profes y contamos con prácticamente 400 alumnos, así que sí, sí, estoy bastante contenta con el proyecto y bueno, es como mi bebé, por así decirlo.

Andreea Stîngă: Mhmm, me imagino.

Manuela Mena: Lo cuido, lo dirijo y también doy clases, o sea, yo no he dejado de dar clases en ningún momento, formo a mis profes, gestiono el proyecto y bueno, siempre estoy intentando implementar mejoras. Yo creo que de eso se trata, ¿no? De estar siempre pensando en cómo mejorar.

Andreea Stîngă: ¿Y qué deseas lograr a través de tu profesión, a través de tu centro? ¿También cuáles serían tus objetivos?

Manuela Mena: Pues a ver, aunque suene a lo mejor demasiado ambicioso a mí me gustaría transformar vidas, dejar huella en los alumnos que pasen por

las aulas de mi centro, que les haga ver, entender el aprendizaje como una aventura, como algo muy especial, como algo único, poner, sembrar en ellos la semilla de la curiosidad por las lenguas, por las culturas, por no sé, por descubrir otra literatura, otros autores, por ser más respetuosos, más tolerantes, con, como digo, con otras culturas. Y bueno, pues eso, para mí sería, pues, genial poder transformar vidas, ¿no? Es algo, a lo mejor, que suena demasiado, como una aspiración, muy grande, ¿no? Pero es realmente como lo siento y de verdad que lo siento así, cada día pienso en cómo puedo mejorar para llegar más a mis estudiantes.

Andreea Stîngă: Y esto es algo que todos tendríamos que hacer, ¿no? Cada día querer mejorar y aprender cosas nuevas.

Manuela Mena: Es que, si no vas con ilusión al trabajo, si no vas con ganas de mejorar, con ganas de superarte, con esa inquietud, pues, de transformar al que tienes enfrente, yo en ese momento creo que cambiaría de profesión directamente, dejaría la enseñanza.

Andreea Stîngă: ¿Y por qué niños y adolescentes y no estudiantes universitarios, por ejemplo?

Manuela Mena: También formamos a estudiantes universitarios adultos, pero sobre todo tenemos el énfasis puesto en niños y en adolescentes, sobre todo en niños, porque creo que es como comentábamos, que es como una ventana de la vida, en la que se puede maximizar un montón las oportunidades de aprendizaje. Y trabajamos con bebés, con niños de 3, 4, 5 años porque verdaderamente creo que es cuando se puede trabajar, por así decirlo, cuando se puede crear un contexto en el que se suceda o en el que haya más una adquisición de la lengua que un aprendizaje propiamente, ¿no? Cuando hablo de adquisición, quiero decir de una manera natural, que los niños crezcan viendo esa lengua, esa cultura, ese segundo idioma como algo completamente natural, no como una imposición, no como, bueno, ahora tengo que sacar el libro de español o el libro de inglés o cualquier otro idioma que estén aprendiendo y ponerme a estudiar, no. Que sea algo que integren en su día a día, que lo que sientan, que lo vivan. Entonces yo creo que desde pequeñitos

es el mejor momento ya para ello, ¿no? Entonces, pues, a partir de ahí empecé a investigar, a leer, a documentarme, a formarme y vi que ese instinto que yo tenía, esas corazonadas que yo tenía de por qué esta edad es la mejor, pues que realmente se corroboraban con lo que yo iba leyendo en esos artículos científicos, en esos libros, que han dejado poso en mí y se me confirmaban mis teorías. Entonces yo decía, bueno, pues voy por buen camino, voy por buen camino. Luego funciona, y realmente luego ves la evolución, ves a los niños que pasan por tu centro desde 2, 3 años y a lo mejor ahora tienen 10 y les encanta el segundo idioma, lo hablan de manera fluida, no les cuesta tanto trabajo, lo han incorporado en su día a día, les escuchas cantando y ven en ti como una persona que les has marcado, que les has inspirado y que de alguna manera les has cambiado la vida, ¿no? Entonces bueno, pues yo creo que hay que poner el énfasis, sobre todo en los niños, que a veces infravaloramos el potencial de los niños, nosotros los adultos. Entonces les estamos cortando las alas, les estamos limitando las oportunidades.

Andreea Stîngă: Y ahora sí, empezemos a centrarnos en el tema de los niños. Dime, no sé, qué necesita, bueno, vamos a pensar en el profe de ELE, ¿qué necesita un profe de ELE para dar clases también a niños? Dime 3 cualidades, por ejemplo. ¿Qué es muy importante tener?

Manuela Mena: 3 cualidades son muy pocas, ¿no? Pero bueno, yo diría lo primero de todo es vocación.

Andreea Stîngă: Mhmm, lo que decías antes…

Manuela Mena: Si no tienes vocación por la enseñanza es como la medicina, es algo muy vocacional y más cuando trabajas con el niño, si vas a trabajar con adultos, bueno, lo puedes sobrellevar más o menos, pero si no tienes vocación, no te dediques a esto, ¿no? Mucha energía también porque los niños desgastan mucho, hay que tener mucha energía, mucha paciencia también, muchísima porque los niños es lo que necesitan, amor, paciencia, energía para que, bueno, pues que te puedas poner a su nivel, que puedas hacer con ellos las actividades. No puede ser un profesor que esté en un segundo plano sentado o detrás de una pantalla o sentado detrás de una mesa

con los niños, te tienes que pringar, por así decirlo. Luego tienes que tener mucho respeto, mucho respeto por las particularidades que tiene cada niño, por su evolución, por su ritmo de aprendizaje. No puedes intentar compararlos, cada niño es un mundo y eso es así, entonces intentar de alguna manera de ver a todos los niños igual creo que puede ser un error que marque incluso negativamente a tus alumnos. Luego también mucha imaginación, ¿no? Se tiene que trabajar mucho la imaginación, humor, muchísimo, humor y como digo, formación, muchísima formación también, no dejar las cosas al azar. Está muy bien tener, como digo, pues a lo mejor humor e imaginación, respeto, pero luego también tiene que haber una formación, un bagaje detrás para saber muy bien qué estás haciendo y por qué lo estás haciendo. Lo que vas haciendo efectivamente da frutos o no, tiene que haber una autoevaluación por parte del docente de que realmente vamos por el buen camino, de que los niños van consiguiendo los objetivos y si no, algo mal estamos haciendo, ¿no?

Andreea Stîngă: Y bueno, decías que cada niño es un mundo, muy bonito eso, pero ¿qué hacemos si tenemos un grupo numeroso de niños? Yo, por ejemplo, cuando empecé, tenía un grupo de casi 30 alumnos. ¿Qué hacemos con tantos mundos?

Manuela Mena: Es una pregunta muy complicada y, además, cuando estás hablando con profesores que realmente tienen que lidiar con un número, una ratio tan grande, te es difícil darles una fórmula, venderles una fórmula mágica, es imposible, ¿no? Lo ideal, obviamente, son clases reducidas, pero no se puede, no sabemos qué tienes que trabajar con los 30 niños, entonces, de ahí que sea muy importante la vocación. Cuando tenemos que tratar con tantas inteligencias múltiples, con tantos estilos de aprendizaje es muy importante conocerlos. Primero, hacer una labor de investigación, de intentar conocerlos, de intentar saber cómo aprenden mejor, el preocuparnos por decir, bueno, y este niño, esta niña, ¿cómo aprende mejor? ¿Cómo creo yo que va a adquirir mejor los conocimientos? ¿Qué puedo hacer para conseguir que alcance su objetivo? ver si tienen algún problema de aprendizaje también, dedicarles tiempo muchas veces no pagado. Dedicarles tiempo para conocerlos, a ver cómo aprenden, a ver qué les interesa, qué les mueve por

dentro, qué les gusta leer. Esa labor de conocerlos es sumamente importante y luego, yo creo que cuando tenemos también ya ese conocimiento, ver qué es lo que les motiva, pero no de manera externa, sino que cómo apelar a su motivación intrínseca, cómo llegar realmente a ver cómo despertar esa curiosidad en ellos. Entonces cuando haces eso, cuando consigues también ver qué les despierta a ellos la curiosidad, vas a conseguir eliminar posibles problemas de disciplina, porque claro, con 30 niños es muy fácil que haya problemas de disciplina. Por eso hay que intentar evitar que surjan esos problemas de disciplina con unas ciertas técnicas, técnicas de gestión del aula que se suelen llamar, ¿no? Entonces, cuando tú te ganas el respeto, cuando tú sabes lo que les motiva, cuando preparas clases que son motivadoras para ellos más o menos, sabes que van a estar atentos y ya nos vamos a ahorrar esos problemas de disciplina. Entonces, yo creo que hay que pensar de esa manera siempre en vez de a lo mejor, pues venga, voy a dar puntos positivos a los que se porten bien y puntos negativos a los que se porten mal, que es lo que se suele hacer. Hay que pensar un poquito más allá, siempre no quedarnos con el pensamiento superficial. Entonces yo creo que eso, fomentar la curiosidad, conseguir también poner a los alumnos en un estado de *flow*, ¿no? El estado de *flow* es cuando estás tan inmerso en la tarea que no te das ni cuenta que el tiempo se te va volando y para ello, ¿qué se puede hacer? Pues poner tareas que les supongan un reto, que ellos se sientan como retados, ¿no? Ah, pues mira, tenéis que hacer eso, saber si somos capaces... Yo creo que eso es muy importante, luego también yo creo el fomentar un poco ese clima positivo, como digo, alabando los logros, ¿no?, pues qué bien este trabajo que habéis hecho, reforzar eso de manera positiva y aquí bueno, pues pueden entrar en juego esas insignias que se dan, que ahora se escucha tanto en la gamificación, esos titulitos o esos diplomas, esas insignias de reconocimiento. Pues yo creo que les hace sentirse muy valorados, luego también yo creo que trabajar en equipo es muy bueno, trabajar el aprendizaje cooperativo, trabajar por equipos con diferentes talentos, diferentes perfiles puede ser muy positivo también. Entonces, de alguna manera intentar siempre prevenir esos problemas de disciplina, prevenir más que curar, ¿no? Y yo creo que, de esa manera, pues como digo, poniéndoles en un estado de *flow*, fomentar la curiosidad, el trabajo cooperativo, incluso ver el error como una oportunidad de aprendizaje también, el no estar constantemente "esto está

mal”. Mejor “mira esto lo has hecho muy bien, pues te voy a dar esta insignia” o “esto hay que mejorarlo, ¿vale?, entonces lo vamos a hacer así”, “está muy bien que hayas cometido este error para ver ahora cómo podemos progresar, cómo podemos avanzar”. Siempre intentar verlo desde una óptica un poco más positiva.

Andreea Stîngă: Bueno, y como decías, es muy importante conocerlos, ¿no? sobre todo cuando trabajan en grupo porque algunos no quieren trabajar con otros, algunos tienen problemas de disciplina u otro tipo de problemas y entonces es importante conocerlos desde antes.

Manuela Mena: Es muy importante hacer esa labor de conocimiento, de ver qué perfiles tenemos para saber un poco si vamos a ponernos a trabajar por equipos o grupos que puede resultar bien, ¿no?, ver quién puede colaborar bien en los grupos para evitar esas posibles confrontaciones. Luego también el trabajar por proyectos, el que tengan que crear algo, pues que creen algún producto o una presentación. Es muy importante hacer siempre visible los objetivos. Si los niños no saben por qué están haciendo lo que están haciendo no van a estar conectados, ¿no? Entonces es muy importante también decirles: “mira, vamos a intentar, vamos a intentar llegar aquí, es nuestro propósito, nuestro objetivo de la semana, nuestro objetivo del día, vamos a ver cómo lo conseguimos”. Tienen que estar motivados de esa manera, hacerles visibles los objetivos a conseguir, es también muy importante. No son fórmulas mágicas.

Andreea Stîngă: Claro. Al principio lleva tiempo hacer todo esto, pero es imprescindible si quieres lograr los objetivos.

Manuela Mena: Por eso digo que la motivación, la vocación es muy importante. Si yo tengo vocación y me gusta lo que hago, no me va a importar trabajar fuera de mis horas de aula, ¿no? O sea, es que es fundamental el tener eso claro. Yo no puedo solamente dedicarme, o sea decir, bueno, mi sueldo es lo que me pagan por estar dentro del aula, ¿no? Mi sueldo también conlleva que yo me preocupe si hay un niño que tiene, que sé que últimamente lo está pasando mal, si hay un niño que sé que no está apta. Si veo que la metodología

está fallando, todo eso, yo tengo que planteármelo en algún momento fuera, o sea, no puedo obviar estos problemas y decir “a mí me pagan por dar clase”, ¿no? Pues si no hay vocación…

Andreea Stîngă: No hay nada…

Manuela Mena: Es difícil que un profesor se implique.

Andreea Stîngă: Bueno, y ahora sí, ya pensamos en las actividades y en la planificación de una clase: ¿cuántas actividades podríamos realizar en una clase de 50 minutos, ¿por ejemplo? porque muchos de nosotros preparamos demasiadas o pocas y luego ellos se aburren. ¿Cuántas serían?

Manuela Mena: Va a depender un poco de la edad y de cuán inquietos sean los niños. Si son de primero o segundo, tercero, cuarto de primaria, sabemos que son muy activos, muy inquietos, ¿no? Luego ya, quinto, sexto parece que los niveles atencionales mejoran, son capaces de estar con tareas un poquito más complejas. Estamos hablando de niños, vale, no de adolescentes que sé que sería otro mundo, pero con los niños hay que tener siempre una ruta, sobre todo como digo de 6 a 8 o 9 años. Hay que tener siempre unas rutinas, tienen que saber qué es lo que vamos a hacer, empezar con una rutina, a lo mejor una canción, una rima o con una rutina, de preguntarnos, de repasar lo que se ha visto en la sesión anterior. Sobre todo, yo creo, a mí lo que me gusta al principio es mirarles a los ojos y preguntarles: ¿qué has hecho esta semana? ¿cómo está yendo? ¿cómo os encontráis? ¿queréis contarme alguna cosa que hayáis hecho especial esta semana? o que comparten algún secreto. Ese momento de conexión es muy importante, pero que no está vacío tampoco de aprendizaje, estamos hablándoles en la L2, estamos intentando mantener una conversación natural con ellos en la L2. Y es momento también de intentar, pues, conocerles, comprenderles. A veces también no se encuentran anímicamente bien, ¿no? Entonces, esos 5 minutitos sí que me gusta de charla a modo de rutina. Luego me gusta presentar o hacer algún tipo de precalentamiento para activar conocimientos, ver lo que saben ellos de la temática que vamos a hablar, que vamos a presentar y me gusta hacerlo a

modo de juegos. Siempre un poco con un componente lúdico, que no parezca, o sea, que se tengan que levantar, que tengan que moverse es muy importante.

Andreea Stîngă: Ajá, así.

Manuela Mena: Que se muevan, que se muevan. Entonces, a lo mejor puede ser algo que tengan que moverse por el aula, buscar por el aula o conversar entre ellos, hago a modo de juegos con una pelota o con unas tarjetas, ¿no? Y después ya sé que viene el momento en el que están centrados porque hay estudios que dicen que el cerebro funciona mejor en los primeros 20 minutos de una sesión. Vale, entonces, una vez que ya has activado esos conocimientos y ya se han movido un poco, vamos a presentarles el *input*, por así decirlo, el *input* que queremos que trabajen, ¿no? Entonces se les presenta el *input*, lo podemos repetir, podemos hacer que, de alguna manera, pues lo vayan intentando consolidar. Y después hacer algún tipo de, una vez que hemos presentado esos 20 minutos de *input* que tienen que repetir, hacemos como una especie de recreo mental, unos 3-4 minutos en los que podemos hacer algún *break*.

Andreea Stîngă: Esto te quería preguntar, si es importante.

Manuela Mena: Sí, sí, sí, sí, hacer algo, puede estar relacionado con la temática del día o no, puede ser algo simplemente para ayudarles a centrarse, por ayudar a oxigenar el cerebro. Y después ya a lo mejor trabajamos por equipos y nos metemos con una presentación o nos metemos con un texto o nos metemos con una actividad. Escuchar algo que requiera poner en práctica todo lo que hemos visto en esos 20 minutos previos, ese *input* que tengan que practicar una tarea, algo que sea un poquito más laborioso, que sea más de crear por así decirlo, ¿vale? Y siempre me gusta terminar con un poquito de autoevaluación, de reflexión, que se vayan a casa sabiendo muy bien qué es lo que han practicado. Porque llegan a casa: "¿qué habéis hecho en clase?" "Jugar". A mí me gusta siempre decirles, preguntarles a los estudiantes: "bueno, vamos a repasar todo lo que hemos aprendido hoy y de todo lo que sois capaces de hacer". Vale, y lo hacemos a lo mejor a modo, pues igual de juegos o que tengan que rellenar los *exit tickets*, ¿no?, el ticket de salida para

que vean muy bien qué es lo que han aprendido, porque si no, ellos van a decir “he jugado, me lo he pasado bien”, pero, bueno, “¿y qué aprendes?” Pero los padres al final quieren ver evidencia del aprendizaje, ¿no? Entonces sí que me gusta siempre terminar con esos 5 o 10 minutos de reflexión, 5 minutitos de reflexión, de autoevaluación con alguna herramienta sencilla como el *exit ticket* o hago un tipo de herramienta muy sencilla, pero que sí que les haga más visualizar todo lo que se llevan de la sesión. Más o menos eso sería cómo estructuraría yo unos 50 minutos para garantizar que los niveles atencionales no decaen, para garantizar que los objetivos están claros y para garantizar que no están sentados toda la hora, que hay diferentes agrupamientos, que hay diferentes *inputs*, que hay diferentes habilidades cognitivas que se ponen en práctica, que no es solamente repetir. Si van a repetir, luego van a intentar comprender, van a analizar, luego van a escribir, van a crear, vale, o sea, que la taxonomía de Bloom que esté siempre presente en el aula. No sé si es demasiado…

Andreea Stîngă: No, está muy bien. Bueno, decías de los juegos, te quiero preguntar ahora un poquito de la gamificación, del escape room que está muy de moda o del breakout. Aquí en Rumania somos un poquito más tradicionales, pero bueno, sé que a los estudiantes les gusta muchísimo, ¿no? Dime, por favor, algunas ventajas de hacer este tipo de actividades en la clase y algunos pasos a seguir para empezar a ponerlas en práctica.

Manuela Mena: A ver, voy a intentar ser muy concreta porque el tema de la gamificación es súper amplio y podríamos estar aquí horas hablando, pero vamos a ir, yo creo al meollo de la cuestión. Yo siempre digo que antes de ponerte a gamificar, lo que tienes que hacer es leer experiencias muy concretas de otros profes, ¿no? ¿Qué es lo que está haciendo este profesor en el aula con estos niños? Pues voy a ver ejemplos de experiencias, siempre documentarme, primero ver cómo lo implementan, ver qué posibles problemas puede haber, o sea, siempre documentarme a ver cómo lo hacen otros profes. Y después intentar no ser muy ambicioso, o sea, ser muy realista, ser muy concreto: ¿qué voy a hacer? pues voy a empezar por hacer un *escape* o un *breakout* un día, una sesión solo y luego ya veré, vale, pero empezar por algo muy sencillo, tipo primero una sesión. Si veo bien que va bien, a mejor

lo voy a aplicar a una unidad didáctica, pero bueno, de momento, una sesión. Empezar, por ejemplo, si voy a trabajar una festividad como “El día de los muertos” que es algo muy especial, pues decir ese día voy a llevar un *breakout* o un *escape room*. Entonces es cuando lo hago físicamente en el aula, estamos encerrados en el aula y hay que superar una serie de retos y de pruebas para poder salir, ¿no? Ese es el *escape room* y el *breakout* es una caja o varias cajas encerradas con candados. Se han puesto muy de moda ahora en el aula virtual porque es muy fácil, es algo que se pueda hacer virtualmente también. Entonces, eh, bueno, pues digo, ¿qué recursos tengo? ¿qué quiero hacer? ¿que estamos encerrados en el aula o que haya cajas en las cajas? ¿qué tengan que ir abriendo los candados? Eso es algo que se debe ir pensando, ¿cómo lo voy a hacer? Y luego pensar en cómo integrar el contenido, contenidos que he visto muy concretos en el libro de texto, en el propio libro de texto. Tengo los contenidos en los objetivos, pues los cojo y los transformo en pruebas para mi *escape room*, por ejemplo, o para mi *breakout*. No vamos a, como digo, a ser demasiado ambiciosos, podemos coger textos del libro, podemos coger escuchas del libro de texto, podemos coger ejercicios de gramática del libro y transformarlos en un *breakout* o en un *escape room* súper divertido.

Andreea Stîngă: Todas esas actividades tan aburridas las ponemos en un escape room.

Manuela Mena: Eso es, o sea, que podamos decir: bueno, pues voy a hacer algo especial por “El día de los muertos” y me lo invento yo o puedo coger y decir: he terminado la unidad, pues ahora les voy a sorprender con una actividad de repaso chulísima en la que van a tener esos ejercicios que siempre dicen “no quiero hacerlos”, “qué rollo la gramática al rellenar los huecos·. Vale, pues ahora les voy a plantear un contexto, una casa misteriosa, un asesinato y para que vayan consiguiendo pistas para resolver el asesinato van a tener que hacer los ejercicios del libro, por ejemplo, de una forma, obviamente, que voy a tener yo que trabajar y prepararme previamente, pero puede ser una buena forma, una buena manera de empezar a gamificar, a hacer, a introducir elementos lúdicos, por así decirlo.

Andreea Stîngă: Qué interesante, gracias. Y ahora, para terminar, no sé si quieras compartir alguna anécdota con los niños o alguna experiencia por la que pasaste.

Manuela Mena: Bueno, anécdotas tengo muchas, ¿no?, pero siempre la reflexión, la conclusión es la misma y es que son los mejores maestros, los niños son los mejores maestros, porque realmente con quien más aprendo o de quien más aprendo es de ellos, ellos son el mejor máster universitario que he podido hacer.

Andreea Stîngă: Ay, qué bonito, sí.

Manuela Mena: Porque son tan inocentes, son tan, son los que mejor *feedback* te van a dar siempre.

Andreea Stîngă: Muy sinceros.

Manuela Mena: Y toda la teoría de Piaget, toda la teoría que me quieras decir de Krashen, de Chomsky, todo eso con que mejor lo vas a ver es con ellos. Ellos son, como digo, para mí la mejor formación que he hecho, el poder trabajar con ellos y aprender con ellos y de ellos. Entonces, anécdotas en concreto tengo muchas, pero yo creo que esa es la mejor reflexión, ¿no? Que tienes que ver al niño como un maestro, como una persona a la que le tengas que dar a alimentar constantemente de conocimiento, ¿no? Obviamente estamos ahí para guiarles, para ayudarles a aprender esa segunda lengua, pero hay que conocerlos muy bien para saber cómo hacerlo y no intentar poner o no intentar hacer con ellos todo lo que hemos aprendido en los libros. Si nos dejamos guiar por su *flow* natural que tienen ellos de aprender…

Andreea Stîngă: Bueno, pues muchas gracias, Manuela, yo me quedo con muchas ideas otra vez, ¿no? Y si decías del escape room, por ejemplo, yo lo hago en línea y eso es gracias a ti, porque bueno, vi tus ideas y todo me funciona muy bien y los estudiantes están felices y contentos con este tipo de actividad. Muchas gracias por todo esto y por estar aquí.

Manuela Mena: Muchísimas gracias a ti, Andreea, y bueno, me alegra mucho saber que las ideas son implementables, son prácticas, que de eso se trata, de dar ideas y recursos muy concretas a los profes, que a veces no tenemos mucho tiempo y que queremos llevar también la innovación a nuestras aulas.

Interviu cu Manuela Mena

Directoarea școlii de limbi străine *The Language House* din Campo de Criptana.

Andreea Stîngă: Manuela, îți mulțumesc mult pentru că te afli aici și că ne-ai acceptat invitația. Așa cum îți spuneam, îți admir foarte mult munca și sunt sigură că profesorii care vor citi acest interviu vor avea multe lucruri de învățat.

Manuela Mena: Vă mulțumesc mult, și în special ție, Andreea, pentru că ai luat legătura cu mine și pentru că te-ai gândit la mine ca să fac parte din această inițiativă formativă foarte interesantă. Sper să contribui și eu, chiar dacă nu foarte mult, să-mi las amprenta în formarea viitorilor profesori de spaniolă.

Andreea Stîngă: Pentru început, să vorbim puțin despre experiența ta. Cum ai început? Cu ce te ocupi acum și mai ales, spune-mi, cum a ajuns o profesoară așa tânără ca tine să aibă atât de mult succes?

Manuela Mena: Succes între ghilimele, nu? Cred că succesul profesorilor, în special, a celor de limbi, este relativ, mai ales din punct de vedere financiar. Din acest punct de vedere, profesorii nu prea au succes. Însă, este adevărat că mi-a fost apreciată munca pe care am realizat-o pentru unele edituri, precum EnClave-ELE sau Difusión, dar cariera mea didactică a început acum aproximativ 15 ani și a fost o vocație, mereu mi-am dorit să fiu profesor. Mă consider norocoasă să mă trezesc în fiecare dimineață și să fac ceea ce-mi place cel mai mult, să mă dedic pasiunii mele. De fapt, vocația mea, pasiunea mea, meseria mea este stilul meu de viață. Nu sunt dependentă de muncă, dar pentru mine munca mea este o evadare pentru că mă face să mă simt minunat. Nu mă imaginez făcând altceva în viață. Am început în Marea Britanie predând ore de spaniolă, apoi m-am întors în Spania și am continuat oferind cursuri de spaniolă emigranților, românilor, persoanelor care veneau din Europa de Est. Adevărul e că au fost experiențe foarte interesante. Mi-a plăcut

mereu să fiu profesoară de engleză, dar am descoperit și predarea limbii spaniole, iar acest lucru m-a făcut să mă simt împlinită. Mergând dintr-un loc în altul, observând cum învățau, cum se distrau, cum erau motivați elevii, era ca un feedback. Ei se simțeau bine și eu la fel și pentru mine era un aport de energie. Ce bine este că pot face asta, că lumea îmi apreciază munca, că învață și apreciază limba spaniolă, că fac ceva pentru societate. Cam acestea au fost începuturile mele.

Andreea Stîngă: Iar acum?

Manuela Mena: Acum am o școală privată de limbi străine într-un orășel din La Mancha, în Campo de Criptana și am alături o echipă de alți cinci profesori și lucrăm cu 400 de elevi. Sunt încântată de acest proiect, este ca și copilul meu.

Andreea Stîngă: Îmi imaginez.

Manuela Mena: Am grijă de el, îl încurajez, îl coordonez, dar și predau. Nu am încetat deloc să predau. Îmi formez profesorii, gestionez întregul proiect și încerc mereu să implementez îmbunătățiri. Cred că despre asta este vorba, să ne gândim mereu cum putem să ne îmbunătățim.

Andreea Stîngă: Și ce vrei să obții prin intermediul profesiei tale, a școlii pe care o conduci? Care sunt obiectivele tale?

Manuela Mena: Chiar dacă sună prea ambițios, mi-ar plăcea să transform vieți. Să îmi las amprenta pe elevii care trec prin școala mea, să îi fac să vadă procesul de învățare ca pe o aventură, ca pe ceva extrem de special, unic, să sădesc în ei curiozitatea pentru limbi, pentru culturi, pentru a descoperi alte literaturi, alți scriitori, pentru a fi mai respectuoși, mai toleranți, așa cum am spus, cu alte culturi. Pentru mine ar fi perfect să pot transforma vieți. Poate sună ca o aspirație foarte înaltă, dar simt acest lucru cu adevărat. În fiecare zi mă gândesc cum aș putea să îmbunătățesc lucrurile pentru a comunica mai bine cu elevii mei.

Andreea Stîngă: Acesta este un lucru pe care cu toții ar trebui să îl facem. În fiecare zi să ne îmbunătățim, să învățăm lucruri noi.

Manuela Mena: Dacă nu mergi cu drag la muncă, dacă nu te duci cu dorința de a te îmbunătăți, de a te depăși pe tine însuți, cu această preocupare de a transforma pe cei care se află în fața ta, în acel moment cred că mi-aș schimba profesia, nu aș mai fi profesoară.

Andreea Stîngă: Și de ce copii și adolescenți, și nu studenți, de exemplu?

Manuela Mena: Oferim cursuri și studenților la universitate, adulților, dar punem accentul pe copii și adolescenți, mai ales pe copii deoarece consider că sunt ca o fereastră a vieții, poți să aduci la maxim oportunitățile de învățare. Lucrăm cu bebeluși, cu copii de trei, patru, cinci ani deoarece cred cu adevărat că atunci e momentul, ca să spun așa, când se poate crea un context în care totul se succede, în care are loc mai degrabă o asimilare a limbii decât o activitate de învățare propriu-zisă. Asimilarea cunoștințelor trebuie să fie cât mai naturală. Copiii trebuie să crească văzând acea limbă, acea cultură ca pe ceva natural, nu ca pe o însușire a cunoștințelor, nu ca pe un simplu fapt de a scoate manualul de spaniolă, de engleză sau de orice altă limbă pe care o studiază și a o învăța. Să fie ceva ce pot integra în rutina lor zilnică, să simtă, să trăiască. Eu cred că de mici este cel mai potrivit moment pentru asta. Plecând de aici, am început să cercetez, să citesc, să mă documentez, să mă formez. Am observat că instinctul și bănuielile pe care le aveam despre cum este mai bine se confirmau prin ceea ce citeam în articolele și cărțile științifice și astfel, mi se confirmau și teoriile. Îmi spuneam că sunt pe drumul cel bun. Și funcționează, și vezi evoluția copiilor care vin la centru de la doi, trei ani, poate acum au zece și sunt încântați de limba a doua, o vorbesc fluent, nu au trebuit să depună foarte mult efort ca să o învețe, au introdus-o în rutina zilnică, ascultă și cântă melodii și te văd ca pe o persoană care i-a marcat, care i-a inspirat și care într-un fel „le-a schimbat viața”. De aceea cred că trebuie să punem accent pe copii, cărora uneori, noi, adulții le subestimăm potențialul. Astfel, le tăiem aripile, le limităm oportunitățile de învățare.

Andreea Stîngă: Acum, dacă tot ne-am concentrat pe tema copiilor, spune-mi de ce are nevoie un profesor de spaniolă pentru a preda copiilor? Spune-mi trei calități foarte importante pe care ar trebui să le aibă.

Manuela Mena: Trei calități sunt puține. În primul rând, vocația.

Andreea Stîngă: Exact ce spuneai mai devreme...

Manuela Mena: Dacă nu ai vocație... Este ca și în cazul medicinei, este ceva vocațional, mai ales când lucrezi cu copiii. Dacă lucrezi cu adulți, este mai mult sau mai puțin important, dar dacă nu ai vocație, nu ar trebui să alegi această profesie. De asemenea, e nevoie de multă energie deoarece copiii sunt obositori, de foarte multă răbdare deoarece copiii au nevoie de iubire, răbdare și energie pentru a te coborî la nivelul lor ca să faci cu ei activități. Nu poți să fii un profesor care stă în fundal, în spatele unui ecran sau a unei mese. Cu copiii trebuie să te „murdărești". Apoi, trebuie să respecți particularitățile fiecărui copil, evoluția lui, modul său de a învăța. Nu trebuie să încerci să-i compari, fiecare copil este o lume. Să încerci în vreun fel să-i vezi pe toți la fel poate fi o greșeală care-i poate marca. Trebuie să ai multă imaginație, umor, și așa cum am spus, foarte multă formare. Trebuie să ai umor, imaginație, respect, dar trebuie să ai și o formare în spate pentru a ști exact ce să faci și de ce. Ca să vezi dacă ai rezultate sau nu trebuie să faci o autoevaluare ca profesor pentru a vedea dacă mergi cu adevărat pe drumul cel bun, dacă copiii își îndeplinesc obiectivele. Dacă nu, cu siguranță facem ceva greșit.

Andreea Stîngă: Ai spus că fiecare copil este o lume, foarte frumos spus. Dar ce facem dacă avem un grup foarte mare de elevi, eu, de exemplu, când am început am avut un grup de aproximativ 30 de elevi. Ce facem cu atâtea lumi?

Manuela Mena: Este o întrebare foarte complicată, mai ales atunci când vorbești cu profesori care trebuie să lucreze cu un număr atât de mare de copii, este dificil să le oferi o formulă magică, este imposibil. Ideal ar fi să fie clase reduse, dar nu se poate, trebuie să lucrezi cu 30 de elevi. Exact în acest

caz e important să ai vocație. Când trebuie să lucrăm cu atât de multe tipuri de inteligență, cu atâtea stiluri de învățare, este foarte important să îi cunoaștem pe elevi. În primul rând, ar trebui să investigăm, să încercăm să-i cunoaștem, să vedem cum învață ei mai ușor, să ne pese de acești copii, să ne gândim cum învață mai ușor, cum cred eu că vor asimila mai bine cunoștințele, ce pot face eu pentru a-i ajuta să-și îndeplinească obiectivele, să văd dacă au vreo problemă în procesul de învățare. Trebuie să le dedicăm timp, și de multe ori neplătit, ca să-i cunoaștem, să aflăm cum învață, ce îi interesează, ce îi impresionează, ce le place să citească. Este foarte important să îi cunoaștem. Cred că atunci când ajungem să cunoaștem toate aceste lucruri, să vedem ce îi motivează, dar nu la nivel exterior, ci să vedem cum putem accesa motivația lor intrinsecă, cum să știm cu adevărat să trezim în ei curiozitatea. Când faci acest lucru, când le trezești curiozitatea, vei reuși să elimini anumite probleme de disciplină. Cu 30 de copii e normal să existe și probleme de disciplină. De aceea trebuie să încerci să eviți ca problemele de disciplină să apară cu anumite tipuri de tehnici, tehnici de management al clasei, așa cum se numesc ele. Atunci când le câștigi respectul, știi ceea ce îi motivează, când pregătești ore care îi motivează, mai mult sau mai puțin, știi că vor fi atenți și astfel vei înlătura problemele de disciplină. Consider că trebuie să gândești în acest fel, în loc să le dai puncte pozitive celor care sunt cuminți sau puncte negative celor care nu sunt cuminți. Trebuie să gândești dincolo de asta, să nu rămâi cu o gândire superficială. Trebuie să încurajezi curiozitatea, trebuie să îi introduci într-o stare *flow,* acea stare în care te cufunzi în activitate astfel încât nu-ți dai seama că timpul trece, iar pentru asta, ce trebuie făcut? Să le propui activități care au la bază o provocare, să se simtă stimulați, „Uite trebuie să faceți asta așa ca să vedem dacă suntem capabili să...”. Cred că este foarte important. De asemenea, trebuie să încurajezi această atmosferă pozitivă, premiindu-le succesele: „Bravo pentru această activitate pe care ați realizat-o...”. Să intensifici în mod pozitiv această muncă. Pot intra în joc aceste insigne care se dau, despre care se tot aude în gamificare, aceste titluri, diplome, semne de recunoaștere a reușitelor. Cred că îi face să se simtă foarte apreciați. Mai cred că e foarte bine să lucreze în echipă, învățarea prin cooperare, să lucreze în echipă, fiecare cu alte talente, alte profiluri poate fi un lucru foarte benefic. Mereu trebuie să încerci într-un fel să previi astfel de probleme de disciplină, să le prevenim mai mult

decât să le ameliorăm. Cred că în acest fel, așa cum am spus, introducându-i într-o stare de *flow*, încurajând curiozitatea, lucrul în grup, considerând greșeala ca pe o oportunitate de învățare. Să nu spui mereu: „asta este greșit”. Mai bine să spui: „ai făcut foarte bine, meriți această insignă”, „ acest lucru trebuie să îmbunătățești, vom facem în felul acesta”, „e foarte bine că ai făcut această greșeală pentru a vedea e acum cum putem să progresăm, cum putem avansa”. Mereu să încerci să vezi totul dintr-o perspectivă pozitivă.

Andreea Stîngă: Așa cum ai spus, este foarte important să îi cunoaștem, mai ales atunci când lucrează în grup pentru că unii nu vor să lucreze cu alții, sunt elevi care au probleme de disciplină sau alte tipuri de probleme, prin urmare este important să îi cunoaștem de dinainte.

Manuela Mena: Este foarte important să ajungem să îi cunoaștem, să vedem ce profiluri au pentru a ști cum să îi punem să lucreze în echipe care să funcționeze bine, să vedem dacă pot colabora bine în interiorul grupului pentru a evita posibilele „conflicte”. De asemenea, să lucrezi proiecte, să îi pui să creeze ceva, să creeze un produs, o prezentare. Este foarte important să fie vizibile obiectivele, dacă elevii nu știu de ce fac ceea ce fac nu se vor implica. Trebuie să le spunem: „vom încerca să ajungem aici, acesta este obiectivul nostru din această săptămână, obiectivul zilei, să vedem cum îl îndeplinim.” Trebuie să fie motivați în acest fel, să facem vizibile obiectivele dorite. Nu sunt formule magice.

Andreea Stîngă: Desigur. Necesită timp să faci toate acestea, dar este important dacă îți dorești să îndeplinești obiectivele.

Manuela Mena: De aceea am spus că motivația și vocația sunt foarte importante. Dacă am vocație și îmi place ceea ce fac, nu mă va interesa că lucrez în afara orelor de predare. Este fundamental să ai acest lucru foarte clar. Nu pot spune că salariul meu este doar pentru ce fac în clasă, ci implică și să mă preocupe dacă am un copil care știu că în ultimul timp nu se simte bine, dacă am un copil care știu că nu este apt pentru a învăța. Dacă vad că metodologia nu funcționează, la toate aceste lucruri trebuie să mă gândesc în

afara orelor, nu pot să ignor toate aceste probleme și să spun că „sunt plătită doar pentru a preda”. Deci fără vocație...

Andreea Stîngă: Este imposibil.

Manuela Mena: Este dificil ca un profesor să se implice în lipsa acesteia.

Andreea Stîngă: Acum dacă ne gândim la activități și la planificarea unei lecției: câte activități putem realiza într-o oră de 50 de minute, de exemplu. Pentru că, fie pregătim prea multe, fie prea puține și elevii se plictisesc. Câte ar trebui să fie?

Manuela Mena: Depinde puțin și de vârstă și de cât de agitați sunt copiii. Dacă sunt în clasele primare sunt foarte activi și agitați. Deja prin clasa a șasea, a șaptea se pare că nivelurile de atenție se îmbunătățesc, au capacitatea de a rezolva sarcini puțin mai complexe, asta dacă vorbim de copii, nu de adolescenți care sunt cu totul altă poveste. Dar la copiii, mai ales, de șase, opt, nouă ani trebuie să ai mereu o rutină, trebuie să știe ceea ce urmează să faceți, să începi cu un obicei, cu un cântecel, cu o poezie, cu întrebări, cu o recapitulare a ceea ce s-a făcut data trecută. Ceea ce îmi place mie e să mă uit în ochii lor și să-i întreb: „Cum a fost săptămâna aceasta? Cum merg lucrurile? Cum sunteți? Ați vrea să-mi povestiți ceva ce ați făcut săptămâna aceasta? Ați vrea să-mi împărtășiți un secret?”. E un moment în care vă conectați, e important, dar care nu este lipsit de învățare, le vorbim în limba țintă, încercăm să avem o conversație cu ei în limba țintă. Este momentul în care încercăm să-i cunoaștem, să-i înțelegem, să vedem dacă sunt bine. Deci, în aceste cinci minute îmi place să vorbesc cu ei, este ca o rutină. Apoi, îmi place să prezint, să fac un fel de încălzire pentru a activa cunoștințele, să văd ce știu ei din tematica pe care urmează să studiem și îmi place să o fac sub formă de joc, mereu cu o componentă ludică, care să-i facă să se ridice în picioare și să se miște, e foarte important.
Andreea Stîngă: Da...

Manuela Mena: Să se miște, să se miște. Poți să faci ceva în care să se miște prin sala de clasă, să caute ceva prin clasă sau să discute între ei, ceva sub

formă de joc, cu o minge sau cu niște cartonașe. Apoi, urmează momentul în care trebuie să fie concentrați. Există studii care demonstrează că funcționează mai bine creierul în primele 20 de minute dintr-o sesiune, așa că odată activate cunoștințele și după ce s-au mișcat puțin, prezentăm conținutul, input-ul pe care vrem să-l lucreze. Le prezentăm conținutul, putem să repetăm, putem să facem astfel încât să îl înțeleagă cu ușurință și după aceea, odată ce am prezentat conținutul în 20 de minute și am repetat, facem un fel de „pauză mentală”, vreo 3-4 minute.

Andreea Stîngă: Acest lucru am vrut să te întreb, dacă este important.

Manuela Mena: Da, da, poate avea legătură cu tematica zilei sau nu, poate fi ceva total diferit, pentru a-i ajuta să se concentreze, pentru a-i ajuta să-și oxigeneze creierul. După aceea, în cel mai bun caz, lucrăm pe echipe și asociem cu o prezentare sau un text sau cu o activitate de ascultare pentru a pune în practică tot ce am făcut în ultimele 20 de minute, acel conținut pe care trebuie să-l și exersăm prin intermediul unei sarcini, prin ceva care să fie mai solicitant, care poate fi ceva de creație, ca să spun așa. Mereu îmi place să termin cu puțină autoevaluare, reflecție, astfel încât ei să meargă acasă știind foarte bine ce am exersat. Pentru că merg acasă și sunt întrebați: „Ce ați făcut la oră?” „Ne-am jucat!” Îmi place să le spun elevilor: „vom recapitula tot ce am învățat astăzi și vom afla tot ce știți să faceți”. Și o facem tot prin intermediul jocului sau prin *exit ticket* pentru a vedea ceea ce au învățat, pentru că dacă nu, ei vor spune: „Ne-am jucat, ne-am simțit bine”. „Bine, dar ce ați învățat?” Părinții vor să vadă dovezi ale învățării. Îmi place mereu să termin cu aceste 5-10 minute de reflecție, de autoevaluare, cu o metodă simplă precum *exit ticket* sau cu o fișă de autoevaluare sau orice altă metodă foarte simplă, pentru ca ei să vizualizeze tot ceea ce au învățat. Mai mult sau mai puțin, cam așa aș structura eu cele 50 de minute pentru a mă asigura că nivelul de atenție nu scade, că obiectivele sunt clare și că ei nu stau nemișcați toată ora, că există diferite grupuri, că există diferite input-uri, că se pun în practică diferite abilități cognitive, că nu doar repetă, ci încearcă să înțeleagă, să analizeze, să scrie, să creeze. Taxonomia lui Bloom să fie mereu prezentă în clasă. Poate că am spus prea multe.

Andreea Stîngă: Este foarte bine. Pentru că ai menționat jocurile, aș vrea să te întreb despre gamificare, despre escape room, care e la modă sau despre breakout. Aici în România suntem puțin mai tradiționali, dar știu că elevilor le place foarte mult. Spune-mi, te rog, câteva avantaje pentru a realiza acest tip de activități la oră și câteva sfaturi, pași pentru a începe să gamificăm.

Manuela Mena: Voi încerca să fiu foarte concretă, pentru că tema gamificării este foarte complexă și aș putea vorbi ore întregi despre ea, dar ne vom centra pe ceea ce este important. Eu spun mereu că înainte de a începe cu gamificarea, ceea ce trebuie să faci e să citești experiențe foarte concrete ale altor profesori: Ce face acest profesor în clasă? O să mă uit la exemplele altora, o să mă documentez mai întâi. Mai întâi să vezi cum le implementează, să vezi ce posibile probleme pot apărea. Deci, să mă documentez mereu și să văd cum fac alți profesori. Și apoi să nu fii prea ambițios când încerci, ci realist, foarte concret: „Ce vreau să fac? Vreau să încep cu un *escape room*, un *breakout*, o zi, un singur curs și apoi mai văd eu". Să începi cu ceva foarte simplu, de tipul: „Încerc la un curs și dacă merge bine, aplic la o unitate didactică". Dacă vrei să lucrezi pe o anumită sărbătoare, cum ar fi *Ziua morților*, care este ceva foarte special, poți face un *breakout* sau un *escape room*. Un *escape room* înseamnă atunci când suntem în clasă, când suntem închiși în clasă și trebuie să depășim o serie de provocări pentru a putea ieși. *Breakout-ul* presupune o cutie sau mai multe cutii care sunt închise cu lacăte. Acum sunt foarte la modă în clasa virtuală pentru că sunt foarte ușor de realizat, este ceva ce se poate face virtual, de asemenea. Prin urmare, îmi spun: „ce resurse am? ce trebuie să fac? Îl fac în clasă sau folosesc cutii care trebuie deschise?" Este ceva la care trebuie să ne gândim. Trebuie să te gândești cum să integrezi un conținut sau conținuturi foarte concrete din manual. Am conținuturile și obiectivele, le iau și le transform în probe, probe pentru *escape room-ul* meu sau pentru *breakout*. Nu trebuie să fim prea ambițioși. Putem lua texte din manuale, exerciții de audiție din manual, exerciții de gramatică și să le transformăm într-un *breakout* sau într-un *escape room* extrem de distractiv.

Andreea Stîngă: Toate activitățile acestea care par plictisitoare le luăm și le integrăm într-un escape room.

Manuela Mena: Da, exact. Pot să-ți propui să faci ceva special pentru Ziua Morților sau poți să spui: „am terminat unitatea, iar acum o să vă surprind cu o activitate de recapitulare foarte atractivă”. De obicei la genul acesta de exerciții spun: „nu vrem să le facem, ce grea e gramatica, trebuie să completăm spații libere”. Atunci încerc să formulez un context, o casă misterioasă, un asasinat pentru ca ei să urmărească piste și să descopere asasinul, făcând exercițiile din manual. Este o activitate pe care trebuie să o pregătesc acasă, dar este o modalitate bună de a începe gamificarea, prin introducerea elementelor de joc, ca să spun așa.

Andreea Stîngă: Ce interesant. Mulțumesc. Iar acum, pe final, nu știu dacă ai dori să împărtășești o situație amuzantă cu elevii sau o experiență pe care ai avut-o, mai dificilă sau nu…?

Manuela Mena: Situații amuzante sunt foarte multe...Însă concluzia este aceeași, că elevii sunt cei mai buni profesori pentru că, într-adevăr, învăț cele mai multe lucruri de la ei. Ei sunt cel mai bun master universitar pe care l-aș putea face.

Andreea Stîngă: Ce frumos.

Manuela Mena: Pentru că sunt atât de inocenți, atât de expresivi încât îți dau cel mai bun *feedback* mereu.

Andreea Stîngă: Sunt foarte sinceri, așa este.

Manuela Mena: Toată teoria lui Piaget, teoria lui Krashen, a lui Chomsky, toate aceste lucruri le vei învăța cu ei. Ei sunt pentru mine cea mai bună formare, să pot lucra cu ei, să învăț cu ei și de la ei. Deci, povești am foarte multe, dar cred că asta este cea mai bună concluzie. Trebuie să-l vezi pe copil ca pe un profesor, ca pe o persoană căreia trebuie să-i transmiți constant cunoștințe. Evident, suntem aici pentru a-i ghida, pentru a-i ajuta să învețe o a doua limbă, dar trebuie să-i cunoaștem foarte bine pentru a ști cum să o

facem. Să nu încercăm să facem cu ei tot ce am învățat din cărți, ci să ne lăsăm ghidați de *flow-ul* lor natural.

Andreea Stîngă: Mulțumesc mult, Manuela, am rămas cu multe idei din nou. Spuneai de escape room... Eu îl tot fac online și asta mulțumită ție deoarece ți-am văzut ideile tale și totul funcționează foarte bine, studenții sunt fericiți și mulțumiți de această activitate. Mulțumesc mult pentru tot și pentru că te afli aici!

Manuela Mena: Mulțumesc mult, Andreea, și mă bucur mult să știu că ideile se pot implementa, că sunt practice, până la urmă despre asta e vorba, de a da idei și resurse profesorilor care nu au mult timp și care ar vrea să aducă inovație la clasă.

Entrevista a María Méndez Santos

Profesora de español en la Universidade de Vigo.

Andreea Stîngă: María, muchas gracias por estar aquí y por aceptar nuestra invitación. Es un placer y un honor tenerte y estoy segura de que tendremos muchísimo que aprender de ti.

María Méndez: Gracias a vosotras, gracias a ti, Paula Andreea, por invitarme a esta actividad, que me parece que es muy interesante. Muchas gracias.

Andreea Stîngă: ¡Qué bonito! Bueno, pues para empezar háblame un poco de tu experiencia. ¿Cómo empezaste? ¿Cómo llegaste a tener tanto éxito? Y, sobre todo, no sé si quieras compartir algo de tu experiencia de aquí de Rumanía.

María Méndez: Pues yo estudié como tantas otras personas una Filología, en este caso Filología Española, y tenía muchos intereses, pero bueno, al final, cuando llegas a un máster y demás, pues como que vas viendo las posibilidades. Entonces yo tenía unas becas de investigación, pero empecé a acercarme a la enseñanza de español como lengua extranjera y me interesó mucho. De hecho, mis primeras clases fueron en 2005 y cuando terminé la carrera y el máster, que en ese momento se llamaba diploma de estudios avanzados, etcétera., pero la enseñanza del español me interesaba mucho y me empecé a formar más con cursos del Instituto Cervantes, con cursos de diferentes universidades. Hice uno de perfeccionamiento en la enseñanza a emigrantes en la UNED, otros de especialista universitario en La Rioja. Entonces iba completando mi formación con cursos que me llamaban la atención y que podían completar mi perfil. Después, pedí una beca, como muchas personas que empiezan a ser profes, de la Agencia Española de Cooperación Internacional y me fui a vivir a Armenia como profe de español. Después volví, como tú decías, estuve viviendo en Rumanía en 2015. Ya saludo a todas las personas que conocí, a todas las profes que quizás alguna

coincida que nos encontramos en algún momento por Rumanía y fue una experiencia muy bonita, unas estudiantes muy buenas las que tenía y organizamos muchísimas actividades y de hecho hicimos un simposio de enseñanza del español. Después estuve viviendo en Ucrania y después me fui a Japón y así haciendo cosas.

Andreea Stîngă: Tanta experiencia y cuánta formación, qué interesante.

María Méndez: La verdad, sí.

Andreea Stîngă: Y ahora actualmente estás trabajando en la Universidad de Alicante, ¿no?

María Méndez: Sí, en España, en la Universidad de Alicante, como bien dices, y soy profesora de lingüística, e imparto diferentes asignaturas y mi parte de investigación tiene que ver con la enseñanza del español como lengua extranjera.

Andreea Stîngă: Mhmm, muy bien, y dime ¿qué es lo más importante para ti como docente? ¿Qué deseas lograr a través de esta profesión? ¿Cuáles son tus objetivos?

María Méndez: Yo creo que lo que todas queremos es que los estudiantes aprendan, que realmente aprendan, quiero decir, no que tú llegues a clase y le sueltes tu discurso porque eso es hablar, no es aprender. Entonces a mí sí que me preocupaba mucho el éxito del proceso, como a todos los profesores. Pero sí que es verdad que, particularmente a mí, me preocupaba eso, sobre todo con todas las historias que te cuentan los estudiantes, de frustración, de agobio y demás, de aburrimiento, de pena, de abandono, ¿no? Y que es verdad que el español muchas veces es una segunda lengua extranjera porque primero escogen el inglés obligatoriamente, o lo que sea, y muchas veces el español como una lengua que les llama como mucho la atención, que tiene un interés personal y yo no quería que mis clases les desmotivaran y les provocarán que dejasen de aprender el español. Entonces quería conseguir un aprendizaje rico y un aprendizaje positivo, un aprendizaje bueno que les

llevase a querer seguir aprendiendo español, que la experiencia fuese positiva. Entonces siempre han sido un poco estas las guías de mi docencia o es lo que intento.

Andreea Stîngă: ¿Y qué has hecho o qué haces actualmente para comunicarte con tus estudiantes y para llegar a motivarles tanto, para conectar con ellos?

María Méndez: Claro, hay cosas que voy a decir que pueden parecer obvias, pero luego resulta que no todos las hacemos y cuando no las hacemos, pues los resultados no son tan buenos porque partimos de obviedades. Como dije antes, adaptarte a las necesidades de tu estudiantado y esto es básico, pero para eso tienes que conocerles y normalmente el primer día, el segundo día hacemos algunas actividades de presentación, de conocernos, pero suelen ser bastante superficiales y no llegamos a profundizar en nuestra relación con ellos hasta después de un par de semanas o incluso algún mes y ya estamos, como casi a veces, en la mitad del curso. Entonces, no es que hayamos perdido ese tiempo, pero ese primer mes no ha sido igual todo lo fructífero que podría haber sido si nos hubiéramos acercado un poquito más personalmente al alumnado. Que muchas veces tenemos muchos estudiantes, muchas clases, poco tiempo y es muy difícil, pero sí que es verdad que intento y cuando hago jornadas con formación de profesores pues decirles que realmente los primeros días hacer esas actividades un poco más personales, que sea un diario, que sea una carta, escríbeme una carta, escribe una carta a tu profesora. No solo lo del ¿cómo te llamas? la pelota que te lanzo, que eso está bien para romper el hielo, pero que haya alguna actividad donde te cuenten cosas también y esa información puedas usarla para diseñar las actividades. Y luego también ofrecer actividades abiertas, ¿no? Aunque tú quieras preparar algo en particular, un tema especial, siempre se puede dejar una última opción en blanco, que sean ellos quienes ofrezcan la última opción o preguntarles qué vocabulario quieren aprender, cosas en las que se sientan implicados realmente porque a veces llegamos con las clases muy cerradas y quieren preguntar algo y no encuentran ni el momento para ello. Entonces esto las primeras semanas ayuda a que se sientan parte del grupo que se forme, que se conozcan entre ellos. Eso siempre me ha preocupado, ¿no? cómo aprender en un ambiente positivo.

Andreea Stîngă: Entonces estos primeros días, estas primeras semanas son imprescindibles para poder crear tal relación. Y esta idea tuya de que ellos te escriban una carta, pues me parece muy buena, es así como algo más íntimo, más personal, pueden decirte cosas…

María Méndez: Ya, esa actividad siempre les decía que cuando hacemos una presentación, incluso en clase, hay cosas que no contamos y que son cosas importantes. Entonces decía: cuéntame tu historia, cuéntame lo que tú crees que yo necesito saber de ti para ser mejor profesora para ti, cuéntame lo que te parezca relevante, lo que te interesa de tu vida, que puede ser, claro, porque luego a veces hacemos los típicos test de ¿y qué hobbies tienes?, pero luego con esa información no hacemos nada porque no la hacemos sistemática, porque la recogemos, pero que al final no sirve para nada. Y, por ejemplo, una carta, la expresión escrita que nunca trabajamos porque no tenemos tiempo, que tenga que ser manuscritas, que pueda parecer que les pueda hacer más ilusión, pueden ser mecanismos, uno de los muchos más, que podemos utilizar para que realmente nos transmitan un poquito de sentirnos cerca de ellos y que ellos nos sientan cerca.

Andreea Stîngă: Y ahora como hablamos de objetivos, de cómo conectar con ellos, bueno, es fácil decirlo, pero difícil hacerlo. Dime, ¿piensas que existe una personalidad perfecta de un profe de ELE? ¿Hay que contar con ciertas cualidades para hacer todo esto?

María Méndez: Por supuesto, hay que contar con cualidades, pero no hay ninguna personalidad mejor ni peor porque hay alumnado de todo tipo. Por ejemplo, yo tengo una personalidad muy abierta, hablo mucho, me muevo mucho y seguro que mis estudiantes que son más tímidos o más retraídos, seguro que piensan que soy una loca, que hablo demasiado. Entonces habrá alumnos que piensen qué estupendo todo y habrá gente que piense que soy demasiado apasionada. Entonces no hay una personalidad mejor o peor, pero sí que es verdad que todo el mundo siente cuando tú te preocupas sinceramente por tus estudiantes, ya hablen mucho, ya hablen poco, sí sienten que estás preocupado por su aprendizaje. Entonces sí que hay que tener

empatía y sí que hay que mostrar preocupación sincera por su situación porque al final cuando alguien se preocupa por ti un poco como por compromiso, se nota. Es básico que realmente cuando alguien te dice: "pues es que el fin de semana que viene juego un partido muy importante de balonmano", apúntatelo en la agenda porque es natural que no te acuerdes, pero te pones un pósit en tu carpeta y lo preguntas. Que les preguntes al principio del curso cuándo es su cumpleaños, que les hagas bromas, que cuando te cuenten anécdotas, si tienes mala memoria porque esto puede pasar, apúntatelas para cuando o lo que sea, ¿no? Yo intento prestar atención y creo que esto es una habilidad que los profes tenemos, recordar estos detalles, pero es verdad que a veces cuando empezamos, cuando somos profesores principiantes no estamos tan acostumbrados, pues igual estas cosas hay que sistematizarlas y bueno, pues al principio las tienes que apuntar, pues las apuntas. Es muy difícil cuando llevas muchas clases recordar todo, pues yo llevo una agenda de lo que hago todos los días en clase y me apunto todos los comentarios y apunto desde en qué diapositiva me he quedado a qué actividad. Porque claro, luego te vas corriendo a otra aula y no te acuerdas de cosas o un alumno te comentó algo, bueno, pues preguntarle la semana que viene. Entonces te la apuntas en tu agenda, que te puedes olvidar de eso durante toda la semana y la semana siguiente cuando llegas a clase, lees tu agenda del día y dices: "ah, vale, que tenía que preguntarle a Andreea por su no sé qué" y le preguntas que obviamente estas cosas luego te surgen naturalmente, pero a veces pues al principio de eso hay que hacerlas un poco… a cogerle el tranquillo a las cosas.

Andreea Stîngă: Mmm, claro, yo también lo hago y sobre todo cuando tienes muchos grupos y grupos numerosos, pues es esencial porque claro, se te olvidan las cosas. ¡Qué interesante! Bueno, ahora hablemos un poquito más de la desmotivación, que es tu campo de investigación también y como hoy en día se habla mucho del factor afectivo, de motivación y todo esto, pues ¿qué es lo que más desmotiva al alumnado en general? Bueno, hay muchos aspectos, pero ¿cuáles serían los más importantes?

María Méndez: Claro, vamos a empezar por decir que podemos hablar de tendencias generales, pero, por supuesto, lo que se ha encontrado en una

universidad de Irlanda no tiene por qué ser igual en una universidad de Rumanía. Es verdad que hay cosas que son tan consistentes y tan constantes en todos los estudios de desmotivación, que sí que es verdad que se pueden aplicar y luego, cada una pues se materializa o se matiza de manera diferente, pero la mayoría de los estudios, por ejemplo, de desmotivación, se encuentra: 1-que el profesorado es muy desmotivador y no es que el profesorado, como tú decías, tenga mejores o peores cualidades. A veces es que no estamos en la misma onda, no estamos en la misma sintonía que el alumnado no entiende por qué hacemos las cosas. Entonces, muchas veces esos primeros días hay que hacerle ver mucho al estudiante por qué y para qué es útil lo que estamos aprendiendo, por qué lo explicamos de la manera que lo explicamos. Porque si tú dices: "yo creo que de esta forma lo vais a entender mejor porque creo que es más claro", pueden no entenderlo, pero ellos piensan realmente que acaban entendiendo que tú piensas que es una buena forma de enseñar. Claro, aquí también entra la crítica y también es un gran factor motivador, las enseñanzas más tradicionales, donde el alumnado es pasivo, donde apenas habla, donde se les enseña gramática con huecos. Eso todavía sigue pasando, entonces, obviamente, en el siglo XXI, con nuestra forma de entender el mundo y de lo que significa aprender lenguas, esa forma de enseñar pues a muchos estudiantes les frustra, incluso si considerasen que aprenden mucho y les gusta el profesor y todo aceptarían esa forma de enseñar, pero no van a conseguir ese estado de felicidad por el aprendizaje que sería ideal. Es el profesorado, el método de enseñanza y luego muchos estudiantes se desmotivan porque piensan que deberían estar aprendiendo más de lo que están aprendiendo. Siempre piensan que se ven muchos más contenidos en clase de lo que están recordando, entonces es muy importante ser realistas con los estudiantes: "de todo lo que hemos visto hoy, que es un montón, solo pretendo que recordéis estas 5 cosas." Estos son los 5 objetivos de hoy y esos 5 objetivos tienen que estar claros al principio y al final de la clase porque muchas veces nos preguntan vocabulario extra, alguien pregunta algo de gramática que no tiene nada que ver y salen muchísimos temas. Hay gente que es muy perfeccionista y piensa que no tiene que recordar todo y se frustra. Entonces hacer los objetivos claros ayuda a que la gente se gestione mejor su aprendizaje, entonces se desmotive un poquito menos. En mis investigaciones, por ejemplo, con la enseñanza del léxico, el alumnado se

desmotiva porque piensa que tiene que aprender mucho vocabulario y muy rápido. Entonces como que no le damos el suficiente tiempo para aprenderlo y luego también se suelen quejar mucho de que es mucho y a veces con poco contexto. Como que explicamos una palabra un día en una clase, hacen 5 ejercicios, muchas palabras y ya pensamos que lo han aprendido. No, aprender no es eso. Entonces el profesor a veces obligado por el tiempo, por la presión de los programas y demás como que no podemos dedicarle todo el tiempo que deberíamos, pero es verdad que tenemos que hacer una autocrítica con ese tipo de cosas, que a veces como que damos las cosas por sabidas muy rápido y sabemos que no funciona así. Si en el fondo lo pensamos, sabemos que no es así, a veces es la rutina, pero ese es otro factor fuertemente desmotivador y claro, por supuesto, hay muchísimos más. Digamos que esos 3 son como los grandes, enseñanza pasiva, un profesorado que es más tradicional y que no encaja con las expectativas de un alumnado que espera una forma más moderna o viceversa y lo de las sintonías es importante porque hay alumnado que espera que le enseñe una forma muy tradicional y tú llevas una forma muy moderna y también hay ese colapso, ¿no? Entonces un poquito encontrar la sintonía para que el profesorado no resulte un factor desmotivador.

Andreea Stîngă: Mencionabas el vocabulario, ¿no? También esto sucede con las reglas gramaticales, con los verbos irregulares, por ejemplo, cuando tienen que aprenderse tantos verbos y ellos no entienden y se sienten frustrados.

María Méndez: Claro, por ejemplo, nosotros cuando enseñamos, tendemos a, por ejemplo, presentar 3 o 4 verbos irregulares juntos, que es completamente aleatorio. ¿Por qué? ¿Para qué sirve esta explicación que me estás dando? Además, enseñamos como muchas formas y nosotros usamos el “yo” y el “vosotros” o el “yo” y el “nosotros”, entonces quizás a veces es más rentable juntar con la explicación sobre x verbo con un contexto y en otro momento haces una actividad más corta, pero haces una actividad significativa con ese verbo y luego otra actividad significativa con otro verbo irregular. Pero claro, enseñar 5, correr, aquí tienes una tabla, con esto no tienes que practicar. Claro, te dan unas 5 columnas con 5 verbos irregulares a la práctica

oralmente, obviamente tardan tiempo y se equivocan, pero porque no estamos siendo realistas con cuánto tiempo necesitamos para interiorizar, para trabajar con los contenidos. A veces eso se nos olvida por lo que estoy diciendo, vamos rápido, tenemos un programa que cumplir, no nos da tiempo, entonces sería bueno, pues dedicarle, si pudiéramos, muchas veces no podemos, un poquito más de tiempo a más contexto para un verbo irregular porque tampoco es tan útil que lo primero que entiendan es que el verbo es irregular, igual es más útil que entiendan el significado, ¿para qué sirve ese verbo? y que después, cuando entiendan, ah, y este verbo no funciona como tú piensas que funciona, ¿cómo crees que funciona? Que reflexionen un poquito, esto con adultos, ¿no? Entonces a veces podríamos cambiar un poquito la forma en que tendemos a enseñar porque en la mezcla está el éxito, pero si siempre lo hacemos de la misma manera: te lo presento, tú a rellenar huecos y luego hablas, que esto pasa muchas veces, pues el alumnado se desmotiva.

Andreea Stîngă: Bueno, y como hablabas de las causas y de lo qué podemos hacer para motivarles, eso de explicarles por qué les enseñamos esto para que tengan la sensación de que están aprendiendo, pero ¿qué podemos hacer nosotros los docentes cuando nos sentimos desmotivados? Porque muchas veces, al encontrarnos con tantas situaciones, pues ya es muy fácil llegar al burnout.

María Méndez: Claro, los profesores se queman totalmente y nos quemamos. Nos quemamos porque preparamos una clase y llegamos a clase y no funciona. Y un día no pasa nada, pero cuando acabas de empezar un curso y llevas dos o tres clases y como que no les acabas de coger el punto, que no sé qué le pasa a este grupo, no funciona muy bien o no les veo muy bien o lo que sea, nos desmotivamos claro, y un poquito no pasa nada, todos los días hay algo que no te acaba de encajar, el problema es cuando entramos en una racha y ya decimos todo, lo vemos todo negro y nos cuesta mucho remontarnos. Para esto es muy útil, bueno, hay muchas estrategias, tener un buen claustro de profesores en tu centro para poder desahogarte, patalear y compartir ideas es muy buena idea, pero no siempre es posible. Hay gente que trabaja sola o solo o a veces incluso no hay buenas relaciones entre las personas. Esto pasa, no vamos a fingir que no. Entonces buscarte un grupo

de profesorado online en Facebook o lo que sea que hablen, que cuenten sus experiencias, que compartan actividades, que tú guardes buenos recuerdos y seas realista con que no todos los días son unicornios y gominolas y que no todos los días tienen que triunfar las clases. Entonces hay que ser realista, igual que los estudiantes tienen que ser realistas, nosotras también, y luego también aceptar que hay días que nos equivocamos, que hacemos mal la clase, lo reflexionamos, un diario puede ser otra opción de control de nuestra experiencia, depende un poquito también de nuestro carácter. Hay muchas opciones.

Andreea Stîngă: Uy, sí. Ah, bueno, y otro tema también importante en este sentido ya que hablábamos de la personalidad… Está claro que existen también personas tímidas que reciben el aprendizaje de otra manera y te puedes comunicar con ellos de una manera muy difícil. ¿Qué hacemos con ellos?

María Méndez: Muchas veces hay que ver si son tímidos por carácter o porque piensan que no hablan tan bien y les da vergüenza a participar en algo. Podríamos decir que la timidez puede estar causada por diferentes factores. Entonces, en primer lugar, si vemos… los primeros días, deberíamos evitar que participen en gran grupo con una respuesta difícil porque si alguien se atreve y se equivoca, puede sentir como la vergüenza de estar delante del grupo. Entonces siempre es mejor empezar con 2, 3, 4 personas para hacer pequeñas tareas y ya cuando lo han dicho dos o tres veces y tú ya has tenido tiempo de pasarte por los grupos, cuando vayan a decirlo en voz alta, tú ya le has dicho que eso está bien. Entonces, se sienten bien cuando van a participar, ya han entrenado dos o tres veces la pronunciación, entonces ya se sienten un poco más libres. También es útil acercarse a ellos cuando están haciendo una tarea y decirles: voy a necesitar tu ayuda hoy para corregir esta actividad, ¿te apetece? Cuando pida un voluntario, ¿me ayudas? Sí, y corriges con esa persona ese ejercicio que va a tener, que responde porque así sabes que está bien y cuando lo diga bien delante de todo el mundo, dices: “Bravo, Paula, ¡qué bien lo has hecho hoy!” Entonces hay que darles refuerzos positivos con diferentes estrategias y darles tiempo a las personas tímidas. Por ejemplo, también funciona muy bien las respuestas anónimas, ya sea con una caja, con

una caja donde tengan que poner las respuestas en un pósit, así no tienen vergüenza de contestar o con alguna aplicación informática como Mentimeter o cualquiera que se nos ocurra. ¿Por qué? Porque la persona que es más tímida en los primeros días ve que puede contestar sin tener miedo al error, a pensar en lo que pensará la gente de esa persona. Entonces, el anonimato puede ser una forma de arrancar. Luego deberíamos conseguir confianza en el grupo y que esa persona también se sienta libre de participar, pero es verdad que los primeros días estamos todos nerviosos, o sea, estamos los profesores nerviosos, cómo van a estar los estudiantes.

Andreea Stîngă: Y qué opinas, yo, por ejemplo, cuando identifico a algunas personas tímidas, al principio pues las pongo a que trabajen en "grupos de tímidos", pero que sin los demás sepan eso. ¿Es buena idea o no esto no ayuda?

María Méndez: Cualquier estrategia es válida si no implica una estigmatización, quiero decir, lo ideal sería que haya un momento, por ejemplo, como dices tú, un grupo de personas más tímidas que no se sientan intimidadas porque hay veces que los pones con una persona que habla mucho y se callan porque ya no son capaces de participar. Entonces, poner un grupo para una actividad un día donde estén esas personas que hablan un poquito menos está fenomenal, lo que sería recomendable es que esos grupos vayan cambiando y más que los hagas tú, que también estamos diciendo eso, hay que combinar muchas estrategias. Está genial que los grupos se hagan porque ellos los eligen y claro, no es yo elijo con quien esté aquí al lado, sino que lo elijan en función de temas de interés, por ejemplo, que en las paredes pongas o la proyección o lo que sea, unas imágenes de diferentes contenidos y que ellos tengan que elegir cuál les gusta más. Imagínate un tomate, una lechuga y un coche, no lo sé. Entonces todas las personas que les interesa el coche vayan a trabajar con el tema del coche y todos los interesados en el tomate, vayan con el tomate. Entonces están estableciendo vínculos emocionales. Y quien dice esto, dice ¿cuál es tu serie favorita? Pues imagínate que es algo que nos llama mucho, ¿no? ¿Qué serie estás viendo? Ahora estoy viendo esta serie, estoy viendo esta serie y pones las dos series de moda. Entonces la gente va y dice: oh, yo estoy viendo esta y se ponen y

es un tema, que, aunque sean tímido, van a ser capaces de romper esa timidez porque en un pequeñito grupo y con gente que saben que comparten algo que les gusta, les va a ser mucho más fácil expresarse. Entonces hay que ir combinando todas las estrategias.

Andreea Stîngă: Bien, gracias por tu respuesta. Bueno, ahora sé que acabas de publicar un libro estupendo y en mi opinión, pues es un libro que ya necesitábamos desde hace tiempo. Pienso que cada profe pues pueda encontrar ahí respuestas a muchas de sus preguntas. Háblame un poquito de este libro. ¿Cómo lo describirías en algunas palabras?

María Méndez: Pues es una lectura, se llama *Introducción a la lingüística aplicada para la enseñanza del español. 101 Preguntas para ser profe de ELE*. Entonces, hay muchos manuales y obras muy buenas de introducción a la enseñanza de idiomas con capítulos muy interesantes, pero hay veces cuando nos estamos empezando a acercar a un tema que esos capítulos como que se nos hacen un poco grandes, como que empiezan con un nivel muy alto. Entonces esta obra está pensada para acercarse realmente por primera vez a un tema. Entonces, en vez de estar estructurada en capítulos, está estructurada en preguntas, en dudas que mis estudiantes, profesores, profesores en cursos de formación me hacían. Siempre tenemos las mismas preguntas, voy a intentar organizar todas esas preguntas en bloques. Y hay un bloque general, panorámica general se llama en concreto, luego hay un bloque profesional, un bloque de ciertos aspectos didácticos y otro sobre aspectos lingüísticos. Y en esos bloques vamos encontrando respuestas con mucha base científica y, sobre todo, muy informativas, pero en un estilo muy cercano. Entonces alguien que no tiene formación se lo puede leer de la 1 a la 101 y encontrar temas interesantes y novedosos. Por ejemplo, tú que tienes más experiencia, pues dices: Ah, tengo más experiencia, pero de esto me interesa leer más, o sea, un poquito menos. Entonces puedes leerlo salteado. Es una obra bastante flexible y cada quien puede elegir una lectura más adecuada a su formación y su situación, pero la idea era ofrecer como una rápida introducción a lo que tienes que saber para ser profesor de idiomas. Podrían haber sido más, pero bueno, 101 me parece que son suficientes. Se abordan los temas muy científicamente, con muchos ejemplos que a veces también nos faltan los

ejemplos y los modelos, con unos ejercicios porque también este libro se puede utilizar como manual. Si tú fueras a hacer un curso para profesores, pues ya escoger este libro como un manual para ese curso para profesores. Hay también ejercicios de debate, de reflexión, de discusión. Yo creo que es una obra muy flexible, es una obra muy versátil, creo que puede ser útil para mucha gente, que es el objetivo que tenía.

Andreea Stîngă: Bueno, pues yo apunté 3 preguntas de tu libro que me parecieron las más usuales, sobre todo para la situación de Rumanía. Primero, ¿cómo enseñamos el vocabulario? porque todo el mundo habla de la gramática y el vocabulario como que se deja a un lado, traducimos las palabras, las apuntamos y las aprendemos de memoria. ¿Tienes alguna estrategia para enseñarlo?

María Méndez: Sí, por ejemplo, las listas son útiles como efecto placebo cuando estamos en un nivel muy inicial, no sabemos nada y queremos aprender mucho y entonces nos hacemos una lista de palabras y hacemos un pósit con un montón de palabras, pero realmente no las estamos aprendiendo, estamos memorizando como mucho, estamos memorizando la forma. Pero es mucho más útil aprender el vocabulario en ideas relacionadas, en mapas de vocabulario, donde haya una idea central en el medio y vayas sacando ramas, ramitas donde sale el vocabulario. Por ejemplo, el médico, el doctor, que aprendas "ir al doctor" y a otra rama "me duele" y del "me duele" sacan "la cabeza, la pierna". ¿Por qué? Porque nuestro cerebro, cuando busca las palabras, no las busca ABCD, no busca así nuestro cerebro. Nuestro léxico mental se organiza en redes. Entonces, cuando tú aprendes en redes es mucho más fácil después recuperar el vocabulario, aparte de que estamos jugando ya con las combinaciones léxicas más frecuentes, con las colocaciones. Entonces tú pones "me duele el…", "me duele la…". Están aprendiendo mucho más contextualizado y eso les va a dar más fluidez, más rapidez en la recuperación de la información. También hay que enseñar estrategias. Cuando nosotros aprendemos vocabulario en una clase, como mucho podemos esperar que se recuerden 8 o 10 palabras como muchísimo. Entonces esas palabras hay que repetirlas. Tienen que verlas, tienen que escribirlas, tienen que escucharlas. Por ejemplo, hay estudios de un científico

que se llama Joe Barcroft en Estados Unidos, que hizo un experimento con la modulación de la voz, de los *listening*. Pero si tú escuchas 6 veces una palabra solo de una persona tienes una huella en la memoria más floja que si escuchas esa misma palabra 6 veces, pero de diferentes personas porque la imagen mental que te hace es más profunda. Entonces hay que intentar que la repiten, que la escuchen de varias personas, que la produzcan, que la escriban y que tenga contexto. Lo que decía antes, por ejemplo, si vas a hablar de un botiquín, el vocabulario de la clase o lo que sea, tú puedes poner cuatro palabras y dices: venga, cuatro palabras, cuatro imágenes, ¿qué es esto? ¿alguien lo sabe? ¿qué vocabulario necesitamos? y que sean ellos quienes sigan añadiendo palabras y ¿por qué lo necesitamos? y ¿para qué se usa? y ¿cómo lo podemos pedir? ¿en qué fase es útil? ¿me puedes dejar un/una…? Entonces les estamos haciendo una combinación, de manera que ese vocabulario lo recuperen de una manera más efectiva, más comunicativa, más eficaz. ¿Me puedes dejar un/una…? y se van a venir muchas más palabras a la mente. Entonces funciona así y luego también enseñarles estrategias. Por ejemplo, si estamos enseñando los nombres de tiendas y sabemos que acaban en *-ería*: zapatería, panadería, frutería, droguería, lo que sea, les estamos enseñando que *-ería* significa tienda, esto es importante, darles el poder de los sufijos, que se inventen palabras. Por ejemplo, puede ser una forma divertida decir: ¿y creéis que existe una tienda que se llama colchonería? ¿Qué creéis? ¿Sí o no? ¿Verdadero o falso? para que entiendan. Hay cosas que nosotros no conocemos, por ejemplo, croquetería, taquería. Entonces podemos poner ejemplos reales y decirles: si alguna vez no sabéis la palabra, os la inventáis y si no la recordáis, tenéis otra estrategia. Os doy muchas opciones para aprender vocabulario y tu discurso ya es positivo. Tenéis plan A, plan B y plan C. El plan C, si no lo recordáis, acordaos de que podéis decir "tienda de…": tienda de zapatos. ¿No te acuerdas de si era zapatería? Bueno, pues tienda de zapatos, tienda de churros y si no te atreves a usar zapatería, tienes otra estrategia. Entonces estás empoderándoles porque le estás dando estrategia hasta para cuando no recuerdan el vocabulario, les estás ayudando a entenderlo, a recordarlo e, incluso ayudas a cuando no lo recuerdan. Hay que intentar que el vocabulario sea más útil, más eficaz. Pues eso, apoyarles.

Andreea Stîngă: Y bueno, si pensamos en el primer día de clase que, para todos los profes, es un momento difícil, ¿no? del que nos acordamos siempre. ¿Cómo preparamos el primer día de clase?

María Méndez: Es una pregunta muy complicada porque depende si son niños, si son adultos, si estudian una asignatura obligatoria, si la eligen. Bueno, todas estas cosas, vaya esto por delante, pero yo siempre informaría en el primer día de clase de las cuestiones técnicas que sean fundamentales. Y siempre entregarlas también en papel, si es posible, para que las tengan delante, para que después no puedan decir: "Yo no sabía que el examen era este día". Vale, que tengan toda la información técnica que consideremos importante, que la tengan por escrito. Cuando son de nivel muy inicial podemos ponérselo traducido en su lengua materna para no frustrarles porque hay gente que necesita como que tener muy claras algunas cuestiones que le parecen fundamentales y entregarlas traducidas en su lengua materna pues está estupendo porque así te aseguras de que están entendiendo el mecanismo básico de funcionamiento. Nos vamos a presentar y vamos a hacer unos cuantos ejercicios de presentación que no sean solo "hola, ¿cómo te llamas? ¿de dónde eres?! Que nos rellenen una ficha, que hagamos algún juego de presentación y que ya hagan algo, que aprendan algo, que se sientan ya como: Uy, esto es lo que vamos a aprender hoy, que quede claro. Siempre es bueno que ilustremos las actividades con instrucciones y ejemplos. Y las instrucciones claras y las instrucciones si pueden llevar dibujos, mejor. Pensemos en un nivel inicial, si pone la instrucción "lee y selecciona…" nos vamos a quedar así, pero si vemos un icono que tiene un ojito de leer y un dibujito que signifique seleccionar, redondear lo que sea, ya como que vamos entendiendo un poquito mejor. Y si hay un ejemplo, siempre, que a veces se nos olvida, donde hay un ejemplo, donde la columna tiene una flecha con la columna cuando hacemos nosotros y diseñamos las actividades, estas cosas parecen una tontería, pero son importantes porque nos dan como seguridad sobre el proceso y los primeros días son muy estresantes y sería ideal, como decía que los primeros días, el primer día en particular, que las actividades sean anónimas y que no haya corrección. No corregimos a los alumnos el primer día porque el objetivo no es que aprendan la forma correcta. Hombre, salvo que consideremos que es muy importante o lo que sea, pero lo haríamos

de manera anónima o global y siempre con la idea de que salgan por la puerta y que digan: "Uy, hoy he aprendido y me he sentido bien". Porque si sales de tu primera clase sintiendo que eres muy malo, que eres muy inútil, que no has aprendido nada y qué difícil es esto porque el primer día ya les enseñas muchísimo contenido gramatical sin sentido o una lista de palabras así sin contexto y les pides que además lean y hablen, es un poco complicado. Hay que ser realista con lo que somos capaces de hacer un primer día y esto, claro, depende de del nivel, no es lo mismo A1 que C1, etcétera, pero eso, que tengan la opción de elegir, que eso siempre les hace sentir muy bien. Con el vocabulario como estábamos diciéndolo o con el tema de lectura, que haya flexibilidad. Entonces eso, siempre es interesante que haya trabajo por grupos, no puede haber solo trabajo solos. Como decía, puede ser interesante que el primer día haya una o dos reagrupaciones aparte de estar solos, que haya dos actividades muy breves de agrupación y que los tiempos no sean muy pesados. La gestión del tiempo es fundamental. Una actividad de más de 20 minutos no va a funcionar porque nos aburrimos, no todos, pero algunos sí, y hay alguno que ya se va a poner a mirar para el techo. Actividades realistas que den tiempo a quien tiene un poquito menos de nivel a que también la termine, ¿no? A veces nos cuesta esto, la gestión del tiempo. Entonces, estos son algunos unos consejos que daría para el primer día.

Andreea Stîngă: Y la tercera pregunta de tu libro, ¿es recomendable usar la lengua materna en clase? Bueno, hay muchísimos que dicen que no, algunos que sí, ¿qué piensas tú?

María Méndez: Sí, es recomendable. Hay un trabajo de una compañera mía de Alicante que se llama doctora Galindo Merino, que hizo su tesis sobre esto hace ya muchos años, pero las evidencias neurocognitivas que los estudios nos han dado nos dicen que las lenguas no se apagan en el cerebro. Vale, esto antes no lo sabíamos porque no teníamos escáneres funcionales y estos escáneres no se hacían para estas cosas, pero las personas que se dedican a esto, que es otro libro que acaba de publicar y hay un capítulo sobre esto, de hecho, nos demuestran que las lenguas no se apagan en el cerebro. Entonces tú tienes siempre todas tus lenguas funcionando a la vez y que la huella es mucho más rápida cuando encuentras el equivalente entre lengua materna y

la lengua que estás aprendiendo, funciona mucho mejor, por ejemplo, para el vocabulario. Lo que no podemos hacer es dedicarnos a la traducción, obviamente, salvo que tu curso sea de traducción. No nos podemos dedicar solo a la traducción y, por supuesto, cuantas más muestras de español tengan, en nuestro caso, mejor porque necesitamos input, pero no necesitamos frustrar al alumnado. De hecho, nosotros, las personas que somos bilingües de nacimiento, yo, por ejemplo, soy bilingüe en gallego y español y en mi bilingüismo natural yo cambio de idioma todo el rato. La idea de que o hablas un idioma o hablas otro y si no los estás mezclando es que no sabes es una perspectiva muy anticuada y muy monolingüe. Un bilingüe o un trilingüe está todo el rato cambiando de lenguas, yo puedo estar hablando en español, decir tres palabras en gallego y una en inglés. Entonces, de hecho, hay proyectos de educación más innovadores que están con esta perspectiva nueva, mucho más positiva, la llaman *translanguaging*. Antes se usaba la palabra *code-switching* como una descripción que cambias de código, pero como que no era una perspectiva muy positiva y *translanguaging* es la misma idea, más o menos, pero teniendo en cuenta que es muy positivo que generes porque eso es lo que realmente vas a hacer en tu vida diaria, vas a estar todo el rato cambiando de lengua o intentando encontrar. Entonces, prohibir la lengua materna es una estrategia muy pobre porque si tú no sabes una palabra en inglés, te la inventas o la dices en español. Entonces eso es cómo funcionamos realmente en la vida real. Entonces eso debería parecerse a lo que hacemos en clase, siempre diciendo que cuanto más español, mejor, obviamente, porque si no estamos en un contexto de inmersión, a veces la clase es el único momento en que hablan español, pero con todas estas prudencias lo de decir no se puede hablar español o no se puede hablar rumano o no se puede hablar inglés en clase porque su lengua materna es un poco frustrar a mucha gente que no puede contestar, que no se siente libre, que se siente insegura, desmotiva. De hecho, te decía eso, hay algunos proyectos en el País Vasco que enseñan en la misma clase euskera, inglés y español al mismo tiempo. Entonces hacen un texto que puede estar en inglés, en español, en euskera y la actividad puede estar en español y las columnas de vocabulario tienen ese concepto en español, en euskera y en inglés. Es un aprendizaje mucho más realista, mucho más natural, mucho más contextualizado que enseñar una

palabra ahora y decir: no, no puedes usar tu lengua materna, no puedes hablar. No, no funciona, no funcionamos así.

Andreea Stîngă: Sí, es verdad. Y ahora, para terminar, no sé si quieras contar alguna anécdota, supongo que tienes muchas, o compartir alguna experiencia difícil por la que pasaste y cómo la gestionaste…

María Méndez: Pues obviamente todos hemos pasado por experiencias difíciles y por cursos que no funcionaron y estudiantes que abandonaron el curso. Como que siempre ponemos los ejemplos positivos para poder decir "pues esto funcionó, esto no". Yo me acuerdo de un estudiante checo que entró el primer día a clase y a pesar de todos mis esfuerzos durante todo el curso, acabó dejando las clases porque el primer día del curso me decía: "yo soy muy malo aprendiendo lenguas, toda mi vida me han dicho que soy muy estúpido, que no se me dan bien los idiomas y no, no voy a ser capaz de aprender y llevo muchos años estudiando español y lo cojo porque ahora estoy aquí, voy a intentarlo, pero no creo que sea capaz". Y claro, una persona que tiene tal trauma de aprendizaje, por eso lo de la carta del primer día que te decía. Yo en esa carta les digo "contadme cómo han sido vuestras experiencias previas aprendiendo español", "¿qué es lo que más os gusta y qué es lo que menos os gusta?" Entonces, ahí de repente te dicen cosas como esto, pues que siempre se le ha dado mal los idiomas y bueno, pues, por ejemplo, con este estudiante yo intenté todo lo que sabía hacer en su momento y no fue capaz. O sea, yo por mucho que me esforzaba, por muchas estrategias que intenté, él tenía ya claro, estamos hablando de un trauma muy severo. Eso se lo debería tratar alguien que sepa de psicología y por supuesto yo no soy psicóloga ni nada por el estilo y a veces nuestros esfuerzos no son suficientes porque, claro, esa persona, una persona muy insegura, tenía muchos problemas de autoestima y no solo eran con las clases de español. Entonces claro, es muy difícil arreglar algo que está complicado de manera general y no solo en clases de español. Porque si tú solo tienes vergüenza en clases porque estás hablando español y si tienes vergüenza transitoria, por decirlo, si te trata muy bien, si todo va muy bien, acabas soltándote. Pero claro, cuando es todo muy global, es casi ya parte de tu carácter, ahí es muy difícil trabajar y alguien que viene con tan mala disposición es muy difícil

hacerle cambiar, aunque tú lo intentes. Por eso, que nadie se frustre, todos hemos tenido este tipo de estudiantes y, pues muy lamentablemente no, no conseguimos que todo el mundo aprenda.

Andreea Stîngă: Bueno, pues muchas gracias por todas tus respuestas, por todas tus ideas y todos tus consejos. Ha sido una charla realmente interesante. Gracias.

María Méndez: Gracias a vosotras. Mucha suerte. Y nada, un beso para todo el mundo.

Interviu cu María Méndez Santos

Profesoară la Universitatea din Vigo.

Andreea Stîngă: Maria, îți mulțumesc frumos pentru că ai acceptat invitația noastră! E o plăcere și o onoare să te avem cu noi și sunt sigură că o să avem multe lucruri de învățat de la tine.

María Méndez: Eu vă mulțumesc vouă. Îți mulțumesc ție, Paula Andreea pentru că m-ai invitat la această activitate care mi se pare foarte interesantă. Mulțumesc mult.

Andreea Stîngă: Ce frumos. Pentru început, vorbește-mi puțin despre experiența ta. Cum ai început? Cum ai ajuns să ai atât de mult succes și mai ales, dacă vrei să împărtășești experiența ta de aici, din România?

María Méndez: Eu, la fel ca multe alte persoane, am studiat Filologie, Filologie spaniolă și aveam multe interese, dar când ajungi la master deja vezi care-ți sunt posibilitățile. Eu aveam deja câteva burse de cercetare, dar am început să mă îndrept înspre predarea spaniolei ca limbă străină și m-a interesat mult. De fapt, am început să predau în 2005, iar când am terminat facultatea și masterul, în urma cărora primeai o diplomă de studii avansate, mi-am dat seama că a preda limba spaniolă ca limbă străină mă interesa foarte mult și am început să mă formez mai mult în această direcție: cursuri oferite de către Institutul Cervantes, cursuri oferite de diverse universități. Am făcut un curs de perfecționare în predarea emigranților în cadrul UNED, altul de specialist universitar în La Rioja. Pe parcurs îmi completam formarea mea cu diferite cursuri care îmi atrăgeau atenția și care păreau să îmi completeze profilul. Apoi am cerut o bursă, la fel ca mulți alți profesori care sunt la început de drum, Agenției Spaniole de Cooperare Internațională și am plecat în Armenia ca profesoară de spaniolă. Apoi m-am întors în Spania, așa cum ai menționat, am venit și în România în 2015. Cu ocazia aceasta salut toate persoanele pe care le-am cunoscut, pe toate profesoarele, poate că o să ne mai întalnim cândva în România. A fost o experiență foarte frumoasă, am

avut niște studente foarte bune și am organizat foarte multe activități, de altfel am făcut și un simpozion despre predarea limbii spaniole. Apoi am trăit în Ucraina, apoi în Japonia și tot așa, făcând diverse lucruri.

Andreea Stîngă: Ce experiență și câtă formare! Ce interesant.

María Méndez: Așa este.

Andreea Stîngă: Și actualmente lucrezi la Universitatea din Alicante, nu?

María Méndez: Da, în Spania, la Universitatea din Alicante, cum bine ai spus. Sunt profesoară de lingvistică, predau diverse discipline și partea mea de cercetare ține de predarea limbii spaniole ca limbă străină.

Andreea Stîngă: Foarte bine. Și spune-mi, care este cel mai important lucru pentru tine ca profesor? Ce-ți dorești să obții prin această profesie? Care sunt obiectivele tale?

María Méndez: Cred că ceea ce ne dorim cu toții este ca studenții să învețe. Să învețe cu adevărat, nu să ajungi în clasă și să-ți spui discursul, asta înseamnă a vorbi, nu a învăța. Pe mine ceea ce mă preocupa era succesul procesului, la fel ca pe toți profesorii. Într-adevăr, pe mine, într-un mod particular, asta mă preocupa, ținând cont de toate poveștile pe care ți le spun studenții despre frustrările lor, despre poveri, plictiseli, abandon. Este adevărat că spaniola de cele mai multe ori este a doua limbă străină pentru că prima este engleza ca limbă obligatorie. De multe ori spaniola este o limbă care le atrage foarte mult atenția, au un interes personal, iar eu voiam ca orele mele să nu-i demotiveze sau să-i facă să abandoneze. Voiam să obțin o învățare eficace, pozitivă prin care să-și dorească în continuare să învețe spaniola și experiența lor să fie una pozitivă. Acestea au fost ghidările predării mele, cel puțin asta încerc.

Andreea Stîngă: Și ce ai făcut sau ce faci acum pentru a comunica cu studenții tăi și pentru a ajunge să-i motivezi atât de mult? Ce faci ca să te conectezi cu ei?

María Méndez: Sunt câteva lucruri care poate par evidente, dar apoi rezultă că nu le facem, și atunci când nu le facem, rezultatele sunt negative, tocmai pentru că pornim de la această premisă. Așa cum am spus mai devreme, trebuie să ne adaptăm la studenții noștri și acesta este un lucru de bază, dar pentru a reuși, trebuie să-i cunoști. În mod normal, în prima zi sau în a doua zi facem câteva activități de prezentare pentru a ne cunoaște, dar sunt destul de superficiale și nu ajungem să aprofundăm relația cu ei decât după câteva săptămâni sau inclusiv o lună sau ajungem câteodată la jumătatea anului. Și nu e ca și cum am fi pierdut timpul, dar prima lună nu a fost întru totul fructuoasă, cum ar fi putut fi dacă ne-am fi apropiat puțin mai mult de studenți. De multe ori avem mulți studenți, multe cursuri și puțin timp și este destul de dificil. Dar într-adevăr, când mă ocup cu formarea profesorilor le spun să facă aceste activități, să le facă puțin mai personale, poate fi un jurnal, o scrisoare, elevii să scrie o scrisoare profesoarei. Să nu facem doar activitatea „cum te numești, îți arunc mingea... ” Asta e bine pentru a sparge gheața, dar să fie și o activitate prin care să-ți povestească lucruri și această informație să o folosești pentru diverse activități. Apoi trebuie să oferi activități deschise, chiar dacă tu vrei să pregătești ceva în particular, o temă în mod special, mereu se poate lăsa o ultimă opțiune neplanificată, să fie ei cei care să-ți ofere ultima opțiune. Sau să-i întrebi ce vocabular vor să învețe, lucruri de genul acesta în care să se simtă implicați în mod real pentru că de multe ori avem lecții închise, ei vor să întrebe ceva și nu prind momentul. Atunci, aceste activități realizate în primele săptămâni îi ajută să se integreze în grup, să se cunoască între ei. Mereu m-a preocupat aspectul acesta, învățarea într-un mediu pozitiv.

Andreea Stîngă: Atunci, primele zile, primele săptămâni sunt esențiale pentru a putea crea această relație. Și această idee a ta de a scrie o scrisoare este foarte bună. E ceva mai intim, mai personal, îți pot împărtăși lucruri...

María Méndez: Eu mereu le spuneam că atunci când facem o prezentare, inclusiv în clasă, sunt lucruri pe care nu le spunem și acestea sunt lucruri importante. Atunci le spuneam: spune-mi povestea ta, povestește-mi ceea ce tu crezi că eu trebuie să știu despre tine ca să fiu o profesoară bună pentru

tine, povestește-mi ceea ce ți se pare relevant, ceea ce te interesează. Uneori facem acele chestionare despre hobby-urile lor, după care nu facem nimic cu aceste informații pentru că nu le sistematizăm, le adunăm, dar la sfârșit nu folosesc la nimic. Dar, spre exemplu, o scrisoare, exprimarea scrisă pe care nu o lucrăm aproape niciodată pentru că nu avem timp, poate îi încântă mai mult. Poate unul din multiplele mecanisme pe care le putem folosi pentru a le transmite că suntem lângă ei.

Andreea Stîngă: Și acum că tot am vorbit despre obiective, despre cum să ne conectăm cu ei... Este ușor de zis, dar dificil de făcut. Spune-mi, crezi că există vreo personalitate perfectă a profesorului de limba spaniolă? Trebuie să ne bazăm pe anumite calități pentru a face acest lucru?

María Méndez: Bineînțeles că trebuie să ne bazăm pe calități, dar nu este există nicio personalitate mai bună sau mai rea pentru că sunt elevi de toate felurile. De exemplu, eu am o personalitate foarte deschisă, vorbesc mult, mă mișc mult și sunt sigură că studenții mei care sunt mai timizi sau mai retrași se gândesc că sunt o nebună care vorbește prea mult. Atunci, vor fi studenți cărora li se va părea super totul și vor fi studenți care vor crede că sunt mult prea interesată. Așadar, nu există o personalitate mai bună sau mai rea. Dar un lucru este cert, cu toții simt dacă te interesezi de ei într-un mod sincer, fie că vorbesc mult, fie că vorbesc mai puțin, ei chiar simt când ești interesat de învățarea lor. Atunci da, trebuie să ai empatie și să dai dovadă de interes sincer pentru situația lor pentru că atunci când cineva se preocupă pentru tine și o face ca pe un compromis, acest lucru se observă. Atunci este ceva esențial, dacă îți spune cineva că weekendul viitor va juca un meci foarte important de handbal, notează-ți în agendă, pentru că e normal să nu-ți mai aduci aminte, dar îți pui un post-it în agenda ta și ulterior îl întrebi. Să îi întrebi la început de an când e ziua lor de naștere, să faci glume cu ei, atunci când îți povestesc diverse anecdote, dacă nu ții minte, și asta se poate întâmpla, notează-ți-le. Eu încerc să fiu atentă la aceste lucruri și cred că noi ca profesori avem această abilitate de a ne aminti aceste detalii. Dar e adevărat că atunci când începem, când suntem profesori începători, nu suntem atât de obișnuiți cu aceste lucruri, de aceea ar fi bine să le sistematizăm. Dacă la început trebuie să ți le notezi, notează-ți-le. E foarte dificil atunci când ai

multe clase să-ți amintești totul. Eu țin o agendă cu ceea ce fac toată ziua la ore și îmi notez toate comentariile, pe unde am rămas cu activitatea, pentru că de multe ori fugi înspre o altă sală de clasă și nu-ți mai amintești. Sau dacă un student te-a întrebat ceva și trebuie să-i răspunzi săptămâna următoare, notează-ți. Poți să uiți lucrurile acestea de-a lungul săptămânii, dar săptămâna următoare te uiți în agendă și spui: „aa, trebuia să o întreb pe Andreea nu știu ce" și întrebi. Cu timpul, aceste lucruri îți vin într-un mod mai natural, dar la început trebuie să învățăm să le luăm ușor.

Andreea Stîngă: Desigur, și eu fac lucrul acesta și mai ales când ai multe grupuri numeroase, este esențial pentru că uiți lucrurile. Ce interesant! Acum haide să vobim puțin mai mult despre demotivare, care reprezintă pentru tine o temă de cercetare și cum în zilele noastre se vorbește mult despre factorul afectiv, despre motivație... Ce îl demotivează cel mai mult pe elev în general? Desigur, sunt multe aspecte, dar care ar fi cele mai importante?

María Méndez: În primul rând, trebuie să menționăm care sunt tendințele generale. Desigur, situațiile dintr-o universitate din Irlanda nu trebuie să se regăsească într-o universitate din România. Sunt aspecte destul de des întâlnite în toate studiile despre demotivare și care se pot aplica în fiecare context, dar care materializează într-un mod diferit. Dar în majoritatea studiilor despre demotivare se regăsește faptul că, în primul rând, profesorul nu motivează suficient și asta nu ține de cât de multe calități avem, ci uneori nu suntem pe aceeași lungime de undă cu elevii, ei nu înțeleg de ce facem lucrurile. Și atunci mereu, în primele zile, trebuie să le explici de ce, la ce este util ceea ce învățăm, de ce explicăm în felul în care o facem. Dacă le spui că în felul acesta vor înțelege mai bine deoarece crezi că este mai clar, ei cred până la urmă că aceasta este o modalitate bună de a învăța. Aici intervine și critica, care este un mare factor motivator, și care face parte din învățământul tradițional, unde elevul este pasiv, abia vorbește, unde se învață gramatica prin completarea spațiilor libere, toate aceste lucruri se petrec în continuare. Desigur, în secolul XXI, cu modul nostru de a înțelege lumea și de a preda limbi străine, acele modalități de predare îi frustrează pe mulți elevi. Inclusiv, dacă ar considera că învață mult și că le place și profesorul, ar accepta această formă de predare, dar nu vor ajunge la acea stare de fericire în procesul

învățării, procesul acela ideal. Deci, ar fi cadrul didactic, metoda de predare și apoi, mulți elevi se demotivează deoarece cred că ar trebui să învețe mai mult decât învață. Mereu cred că se predă mai mult conținut decât își amintesc ei, atunci este foarte important să fim realiști cu elevii, să le spunem: „Din tot ce am făcut astăzi, am pretenția să vă amintiți aceste 5 lucruri, doar aceste 5 obiective”. Și aceste 5 obiective trebuie să fie clare la începutul și la sfârșitul orei pentru că de multe ori ei ne întreabă vocabular extra, cineva întreabă ceva legat de gramatică care nu are nicio legătură cu tema și fac referire la multe alte lucruri. Sunt persoane care sunt foarte perfecționiste, care cred că trebuie să-și amintească tot și apoi se frustrează. Atunci a evidenția foarte clar obiectivele ajută să-și gestioneze foarte bine procesul de învățare și astfel, se demotivează mai puțin. Din cercetările mele despre predarea vocabularului, elevul se demotivează deoarece crede că trebuie să învețe mult vocabular și foarte rapid. Cum nu le oferim suficient timp pentru a-l învăța, după se plâng că e foarte mult de învățat și uneori cu puțin context. Pentru că explicăm un cuvânt într-o zi, facem 5 exerciții și deja credem că l-au învățat. Nu, a învăța nu e asta. Atunci fiind constrânși de timp, de programă, nu alocăm suficient timp cât ar trebui, dar trebuie să facem o analiză autocritică pentru că uneori considerăm știute unele lucruri și nu funcționează așa. În adâncul nostru știm că nu e așa, rutina e cea care ne împinge, dar acesta este un alt factor demotivator. Desigur, mai sunt și mulți alți factori, dar să spunem că aceștia trei sunt cei mai importanți: predare pasivă, un cadru didactic mai tradițional care nu se potrivește cu elevii care au așteptări de tehnici mai moderne sau viceversa, sunt elevi care vor să li se predea într-un mod tradițional și dacă tu adopți o predare modernă, este tot aceeași problemă. Totul constă în găsirea armoniei astfel încât profesorul să nu fie un factor de demotivare.

Andreea Stîngă: Și ziceai de vocabular, exact același lucru se întâmplă cu regulile gramaticale, cu verbele neregulate, când au de învățat atât de multe verbe și nu înțeleg și se simt frustrați.

María Méndez: Desigur, de exemplu, noi predăm 3 sau 4 verbe neregulate care sunt complet aleatorii. De ce? La ce mă ajută această explicație? Pe deasupra, predăm multe forme, iar noi folosim foarte des *Eu* și *Voi* sau *Noi* și atunci, câteodată, este mai rentabil să explicăm un verb cu un anumit context

și în alt moment să facem o activitate mai scurtă, dar semnificativă cu acel verb și apoi o altă activitate semnificativă cu alt verb neregulat. Dar, de exemplu, să le dai 5 verbe și le spui: „haideți, le aveți de conjugat...”. Normal că, dacă primești 5 coloane de verbe neregulate pe care trebuie să le conjugi oral, le vor lua mult timp să le conjuge și se vor încurca și asta pentru că nu suntem realiști cu cât timp avem nevoie pentru a interioriza, pentru a lucra conținuturile. Lucrurile acestea le uităm pentru că trecem foarte repede prin materie, avem o programă de parcurs, nu avem suficient timp. Atunci ar fi bine dacă am putea dedica mai mult timp contextului pentru că nu este foarte util ca primul lucru pe care să-l știe să fie că verbul este neregulat. E mai util să înțeleagă sensul, pentru ce se folosește acest verb și după să-și dea seama că verbul nu funcționează cum credeau ei că funcționează. Cum credeți că funcționează? E bine să reflecteze puțin. Câteodată e bine să schimbăm puțin metoda de predare, succesul constă în amestecul metodelor, dar dacă mereu facem lecția la fel: îți prezint exercițiul, iar tu trebuie să completezi spațiile libere și apoi trebuie să vorbești, fapt care se întâmplă destul de des, elevul se demotivează.

Andreea Stîngă: Ai vorbit de cauze și de ce anume putem face pentru a-I motiva: să le explicăm de ce astfel încât să aibă senzația că învață, dar ce putem face noi, profesorii, când ne simțim demotivați? Pentru că de multe ori ne lovim de atât de multe situații și e destul de simplu să ajungem la epuizare.

María Méndez: Sigur, noi, profesorii ajungem să fim epuizați și asta pentru că pregătim ora, ajungem la oră și vedem că nu funcționează. Că se întâmplă într-o zi, nu e așa de grav, dar când tocmai a început anul, trec câteva săptămâni și nu știi încă cum să-i iei, nu știi ce se întâmplă cu grupul, nu funcționează foarte bine, atunci normal că ne demotivăm și că se întâmplă destul de puțin, nu este nicio problemă. Problema este când ajungem să vedem totul negru și ne este tot mai greu să ne adunăm. Sunt multe strategii, să ai un grup de profesori unde poți să te descarci, unde să împărtășești idei, e o idee foarte bună. Uneori nu e posibil, sunt oameni care lucrează singuri sau uneori nu există o relație bună între profesori, asta se întâmplă des. Atunci să-ți cauți un grup de profesori online, pe Facebook sau pe alte rețele, cu care să vorbești, să împărtășești aceste experiențe și activități, să pătrezi amintirile

frumoase și să fii realist că nu toate zilele sunt roz. Trebuie să fim realiști, la fel ca și elevii noștri. Să acceptăm că sunt zile în care greșim sau în care nu ies lecțiile, să reflectăm asupra lor. Ne putem lua un jurnal în care să scriem despre experiențele noastre, dar depinde și de caracterul fiecăruia. Sunt multe opțiuni.

Andreea Stîngă: Așa este. O altă temă importantă în acest sens, că tot vorbeam despre personalități. Este clar că există persoane timide, care percep învățatul diferit sau cu care poți comunica destul de dificil. Ce facem cu acestea, cum lucrăm cu ele?

María Méndez: Trebuie văzut dacă elevii sunt timizi pentru că așa le este caracterul sau pentru că li se pare că nu vorbesc foarte bine și atunci le este rușine să participe. Putem spune că timiditatea poate fi cauzată de diferiți factori. Atunci, în primul rând, în primele zile ar trebui evitat să participe într-un grup cu vreun răspuns mai greu deoarece dacă cineva îndrăznește și greșește, o să se rușineze în fața grupului. Mereu e bine să începem cu 2, 3, 4 persoane pentru a face sarcini mai mici și după un timp, când deja ai trecut pe la toate grupurile, ei să zică cu voce tare pentru că tu deja le-ai zis că este totul în regulă și atunci se vor simți bine când vor participa. Ei deja au exersat pronunția de 2-3 ori și se simt puțin mai liberi. De asemenea, e util să te apropii de ei când realizează o sarcină și să le spui: „Uite, am nevoie de ajutorul tău să corectez ceva, ți-ar plăcea să mă ajuți? Când voi întreba de un voluntar, te vei oferi?” Și corectezi cu acea persoană acel exercițiu la care va trebui să răspundă deoarece știe deja că este corect, și când va spune totul corect de față cu toată lumea, îl lauzi: „Wow, ce bine te-ai descurcat azi! Așadar, trebuie să-i încurajăm prin diferite strategii și să le dăm timp. De exemplu, funcționează la fel de bine răspunsurile anonime, fie o cutie unde pot pune răspunsurile pe un post-it. Așa nu le este rușine să răspundă, sau cu oricare aplicație, cum ar fi Mentimeter sau oricare alta. De ce? Pentru că persoanele mai timide în primele zile văd că pot să răspundă fără să aibă teama de a greși, nu se mai gândesc la ce vor crede ceilalți. Așadar, anonimatul poate fi un punct de plecare. Apoi, trebuie să obținem încrederea în grup, ca persoana să se simtă liberă să participe, dar e normal ca primele

zile să fim cu toții emoționați. Dacă suntem noi profesorii, cum să nu fie elevii?

Andreea Stîngă: Și ce părere ai, de exemplu, eu când îi identific pe cei timizi, îi pun să lucreze într-un grup cu alte persoane timide, dar fără ca ceilalți să știe că ei sunt timizii clasei. Este o idee bună sau nu? Îi poate ajuta?

María Méndez: Orice strategie este validă dacă nu implică o stigmatizare. Ideal ar fi ca la un moment dat să fie un grup de persoane timide care să nu se simtă intimidate pentru că sunt oameni pe care îi pui cu cineva care vorbește mult și tac pentru că nu mai sunt capabili să participe. Atunci să-i pun la o activitate sau într-o zi, este ideal, dar ceea ce ar fi de recomandat este ca grupurile acelea să se schimbe și să le faci tu. Trebuie să combinăm mai multe strategii. Este genial ca grupurile să se facă alegându-se ei între ei, și nu să aleagă persoana pe care o au aici lângă, ci să aleagă în funcție de interese. De exemplu, pe perete pui imagini cu diferite conținuturi și ei să aleagă ce le place mai mult. Imaginează-ți o roșie, o salată și o mașină... Atunci toate persoanele interesate de mașini să meargă să lucreze pe tema respectivă, cei care au ales roșia la fel... Așa se stabilesc legături emoționale, de exemplu, care este serialul tău preferat? Ce serial vezi acum? Atunci pui două seriale la modă și se formează grupuri în funcție de preferințele fiecăruia. Și, deși sunt timizi, ei vor fi în stare să rupă această timiditate fiind într-un grup mic și știind că sunt cu oameni cărora le plae același lucru, le va fi mult mai ușor să se exprime. Trebuie să combinăm toate strategiile.

Andreea Stîngă: Bine, mulțumesc pentru răspuns. Știu că ai publicat o carte grozavă și în opinia mea este o carte de care aveam nevoie de ceva timp. Consider că fiecare profesor poate găsi acolo răspunsuri la multe dintre întrebările lui. Vorbește-mi puțin despre această carte. Cum ai descrie-o în câteva cuvinte?

María Méndez: Se numește „Introducción a la lingüística aplicada para la enseñanza del español. 101 Preguntas para ser profe de ELE”. Sunt multe cărți pe acest subiect cu capitole destul de interesante, dar sunt momente când începem să ne interesăm de o anumită temă, iar acele capitole nu prea le

înțelegem, ele încep cu un nivel destul de avansat. Această carte este gândită pentru o primă apropiere. În loc să fie structurată pe capitole, este structurată pe întrebări sau neclarități ale studenților sau ale profesorilor. Mereu avem cam aceleași întrebări și m-am gândit să le organizez pe categorii. Există o categorie mai generală, una profesională, una cu aspecte didactice și una cu aspecte lingvistice. În categoriile respective vom găsi răspunsuri cu multă bază științifică și informativă, dar într-un stil destul de apropiat cititorului. În felul acesta, cineva care nu are formare poate citi cartea de la 1 la 101 și poate găsi teme interesante și de actualitate. De exemplu, tu care ai mai multă experiență poți zice: Asta ma interesează mai mult, o să citesc mai mult pe acest subiect... Atunci poți citi pe sărite. Este o carte destul de flexibilă și fiecare poate alege o lectură mai adecvată formării lui, dar ideea era să ofer o introducere rapidă a ceea ce trebuie să știi pentru a fi profesor de limbi străine. Ar fi putut fi mai multe, dar 101 întrebări mi se par suficiente. Se abordează teme cu caracter stiințific, sunt multe exemple pentru că, uneori, și acestea ne lipsesc. Conține și exerciții pentru că această carte se poate folosi ca un manual la un curs pentru profesori. Sunt exerciții de dezbatere, de reflexie, de discuții. Eu cred că e o carte foarte flexibilă, versatilă, care poate fi utilă pentru multă lume, acesta este și obiectivul.

Andreea Stîngă: Eu mi-am notat trei întrebări din cartea ta care mi se par cele mai întâlnite, mai ales aici în România. În primul rând, cum predăm vocabularul? Pentru că toată lumea vorbește despre gramatică, dar vocabularul este lăsat de-o parte. De obicei, traducem cuvintele, le scriem și le învățăm pe de rost. Ai vreo strategie despre cum am putea să-l predăm mai eficient?

María Méndez: Da, listele au un efect placebo când suntem la nivelul de începători. Nu știm nimic, vrem să învățăm mult și atunci ne facem o listă de cuvinte, un post-it cu o grămadă de cuvinte, dar, de fapt, nu le învățăm, cel mult le memorăm forma. Dar este mult mai util să învățăm vocabularul prin idei relaționate între ele, cu ajutorul unor hărți cu vocabular în care ideea principală să fie în mijloc și să folosim săgeți. De exemplu, legat de medic, să înveți: *Ir al doctor*, apoi *Me duele* și din *Me duele* pui săgeată cu *la cabeza, la pierna*. De ce ? Deoarece creierul nostru atunci când caută cuvinte, nu le

caută a, b, c, nu caută așa. Lexicul nostru mental se organizează în rețele, așadar atunci când înveți în rețele e mult mai ușor să-ți amintești vocabularul, pe lângă faptul că ne jucăm cu combinațiile lexicale cele mai frecvente, cu combinațiile de cuvinte. Atunci, în felul acesta ei învață mult mai în context, asta determină mai multă fluență, rapiditate în recuperarea informațiilor. De asemenea, trebuie să predăm strategii. Când noi învățăm vocabular la o oră, trebuie să ne așteptăm să-și amintească cel mult 8 sau 10 cuvinte, așadar, aceste cuvinte trebuie să le repetăm, trebuie să le vadă, să le scrie, să le asculte. De exemplu, sunt studii ale unui cercetător care se numește Joe Barcroft din America care a făcut un experiment cu modularea vocii la proba de audiție. Așadar, dacă tu asculți de 6 ori un cuvânt pronunțat de aceeași persoană, ai o amprentă în memorie mult mai slabă decât dacă asculți de 6 ori același cuvânt pronunțat de către persoane diferite pentru că imaginea mentală pe care ți-o creează este mai profundă. Atunci, trebuie să încercăm să îl repete, să îl asculte de la mai multe persoane, să îl zică și ei, să îl scrie și să creeze context. Ce îți spuneam mai devreme, de exemplu, dacă vorbești despre trusa de prim ajutor sau despre vocabularul clasei, tu poți oferi 4 cuvinte și 4 imagini și îi întrebi: Ce este aici? Știe cineva? De ce vocabular avem nevoie? Și ei să fie cei care continuă să adauge cuvinte. Si pentru ce avem nevoie? Pentru ce se folosește? Și cum îl putem cere? În ce propoziții ne poate fi util? Îmi poți lăsa un, o... În acest fel îi ajutăm să învețe vocabularul într-un mod mai comunicativ și mai eficace. Apoi, trebuie să-i învățăm strategii, de exemplu dacă îi învățăm numele magazinelor, de exemplu, și știm că se termină în –ería: *zapatería, panadería, frutería, droguería*, îi învățăm că –ería înseamnă magazin. Acest lucru este foarte important, să le dăm puterea sufixelor, să inventeze cuvinte. De exemplu, credeți că există un magazin care să se numească *colchonería*? Ce credeți? Da sau nu? Adevărat sau fals? Pentru ca ei să înțeleagă. Sunt lucruri pe care noi nu le cunoaștem, de exemplu: *croquetería, taquería*. Le putem da exemple reale și să le spunem: dacă vreodată nu cunoașteți cuvântul, îl inventați. Și dacă nu vi-l amintiți, aveți alte strategii, aveți multe opțiuni pentru a le învăța. Și discursul tău este deja unul pozitiv. Aveți un plan a, b, c, dacă nu vă amintiți, atunci să aveți în vedere că puteți zice *tienda de...: tienda de zapatos,* etc. Nu îți amintești de *zapatería,* atunci zici *tienda de zapatos, tienda de churros*... Atunci îi împuternicești pentru că le dai strategii

inclusiv în situații în care nu-și amintesc vocabularul. Îi ajuți să-l înțeleagă, să și-l amintească și îi ajuți inclusiv când nu și-l amintesc. Trebuie să încercăm să oferim vocabular cât mai util și să-i sprijinim.

Andreea Stîngă: Și dacă ne gândim la prima zi la clasă, care pentru toți profesorii reprezintă un moment dificil, de care ne aducem aminte mereu. Cum pregătim această zi?

María Méndez: Este o întrebare destul de complicată pentru că depinde dacă sunt copii sau adulți, dacă este vorba despre o disciplină obligatorie, dacă este opțională, depinde de toate aceste lucruri. Dar eu mereu aș informa în prima zi aspectele tehnice care vor fi fundamentale și să le dăm și în scris ca să le aibă în față, ca după să nu poată să spună că: Eu nu știam că examenul va fi în ziua x. Așadar, toate informațiile tehnice pe care le considerăm noi importante să le aibă ei în scris. Când este vorba despre un nivel începător, putem să le traducem în limba maternă, ca să nu se frustreze, pentru că sunt persoane care vor să aibă foarte clar câteva chestiuni fundamentale și să le dai traduse în limba maternă e minunat. Pentru că în felul acesta te asiguri că au înțeles cum vor funcționa lucrurile. Apoi, ne prezentăm și facem câteva activități de prezentare care să nu fie doar: Bună, cum te numești? De unde ești? Ci să completeze o fișă, să facă jocuri de prezentare și să învețe ceva în ziua respectivă. Mereu trebuie să ilustrăm activitățile cu instrucțiuni și exemple. Instrucțiunile să fie clare, dacă au și desene, cu atât mai bine. Dacă ne gândim la nivel începător: „Citește și alege...”, să avem un desen cu un ochi pentru citit sau un desen cu a alege, a încercui sau altceva. Astfel, încep să înțeleagă puțin mai bine. Și dacă avem și un model, de exemplu de la coloana x e o săgeată înspre coloana y. Nouă ni se pot părea niște prostii, dar sunt importante și le oferă siguranță asupra procesului. Primele zile sunt foarte stresante și ar fi ideal ca în prima zi activitățile să fie anonime și să nu existe corectare. Nu corectăm elevii în prima zi pentru că obiectivul în prima zi nu este să învețe forma corectă, cu excepția situațiilor în care considerăm că este foarte important, dar să fie sub anonimat sau global. Dar mereu în ideea ca atunci când ies pe ușă, să zică: „Azi am învățat și m-am simțit bine”. Pentru că dacă ieși de la prima ta oră simțind că nu ești bun la materia respectivă, că nu ai învățat nimic și că este greu, asta pentru că încă din prima

zi tu le-ai predat foarte multe noțiuni gramaticale fără sens sau o listă de cuvinte fără niciun context și le ceri în plus să citească și să scrie, este un pic complicat. Trebuie să fim realiști cu ceea ce putem face în prima zi și asta depinde de nivel, nu e același lucru un A1 cu un C1 etc. Să aibă opțiunea de a alege, aceste lucruri îi fac să se simtă foarte bine. Să existe flexibilitate în ceea ce privește vocabularul sau lectura. Să se lucreze în grup, nu se pot face doar activități individuale. Așa cum am spus, ar fi interesant ca în prima zi să măcar două activități în grup, în afară de cele în care lucrează individual și timpul să nu fie foarte stresant. Chestiunea timpului alocat sarcinilor este fundamental. O activitate care durează mai mult de 20 de minute nu va funcționa pentru că se vor plictisi, nu toți, dar unii vor începe să se uite pe tavan. Să fie activități realiste pe care să le ducă la capăt și cei care au un nivel mai slab. Câteodată este greu și pentru noi ca profesori acest aspect al gestionării timpului. Cam acestea ar fi câteva sfaturi pe care le-aș da pentru prima zi.

Andreea Stîngă: Și cea de-a treia întrebare: este recomandat să folosești limba maternă la clasă? Sunt foarte mulți care zic că nu, alții că da. Tu ce părere ai?

María Méndez: Da, este recomandat. Există un studiu redactat de către o colegă de-a mea din Alicante, Dr. Galindo Merino care și-a făcut teza de doctorat pe acest subiect acum mulți ani, dar evidențele neurocognitive pe baza studiilor pe care ni le-a dat, ne spun că limbile nu se sting în creier. Asta nu știam înainte pentru că nu existau scanere funcționale și nici nu se utilizau pentru aceste lucruri, dar persoanele care se dedică acestui domeniu, chiar pe acest subiect tocmai a publicat o carte, ne demonstrează că limbile nu se sting în creier. Deci, toate limbile pe care le cunoști funcționează în același timp și amprenta este mult mai rapidă atunci când găsești echivalentul între limba maternă și limba pe care o înveți. Funcționează mult mai bine pentru vocabular, de exemplu. Ceea ce nu putem face este să traducem, cu excepția cazului în care cursul este unul de traduceri. Nu ne putem dedica doar traducerii și cu cât avem mai multe cuvinte în spaniolă, mai bine. Avem nevoie de input, nu să frustrăm vreun elev. De fapt, noi, persoanele care suntem biligve de la naștere, eu, de exemplu, sunt bilingvă, vorbesc *gallego*

și spaniolă și în bilingvismul meu natural eu schimb limba tot timpul. Ideea că ori vorbești o limbă, ori vorbești alta și dacă nu le amesteci este pentru că nu știi, este o perspectivă foarte antică și monoligvă. Un biligv sau un trilingv schimbă tot timpul limbile între ele. Eu pot vorbi în spaniolă, pot spune trei cuvinte în *gallego* și unul în engleză. Sunt proiecte de educație inovatoare care arată această perspectivă nouă, se numește *translanguaging*. Înainte se folosea *code-switching* care sugera schimbarea codul, dar nu era o perspectivă foarte pozitivă. În schimb, *translanguaging* face referire la aceeași idee, mai mult sau mai puțin, ținând cont de faptul că este pozitiv să generezi, pentru că exact asta se întâmpla în viața de zi cu zi, vei schimba tot timpul limbile sau vei încerca să găsești un echivalent. A interzice limba maternă la oră este o strategie foarte săracă pentru că dacă tu nu știi un cuvânt în engleză, îl inventezi sau îl zici în spaniolă. Exact așa funcționăm în viața reală și așa ar trebui să facem și la oră. Desigur, cu cât vorbim mai mult în spaniolă, cu atât mai bine deoarece la oră este singurul moment în care putem face acest lucru. Dar cu toate acestea, să zici că nu se poate vorbi în spaniolă sau în română sau engleză pentru că este limbă maternă, implică să-i frustrezi și să-i demotivezi pe mulți care nu pot răspunde, pentru că nu se simt liberi sau se simt nesiguri. Sunt câteva proiecte în Pais Vasco prin care îi învață *euskera*, engleză și spaniolă în același timp. De exemplu, se lucrează un text care poate fi în engleză, una dintre activități poate fi în spaniolă și coloanele de vocabular au acel concept în spaniolă, *euskera* și engleză. Este un proces de învățare mult mai realist, mai natural, mai contextualizat decât să-l înveți un cuvânt și să-i spui că nu poate folosi limba maternă. Nu funcționează așa, nu funcționăm așa.

Andreea Stîngă: Așa este. Și acum pentru a încheia, dacă vrei să ne povestești vreo anecdotă, presupun că ai multe, sau dacă vrei să împărtășești vreo experiență mai dificilă prin care ai trecut și cum ai gestionat-o...

María Méndez: Desigur, cu toții am trecut prin aceste experiențe dificile și prin cursuri care nu au funcționat, studenți care au abandonat cursul. Mai mereu dăm exemple pozitive care au funcționat și care pot funcționa și în cazul celuilalt. Îmi amintesc de un student ceh care în ciuda tuturor eforturilor mele a abandonat cursul. La primul curs zicea că el nu poate învăța limbi

străine, că niciodată nu a fost bun la limbile străine, că e prost, că nu e în stare să învețe limbi și nu crede că e în stare să învețe spaniola. De aceea spuneam de scrisoarea din prima zi, eu le zic să scrie cum au fost experiențele lor învățând spaniola, ce le place cel mai mult și ce le place mai puțin, și atunci dintr-o dată te trezești că îți spun lucruri ca acestea, că niciodată nu au reușit să învețe, că nu au înclinație înspre limbile străine. Cu acest student eu am încercat să fac tot ce știam la momentul respectiv, însă nu am fost în stare oricât m-am străduit, oricâte strategii am folosit. Dar aici vorbim despre o persoană care suferea de o traumă severă care ar trebui tratată de un psiholog, iar eu nu sunt psiholog și câteodată eforturile noastre sunt în van pentru că acea persoană era foarte nesigură, avea o stimă de sine destul de scăzută. Atunci este destul de greu să rezolvi ceva care este foarte complicat în general, nu doar la orele de spaniolă. Pentru că dacă le este rușine doar la orele de spaniolă, această rușine trece dacă ești tratat foarte bine, îți dai drumul, te simți în largul tău. Dar dacă este totul foarte global, dacă face parte din caracterul tău, acolo e foarte greu de lucrat și mai ales dacă vine cineva cu o asemenea traumă, este foarte greu să-l schimbi, deși încerci. De aceea, să nu se frustreze nimeni, cu toții am avut acest gen de studenți. Din păcate, nu vom reuși ca toată lumea să învețe.

Andreea Stîngă: Îți mulțumesc foarte mult pentru toate răspunsurile tale, pentru toate ideile și sfaturile oferite. A fost o discuție cu adevărat interesantă, mulțumesc.

María Méndez: Eu vă mulțumesc vouă. Vă doresc mult noroc și pupici pentru toată lumea.

Entrevista a Antoni Nomdedeu Rull

Profesor de Lengua española en la Universidad Rovira i Virgili (Tarragona).

Luminița Felicia Tunsoiu: ¡Muchísimas gracias por aceptar nuestra invitación!

Antoni Nomdedeu Rull: ¡Gracias a vosotros por invitarme!

Luminița Felicia Tunsoiu: Bueno, si te parece, vamos a empezar con unas preguntas generales y después hablamos de diferentes factores que influyen, sobre las nuevas tecnologías, ¿de acuerdo?

Antoni Nomdedeu Rull: Muy bien, perfecto.

Luminița Felicia Tunsoiu: Entonces, la primera pregunta sería: ¿Por qué es importante nuestra profesión? ¿Por qué consideras que es importante?

Antoni Nomdedeu Rull: Bueno, porque somos un canal de transmisión de conocimientos y, pues gracias a nosotros, teóricamente, quienes quieren aprender español, pueden hacerlo, de manera más fácil que si no existiera el profesor o la profesora, no? Sí, está claro que una lengua y muchas cosas se pueden aprender sin un profesor o sin una profesora, pero con el profesor se aprende de manera más dinámica y, sobre todo, el estudiante siempre tiene a alguien a quien preguntarle, y este alguien suele responderle y suele responderle bien, ¿no? Por lo tanto, digamos, yo diría que básicamente, al menos en la Universidad, el profesor y la profesora de español como lengua extranjera es importante porque facilita el aprendizaje de quien quiere aprender este idioma.

Luminița Felicia Tunsoiu: De acuerdo. ¿Y este papel ha cambiado a lo largo del tiempo, no? Sobre todo ahora en la pandemia, pues ¿ha cambiado bastante, ¿no?

Antoni Nomdedeu Rull: Sí, sí, sí. Bueno, de hecho, ha cambiado antes de la pandemia, ¿no? Porque hace muchas décadas el profesor, sobre todo en la Universidad, tenía un rol, pues más autoritario, más distante, menos colaborativo, ¿no? Con el proceso de aprendizaje y enseñanza y sobre todo, después de la pandemia, en donde todos nos hemos tenido que adaptar rápidamente; las nuevas tecnologías, como en este caso, pues esta charla que estamos teniendo a través de una videoconferencia...Hoy en día es algo normal, pero quizás hace 2 años y medio no era tan normal, no? Y ahora es algo que hemos integrado, una competencia nueva como algo habitual. ¿No? Entonces, claro, el profesor ha cambiado, ha evolucionado, ha integrado nuevas competencias que, sin duda, hace que sea más competente y ofrezca más posibilidades también a quienes quieren aprender, ¿no?

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Nos hemos tenido que adaptar, ¿no?

Antoni Nomdedeu Rull: Sí, sin duda. No, es que no hay remedio, o te adaptas o no hay otra solución.

Luminița Felicia Tunsoiu: Claro, bueno y hablando de las nuevas tecnologías, ¿son buenas o malas?

Antoni Nomdedeu Rull: Depende de para qué.

Luminița Felicia Tunsoiu: En clase, utilizarlas en clase.

Antoni Nomdedeu Rull: ¿En clase? Sí, bueno, depende. Depende, por ejemplo, según mi experiencia. Tienen cosas buenas y tienen cosas malas, o cosas muy buenas. Gracias a las tecnologías podemos hacer cosas que antes no podíamos hacer. Y las tecnologías te permiten aprender, ver de una manera distinta. ¿Ah, y mejora algún tipo de contenidos, no? Por ejemplo, gracias a las nuevas tecnologías hoy en día puede ser muy fácil que un aprendiz pueda escuchar diferentes acentos de español. Por ejemplo, en los años '70 era casi imposible, ¿no? Entonces, hoy bueno... de diferentes sitios web, Youtube, puedes escuchar a una persona como habla en México, en España, en

Argentina o en español de Estados Unidos, ¿no? Además, dentro del proceso de enseñanza y aprendizaje existen múltiples herramientas que te permiten practicar, aprender, y eso es bueno. ¿Por otra parte, hay cuestiones que tienen que ver con las nuevas tecnologías que pienso que no son tan buenas, no? Por un lado, por ejemplo, generan una cierta dependencia en muchas personas y en particular en los más jóvenes no? Porque las nuevas generaciones han nacido con las tecnologías, ¿no? Las personas de mi generación hemos pasado de vivir sin tecnologías, entendiendo tecnologías, entiendo por Internet, un ordenador personal en casa, un smartphone, todo esto, no? Claro, las nuevas generaciones no han pasado por este tránsito, no? Mientras que nosotros sí y bien, no solo pienso que generen dependencia, sino que a veces incluso pienso que puedan distraer las nuevas tecnologías, no? Es decir, y lo noto mucho, voy a poner un ejemplo, ¿no? Desde hace años, nosotros, en la Universidad, en las clases utilizamos unos proyectores de pantalla donde proyectamos desde el ordenador presentaciones en PowerPoint, por ejemplo, dentro de la clase, en la clase presencial. Y así como antes de Internet, antes de todo esto, el alumno, lo que hacía en clase era copiar, escribir a mano, llevaba a cabo otras técnicas, ¿no? Mientras que hoy en día lo que hace es simplemente mirar a la pantalla y a veces tienes la sensación de que más que en una clase en la que hay que trabajar, aprender, esforzarse, tienes la sensación de que están en el cine o en el teatro, donde hay alguien que es el profesor o la profesora, que les explica cosas y que se las enseña de manera muy bonita, muy dinámica con el ordenador y a veces pone vídeos. Y a veces tienes esa sensación de..., a veces reconozco que me cogen ganas de decir: mira, ¿Sabes qué? Voy a dar algunas clases sin tecnologías, vamos a ver. ¿Qué pasa? No lo he probado todavía, pero es probable que lo intente.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sí, sí, es verdad. Además, con los adolescentes, esto se nota muchísimo, que enseguida pierden la atención, sí.

Antoni Nomdedeu Rull: Sí, sí. Así es.

Luminița Felicia Tunsoiu: Es verdad, y hablando de recursos en línea y de plataformas, ¿hay alguna plataforma o algunos recursos en línea que nos podrías recomendar?

Antoni Nomdedeu Rull: ¿Recursos para aprender español como lengua extranjera? Bueno, es que hay muchos y surgen a diario nuevos productos. Y depende para qué. Y depende de si es para el profesor también o para el ser humano.

Luminița Felicia Tunsoiu: El profesor, para el profesor, sí.

Antoni Nomdedeu Rull: Para el profesor, vale, para el profesor. Yo pienso que hay que estar al tanto de varias cosas. Por un lado, el profesor, al menos el profesor, sobre todo en la Universidad, tiene que estar al corriente de nuevas investigaciones. Y eso significa seguir, más o menos, qué publicaciones están produciendo en el entorno internacional, en nuestro ámbito. Por tanto, seguir las principales revistas de referencia a nivel mundial. Esto hoy en día lo podemos hacer desde casa, ¿no? Con lo cual no hace falta ir a la biblioteca, no hace falta fotocopiar, sino simplemente conocer sitios web de revistas, por ejemplo. Eso por un lado. Y por otro lado, también... te podría enumerar muchísimas cosas... Pero, para no alargarme, hay como un segundo bloque de herramientas que me parece que debemos conocer y utilizar con frecuencia, que son aquellas que te ofrecen las instituciones que, en cierta medida mandan en el nivel del español, por ejemplo, ¿qué ofrece el Instituto Cervantes? ¿Qué ofrece la Real Academia Española y qué ofrecen determinados institutos o incluso universidades? Y me refiero a herramientas que tienen, que pueden tener un uso, no solo, menos desde el punto de vista pedagógico, pero sí desde el punto de vista del contenido, por ejemplo, el hecho de poder consultar Corpus léxico, Corpus lingüísticos. Me parece que eso es una aportación muy importante, que gracias a Internet, a las bases de datos, tú, desde casa puedes tener acceso a unas bases de datos enormes que te ofrecen datos súper ricos, súper interesantes que antes no podías tener. Y entonces eso te permite asegurarte de ciertas dudas que puedas tener. La consulta de diccionarios online y el hecho de poder consultar directamente a instituciones como la Real Academia Española o el Instituto Cervantes que tú, por ejemplo, a la Real Academia Española, le puedes escribir una pregunta por Twitter, por ejemplo. Y te contesta, o sea, este tipo de cosas. Bueno, es genial. Yo recuerdo cuando

yo era estudiante de licenciatura, hace ya muchos años, escribí una carta a la Real Academia Española para preguntarle unas dudas lingüísticas, etcétera. Bueno, y me contestaron, me contestaron. Pero claro, el proceso era sumamente lento, tenías que escribir una carta, enviarla por correo postal y luego, al cabo de un mes o al cabo de dos recibías la respuesta de la Real Academia. Y ahora no. Hoy en día es inmediato y cualquiera lo puede hacer, lo puedes hacer desde tu teléfono móvil. Yo pienso que para el profesor hay muchísimos recursos, pero hay que saberlos seleccionar también para tener datos de calidad.

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Y cómo seleccionamos el material, por ejemplo? No sé, un texto de literatura o incluso un texto para la clase. ¿Cómo seleccionamos el material? Porque es bastante complicado saber qué material seleccionamos, cómo y si nos sirve, y si lo tenemos que adaptar, ¿no?

Antoni Nomdedeu Rull: Claro. En español existe la frase de que cada maestrillo tiene su librillo, y, por lo tanto, la variedad de tipo de textos es tal que... Bueno, allí entra mucho, por ejemplo, el gusto del profesor. Ese es un elemento, pero a mí me parece que es un elemento clave. Y yo al menos así traté de introducirlo cuando enseñaba en Italia, en donde una parte del programa del curso eran lecturas de libros, porque era así como la Universidad lo tenía programado. Yo, como profesor, tenía que escoger unas lecturas para los alumnos y ya me encontré con ese problema del que tú preguntas y pues tuve que tomar una decisión. Y el criterio que yo utilicé en ese momento fue que, en primer lugar, fueran lecturas adecuadas a su nivel, que no tengan excesiva dificultad a la hora de poderlas leer. Porque claro, si tienes que estar buscando una palabra en cada línea no lees, es muy lento y pesado. Y al final te desmotivas y no lees el libro, pero me basé sobre todo en el tema y en el enfoque del tema, es decir, que fueran temas que tuvieran un poco de polémica, que invitaran o incitaran al estudiante a documentarse, a querer documentarse a ver qué pasa aquí, ¿no? Un poco para despertar su curiosidad. Me parece que tienen que ser temas..., la bibliografía en nuestro ámbito habla de temas motivadores... yo no creo, eso no creo... que haya un tema más motivador que otro, sino que es la manera como se enfoca el tema.

A veces uno dice: un libro que trate de música, pues puede ser más motivador que un libro que trate de la arquitectura del barroco. Sí, no lo sé, es que yo no creo en este tipo de afirmaciones porque el libro de música puede ser aburridísimo, depende de cómo esté escrito y de cómo esté enfocado. Por lo tanto, para mí es importante que el enfoque de los temas sea motivador, en el sentido de que hagan sentir la necesidad al estudiante de profundizar en ese tema, de enseñarle que descubra temas nuevos y enfoques nuevos, me parece que eso es fundamental.

Luminița Felicia Tunsoiu: Claro, pero para eso hay que conocer a nuestros estudiantes, a nuestro grupo.

Antoni Nomdedeu Rull: Sí, sí. Hay que conocer a nuestros estudiantes, el entorno en el que estás trabajando. Porque a lo mejor estás trabajando en un entorno que tiene unas reglas estrictas y tienes que adaptarte, pero sobre todo tú tienes la obligación de tener un mínimo bagaje cultural. Y por lo tanto, tienes que tener de dónde escoger y por lo tanto informarte, documentarte previamente antes de hacer esa selección. Porque si no, pues harás una selección como la podría hacer cualquiera. Y por lo tanto, no se trata de eso.

Luminița Felicia Tunsoiu: Claro, y ¿cuáles son los 3 factores principales que influyen en el aprendizaje de un estudiante? ¿Cuáles piensas que son estos 3 factores?

Antoni Nomdedeu Rull: Bueno, para mí es: que tenga ganas de aprender, que tenga capacidad para esforzarse y que, relacionado con esas ganas y con esa capacidad, hay un factor anterior, que tenga una motivación, que tenga un objetivo y que ese objetivo no sea, por ejemplo, que quiero aprender español porque es una de las lenguas más habladas en el mundo y podré encontrar trabajo. Eso no es una motivación porque eso al final no es el elemento que hace que tú tengas ganas de esforzarte, que tengas ganas de estudiar durante muchos años porque una lengua no la aprendes en un año o en dos o en tres, es un proceso constante. Para mí son estos 3 factores: ganas, ganas de esforzarte, tener esa motivación que te empuje a querer aprender algo, pero sobre todo con un objetivo y ese objetivo simplemente puede ser, pues el

amor por un idioma, o el amor por las ganas de aprender en general, pueden ser ganas de aprender algo. Y eso lo ves, yo lo veo cada día en la Universidad, que hay un porcentaje importante de estudiantes que están allí porque quizás no pueden estar en otro sitio. Y se nota, aquellos estudiantes que avanzan con éxito son aquellos que tú notas que hacen algo que les gusta, que se esfuerzan, y esos rasgos son fundamentales. Luego hay elementos contextuales que pueden favorecer o no todo esto, como por ejemplo el profesor, el contexto educativo, los compañeros de clase, todo eso son elementos que pueden hacer que todo sea más o menos agradable. Pero tú tienes que tener ganas, tú tienes que tener esa motivación. Tú tienes que tener un objetivo, un reto. Si no, será difícil.

Luminița Felicia Tunsoiu: Por supuesto. ¿Y qué hacemos con esos estudiantes desmotivados? ¿Qué podemos hacer nosotros, los profesores?

Antoni Nomdedeu Rull: Bueno, es difícil. La verdad es que es difícil y sobre todo cuando uno tiene un grupo muy numeroso. Si tú tienes grupos reducidos puedes detectar algunos problemas y, en la medida de lo posible, tratar de ver qué pasa y a lo mejor intentar aplicar alguna solución con los grupos numerosos. Yo he tenido grupos en Italia de 150 personas en una clase. Eso es imposible, porque al cabo del curso no te acuerdas de todas las caras de las personas. Porque no todos asisten a clase. Te acuerdas de algunos nombres. Pero no, no puedes atender a todas las diferencias y, por ejemplo, a las personas que no están motivadas. Muchos profesionales comentan que hay que motivar al estudiante y que hay diferentes maneras de motivarlo. Pero una vez más, allí interviene: ¿cuál es tu punto de vista y tu concepción sobre el aprendizaje? ¿Y la enseñanza? Yo parto de la base de que una persona en la Universidad está allí porque quiere. Y esa persona tiene que tener claro que aprender cosas cuesta. Y a veces uno tiene la sensación de que…, hay profesionales que están transmitiendo la idea de que aprender es algo fácil, algo que no cuesta, que lo vamos a hacer divertido, no te preocupes, que lo vamos a hacer divertido. Y sí, tú puedes teatralizar lo que tú quieras y puedes hacer que el proceso sea dinámico, "entretenido". Pero hay unas fases en las que se exige que tú, como aprendiz, te esfuerces y que tienes que esforzarte. Para mí, la única instrucción que puedo darle a una persona adulta es que

entienda que aprender cuesta y que la vida no te regala nada, que, por lo tanto, si quieres aprender tendrás que esforzarte. Y si tú aprecias el conocimiento en general, y aprender una lengua es conocimiento, a medida que irás aprendiendo más, sentirás motivación por ir aprendiendo más, pero si tú estás en una clase sentado, mirando la pantalla o mirando el móvil...tú mismo estás entrando en una rueda, que te estás aburriendo, ¿no?

Luminița Felicia Tunsoiu: Por supuesto.

Antoni Nomdedeu Rull: Es decir, confío poco, confío poco en el impacto positivo o negativo de un profesor en la Universidad. O sea, tiene un impacto, sí, pero para mí es mucho menor de lo que algunos piensan.

Luminița Felicia Tunsoiu: Claro, los podemos motivar, no sé, con algunos materiales interesantes, quizás con algunos vídeos, pero esto depende mucho de sus gustos también.

Antoni Nomdedeu Rull: Claro, claro. Sí, sí.

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Piensas que es importante utilizar materiales auténticos en la clase de ELE?

Antoni Nomdedeu Rull: Auténticos. ¿Te refieres a propios del profesor?

Luminița Felicia Tunsoiu: No necesariamente, materiales, no sé, por ejemplo, un periódico de España.

Antoni Nomdedeu Rull: Material real, digamos. Sí, seguramente a partir de un cierto nivel, me parece que sí, es interesante. Es interesante que lo antes posible se intente acercar al aprendiz a contextos reales, contextos lingüísticos, contextos culturales, Pero reales, de verdad, es decir, ya sé que es una redundancia. Pero a veces existe como una especie de tendencia de que, por ejemplo, si selecciono libros auténticos, pues serán libros de literatura. Por ejemplo, si son textos periodísticos seguramente la mayoría de profesores seleccionan de los dos periódicos más conocidos en España, El

País... Bueno, pues hay otras cosas. Un material auténtico a veces puede ser un corte de un programa de televisión que tiene mucha audiencia en España o en México, de un humorista que hace un monólogo, por ejemplo. Y en ese monólogo aparecen rasgos culturales interesantes que el aprendiz puede conocer y contrastar con su cultura. Para mí, sí es importante utilizar materiales auténticos debidamente filtrados por el profesor. Cuando digo filtrados entiendo que sean adecuados, que sean relevantes dentro del temario, dentro del currículo que está aprendiendo el estudiante.

Luminița Felicia Tunsoiu: ¿Y en qué hay que pensar cuando preparamos una actividad para la clase? ¿En los materiales? Claro, ¿qué seleccionamos y... ¿en qué más?

Antoni Nomdedeu Rull: Bueno, para mí lo que hay que hacer es pensar, en primer lugar, en ¿cuál es el objetivo? ¿Qué hay que alcanzar en esa clase y en qué hay que alcanzar intervienen varios factores. En primer lugar, si tú has establecido un temario, tienes que adaptarte a ese temario y en la clase de mañana toca hacer esto ...Yo tengo que lograr un objetivo, que el estudiante aprenda. Por lo tanto, todo tiene que ir encaminado a alcanzar ese objetivo de acuerdo con el perfil del estudiante, con sus necesidades. Y, en último término, seleccionas el tipo de actividad o los tipos de actividades que te conduzcan mejor a lograr este objetivo.

Luminița Felicia Tunsoiu: De acuerdo. ¿Y la comunicación en clase cómo la fomentamos, porque hay estudiantes más tímidos, otros que participan siempre...¿Cómo fomentamos la comunicación entre todos?

Antoni Nomdedeu Rull: Existen dos maneras, tradicionalmente una que es la pregunta directa. Es decir, hacer intervenir directamente al estudiante. Eso puede ser más o menos violento pero bueno, tú estás en una clase y es normal que tengas que participar. Estás dentro de una sociedad y hay que hacer entender que, es muy importante que el profesor explique al estudiante, que se aprende una lengua equivocándose y que si tú no te equivocas, difícilmente serás consciente de tus avances, y de lo que necesitas mejorar. Por lo tanto, equivocarse está muy bien, no pasa nada por equivocarse. Por lo tanto, hay

que intentar trabajar esa parte. Y por otra parte, hay que trabajar cuestiones que inviten al estudiante a tener ganas de participar. Y eso no significa siempre tratar...Por ejemplo, tienes un grupo de estudiantes de 18 o 20 años...Pues eso no significa que tengas que tratar solo temas juveniles, como muchos piensan. Leer, es que tienes que tratar temas que sean interesantes para ellos, ¿no? Porque ellos no saben, o sea, nosotros no sabemos lo que nos va a interesar dentro de 2 semanas. Pero tiene que venir alguien y enseñármelo o yo descubrirlo de alguna manera. Entonces, el papel de profesor también es el de enseñar a los estudiantes otras cosas distintas de las que saben o conocen, y por lo tanto, me parece que ese es un buen elemento para fomentar la participación y se puede hacer de muchas maneras, con debates, diálogos, trabajos en grupos, juegos, pero eso depende también del nivel, de la edad, de factores como estos.

Luminița Felicia Tunsoiu: Claro, y mencionabas, esta era mi siguiente pregunta y la última, mencionabas antes el error. ¿Cómo tratamos el error en clase? ¿Cómo hay que tratarlo?

Antoni Nomdedeu Rull: Bueno, como algo positivo, el error hay que tratarlo como algo positivo, nunca como algo malo o como algo negativo. El error forma parte del proceso de aprendizaje. Las personas, en nuestras vidas, si calculamos las veces que nos equivocamos o las veces que acertamos, normalmente nos equivocamos y pocas veces acertamos, en general, en la vida. Entonces, eso es normal. El error forma parte de la vida y el error hay que naturalizarlo y hay que entender que si uno tiene miedo a hablar en clase porque tiene miedo a que el profesor lo juzgue de una manera determinada o que los compañeros se rían de él, pues hay que explicar en ese momento que nadie nace enseñado, que el aprendizaje es un proceso, un proceso largo, un proceso difícil. Y que equivocarse es normal y es bueno, es bueno equivocarse. Es bueno porque de esta manera tú vas a poder ser consciente de dónde están tus errores y automáticamente sabrás cuál es la corrección de ese error, y no pasa nada. Hay que naturalizarlo.

Luminița Felicia Tunsoiu: Totalmente de acuerdo. Bueno, ¡muchísimas gracias por la participación!

Antoni Nomdedeu Rull: ¡Muchas gracias, Luminița! Ha sido un placer y, en fin, aquí me tienes para lo que necesites.

Interviu cu Antoni Nomdedeu Rull

Profesor de limba spaniolă la Universitatea Rovira i Virgili (Tarragona).

Luminița Felicia Tunsoiu: Multe mulțumiri pentru că ai acceptat invitația noastră.

Antoni Nomdedeu Rull: Vă mulțumesc că m-ați invitat.

Luminița Felicia Tunsoiu: Dacă este în regulă, o să începem cu câteva întrebări generale și apoi o să vorbim despre diferiți factori care influențează procesul de învățare, despre noile tehnologii.

Antoni Nomdedeu Rull: Foarte bine, perfect.

Luminița Felicia Tunsoiu: Bine. Atunci, prima întrebare ar fi: de ce este importantă meseria noastră? De ce consideri că este importantă?

Antoni Nomdedeu Rull: Pentru că suntem un canal de transmitere de cunoștințe și datorită nouă, teoretic, cei care vor să învețe spaniola pot să o facă într-un mod mult mai ușor decât dacă nu ar fi existat cadrul didactic. Este clar faptul că o limbă și multe alte lucruri se pot învăța fără un profesor, dar cu un profesor se învață într-un mod mult mai rapid, mai dinamic și de fiecare dată studentul are pe cineva pe care poate să întrebe și acest cineva îi poate răspunde și de obicei o face corect. Prin urmare, eu aș spune, pe scurt, că cel puțin la facultate profesorii de limba spaniolă ca limbă străină sunt importanți pentru că facilitează procesul de învățare celui care vrea să învețe această limbă.

Luminița Felicia Tunsoiu: De acord. Acest rol s-a schimbat de-a lungul timpului, nu? Și mai ales acum în pandemie, s-a schimbat destul de mult.

Antoni Nomdedeu Rull: Da, de fapt s-a schimbat de dinainte de pandemie, deoarece cu multe decenii în urmă profesorul avea un rol mult mai autoritar,

mai distant, mai puțin colaborativ cu elevul. Și în ceea ce privește perioada de după pandemie, toți a trebuit să ne adaptăm rapid la noile tehnologii, ca și în acest caz, faptul că noi vorbim în acest moment prin intermediul unei videoconferințe, care în ziua de azi e ceva normal, dar care acum 2 ani și jumătate nu era atât de normal. Și acum este ceva ce am asimilat, o competență nouă, la fel ca ceva ce facem zilnic. Așadar, desigur, profesorul s-a schimbat, a evoluat, a integrat noi competențe și, fără îndoială, este mai competent și aduce mai multe oportunități celor care vor să învețe.

Luminița Felicia Tunsoiu: A trebuit să ne adaptăm, nu?

Antoni Nomdedeu Rull: Da, cu siguranță. Nu există o altă cale, ori te adaptezi, ori n-ai altă soluție.

Luminița Felicia Tunsoiu: Bun, și vorbind despre noile tehnologii,consideri că sunt bune sau rele?

Antoni Nomdedeu Rull: Depinde pentru ce.

Luminița Felicia Tunsoiu: La clasă, să le folosim.

Antoni Nomdedeu Rull: La clasă, depinde. De exemplu, din experiența mea, avem lucruri bune și lucruri rele. Lucruri foarte bune datorită tehnologiei: putem să facem activități pe care înainte nu le puteam face. Tehnologia îți permite să înveți într-o maniera diferită și unele tipuri de conținut, spre exemplu, grație tehnologiei de azi ar putea să fie ușor pentru un elev să poată asculta diferite tipuri de accente în spaniolă. În anii '70 ar fi fost imposibil. Avem, de asemenea, diferite siteuri precum YouTube, unde poți să asculți cum vorbește o persoană din Mexic, din Spania, Argentina, sau spaniola Statelor Unite. De asemenea, pentru profesor se regăsesc o sumedenie de instrumente care facilitează practicarea, învățarea, și acest lucru este grozav. Pe de altă parte, există aspecte care au de-a face cu tehnologia și mă gândesc că nu sunt așa de bune. Pe de-o parte, de exemplu, produc o anumită dependență multor persoane și, în particular, celor tineri, pentru că generațiile mai tinere s-au născut odată cu tehnologia. Persoanele din generația mea am

trăit fără tehnologie, prin tehnologie înțelegând: internet, un calculator personal de acasă, un smartphone, toate acestea. Generațiile mai tinere n-au trecut prin această transformare prin care am trecut noi. Nu cred ca generează doar dependență, de asemenea, cred că poate să și distragă. Observ mult, să vă dau un exemplu: de câțiva ani, la universitate, în săli se folosesc proiectoare, proiectăm prezentări PowerPoint de pe calculator, de exemplu, când erau cursuri față în față... Și așa cum înainte de Internet, înainte de toate astea, ceea ce făcea elevul în clasa era să copieze, să scrie de mână, acum s-a terminat, avem altă tehnică. În ziua de azi, tot ce face este să se uite la ecran. Și uneori ai senzația că mai mult decât într-o clasă în care trebuie să lucrezi, să înveți, să faci efort, ai senzația că ești la cinema sau la teatru, unde este cineva care este profesor, care le explică lucruri și care îi învață într-un mod foarte frumos, foarte dinamic cu computerul și uneori arată videoclipuri. Alteori recunosc că îmi vine să spun: uite, știi ce, o să predau niște cursuri fără tehnologie, să vedem. Ce se întâmplă? Nu am încercat încă, dar probabil voi încerca.

Luminița Felicia Tunsoiu: Da, da, este adevărat. Și mai mult, în cazul adolescenților, ei își pierd atenția mult mai repede.

Antoni Nomdedeu Rull: Da. Așa este.

Luminița Felicia Tunsoiu: Și vorbind despre resurse online și platforme, este vreo platformă sau vreo resursă pe care ni le-ai putea recomanda?

Antoni Nomdedeu Rull: Resurse pentru învățarea limbii spaniole ca limba străină, nu? Sunt multe care apar zilnic, noi produse și depinde pentru ce. De exemplu, depinde dacă este pentru profesor...

Luminița Felicia Tunsoiu: Da, pentru profesor.

Antoni Nomdedeu Rull: Pentru profesor, bine. Mă gândesc că trebuie sa fii conștient de mai multe lucruri, nu? Pe de o parte, profesorul, cel puțin profesorul universitar, trebuie să fie, mai mult sau mai puțin, la curent cu noile cercetări. Asta înseamnă să urmărească, mai mult sau mai puțin, ce

publicații se produc în mediul internațional. Prin urmare, să urmărească principalele reviste de referință din întreaga lume, se poate face de acasă, fără a mai fi nevoie să mergem la bibliotecă, fără a mai fi nevoie să le fotocopiem. Pur și simplu, cunoscând siteuri web cu reviste, de exemplu. Asta pe de o parte, și pe de altă parte, aș putea să îți enumăr multe lucruri, dar ca să nu mă lungesc, este ca un al doilea bloc de instrumente pe care cred că ar trebui să le cunoaștem și să le folosim frecvent. Sunt acelea pe care ți le oferă instituțiile, care într-o anumită măsură dețin supremația în cazul spaniolei. De exemplu, ce oferă Institutul Cervantes, ce oferă Real Academia Española și ce oferă anumite institute sau chiar universități. Și mă refer la instrumente care pot avea o utilitate, nu doar din punct de vedere pedagogic, ci din punct de vedere al conținutului. De exemplu, a putea consulta un corpus lexical, corpus lingvistic, mi se pare o contribuție foarte importantă, datorită internetului, a bazelor de date, de acasă poți avea acces la baze de date imense care îți oferă date super bogate, super interesante, pe care nu le puteai avea înainte. Și atunci, ție, ca profesor, îți permite să verifici anumite îndoieli pe care le poți avea, și, de asemenea, consultarea dicționarelor online și faptul că poți consulta direct instituții precum Real Academia Española sau Institutul Cervantes cărora tu, de exemplu, le poți pune o întrebare pe Twitter la care ei să răspundă. Genul acesta de lucruri este genial. Îmi amintesc, când eram student la licență, acum mulți ani, am scris o scrisoare către Real Academia Española pentru a le pune câteva întrebări ce țin de lingvistică, etc, mi-au răspuns, dar desigur procesul a fost extrem de lent. Trebuia scrisă o scrisoare, trimisă prin poșta și mai târziu primeai răspunsul. Azi, se întâmplă imediat acest lucru, poți sa faci asta de pe telefonul mobil. Cred că pentru profesor există o mulțime de resurse, dar trebuie să știi să le selectezi pentru a avea informații de calitate.

Luminița Felicia Tunsoiu: Da, așa este. Și cum alegem acest material? De exemplu, un text de literatură sau chiar și un text pentru clasă. Cum alegem materialul, pentru că este destul de complicat să știm ce material selectăm, cum, dacă este util și dacă trebuie să-l adaptăm?

Antoni Nomdedeu Rull: Evident. În spaniolă există această zicală: ,,fiecare maestru are propriul lui truc'', prin urmare, varietatea tipurilor de texte este

de așa natură încât, de exemplu, un rol important îl au preferințele profesorului. Acesta este un element. Dar mi se pare că un element cheie, și cel puțin eu am încercat să-l introduc când am predat în Italia, este locul în care o parte a programei de curs constă în lectura de cărți, pentru că universitatea așa le avea planificate, prin urmare, ca profesor, a trebuit să aleg câteva lecturi pentru studenți. Și m-am regăsit în dificultatea despre care întrebi și a trebuit să iau o decizie. Criteriul pe care l-am folosit atunci, în primul rând, au fost lecturi potrivite pentru nivelul lor, care nu aveau o dificultate excesivă când vine vorba de a le putea citi, pentru că, desigur, dacă trebuie să cauți un cuvânt la fiecare rând, nu citești, nu? Este foarte lent și enervant. Și până la urmă te demotivezi și nu mai citești cartea. Dar m-am bazat, mai presus de toate, pe tema și pe focusul subiectului, adică să fie subiecte care să aibă un pic de controversă și care să-l invite pe student să vrea să se documenteze, să vadă ce se întâmplă aici, să-i trezească puțin curiozitatea. Mi se pare că trebuie să fie teme, sigur, bibliografia din domeniul nostru vorbește despre teme motivante, eu nu cred în asta. Nu cred că este vreun subiect mai motivant decât altul, ci mai degrabă că este modul în care este abordată tema. Nu știu, unii zic că o carte despre muzică poate fi mai motivantă decât una despre arhitectura barocă, nu știu, eu nu cred în acest tip de afirmații, deoarece cartea despre muzica poate fi foarte plictisitoare, nu? Depinde de cum este scrisă, de cum este abordată. Prin urmare, pentru mine este important să ne focusam pe teme care motivează, în sensul că fac studentul să simtă nevoia de a aprofunda acel topic, de a învață acel conținut, să descopere teme și abordări noi, mi se pare esențial.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sigur, dar pentru asta trebuie să-ți cunoști studenții, grupul…

Antoni Nomdedeu Rull: Da, da, trebuie să ne cunoaștem studenții, mediul în care lucrăm, probabil tu lucrezi într-un mediu care are reguli stricte și trebuie să te adaptezi, dar, mai ales tu ai obligația de a avea un bagaj minim de cunoștințe culturale. Atât de mult trebuie să ai încât să poți să alegi și de aceea trebuie să te informezi, să te documentezi singur înainte de a face o selecție, altfel o selecție ca aceea ar putea fi făcută de oricine. Și nu despre asta e vorba.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sigur! Care crezi ca sunt cei 3 factori principali care influențează procesul de învățare al unui elev sau student?

Antoni Nomdedeu Rull: Pentru mine factorii sunt: să vrea sa învețe, să aibă capacitatea de a-și da silința și, legat de acea dorință și capacitate, există un anume factor anterior care presupune că are o motivație, un obiectiv și că acel obiectiv nu este, de exemplu: ,,Vreau să învăț spaniola pentru că este una dintre cele mai vorbite limbi din lume și o să pot să-mi găsesc o slujbă”. Acest lucru nu este motivație, pentru că acesta, în cele din urmă, nu este elementul care te face să depui efort, să te facă să vrei să studiezi limba pentru mai mulți ani, pentru că nu o poți învață într-un singur an sau doi, trei, este un proces constant. Pentru mine sunt acești 3 factori: dorința de a face efort, să ai acea motivație care să te împingă să înveți ceva, dar, mai ales, să ai un obiectiv. Și acel obiectiv poate fi dragostea pentru o limbă străină sau dragostea pentru dorința de a învață, în general, dorința de a învăța ceva. Eu o observ în fiecare zi la universitate pentru că există un procentaj mare de studenți, o bună parte din ei, care sunt acolo pentru că nu pot fi altundeva și pe de altă parte sunt studenții care excelează, corect? Și ei sunt cei pe care îi observi că fac ceva care le face plăcere și își dau silința. Și acele caracteristici sunt fundamentale. Și apoi, există elemente contextuale care pot favoriza sau nu tot ceea ce am zis. De exemplu, profesorul, contextul educațional, colegii de clasă, toate acestea sunt elemente care ar putea să facă procesul mai mult sau mai puțin plăcut, dar trebuie să vrei, să îți dorești. Trebuie să vrei, să ai acea motivație. Trebuie să ai acele provocări. Dacă nu, va fi dificil.

Luminița Felicia Tunsoiu: Desigur. Și ce facem cu acești studenți demotivați, ce putem să facem noi, profesorii?

Antoni Nomdedeu Rull: Este dificil, adevărul este că e dificil și este așa mai ales când ai grupuri numeroase. Dacă ai grupuri reduse atunci poți să detectezi unele probleme și să le rezolvi, să vezi ce se întâmplă, să încerci să găsești o soluție. Eu am avut în Italia un grup de 150 de persoane în clasă. E imposibil, pentru că la sfârșitul cursului nu poți reține toate chipurile, pentru că nu toți vin la curs, îți aduci aminte de unele nume, nu poți reține toate

persoanele, mai ales pe cele care nu sunt motivate. În ceea ce privește partea teoretică, mulți profesioniști susțin că trebuie să motivezi studenții și că ai metode diferite de a-i motiva, dar încă o dată intervine punctul tău de vedere cu privire la conceptul de învățare. Învățarea pentru mine pleacă de la ideea că o persoană este la universitate pentru că vrea asta. Persoana trebuie să știe că a învăța este dificil. Câteodată cineva poate să aibă sentimentul că există profesioniști care transmit ideea că a învăța este ușor, ceva care nu este greu, ceva ce vom face să fie distractiv: „Nu te îngrijora, facem orice vrei tu să fie distractiv”. Da, poți să joci un rol, poți să faci ca procesul să fie dinamic, în ghilimele, dar există unele perioade în care, tu ca student, trebuie să faci un efort. Dacă nu simți că vrei să faci un efort, pentru mine, singurul sfat pe care pot să-l ofer unui adult este acesta: să înțeleagă că a învăța este dificil și că viața nu-ți dă nimic gratis și prin urmare, dacă vrei să înveți, va trebui să faci un efort. Dacă apreciezi cunoașterea în general și faptul că a învață o limbă este cunoaștere, pe măsură ce înveți mai mult o să te simți motivat să înveți și mai mult. Dar dacă stai într-o clasă și te uiți la ecran sau te uiți pe telefon, atunci tu singur intri într-un cerc vicios al plictiselii.

Luminița Felicia Tunsoiu: Desigur.

Antoni Nomdedeu Rull: Aș spune că am puțină încredere în impactul pozitiv sau negativ al unui profesor la facultate. Are un impact, da, dar pentru mine este mult mai mic decât gândesc alții.

Luminița Felicia Tunsoiu: Normal că putem să îi motivăm. Nu știu, cu niște materiale interesante, poate cu unele videoclipuri, dar depinde mult de gusturile lor, nu?

Antoni Nomdedeu Rull: Sigur, sigur, fără îndoială!

Luminița Felicia Tunsoiu: Crezi că este important să utilizăm materiale autentice la cursurile de E/LE?

Antoni Nomdedeu Rull: Prin autentice te referi la materialele profesorului?

Luminița Felicia Tunsoiu: Nu neapărat, materiale cum ar fi un ziar din Spania sau un material real să zicem.

Antoni Nomdedeu Rull: Cu siguranță, de la un anumit nivel mi se pare interesant, nu? E interesant imediat ce devine posibil să încercăm să-l aducem pe student aproape de contexte reale, contexte lingvistice, contexte culturale, reale cu adevărat. Deoarece câteodată există o anumită tendință care, nu știu, de exemplu, în legătură cu materialelel, dacă selectezi cărți autentice atunci vor fi cărți de literatură, de exemplu, nu neapărat, nu? Sau dacă sunt texte jurnalistice și cu siguranță majoritatea profesorilor vor selecta texte dintre cele două ziare mai cunoscute din Spania, *El Pais*, dar există și altele. Un material autentic câteodată poate fi un scurtmetraj sau un fragment dintr-un program de televiziune care are multă audiență în Spania sau Mexic, făcută de un comediant care are ca număr un monolog, de exemplu, și în acest monolog apar caracteristici culturale interesante pe care studentul poate să le cunoască și să le combine cu cultura lui. Pentru mine e important să folosim materiale autentice filtrate în mod corespunzător de profesor, în sensul că atunci când zic filtrate înțeleg că sunt adecvate, că sunt relevante curriculumului pe care studentul îl studiază la curs și asta raportându-se la nivelul său, bineînțeles.

Luminița Felicia Tunsoiu: Și când avem de pregătit o activitate pentru un curs la ce trebuie să ne mai gândim în afara de materialele pe care le selectam?

Antoni Nomdedeu Rull: Bine, pentru mine, ceea ce este de făcut este să mă gândesc în primul rând care este obiectivul, ce vreau să realizez în acel curs. Ceea ce trebuie realizat presupune mai mulți factori. În primul rând, dacă ai stabilit un cuprins, atunci trebuie să te adaptezi la această tematică și în cursul de mâine vei face asta. În cursul de mâine trebuie să realizez un obiectiv: ca studentul să învețe asta… Prin urmare, totul trebuie să fie țintit spre a realiza acel obiectiv care corespunde cu profilul studentului, cu necesitățile sale, de această manieră. Și în final selectezi tipul de activitate sau tipurile de activități care te conduc cel mai bine pentru a realiza acest obiectiv.

Luminița Felicia Tunsoiu: De acord. Și cum stimulăm comunicarea în clasă, pentru ca sunt studenți care sunt mai timizi, alții care participă mereu, cum putem comunica cu toți?

Antoni Nomdedeu Rull: Există două moduri, în mod tradițional una este întrebarea directă. Adică să intervină direct studentul. Poate fi mai mult sau mai puțin violent, dar ești într-o clasă și este normal să fii nevoit să participi. Te afli într-o societate și trebuie să înțelegi că este foarte important ca profesorul să explice studentului că înveți o limbă făcând greșeli și că, dacă nu greșești, cu greu vei fi conștient de progresul tău și ce trebuie îmbunătățit. Prin urmare, a greși este foarte bine, nu este nimic rău în a greși. Trebuie lucrat la acea parte. Și pe de altă parte, trebuie să lucrăm pe probleme care invită studentul să dorească să participe. Și asta nu înseamnă întotdeauna să te ocupi de... De exemplu, ai un grup de studenți de 18 sau 20 de ani... Ei bine, asta nu înseamnă că trebuie să te ocupi doar de problemele tineretului, așa cum cred mulți. Citind, trebuie să te ocupi de subiecte care sunt interesante pentru ei, nu? Pentru ca ei nu știu, adica nu știm ce ne va interesa în 2 saptamani. Dar trebuie să vină cineva să-mi arate sau voi afla cumva. Așadar, rolul profesorului este, de asemenea, să-i învețe pe studenți și alte lucruri decât ceea ce știu și, prin urmare, mi se pare că acesta este un element bun pentru a încuraja participarea și se poate face în multe feluri, cu dezbateri, dialoguri, lucru în grup, jocuri, dar asta depinde și de nivel, vârstă și alți factori similari.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sigur. Și menționai înainte, acesta era următoarea întrebare și ultima, menționai înainte greșeala. Cum gestionăm greșelile în clasă?

Antoni Nomdedeu Rull: Păi, ca pe ceva pozitiv, eu cred că greșeala trebuie tratată ca pe ceva pozitiv, niciodată ca pe ceva rău sau negativ. Greșeala aparține procesului de învățare. Noi, oamenii, în viața noastră, dacă calculăm ocaziile în care greșim sau ocaziile în care obținem răspunsul corect, în mod normal greșim și de puține ori obținem răspunsul corect, nu-i așa? Și atunci, acest lucru este normal. Greșeala face parte din viață și trebuie normalizată și

trebuie să înțelegem că dacă cuiva îi este frică să vorbească în timpul orelor de curs, este pentru că îi este frică ca profesorul să-l judece într-un anumit fel sau pentru că vor râde colegii de el. Nimeni nu se naște învățat, trebuie să explicăm în acel moment că învățarea este un proces, un proces lung, un proces dificil și că a greși este normal și că e bine. Este bine pentru că astfel vei fi conștient de unde sunt greșelile tale și vei ști automat cum să corectezi acea greșeală și nu se întâmplă nimic. Trebuie să fie ceva firesc.

Luminița Felicia Tunsoiu: Sunt întru totul de acord, mulțumesc. Multe mulțumiri pentru participare.

Antoni Nomdedeu Rull: Mulțumesc, Luminița. A fost o placere. Sunt aici pentru orice ai nevoie.

Entrevista a Susana Pastor Cesteros

Profesora titular de Lingüística de la Universidad de Alicante.

Andreea Stîngă: Susana, muchas gracias por estar aquí y por aceptar nuestra invitación. La verdad es que es un honor, es un placer tenerte y estoy segura de que tendremos muchísimo que aprender de ti.

Susana Pastor Cesteros: Bueno, muchísimas gracias a ti y a todo el equipo. Por mi parte, estoy también encantada de participar en este proyecto, que me ha parecido novedoso y original dentro de las múltiples actividades que hay hoy en día sobre ELE. No nos conocíamos antes, pero esta ha sido una excelente oportunidad de conocer qué sucede en vuestra universidad. Me ha parecido también muy estimulante el hecho de que queráis renovar la didáctica o la metodología de la enseñanza del español en vuestro contexto. Simplemente el hecho de pensar qué podemos cambiar como docentes para mejorar la enseñanza y el aprendizaje ya es un buen punto de partida.

Andreea Stîngă: Bueno, para aclarar un poquito, tú trabajas actualmente solo con estudiantes universitarios, ¿verdad? y te ocupas también de la formación del profesorado, ¿no?

Susana Pastor Cesteros: Efectivamente, sí, sí. En realidad, yo trabajo en la Universidad de Alicante. Mi contacto con el español como LE se remonta a cuando acabé la carrera y comencé como becaria de investigación. Ya en ese momento empezamos a dar clases de "español para extranjeros" (así se denominaba entonces) a los estudiantes Erasmus y realmente ese es el origen de mi experiencia y mi contacto con el mundo del español, en los inicios de los cursos del que actualmente se denomina Centro Superior de Idiomas de la Universidad de Alicante, que atiende a todo tipo de alumnado, no solo a estudiantes Erasmus y de programas de intercambio, sino también a cualquier tipo de aprendices: adolescentes, personas adultas que están trabajando en Alicante, etcétera. De la mano de la experiencia en esa docencia y de mi

propia formación paralela (pues en la carrera no existía ningún tipo de preparación en ese sentido), empecé a trabajar muy pronto, paralelamente, en formación del profesorado de ELE, un ámbito que tenía gran demanda, por su novedad entonces. Cuando fui coordinadora académica de los cursos de español de mi universidad, a mediados de los 90, no había tanta formación como hay ahora. Al mismo tiempo, fruto de esa inquietud, se estaba desarrollando y difundiendo ASELE, la *Asociación para la Enseñanza del Español como Lengua Extranjera*, que se fundó en 1987 y que mucho después tuve el honor de presidir (entre 2008 y 2016). Digamos que ha sido un movimiento paralelo, de incremento paulatino tanto de la docencia y de la importancia del español LE como de la variedad y calidad de la formación para el profesorado. En la actualidad, en definitiva, yo imparto docencia de *Lingüística aplicada al aprendizaje de segundas lenguas* tanto en el Máster como en el Grado para estudiantes de filologías; y digo filologías en plural, porque se ofrece como asignatura optativa no solo al alumnado de Filología española, sino también al de inglesa, francesa, árabe o catalana. Creo que es importante que en la formación inicial, en la propia enseñanza universitaria, haya alguna asignatura que al menos muestre esta opción de trabajo y de profesionalización docente, de manera que sea un punto de partida y luego ya la gente pueda formarse más si lo desea. Esta asignatura la vengo impartiendo desde el año 96, o sea que hace ya mucho tiempo, fue entonces casi como una reivindicación personal. Y alrededor de esta asignatura pues he ido publicando libros o artículos que puedan servir de material, he ido configurando mi línea central de investigación. Por lo que se refiere al *Máster de español e inglés como L2/LE* de la Universidad de Alicante, permite la formación en la enseñanza, bien de ambas lenguas, bien especializándote en una de las dos. Como muchos cursos de posgrado, este máster tiene 60 créditos. Se viene impartiendo desde 2005, es decir, que ya llevamos mucho tiempo todo el equipo trabajando en ello y considero que la experiencia es muy positiva, porque ya tenemos muchas generaciones de profesoras y profesores que han realizado nuestro máster y que actualmente están por todas partes del mundo, en distintos niveles de enseñanza, lo que es una peculiaridad de la enseñanza de ELE, que acabas trabajando en cualquier sitio, no solo en tu país, obviamente. Por ejemplo, tenemos exalumnos de máster que están en el Instituto Cervantes de Nueva Delhi o en centros de

secundaria en Bruselas, en centros privados de Singapur, en fin, en universidades extranjeras y también en España, o que han creado su propia academia de idiomas en el mismo Alicante. Como en casi todos los másteres, hay una parte de prácticas y esos créditos prácticos ayudan no solo a formarse, sino también a establecer lazos que luego permiten conseguir trabajo en algunas ocasiones en ese mismo lugar.

Andreea Stîngă: Dijiste algo de estudiantes Erasmus, dime ¿qué dificultades tienen ellos en general? también pienso en eso de ser profesor de español no nativo. Supongo que es un poquito diferente para ellos.

Susana Pastor Cesteros: Bueno, hay dos temas en tu pregunta. Por un lado, cuando hablamos de estudiantes Erasmus, muchas veces, aunque utilicemos ese término, porque el programa Erasmus es probablemente el programa de intercambio universitario más famoso, estamos pensando en estudiantes que vienen a una universidad de habla hispana a cursar parte de sus asignaturas. No siempre son de Filología, pueden ser de cualquier otro grado. Cuando recibimos a todos estos estudiantes, en Alicante, como en casi todas las universidades, se les ofrecen cursos de español general comunicativo. Pero en nuestra universidad lo que hemos desarrollado además en los últimos años, paralelamente a esos cursos de español, que ya te digo que son los que se vienen impartiendo desde los años 90, son unos cursos específicos de español académico, en el sentido de que estos estudiantes que vienen a hacer un semestre o un año a estudiar Derecho u Óptica o cualquier otro grado, pues conozcan también algo mejor la modalidad más formal, más académica de la lengua española, que es la que necesitan para cursar sus estudios, para asistir a clases, para examinarse, para hacer trabajos, para hacer presentaciones, etcétera. Entonces, como digo, particularmente mi experiencia es sobre todo con estudiantes Erasmus. También he trabajado mucho con estadounidenses, pero ya hace tiempo. Este sería un tema (qué formación o qué necesidades tienen los estudiantes de intercambio que vienen, en este caso, a España, pero igualmente a cualquier país hispano). Y otro tema que también has esbozado es el de qué sucede con el profesorado que no es nativo de la lengua que está enseñando, es decir, tú misma o cualquiera de tus colegas.

Andreea Stîngă: Pues sí, estaba pensando en mi situación.

Susana Pastor Cesteros: Claro, claro, es una situación muy cotidiana. Pensad que en la enseñanza del español como lengua extranjera probablemente somos minoría los de habla materna española que damos clases de español. La mayoría son profesores rumanos, chinos, japoneses, americanos, etcétera, que imparten clases de español en su país, porque es en realidad el contexto más frecuente. Entonces, sobre este tema os recomiendo un podcast de la página web *LdeLengua*, de la profesora ucraniana Tatiana Hunko que habla sobre esto precisamente. Es una entrevista muy interesante acerca de lo que sucede cuando el profesor no tiene como L1 la lengua que enseña y habla de los pros y los contras. Es un tema muy estudiado en adquisición de segundas lenguas, pero, básicamente, en realidad, tú misma, como hablante de lengua rumana para estudiantes de español rumanos, muy probablemente vas a tener algunas ventajas con respecto a mí o a cualquier otro profesor que sea a lo mejor nativo, y eso en un doble sentido. En primer lugar, el análisis contrastivo lo puedes hacer de una manera mucho más profunda, porque conoces ambas lenguas, una como nativa y la otra como profesora. En segundo lugar, tú también has sido estudiante rumana de español. Por tanto, has experimentado ese proceso y puedes imaginar, adivinar, entender dificultades concretas que puedan tener tus estudiantes. Entonces, creo que esa también es una situación en la que estáis en ventaja respecto al profesorado nativo como yo o como tantos otros.

Andreea Stîngă: Es verdad.

Susana Pastor Cesteros: Además, bueno, por otro lado, de este tema de la lengua materna y la lengua extranjera podríamos estar hablando horas, pero tiene matices según la distancia lingüística entre la L1 y la L2, por ejemplo, para estudiantes de lenguas tipológicamente distantes como el japonés y el español, el chino y el español, etcétera. Yo estoy convencida de que en los niveles iniciales y en el contexto de lengua extranjera, es decir, por ejemplo, un curso de español en la propia China, el profesorado chino tiene más habilidades, tiene más estrategias para empezar a trabajar que el profesorado nativo que no conozca el chino. Todavía hay muchos tópicos sobre esa

cuestión que hay que desmontar, porque hay que ver también la parte positiva de conocer la lengua de tus estudiantes, como es vuestro caso. Y, como decía, aprovechar ese conocimiento de la L1 para hacer traducción pedagógica en el aula, que también ha sido muy denostada durante mucho tiempo, o sencillamente, ponerte de una manera más real en el papel de los alumnos.

Andreea Stîngă: Pues te preguntaba porque muchos estudiantes me decían: "Pues mejor un español porque aprendes mejor", pero no es verdad porque nosotros, como dices, los conocemos mejor, podemos anticipar las dificultades, podemos traducir en el aula, que también es importante, pero está bien aclarar eso un poquito.

Susana Pastor Cesteros: Sí, fíjate que en esa idea de "mejor un profesor nativo" cuando alguien busca trabajo en España en centros de idiomas, de universidades, etcétera ha influido mucho el tema del inglés, de la enseñanza del inglés, pero el contexto es el que manda. También una cosa es dar clases, digamos, de español aquí en España y otra cosa es darlas allí en Rumanía. Y al final lo que hay que desmitificar es el concepto de hablante nativo y hablante no nativo, porque parece que se ponen como en dos columnas, como si todos los hablantes nativos tuvieran ya de por sí un conocimiento metalingüístico excelente, que no es cierto, pero ni siquiera los profesores nativos, y como si los profesores nativos todos tuvieran el mismo perfil. En realidad, yo creo que ese es el gran error de partida, el pensar en profesorado nativo y profesorado no nativo como bloques homogéneos, porque no lo son. Dentro de ambos hay gente muy preparada didácticamente y gente con menos preparación y gente con mucha competencia lingüística y comunicativa y con no tanta. Por tanto, el criterio sería qué nivel de competencia comunicativa tienes en la lengua que enseñes, seas nativo o no nativo, da igual, y qué nivel de competencia didáctica tienes para enseñar, igualmente, seas nativo o no. Esos dos criterios son los que realmente influirán en la docencia finalmente, creo.

Andreea Stîngă: Bueno, y si hablas de competencia comunicativa, competencia pedagógica, ¿qué otras cualidades debería tener un buen profesor? Dime tres, por ejemplo.

Susana Pastor Cesteros: Yo he reflexionado mucho sobre esa cuestión precisamente, primero, para aplicármela a mí misma, pensando cómo debo hacerlo mejor, y luego porque lo he trabajado con mis estudiantes en formación y con muchos otros profesionales que ya están dando clases. Una cuestión muy curiosa de la pregunta que me haces, acerca de cuáles son las cualidades o qué competencias debe tener un profesor, es que cuando se plantea esta pregunta a gente muy diversa, al final parece que las competencias emocionales, de empatía y de carácter, tienen más importancia o están al mismo o mayor nivel que la formación meramente teórica en lingüística, en didáctica de destrezas, etc. Y esto es así no solo con los docentes de lenguas, sino también con médicos o con cualquier profesión que tenga que ver con el trato humano. Claro, si estás trabajando con una máquina, pues da igual cuál sea tu carácter, pero las profesiones que tienen que ver con el trato directo personal, como es obviamente la docencia, esta capacidad de empatía con el alumnado, de querer ayudar, de querer ponerte en su lugar, de entender qué necesita es la cualidad, en mi opinión, principal. Por supuesto, no es la única, porque tú puedes tener mucha empatía y, si no sabes explicar, si no sabes hacer que el alumnado use la lengua, no sirve de nada. Entonces, una competencia esencial sería esa, el factor emocional. Otra sería la curiosidad, digamos, metodológica, la pedagogía, el estar continuamente queriendo buscar tareas, actividades, formación continua para mejorar y, por supuesto, el conocimiento de la lengua, la conciencia metalingüística que te permita hablar sobre ella en las clases, porque tiene que ir todo de la mano. La clave para el aprendizaje es que el alumnado use la lengua en todo momento, pero precisamente en una clase de lengua adicional, de lengua extranjera, ese uso continuado, para que sea rentable, tiene que ir paralelamente con una reflexión sobre esa lengua, que es la que aporta ese "plus" de la instrucción formal sobre la adquisición natural, es un apoyo para entender cómo funciona la lengua, por qué usamos tal expresión, qué cambia cuando usamos una respecto a tal otra, por qué se dice así, etc.

Andreea Stîngă: De acuerdo, y ahora pensemos en tus estudiantes que quieren ser profesores o en los estudiantes de aquí. ¿Qué consejos les darías ahora, al principio de su carrera? o ¿qué les dices tú a tus estudiantes?

Susana Pastor Cesteros: No es fácil dar consejos, ni yo soy quién para darlos tampoco, porque al final cada uno tiene que seguir su propio camino. En el ámbito de la formación, hay unos estándares, porque existen muchos documentos que establecen en qué tiene que consistir la formación de profesorado de idiomas en general y del profesorado de ELE en particular, además de muchísimos manuales, algunos muy recientes. Sin embargo, aunque está objetivado ese contenido de la formación, no existe en realidad una única enseñanza, hay tantas enseñanzas de la lengua como contextos de aprendizaje y como estudiantes. Entonces, a mí más que hablar de consejos, me gustaría hablar de la oportunidad de realizar una especie de análisis de necesidades antes de comenzar cualquier tipo de formación, en el sentido de preguntarse: ¿cuál es el punto de partida de ese grupo de estudiantes a los que hay que formar para ser profesores de español en el futuro? Es decir, ¿qué conocimientos tienen tanto de la lengua como de la didáctica? ¿qué creencias tienen sobre el aprendizaje de idiomas? O sea, un poco el punto de partida y el punto de llegada, ¿Dónde es probable que den clases? ¿Dónde quieren trabajar en un futuro? ¿Qué necesidades van a tener? ¿qué quieren aprender? Para ello tendrán que hacer un ejercicio de introspección y tú debes propiciarlo. Entonces, con ese punto de partida, con ese punto de llegada, ya puedes establecer unos objetivos de formación que no tienen por qué ser los mismos para todos. Es decir, hay todos unos estándares por niveles de contenidos de formación, pero a lo mejor lo que necesita un grupo de colegas de tu universidad en Rumanía es distinto de lo que necesita, por ejemplo, un curso de actualización docente de otros profesores que son a lo mejor actuales estudiantes de máster que se van a ir a dar clases a China. Entonces, en ese sentido, yo creo que una primera idea básica es tu contexto de trabajo, adónde vas, dónde estás dando clase o dónde vas a dar clase o si vas a dar clases a niños, a adolescentes, a inmigrantes, a universitarios... con qué perfil de alumnado trabajas.

Andreea Stîngă: Entonces, igual que les hacemos a nuestros alumnos este análisis de necesidades al principio del curso, igual podemos hacérnoslo a nosotros, vamos a ver cuáles son mis necesidades, mis intereses…

Susana Pastor Cesteros: Totalmente. Bueno, yo de hecho es lo que hago siempre. Empiezas conociendo al grupo con el que estás y a partir de ahí enfocas, entre otras cosas, la formación hacia un lado o hacia otro. Entre otras cosas también, digo, porque, como hay tantísimos contenidos posibles y no da tiempo a verlo todo, pues en función de los intereses, en definitiva, lo orientas hacia un ámbito u otro, partiendo también de la base de que la formación es continua. Es decir, yo llevo muchos años, soy formadora de ELE, pero también me sigo formando de muchas maneras. No es preciso matricularte en un máster o asistir a un encuentro para ello, puedes hacerlo a través de iniciativas como esta, a través de las redes sociales, leyendo, estudiando, etc.

Andreea Stîngă: Como decías de los podcasts, eso también, ¿no?

Susana Pastor Cesteros: Por supuesto, escuchando podcast en los que entrevistan a colegas, hablando con los compañeros. Yo soy una firme defensora de esta vía. Claro, eso depende de qué compañeras tengas y si te llevas bien o si hay *feeling* entre los colegas, pero ¡cuantísimo hemos aprendido todos de salir de clase y hablar con otra compañera u otro compañero!: ¿Y tú qué has hecho? Pues mira, he puesto esto en marcha, ha funcionado, no ha funcionado y tú ¿qué haces?

Andreea Stîngă: Entonces, ¿compartir experiencias?

Susana Pastor Cesteros: Absolutamente. Se habla mucho en formación de la práctica reflexiva que, al final, es esto, es que yo trabajo, y sobre la experiencia diaria, cotidiana, de las clases que imparto, veo qué funciona, qué no funciona, comento, eso es práctica reflexiva, en definitiva. Cuando se habla de los portfolios docentes, de las comunidades de práctica, va en esa línea de hablar con colegas que están en la misma situación que tú y compartir qué funciona, con qué tareas aprenden más o menos español tus alumnos o qué es lo que cambia partiendo de la base de que las posibilidades son infinitas. Algo que a mí siempre me atrae de la enseñanza del español es que no hay una única manera de dar español, entonces, el objetivo siempre es el mismo, aprender la lengua, pero puedo aprenderla lengua yendo a clases de

español a través de la cocina, estudiando gramática, viendo películas, conversando con los compañeros... O sea, hay tantas diferentes posibles maneras de aprender la lengua que es un proceso muy creativo en el fondo, puedes tú cambiarlo en función de con qué grupo estés y eso es un potencial que tiene no solo la enseñanza de español, sino de cualquier lengua, porque la esencia es la comunicación, como ya sabemos por muchísimos estudios empíricos de adquisición de segundas lenguas, que a hablar una segunda lengua se aprende practicándola. Pero hay muchas maneras de practicar, de usarla por escrito, oralmente, de mil maneras.

Andreea Stîngă: Bueno, y si pasamos a este tema de la metodología, como te decía, aquí en Rumanía se habla mucho del sistema de enseñanza tradicional, el método gramatical y todo eso. ¿Me podrías aclarar un poquito si realmente el método gramatical puede funcionar hoy en día? o ¿de qué manera? porque muchos se preguntan eso.

Susana Pastor Cesteros: Sí. Vamos a ver, depende de lo que entendamos por método gramatical. Si estás pensando en el método tradicional cuando se hace historia de la metodología, realmente es un método que está obsoleto desde el punto de vista de la experiencia cotidiana. Es decir, si estamos hablando de un método que consista en explicar gramática de un modo teórico, hacer ejercicios, sobre todo formales, gramaticales, explicar en la lengua materna de los estudiantes y trabajar con textos literarios (esta es la configuración típica del método tradicional), pues yo creo que ese tipo de enseñanza ya ha tenido su momento y hace ya muchas décadas que estamos en otros paradigmas muy distintos. Probablemente hay consenso en considerar que el paradigma comunicativo, con diferentes matices y materializaciones, es el que impera actualmente y todo lo que tenga que ver con tareas realizadas en el aula lo más próximas posible al uso que el estudiante vaya a desarrollar, es lo que realmente ayuda a aprender. ¿Eso quiere decir que no tiene un espacio la gramática? No, para nada. El enfoque comunicativo, desde sus formulaciones iniciales deja un espacio, por supuesto, no solo a la gramática, sino a la reflexión metalingüística, que es mucho más amplia que la gramática, abarca la reflexión pragmalingüística; o, por ejemplo, toda la lingüística cognitiva tiene una aplicación muy útil en la enseñanza de idiomas

actual, es decir, que cuando se habla de atención a la forma, tú puedes atender a esas formas lingüísticas, a esa gramática, desde muchas diferentes aproximaciones. Pero yo creo que todo el mundo está de acuerdo en que un enfoque amplio, comunicativo es el que ha de aplicarse, entendido de una manera tan sencilla como que hay que usar la lengua para aprenderla, como decía hace un momento. Entonces, no solo usarla fuera de clase, sino durante la clase de idiomas, que predomine al máximo el uso por parte de los estudiantes que están aprendiendo. Por tanto, metodología comunicativa en un sentido amplio, por supuesto.

Andreea Stîngă: Pues entonces nada de solamente teoría, ejercicios formales, eso no.

Susana Pastor Cesteros: No, para nada. Bueno, yo creo que esa reflexión está ya muy asumida en un gran número de docentes y si me haces esa pregunta es porque tal vez la situación en la universidad en Rumanía es distinta.

Andreea Stîngă: Pues pienso en mi experiencia como alumna, sobre todo, por eso te la estoy haciendo.

Susana Pastor Cesteros: Claro, claro. También hay que tener en cuenta que tal vez tú estás pensando en tu formación universitaria, en una carrera de Filología o equivalente, para formar a futuros profesores, y a lo mejor en ese tipo de formación habéis recibido mucha información teórica, pero para aprender a hablar hay que, como digo, practicar y hay que usar la lengua fundamentalmente. Una cosa es estudiar Filología y otra cosa es estudiar lengua española para aprenderla y enseñarla, son dos concepciones distintas.

Andreea Stîngă: Sí, y en cuanto a las tendencias actuales, cuéntanos algunas.

Susana Pastor Cesteros: Hay muchas orientaciones, depende. Precisamente en un capítulo que escribí hace un par de años sobre líneas actuales de investigación en ELE, intentaba hacer un listado de temas, por un lado, temas clásicos que se siguen investigando y trabajando como las destrezas, como la gramática de la que hablábamos; y, por otro lado, temas que son más

recientes: desde el uso de redes sociales en el aula hasta tecnologías, en general, para el aprendizaje de idiomas. También el aprendizaje por contenidos o la enseñanza del español para fines específicos. En el primer caso, se aprende a través de las propias materias, que es lo que está relacionado con lo que decíamos antes de los programas universitarios, pues todos los estudiantes que hacen un intercambio y están estudiando una carrera en una universidad hispana, están aprendiendo los contenidos de su carrera o disciplina al mismo tiempo que están aprendiendo el español, ¿no? Y esto no solo con enseñanza reglada, sino también a través de contenidos que a uno le pueda interesar. Por ejemplo, aprender español a través del cine, a través del teatro, a través del deporte, a través de la cocina, a través de la historia, de cualquier tema que te pueda interesar. Entonces, vincular el aprendizaje de una lengua a través del contenido ayuda a motivar y es una manera que puede ser muy creativa. En fin, estas son algunas de las tendencias, pero hay muchas más, desde luego, que tienen que ver, por ejemplo, con la enseñanza a las personas refugiadas e inmigrantes, un tema que a mí personalmente me interesa mucho: cómo ayudar a mejorar la integración del colectivo de inmigrantes. Aunque esta es una realidad que afecta a los países hispanohablantes, donde el español es la lengua de acogida, no a los países en los que se pueda estudiar español como lengua extranjera, como Rumanía o cualquier otro. En cualquier caso, es una línea de trabajo que hay que incentivar, porque, no sé si por motivos políticos o económicos, muchas veces recibe menos atención y creo que merece más dedicación.

Andreea Stîngă: Y si pensamos en la destreza de producción, en la expresión oral, en la expresión escrita, ¿cómo la podemos fomentar? ¿Cómo la podemos trabajar? Decías de las redes sociales, me quedé con eso, me parece interesante trabajarla de esta manera.

Susana Pastor Cesteros: Bueno, como vosotros mismos decíais, si los estudiantes han nacido con un móvil en la mano, nosotros no podemos seguir dando clases como siempre. Eso es una evidencia, o sea, todo cambia igual que cambia la sociedad y cambia el modo de comunicarnos a nivel personal. Si de manera personal estamos comunicándonos con un móvil cotidianamente, esta realidad tiene que trasladarse al aula, ¿por qué no

hacerlo? Entonces, hay muchísimas experiencias didácticas incluso investigación sobre el tema del uso de redes, realizando actividades con Instagram, Facebook, Whatsapp. ¿Por qué no? Claro que sí. Es escritura, son audios, es comunicación. E igual que utilizamos las redes, podemos utilizar videoconferencias en la clase. Una consecuencia de la situación de pandemia que tenemos actualmente, yo creo que es evidente, a todos nos ha afectado. De la parte negativa no voy a hablar, porque la tenemos todos en la cabeza, vamos a ver la parte positiva. Una parte positiva es, yo creo, el *aggiornamento*, como se dice en italiano, que hemos hecho todos en cuestiones tecnológicas. Entonces, a la fuerza, nos hemos acostumbrado a usar una serie de tecnologías muchas de las cuales ya estaban en el aula antes, pero ahora con mucho mayor motivo, porque es algo cotidiano. Entonces, se le puede sacar muchísimo rendimiento para la práctica de la expresión oral y la expresión escrita, claro que sí. Aunque estemos en una videoconferencia, la gente está interactuando oralmente y por el chat; o comunicándote a través de Whatsapp, puedes utilizar la lengua oral, el audio, etcétera. Es decir, si se crean actividades que resulten motivadoras para los estudiantes y que impliquen el uso de cualquiera de estos instrumentos, creo que puede ser algo más que positivo. Esto en clases de ELE con gente joven, pero luego ya en ámbito universitario, otra idea muy innovadora, tiene que ver con los centros de escritura para la expresión escrita. Estoy pensando que el propio estudiante extranjero visualice dónde tiene dudas, dónde tiene problemas y acuda a un centro donde alguien no le edite, no le corrija, sino que le acompañe en el proceso de escritura, que es muy creativo y en el que se aprende muchísimo. O sea, que hay muchas posibilidades, muchos posibles caminos para mejorar.

Andreea Stîngă: Bueno, entonces, sobre todo, la clave sería la tecnología, que yo lo veo como el gran regalo de esta pandemia.

Susana Pastor Cesteros: Ya, efectivamente es como una posibilidad que tenemos. Hay un profesor en Castellón, Jordi Adell, y por supuesto, Daniel Cassany, que han reflexionado mucho sobre esta cuestión que tiene que ver con los entornos personales de aprendizaje. Un entorno personal de aprendizaje está constituido por todas las aplicaciones, todos los programas,

toda la tecnología que usamos para aprender; cambiarán los programas, cambiarán las modas, pero la tecnología nos seguirá acompañando en el proceso de aprendizaje desde que eres estudiante: para ver un video formativo académico en Youtube, para estar conectados por redes con universidades, con profesores, con quien sea, para poner una presentación en clase, para mil cosas. Entonces, no solo los estudiantes, nosotros los docentes también aprendemos así. Si todos estamos en la misma rueda, esto forma parte tanto de la formación como de la enseñanza, porque enseñamos a través de campus virtuales, colgando archivos o vídeos, hacemos que los alumnos graben vídeos y luego los compartimos en otras aplicaciones o programas que permiten que el resto de alumnos vean los trabajos de los demás. Yo creo que esto ha venido para quedarse, por supuesto y hay que intentar rentabilizarlo, igual que muchas opciones lúdicas, juegos, a través de muchas aplicaciones que permiten introducirlos en el aula, ¿no? Kahoot, por ejemplo, es una de las más conocidas, pero hay muchas más. En definitiva, creo que la clave está en no utilizarlo porque sea novedoso o porque haya como una obligación, no, sino si realmente te interesa, si realmente funciona con tu alumnado y puedes hacerlo al mismo tiempo que haces otras cosas distintas. O sea, no es, o uso tecnología, o no la uso. La uso en ocasiones para hacer algo, en otros momentos puedo hacer algo distinto y puede funcionar perfectamente. Creo que no es incompatible, no es exclusivo, sino al contrario, hay que utilizar maneras diversas siempre con el objetivo de motivar al estudiante.

Andreea Stîngă: Bueno, adaptarse al final a su estilo de aprendizaje.

Susana Pastor Cesteros: Totalmente y volvemos a lo que decíamos cuando preguntabas sobre la cualidad del docente. Cuando me refería a la empatía no era ser bueno o no, estaba simplemente pensando en preocuparte por qué es lo que necesita el estudiante y preocuparte también de si lo que tú estás ofreciendo le está ayudando o te estás yendo por otro camino. Es como cuando estás conduciendo y estás continuamente pendiente de no salirte de la carretera. Si ves que te vas un poco, es decir, que lo que estás diciendo no les interesa, reconduces la dirección, el volante y directamente les preguntas a ellos: ¿qué queréis? ¿hacemos esto? ¿creéis que leamos? ¿queréis grabar vídeos? ¿queréis ver pelis?

Andreea Stîngă: Bueno, eso es muy importante, me parece muy importante tenerlos en cuenta, su opinión cuenta, darles opciones también.

Susana Pastor Cesteros: Totalmente. Yo creo que eso es esencial, además, para estar tú entretenida como profesora. Es decir, si tú tienes un programa muy marcado y muy cerrado, pues ya sabes lo que vas a recibir, porque tú ya lo conoces, en cambio, si tú preparas un programa abierto en el que tenga cabida lo que quieran hacer los estudiantes y, para las actividades, si muestras opciones, vas a tener muchísima más variedad de resultados, es decir, por poner un ejemplo. Yo puedo decir, tenéis que hacer una exposición sobre tal tema o decir, hay 8 temas y los que vosotros queráis aportar, pues cada alumno escogerá el tema que le interesa y yo tendré una imagen muchísimo más variada de sus intereses, además de que cada trabajo que tenga que corregir será distinto de todos los demás, por tanto, será mucho más entretenido. La evaluación será mucho más enriquecedora, porque me van a decir a mí cosas que yo no sé, yo creo que eso es esencial. Otro ejemplo, si hacemos un trabajo sobre el cine español con relación a ELE, si yo pongo una película y tienen que verla, yo ya me la sé, es más aburrido. Si les digo: ¿qué habéis visto? ¿qué serie?, soy yo la que recibo información y, en definitiva, el objetivo, que era que ellos escucharan una película, que ellos reflexionaran, que escribieran, que hablaran sobre ella, es decir, que usen la lengua, el objetivo se cumple igual, pero el instrumento a través del cual se llega a ese objetivo es más variado, es más divertido para ellos, porque han escogido lo que les ha interesado y para mí, porque aprendo también de ellos. Eso yo, por pura supervivencia, lo aplico siempre, porque me entretiene más y crezco también como profesora.

Andreea Stîngă: Bueno, y para terminar, no sé, ¿quieres compartir alguna anécdota, alguna experiencia difícil por la que pasaste y cómo la gestionaste?

Susana Pastor Cesteros: Guau.

Andreea Stîngă: Creo que tienes muchísimas, ¿no?

Susana Pastor Cesteros: Bueno, es difícil escoger, porque anécdotas hay muchas, meteduras de pata también hay muchas. Una cuestión que me ha gustado mucho es poner en relación a estudiantes, por ejemplo, en esta asignatura de formación que se llama Lingüística aplicada al aprendizaje de lenguas, que digo que tengo en el grado. Como es atractiva para los estudiantes de intercambio, normalmente tengo muchos estudiantes extranjeros y también estudiantes españoles. Entonces, pues algo que hago siempre, que me gusta y que siempre tiene resultados positivos es ponerlos a hacer trabajos conjuntos, siempre un extranjero con un español y viceversa. Eso siempre ha dado mucho juego y bueno, ha habido incluso casos de parejas que se han creado a partir de esos trabajos que han tenido que hacer. O sea, creo que es positivo y luego, desde un punto de vista más académico, aquí hemos hablado mucho de didáctica, del aula, pero a mí también me interesa mucho la investigación sobre la didáctica, que es como un paso más. Y esa investigación, se lleva a cabo con proyectos, con los trabajos de fin de máster, con las tesis doctorales. En los últimos años hay todo un movimiento de investigación muy importante. Por eso, quisiera aprovechar este espacio, para comentar una novedad bibliográfica que acaba de salir, que es un libro que hemos dirigido una profesora de la Complutense, Isabel Santos Gargallo, y yo en la editorial Arco, que se llama así: *Metodología de la investigación en la enseñanza-aprendizaje del español como lengua extranjera*. Es un libro colectivo en el que han participado muchos colegas de muchas universidades distintas. Básicamente, el objetivo ha sido proporcionar a todas las personas, profesores, profesoras de español en todo el mundo que se interesen por la docencia de ELE un apoyo por si quieren investigar, saber cómo hacerlo: metodologías de investigación, diseños de investigaciones, cómo escribir un artículo científico sobre ELE, cómo hacer una tesis doctoral, cómo hacer un TFM, etc.

Andreea Stîngă: Bueno, lo voy a buscar, seguramente será de mucho interés para mí.

Susana Pastor Cesteros: Como es el trabajo colectivo de muchas personas que llevamos muchos años dedicados a ELE, espero de verdad que sirva de ayuda a todo el colectivo, que es de lo que se trata.

Andreea Stîngă: Bueno, pues muchas gracias, Susana, por tu trabajo, por la entrevista de hoy creo que muchos profesores recibirán muchas ideas y muchos consejos para el aula.

Susana Pastor Cesteros: Gracias a vosotros por esta iniciativa y mucha suerte. Seguimos en contacto.

Interviu cu Susana Pastor Cesteros

Conferențiar universitar doctor de lingvistică la Universitatea din Alicante.

Andreea Stîngă: Susana, îți mulțumesc mult pentru că te afli aici și pentru că ai acceptat invitația noastră. Este cu adevărat o onoare, o plăcere să te avem și sunt sigură că avem foarte multe de învățat de la tine.

Susana Pastor Cesteros: Îți mulțumesc mult ție și întregii echipe. Și eu sunt la rândul meu încântată să fiu în acest proiect nou și diferit ținând cont de multiplele activități care se fac despre ELE. Nu ne cunoșteam înainte, dar acum am oportunitatea de a cunoaște universitatea voastră. Mi se pare foarte stimulator faptul că vreți să „renovați" didactica și metodologia limbii spaniole în contextul vostru. Simplul fapt să ne gândim la ce putem face noi ca profesori pentru a îmbunătăți procesul de predare-învățare este deja un bun punct de plecare.

Andreea Stîngă: Mulțumim! Pentru a clarifica puțin, la momentul actual lucrezi doar cu studenți și te ocupi și de formarea profesorilor, nu?

Susana Pastor Cesteros: Da, da, exact. Eu lucrez la Universitatea din Alicante, iar contactul meu cu spaniola este de când am terminat facultatea și am început cu o bursă de cercetare. Pe atunci am început să predau ore de spaniolă pentru străini studenților Erasmus și aceasta reprezintă baza, contactul meu cu limba spaniolă, prin intermediul cursurile Centrului de Limbi al Universității din Alicante care se ocupă de toți studenții, nu doar de cei veniți cu Erasmus sau cu alte programe de schimb de experiență, ci și de adolescenți, persoane adulte care lucrează în Alicante etc. Pe lângă acea predare și formare paralelă (la nivel de licență nu exista niciun fel de pregătire în acest sens), am început să mă ocup de formarea profesorilor de spaniolă, ceva foarte căutat pe atunci datorită noutății. Pe când eram coordonatoare academică a cursurilor de spaniolă de la universitatea mea, pe la mijlocul anilor 90, nu era atât de multă formare precum există acum. În același timp se dezvolta ASELE (*Asociación para la Enseñanza del Español como*

Lengua Extranjera), creată în 1987, și pe care am avut onoarea să o conduc în perioada 2008-2016. Să spunem că a fost o mișcare paralelă de creștere treptată, atât a predării limbii spaniole, cât și a varietății și a calității formării profesorilor. Actualmente, eu predau lingvistică aplicată atât la nivel licență pentru cei care studiază filologii (engleză, franceză, arabă, catalană), cât și la nivel de master. Cred că este important ca în formarea inițială să fie un curs care măcar să arate această opțiune de muncă, această variantă de profesionalizare astfel încât să reprezinte un punct de plecare pentru ei urmând ca ulterior să se formeze mai mult. Acest curs îl țin încă din 1996, deci deja de mult timp. Legat de acesta, am început să public cărți și articole care să fie folosite ca resurse, în felul acesta mi-am configurat și câmpul de cercetare. În ceea ce privește Masterul de Spaniolă și Engleză ca limbi străine, acesta permite formarea pe ambele limbi sau pe una dintre ele. Și bineînțeles, ca orice master, este postuniversitar și are 60 de credite. Acest master se ține încă din 2005, deci avem deja mulți ani. Cred că experiența este una foarte pozitivă pentru că avem deja multe generații de profesori care au făcut acest master și acum predau prin toate colțurile lumii. Aceasta este o trăsătură particulară a predării limbii spaniole, că ajungi să predai în orice loc, nu doar în țara ta. De exemplu, avem foști studenți ai masterului care acum lucrează la Institutul Cervantes din New Delhi sau în școli din Bruxelles, în centre private din Singapore, în universități străine, dar și spaniole sau care și-au deschis propriul centru de limbi în Alicante. Ca la orice master, ai o parte de practică și acele credite practice ajută nu doar la formare, ci și pentru a stabili legături care ulterior să permită angajarea chiar în același loc.

Andreea Stîngă: Spuneai de studenții Erasmus, de dificultăți au ei în general? Mă gândesc și la profesorul de spaniolă non-nativ. Bănuiesc că este puțin diferit pentru ei.

Susana Pastor Cesteros: Da, sunt două teme în întrebarea ta. Pe de-o parte, când vorbim despre studenții Erasmus, chiar dacă folosim acest termen, pentru că programul Erasmus este probabil cel mai faimos program de schimb universitar, ne gândim la studenți care vin la o universitate vorbitoare de spaniolă pentru a studia o parte din cursurile oferite. Acestea nu sunt mereu de filologie, ci pot fi de la diferite facultăți. Când îi primim pe acești studenți,

de exemplu, în Alicante, la fel cum se întâmplă și în alte universități, le oferim cursuri de spaniolă comunicativă. În Alicante, în ultimii ani, paralel cursurilor de spaniolă care se țin încă din anii 90, am adăugat și cursurile specifice de spaniolă academică, însemnând că studenții care vin pentru un semestru sau un an și studiază Drept sau Optică sau Istorie sau orice altceva, să cunoască măcar puțin mai bine modalitățile mai formale, mai academice ale limbii spaniole, pentru că au nevoie de ele pentru a-și parcurge studiile, pentru a asista la cursuri, pentru examene, pentru a face lucrări, pentru prezentări, etc. Asta este una dintre teme (ce formare sau ce necesități au studenții care vin cu Erasmus în Spania sau în orice altă țară). O altă temă pe care ai menționat-o este ce se întâmplă cu profesorii non-nativi care predau o altă limbă, de exemplu, tu însăți sau oricine altcineva din școala ta...

Andreea Stîngă: Da, mă gândeam la situația mea.

Susana Pastor Cesteros: Bineînțeles, să spunem că este o situație foarte întâlnită. Să ne gândim că profesorii de limba spaniolă sunt mai mult străini, probabil suntem o minoritate cei care vorbim spaniola ca limbă maternă și o predăm. Majoritatea sunt profesori români, chinezi, japonezi, americani etc. care țin ore de spaniolă, iar acest context este foarte frecvent. Pe această temă recomand un podcast, pe site-ul *ELEdelengua,* un podcast al profesoarei ucrainene Tatiana Hunko care vorbește exact despre asta. Este un interviu foarte interesant despre ce se întâmplă atunci când un profesor nu este nativ al limbii pe care o predă și o vorbește, despre aspectele pro și contra. Este o temă foarte studiată, dar, de fapt, tu ca vorbitoare de limba română probabil vei avea mai multe avantaje cu vorbitorii români decât mine sau decât oricare alt profesor de spaniolă nativ din două motive. În primul rând, analiza contrastivă o poți face într-un fel mai profund deoarece cunoști ambele limbi, prima ca vorbitoare nativă și a doua ca profesoară. În al doilea rând, și tu la rândul tău ai fost studentă de spaniolă astfel că ai experimentat deja acel proces și poți să-ți imaginezi, să ghicești sau să înțelegi anumite probleme concrete pe care le pot avea studenții tăi. Deci, cred că și asta este o situație în care aveți avantaj voi față de noi, vorbitorii nativi.

Andreea Stîngă: Da, este adevărat.

Susana Pastor Cesteros: Ei bine, putem vorbi foarte mult despre tema aceasta, sunt multe nuanțe care țin de distanța lingvistică dintre limba 1 și limba 2. De exemplu, studenții a căror limbă nativă este distanțată de limba pe care o învață, cum ar fi japoneza și spaniola, chineza și spaniola. Eu sunt convinsă că la nivel începător în contextul limbii străine, de exemplu, la un curs de spaniolă care se desfășoară în China, profesorii chinezi au mai multe strategii pentru a începe să lucreze cu studenții decât cei care nu știu chineza. Încă sunt multe de spus despre acest subiect pentru că trebuie să vezi partea pozitivă în a vorbi limba studenților tăi, cum e cazul tău, și să profiți de aceste cunoștințe ale limbii materne pentru a face traducere pedagogică la clasă, care a fost văzută ca ceva negativ multă vreme, sau, pur si simplu, pentru a te pune în locul studenților.

Andreea Stîngă: Ei bine, întrebam tocmai pentru că mulți studenți mi-au spus că ar învăța spaniola mai ușor cu un profesor nativ, dar nu este adevărat pentru că noi îi cunoaștem mai bine, le putem anticipa dificultățile, le putem traduce, lucru care, de asemenea, este important. Deci, este bine că am clarificat acest aspect.

Susana Pastor Cesteros: Așa este. Chiar ideea aceasta de „mai bine un profesor nativ" se aplică atunci când cineva caută să se angajeze în Spania în centrele de limbi ale universităților pentru că engleza a influențat foarte mult, dar contextul contează. Și e ceva diferit să predai spaniola aici în Spania și în Romania, dar ar trebui să spargem mitul acesta legat de conceptul de vorbitor nativ-non nativ. Se pare că se pun pe două coloane, ca și cum toți vorbitorii nativi ar avea cunoștințe excelente, metalingvistice despre limbă, lucru care nu este adevărat, nici măcar în cazul profesorilor nativi, și ca și cum profesorii non-nativi ar avea toți același profil. De fapt, cred că este o mare greșeală să consideri cele două grupuri ca fiind omogene pentru că nu sunt. În ambele grupuri există oameni care sunt foarte bine pregătiți din punct de vedere didactic și oameni cu mai puțină pregătire, oameni care au multe cunoștințe, cu competență lingvistică și comunicativă, și oameni cu mai puțină. Prin urmare, criteriul ar fi nivelul de competență comunicativă pe care îl ai în

limba pe care o predai, fie că ești nativ sau nu, nu contează, și ce nivel de competență didactică ai pentru a preda, nativ fiind sau nu. Aceste două criterii sunt cele care până la urmă vor influența procesul de predare, cred eu.

Andreea Stîngă: Bine, și dacă tot ai vorbit despre competența comunicativă și cea pedagogică... Ce alte calitățíi crezi că trebuie să aibă un profesor? Spune-mi trei exemple.

Susana Pastor Cesteros: M-am gândit mult la această întrebare pentru că, în primul rând am vrut să mă îmbunătățesc eu, să aflu asupra căror calități să lucrez și apoi pentru că am reflectat asupra ei împreună cu studenții pe care îi formez, dar și cu alți profesori care deja predau. Când vine vorba despre această întrebare legată de calitățile pe care trebuie să le aibă un profesor, deși am adresat-o diferitelor persoane, se pare că acele competențe emoționale, empatia sau caracterul au la fel sau mai multă importanță decât formarea teoretică în lingvistică etc. Și asta nu e specific profesorilor de limbă, e la fel cu doctorii și cu oricine interacționează cu oamenii. Dacă lucrezi cu o mașinărie, caracterul tău nu contează, dar în meseriile care presupun să interacționezi direct cu oamenii, evident aici intră și predatul, să ajuți, să te pui în locul celuilalt, să înțelegi de ce are nevoie, e calitatea principală. Dar, bineînțeles, nu este singura. Degeaba ești empatic, daca nu știi să explici sau daca nu știi cum să îi determini pe elevi să folosească limba. Un prim aspect important ar fi acesta, factorul emoțional. Altul ar fi curiozitatea metodologică, pedagogia, să vrei continuu să cauți activități, să te formezi, și cunoașterea limbii, abilitatea metalingvistică care să îți permită să vorbești despre limbă în cadrul cursurilor, pentru că totul merge mână în mână. Cheia învățării este ca elevii să folosească limba în orice moment, dar tocmai la astfel de cursuri, acea folosire a limbii, pentru a fi rentabilă, trebuie să se facă în paralel cu o reflecție. Acea reflecție este acel plus al predării, es un sprijin pentru a înțelege cum funcționează limba, de ce folosim o anumită expresie, ce se schimbă atunci când folosim această expresie în comparație cu alta, de ce se spune așa etc.

Andreea Stîngă: Da, de acord. Și acum să ne gândim la studenții care vor să devină profesori sau la studenții de aici. Ce sfaturi le-ai da la începutul carierei lor? Sau ce le spui studenților tăi?

Susana Pastor Cesteros: Nu e ușor să dai sfaturi și nici nu sunt în măsură să dau vreun sfat deoarece până la urmă fiecare trebuie să își urmeze propria cale, nu? În predare există multe standarde pentru că există multe documente care stabilesc cum ar trebui să se facă formarea unui profesor de limbi sau a unui profesor de spaniolă, există și multe manuale destul de recente în acest sens. Cu toate că există acest conținut, în realitate nu există o singură formă de predare, ci dimpotrivă, sunt atât de multe modalități câte contexte de învățare există și câți studenți. Decât să vorbesc despre sfaturi, as prefera să vorbesc despre introspecție sau despre o analiză a nevoilor de formare. În acest sens: Care e punctul de plecare pe care îl au studenții care se pregătesc pentru a deveni profesori de limba spaniolă, adică ce cunoștințe au atât din punct de vedere lingvistic, cât și didactic? Ce știu deja? Ce limbi au mai studiat? Ce cred despre învățatul unei limbii? Trebuie să înțelegi care e punctul de plecare și care e punctul de sosire. Unde e probabil să ajungă să predea? Unde vor să lucreze în viitor? Ce nevoi vor avea? Ce vor să învețe? Pentru asta, trebuie să facă un exercițiu de introspecție, iar cu ca profesor trebuie să îi ajuți. Deci, cu acest punct de plecare și de sosire, se pot stabili niște obiective de formare care nu trebuie să fie aceleași pentru toți. Există multe standarde în funcție de nivel sau conținuturi de formare, dar poate ceea ce are nevoie un grup de profesori de la universitatea ta din România este diferit în comparație cu ce au nevoie alți profesori în curs de actualizare didactică care probabil sunt actualii masteranzi care într-o zi vor preda în China. Astfel, în acest sens, eu cred că o primă idee de bază este contextul de lucru, unde mergi, unde predai, unde ai de gând să predai sau interesele, dacă ai de gând să predai copiilor, adolescenților, imigranților sau studenților.

Andreea Stîngă: Așadar, așa cum le facem studenților noștri o analiză de interese la începutul cursului, la fel am putea să ne facem și nouă o astfel de analiză, să vedem care ne sunt necesitățile, interesele.

Susana Pastor Cesteros: Sunt total de acord, de altfel, eu chiar fac asta mereu. Începi prin a cunoaște grupul, iar pornind de acolo, îndrepți formarea într-o direcție sau alta. Având atâtea conținuturi posibile, timpul nu este suficient pentru a le vedea pe toate. Astfel, în funcție de interese, le poți orienta într-o zonă sau în alta pornind de la ideea de bază că formarea este continuă. Eu predau de mulți ani și încă mă formez din multe puncte de vedere. Nu e necesară înscrierea la un master sau participarea la o conferință, ci și o inițiativă ca aceasta, prin intermediul rețelelor sociale, citind, studiind.

Andreea Stîngă: Cum spuneai mai devreme, să ascultăm podcasturi, nu?

Susana Pastor Cesteros: Sigur că da, ascultarea unor podcasturi în care sunt intervievați colegii, vorbind cu colegii. Eu sunt o apărătoare puternică a acestui lucru, însă depinde de ce fel de colegi ai, dacă te înțelegi bine cu ei sau nu, dacă sunt legături între colegi, dar cât de mult am învățat de la ceilalți colegi: „Tu ce ai făcut? Uite, eu am făcut asta și asta... Asta a funcționat, asta nu a funcționat. Dar tu ce faci?"

Andreea Stîngă: Deci, să împărtășim experiențele, nu?

Susana Pastor Cesteros: Absolut. Se vorbește mult în formare despre practica reflexivă, care, chiar dacă pare ceva foarte inedit, de fapt are legătură cu asta, eu lucrez și în experiența de zi cu zi cu clasele la care predau văd ce funcționează, ce nu funcționează, asta e practica reflexivă de fapt. Când se vorbește despre portofolii didactice, când se vorbește despre comunitățile de practică, nu este altceva decât a vorbi cu colegi care sunt în aceeași situație ca și tine. Să împărtășești ce funcționează și ce nu, ce ar putea fi schimbat, posibilitățile sunt infinite. Un lucru care mă atrage mereu la predarea limbii spaniole este ca nu există o singură modalitate de a preda spaniola. Obiectivul este mereu același, acela de a învăța limba, însă o poți face mergând la lecții de gătit, studiind gramatică, văzând filme, discutând cu colegii. Ceea ce vreau să spun e că sunt atâtea posibilități diferite de a învăța limba, care în fond sunt foarte creative. Modalitatea se poate schimba în funcție de grup, iar acest lucru nu se aplică doar spaniolei, ci și oricărei alte limbi, pentru că scopul este comunicarea, după cum știm din multe studii

empirice despre învățarea limbilor străine: o limbă se învață vorbind-o sau exersând-o. Sunt multe modalități de a exersa o limbă, de a o utiliza, prin scris, oral, sunt mii de variante.

Andreea Stîngă: Să trecem acum la metodologie. Cum ți-am spus, în România se vorbește mult despre sistemul de învățământ tradițional, despre metoda gramaticală. Mi-ai putea clarifica puțin dacă într-adevăr metoda gramaticală poate să funcționeze și în ziua de azi și dacă da, prin ce modalitate?

Susana Pastor Cesteros: Sigur, acest lucru depinde de ce înțelegem noi prin metoda gramaticală. Dacă ne gândim la metoda tradițională, când se face istoria metodologiei, într-adevăr este o metodă învechită din punctul de vedere al experienței cotidiene. Adică, dacă vorbim de o metodă care constă în a explica gramatica într-un mod teoretic, a face exerciții, mai ales de tip formal, gramatical, a le explica în limba maternă studenților și lucrând cu texte literare (aceasta ar fi configurația tipică a metodei tradiționale), eu cred că acest tip de predare a avut deja vremea sa și de multe decenii suntem în alte paradigme foarte diferite. Probabil există un consens în a lua în considerare faptul că paradigma comunicativă cu diferite nuanțe și cu diferite materializări este cea care domnește acum și tot ce are de-a face cu temele realizate în sala de clasă, cele mai potrivite pentru a fi utilizate de către student, sunt cele care ajută cu adevărat la învățare. Asta înseamnă că nu mai există loc pentru gramatică? Nu, sigur ca nu. Metoda comunicativă, încă de la formulările sale anterioare, lasă spațiu gramaticii și reflecției metalingvistice, care este mult mai amplă decât gramatica, este o reflecție pragmalingvistică. De exemplu, toată lingvistica cognitivă are o aplicabilitate foarte utilă în predarea actuală. Atunci când se vorbește de atenția la formă, poți prezenta aceste forme lingvistice prin mai multe abordări. Dar eu cred că toată lumea este de acord că metoda comunicativă este cea care trebuie aplicată, înțelegând prin ea că limba trebuie să fie folosită pentru a o putea învăța, așa cum spuneam mai devreme. E important nu doar să fie folosită în afara cursurilor, ci și în timpul cursurilor, de limbă, să predomine printre studenții care o învață. Deci să folosim metodologia comunicativă.

Andreea Stîngă: Atunci fără teorie și exerciții formale.

Susana Pastor Cesteros. Fără. Eu cred că această reflecție este deja acceptată de un număr mare de profesori și nu știu dacă asta e situația, dar dacă îmi pui această întrebare mă gândesc că se poate ca situația în universitățile din România să fie diferită.

Andreea Stîngă: Mă gândesc la experiența mea, de aceea întrebam.

Susana Pastor Cesteros: Normal. De asemenea, se poate lua în calcul faptul că te gândești la formarea ta universitară în filologie, la fel ca aceea de formare a viitorilor profesori și că în genul acesta de formare ai primit multă informație teoretică, dar pentru a învăța să vorbești o limbă, cum am mai spus, exersarea și utilizarea limbii sunt fundamentale. Una este să studiezi filologia și alta să înveți limba spaniolă.

Andreea Stîngă: Și ce ne poți spune despre tendințele actuale?

Susana Pastor Cesteros: Sunt multe direcții, depinde. Am un capitol pe care l-am scris acum câțiva ani despre tendințele actuale sau liniile actuale de cercetare în care am încercat să fac o listă de teme, pe de o parte, teme clasice care sunt încă cercetate și continuă să funcționeze precum abilitățile, ca și gramatica despre care vorbeam, iar pe de altă parte, teme care sunt mai noi, cum ar fi folosirea rețelelor sociale în clasă sau utilizarea tehnologiei în sala de clasă pentru învățarea limbilor. De asemenea, învățarea prin intermediul conținuturilor sau predarea limbii spaniole în scopuri specifice. În primul caz, se învață prin intermediul materiilor care se leagă de ceea ce vorbeam înainte, referitor la programele universitare. Toți studenții care fac un schimb de experiență și învață la o universitate hispanică, învață atât materia specifică domeniului de studiu cât și limba spaniolă. Și asta nu doar prin intermediul învățământului reglementat, ci și prin conținuturi care ar putea să-i intereseze. De exemplu, a învăța spaniola cu ajutorul filmelor, teatrului, sportului, bucătăriei, cu ajutorul istoriei, cu ajutorul oricărei teme care i-ar putea interesa. Acestea fiind spuse, a vehicula învățarea unei limbi prin conținut ajută la motivare și poate fi o modalitate foarte creativă de a învăța. Acestea ar fi câteva tendințe, dar mai sunt multe altele care țin de predarea

emigranților, un subiect care mă interesează personal: cum să ajuți la emigranților. Aceasta este o realitate ce afectează țările vorbitoare de limba spaniolă, nu țările în care se poate studia limba spaniolă precum România sau alte țări. Totuși, este o linie de lucru care trebuie promovată pentru că, nu știu dacă din motive politice sau economice, dar aceasta primește puțină atenție, iar eu cred că merită mult mai multă.

Andreea Stîngă: Și dacă ar fi să ne gândim la abilitatea productivă, la exprimarea orală și cea scrisă, cum o putem încuraja? Cum o putem lucra? Mi-a rămas în minte de când ziceai de rețelele de socializare. Mi se pare interesant să le folosesc în acest scop.

Susana Pastor Cesteros: Așa cum spuneați și voi, dacă studenții s-au născut cu telefonul în mână, noi nu vom putea continua să predăm la fel. Clar, este ceva evident. Totul se schimbă pe zi ce trece, societatea se schimbă precum și modalitățile prin care comunicăm la nivel personal. Comunicăm zilnic la telefon, de ce nu am face-o și la școală? Toate acestea trebuie să le transpunem în clasă. Există atât de multe experiențe didactice, chiar și cercetări despre acest lucru, despre utilizarea rețelelor sociale, activități realizate cu ajutorul Instagram, Facebook, Whatsapp. De ce nu? Se lucrează partea scrisă, există materiale audio, toate acestea înseamnă comunicare. Așa cum folosim rețelele, putem folosi și videoconferințele la clasă. Pandemia are consecințe evidente în prezent pentru că această situație ne-a afectat pe toți, dar nu vreau să vorbesc despre partea negativă. Să vedem partea pozitivă, o parte pozitivă a acestei situații este *aggiornamento,* cum se spune în italiană, acea actualizare pe care am făcut-o cu toții în ceea ce privește partea tehnologică. Ne-am obișnuit forțat să folosim mai multe tipuri de tehnologie, deși existau și înainte, dar acum cu un motiv întemeiat pentru că e ceva cotidian. Deci se pot folosi pentru a practica exprimarea scrisă și orală. Chiar dacă suntem într-o conferință video, lumea scrie în chat, chiar dacă vorbim pe Whatsapp, putem utiliza limba vorbită sau folosi un audio. Dacă se creează activități ce ajung să motiveze elevii și implică oricare dintre aceste instrumente, cred că poate rezulta doar ceva pozitiv. La nivel universitar, o altă idee inovativă sunt centrele de scris și aici mă refer la exprimarea scrisă. Studentul străin vizualizează unde are neclarități sau probleme și se duce la

centru unde nu există cineva care să-l corecteze, ci îl ghidează în procesul de scriere, care este un proces foarte creativ și în care se învață multe lucruri. Există multe posibilități, multe căi prin care se poate învăța.

Andreea Stîngă: Deci, cheia ar fi tehnologia pe care eu o văd ca pe un cadou din partea acestei pandemii.

Susana Pastor Cesteros: Da, este o posibilitate pe care o avem, așa este. Este un profesor în Castellón, Jordi Adell și, bineînțeles, Daniel Cassany, care au reflectat mult despre acest aspect și care vorbesc despre acest context personal de învățare care cuprinde toate aplicațiile, programele, toată tehnologia pe care o folosim pentru a învăța. Se vor schimba programele, moda, dar tehnologia ne însoțește în procesul de învățare încă de când suntem studenți: pentru a vedea un video formativ pe Youtube, pentru a putea comunica cu universități, profesori, cu oricine altcineva, pentru a face o prezentare în clasă, pentru multe altele. Nu doar studenții, ci și noi învățăm astfel pentru că predăm prin intermediul campusurilor virtuale, prin atașare de documente, prin videouri, astfel încât toți să aibă acces la materiale și la ce au lucrat ceilalți. Eu cred că trebuie să rămână acest sistem și să încercăm să-l facem profitabil, la fel ca alte opțiuni ludice, jocuri, atât și aplicații care pot fi folosite în clasă. Cea mai cunoscută este Kahoot, dar sunt și multe altele. Eu cred că cheia succesului constă în a le utiliza nu pentru că sunt o noutate sau pentru că există o obligativitate, ci pentru că te interesează cu adevărat, dacă funcționează cu elevii tăi, le poți utiliza în același timp și cu alte lucruri. Nu există fie folosesc tehnologia, fie nu. Uneori poți folosi tehnologia, alteori poți folosi ceva mai tradițional ce poate funcționa la fel de bine. Nu cred că aceste metode sunt incompatibile sau că se exclud una pe cealaltă, ba chiar din contră, cred că trebuie să utilizăm modalități diverse cu scopul de a-i motiva pe studenți.

Andreea Stîngă: Adică a ne adapta la stilul de învățare.

Susana Pastor Cesteros: Categoric, ne întoarcem la ce ziceai când mă întrebai de calitățile unui profesor. Când mă refeream la empatie, nu mă refeream la a fi bun sau nu, mă gândeam doar la a fi preocupat de ceea ce are nevoie

elevul și să te gândești, de asemenea, dacă ceea ce oferi tu elevului, este de fapt ceea ce are el nevoie. E ca și cum ai conduce și încerci să nu ieși de pe drum. Dacă vezi că ieși un pic, adică dacă observi că ceea ce spui nu le stârnește interesul, atunci schimbi direcția și îi întrebi: „Ce vreți să facem? Vreți să citim? Vreți să înregistrăm un video? Vreți să vedeți filme? Ce vreți să faceți?”

Andreea Stîngă: Mi se pare foarte important acest lucru, opinia lor contează. E important să-i întrebăm și e important să le oferim opțiuni din care să aleagă.

Susana Pastor Cesteros: Categoric. Eu cred că este esențial, mai ales și pentru tine ca profesor să rămâi interesat. Dacă ai o programă foarte rigidă, deja știi ce vei primi, pentru că trebuie să faci acel lucru, acea activitate, în schimb dacă tu pregătești o programă deschisă, care să conțină ce vor și elevii și dacă în ceea ce privește activitățile, le oferi opțiuni, vei avea o varietate de rezultate. De exemplu, le spun: trebuie să faceți o prezentare despre nu știu ce temă. Sau: sunt opt teme, dacă vreți, puteți adăuga și altele. Fiecare student va alege tema care îl interesează și eu aș avea o imagine mai variată asupra intereselor lor. Fiecare lucrare pe care o voi corecta va fi diferită de celelalte. Așadar, evaluarea va fi mai distractivă pentru că voi afla lucruri pe care nu le cunosc și cred că acest lucru este esențial.
Un alt exemplu, dacă vorbim despre cinematografia spaniolă, dacă eu pun un film și ei trebuie să îl vadă, eu deja îl știu, va fi mai plictisitor. Dar dacă întreb: ce ați mai văzut, ce e la modă? eu sunt cea care primește informație utilă, iar obiectivul era de fapt ca ei să asculte un film, să reflecteze, să scrie, să vorbească despre acesta, adică să folosească limba. Obiectivul oricum se îndeplinește, dar instrumentul folosit este mai variat, mai distractiv pentru ei, pentru că au ales ce i-a interesat, și pentru mine, pentru că și eu învăț de la ei. Eu aplic mereu această metodă pentru că mă atrage și pentru că învăț mai mult ca profesor.

Andreea Stîngă: Și acum la final, dacă dorești să îmi povestești o anecdotă sau o experiență dificilă prin care ai trecut și cum ai gestionat-o? Cred că ai multe, nu?

Susana Pastor Cesteros: Este greu să aleg pentru că anecdote sunt multe, gafe, de asemenea. Un lucru care mi-a plăcut și pe care îl fac în fiecare an este să-i fac pe studenți să relaționeze. La acest curs de formare, care se numește *Lingvistică aplicată predării limbilor* și pe care îl am la nivel licență. Cum este foarte atractiv pentru studenții internaționali, în mod normal participă foarte mulți studenți străini, dar și spanioli. Ceva ce fac mereu și dă rezultate pozitive este să-i pun să facă proiecte împreună, mereu un străin cu un spaniol și invers. Acest lucru a fost mereu foarte interesant, au existat chiar și cazuri de cupluri care s-au format în urma acestor proiecte. Așadar, cred că este un lucru pozitiv. Apoi, dintr-un punct de vedere mai academic, mai serios, am vorbit mult despre didactică, despre clasă, dar pe mine mă interesează foarte mult cercetarea în didactică, care reprezintă un pas înainte. Această cercetare se face prin lucrări de licență, de disertație, de doctorat și în ultimii ani a fost o mișcare importantă în ceea ce privește lumea ELE. Aș vrea să profit de moment pentru a vorbi despre o noutate bibliografică, este vorba despre o carte coordonată de o profesoară de la Universidad Complutense de Madrid, Isabel Santos Gargallo, și de mine, apărută la editura Arco care se numește așa: „Metodología de la Investigación en la enseñanza-aprendizaje de ELE". Este o carte colectivă la care au participat mulți colegi de la diferite universități. Obiectivul a fost să oferim un sprijin tuturor profesorilor de spaniolă din lume care sunt interesați de predarea limbii spaniole, dacă doresc să cerceteze, să știe cum să o facă: metodologii și planuri de cercetare, cum să scrii un articol științific despre ELE, cum să faci o teză de doctorat, cum să faci o lucrare de disertație etc.

Andreea Stîngă: O voi căuta, cu siguranță.

Susana Pastor Cesteros: Cum este o muncă colectivă din partea a multor profesori care predăm spaniola de mulți ani, sper să fie de ajutor tuturor, până la urmă despre asta este vorba.

Andreea Stîngă: Îți mulțumesc mult, Susana, pentru tot ceea ce faci, pentru interviul de astăzi. Cred că mulți profesori vor învăța poate lucruri noi. Mulțumesc mult!

Susana Pastor Cesteros: Eu vă mulțumesc pentru această inițiativă și mult succes în viitor. Păstrăm legătura.

Entrevista a Álvaro Sesmilo

Director del Máster Internacional de Enseñanza de Español en Múltiples Contextos de la Universidad Europea Miguel de Cervantes y ELEInternacional y coordinador del departamento de formación y proyectos en la editorial Edinumen.

Andreea Stîngă: Álvaro, muchas gracias por estar aquí y por aceptar mi invitación. Estoy segura de que tendremos muchísimo que aprender de ti y que nos darás unos consejos muy útiles para nuestras clases.

Álvaro Sesmilo: Muchísimas gracias a vosotros por esta invitación y espero que ese aprendizaje sea mutuo, así que yo también estoy encantado de poder aprender de vosotros y reflexionar juntos, que es el objetivo.

Andreea Stîngă: Pues tú me dijiste que trabajabas con jóvenes y adultos, ¿verdad?

Álvaro Sesmilo: Sí, bueno, realmente en los 16 años que llevo dedicados a la enseñanza del español he tenido la suerte de trabajar en muchos países y contextos diferentes. He trabajado con niños, adolescentes, jóvenes, incluso he trabajado en la universidad de la tercera edad también, pero sí que es verdad que generalmente me he dedicado más a perfiles más universitarios o estudiantes adultos. Entonces, la gran mayoría de mi labor docente ha sido enfocado a esos perfiles.

Andreea Stîngă: Bien, pues entonces vamos a empezar con una pregunta muy general pensando en tu experiencia: ¿qué es lo más importante para ti como profesor? ¿Qué deseas lograr a través de tu profesión?

Álvaro Sesmilo: Pues bueno, yo creo que esa es la pregunta que deberíamos hacernos todos los profesores, ¿no? ¿Qué es lo que queremos conseguir o por qué queremos ser profesores? ¿Por qué somos profesores? Yo lo tenía muy

claro desde el principio y es realmente intentar hacer que estos estudiantes abren sus ventanas o sus puertas y entren en lo que es la cultura, la lengua conectando con el mundo hispano y que eso también les permitan entender el mundo de manera diferente en poder viajar, poder experimentar la lengua. Como te comentaba, yo he tenido la suerte de viajar muchísimo y vivir en muchos países, y el hecho de dominar la lengua del país en el que estoy me ha permitido realmente cambiar como persona, enriquecerme, conocer nuevas culturas, nuevas gastronomías. Ah, y eso lo permite la lengua, ¿no? Si no tienes esa lengua, pierdes esa posibilidad de conectar con esas comunidades. Entonces mi objetivo como docente es eso, simplemente dar esas herramientas que les permitan mejorar como personas.

Andreea Stîngă: ¿Y cuáles serían 3 cualidades de un buen profesor?

Álvaro Sesmilo: Pues un profesor, un buen profesor, lo primero que tiene que hacer es ser súper flexible, ¿no? y estar abierto a cambios, a adaptaciones porque al final si vamos en un único camino o tenemos una única idea de lo que es la enseñanza, seguramente no vamos a conectar con muchos de nuestros estudiantes o no vamos a poder ser efectivos en muchos contextos. Porque bueno, pues todos sabemos que la educación es algo tan amplio y puedes tener un grupo que tiene unas necesidades y una metodología y unas características y de repente, pasas al siguiente grupo en una misma institución, pero todo cambia, ¿no? Entonces ahí donde creo que ser flexible y adaptable y estar abierto a los cambios es una característica muy importante. La segunda característica yo creo que es la formación. Al final esa formación es la que nos da esas herramientas y nos permite ser flexibles porque si no estamos formados, va a ser más difícil que podamos adaptarnos y al final, los docentes tenemos que aprender casi en nuestro día a día. Por eso yo decía desde el principio que yo quiero aprender de vosotros también. Yo no paro de aprender y no aprendo solo de mis compañeros, sino también de mis estudiantes, ellos nos enseñan muchísimo. Y al final eso, estar formados, estar actualizados nos va a permitir pues poder llegar a cubrir más necesidades, más contextos y conectar con más estudiantes. Y posiblemente la tercera característica de un buen profesor es ser estudiante también y ponerse en el lado del estudiante y no solamente desde la perspectiva de seguir

formándonos sino ser aprendientes de lenguas también. Y yo creo que al final eso nos hace entender pues por qué están pasando los estudiantes por sus frustraciones, sus miedos. Si no nos ponemos en el otro lado es muy difícil empatizar y conectar con ellos, entonces, al final creo que nosotros tenemos que ser el primer ejemplo y decir “pues mira, tú estás aprendiendo, pero yo también estoy aprendiendo contigo, como tú”. Y aprender lenguas yo creo que es algo, pues eso súper, súper útil. Entonces yo creo que esas 3 características. ¿No sé si estás de acuerdo?

Andreea Stîngă: Pues sí, estoy de acuerdo, estaba pensando que bueno, es muy importante ser todo esto porque si pensamos en las nuevas generaciones, ya nosotros no las entendemos tanto, por eso es importante actualizarnos, ser flexibles, intentar entenderlos.

Álvaro Sesmilo: Eso sí. Además, yo siempre digo cuando hago formación de profes, digo que muchas veces los profesores, muchas veces estamos conectados con el pasado, porque muchas veces enseñamos como nos enseñaron a nosotros, como nos gustó, entonces, damos un paso un poquito atrás, a veces, pero nuestros estudiantes van dos pasos por delante. Entonces a veces hay un vacío de generación de información que tenemos que solucionar porque si no, ahí es cuando pues hay muchas diferencias. Los alumnos no acaban de conectar con el docente o con la asignatura, entonces, ahí es donde está muy bien ver qué es lo que se ha hecho bien en el pasado, pero teniendo siempre ojos en el presente y en el futuro.

Andreea Stîngă: Mhmm, claro, y si hablas de eso, de conectar, dime ¿qué relación tienes tú con tus estudiantes?

Álvaro Sesmilo: Sí, yo creo que la conexión es súper importante, súper importante y, de hecho, normalmente las primeras dinámicas que propongo en clase siempre van más conectadas a eso, a entender sus necesidades. Que no te vean como una persona externa o con un jefe, sino que te vean como un compañero porque al final, crear realmente un ambiente vivo en clase y crear un ambiente donde los alumnos se sientan seguros va a favorecer el largo del proceso, ¿no? Entonces para mí eso es muy importante. Y siempre he huido

de ese formalismo que, de hecho, yo viví muchos años en Polonia y claro, ahí la educación es como muy formal, la diferencia entre el docente y el estudiante es diferente, también allí imagino que la tradición es muy similar y te llaman señor y yo desde el principio siempre les decía que no, que no soy ni señor, ni que me llamen por mi apellido.

Andreea Stîngă: Sí, aquí también es así.

Álvaro Sesmilo: Yo soy Álvaro y quiero que me llamen por Álvaro y que si necesitan algo que vaya más allá de lo que es el aprendizaje, que puedan contar conmigo como un aliado, como un compañero. Pero entonces, para mí esa conexión es muy importante.

Andreea Stîngă: Pues sí, este factor afectivo, bueno, se habla muchísimo de él hoy en día y para mí también es importantísimo. Por ejemplo, si pienso en mi experiencia de este año, pues al principio del semestre mis estudiantes como que no participaban tanto, no hacían nada y yo intentaba hacer todo tipo de actividades, pero me di cuenta de que ellos no se sentían muy seguros, muy acostumbrados conmigo y después de un semestre como que todo funciona fenomenal y me dicen que "ya bueno, le tengo más confianza, me siento seguro, tengo confianza en mí".

Álvaro Sesmilo: Sí, sí, sí, sobre todo en contextos de estudiantes adolescentes donde además de todo lo que están experimentando en su vida cotidiana, les metemos de repente en este sistema educativo, que es muy poco motivador, que es muy controlado porque al final, pasamos de la enseñanza a niños, donde todo es mucho más inductivo, los juegos, las canciones y de repente, parece que un adolescente tiene que pasar a ser un adulto, pero no es un adulto. Entonces, al final, crear estos ambientes donde ellos se sientan cómodos, se sientan seguros y se sientan bien favorece muchísimo el aprendizaje, ¿no? Porque esa es una primera barrera y si no la superamos, seguramente al final el aprendizaje va a ser simplemente memorizar, sacar una nota porque tengo que aprobar y ya está. Y cuando hablamos de una lengua y unas culturas, no podemos hablar de eso, no podemos hablar de memorizar gramática o listas de palabras. Tenemos que abrir esas ventanas.

Andreea Stîngă: Sí, exactamente. Y ahora, después de hablar de todo esto, vamos a pensar en un profesor que está al principio de su carrera y vamos a darle algunos consejos para intentar construir desde el primer día esta relación.

Álvaro Sesmilo: Pues a ver, hay muchas técnicas. De hecho, yo siempre recomiendo eso porque en los primeros días de clase, sobre todo si el profesor no está muy seguro, dedique ciertas actividades a crear esa conexión con los estudiantes. Entonces, por ejemplo, hay una dinámica que yo siempre enseño a los alumnos del máster que es con un ovillo de lana. Entonces empezamos a trabajar con los alumnos y simplemente si son de los primeros días y todavía no dominan el español, lo pueden hacer en su lengua materna, por lo que decimos, el objetivo aquí no es tanto lingüístico, sino es crear ese ambiente. Y si los alumnos ya dominan un poquito del español, pues también podemos potenciar eso. Entonces podemos hacerles preguntas de qué cosas ya saben en español, por ejemplo, que digan las palabras que conocen. Entonces yo comienzo con una palabra que normalmente suele ser también una palabra afectiva, pues yo utilizo la palabra "fiesta, amor, amigos, casa", un vocabulario que es muy afectivo y que seguro que ellos conocen y entonces yo me quedo con una parte del ovillo y le lanzo a un estudiante. El estudiante tiene que decir otra palabra en español y se queda también con una parte del ovillo y se lo manda a otro estudiante. Entonces, al final todos los estudiantes van mostrando qué conocen del español, pero, además, al final terminamos todos conectados porque lo que hemos hecho ha sido crear como una telaraña de lana donde todos estamos juntos y, además, yo qué hago al final es juntarles más. Entonces voy corriendo por la clase y voy pidiendo más y más diversidad. Y al final estamos todos conectados y eso es muy importante. Que ellos tengan esa visión de grupo, de que todos estamos dentro del grupo y que todos formamos parte del grupo y que todos somos importantes y todos podemos aportar cosas, ¿no? Entonces eso es una relación muy interesante. Ya, además, es una imagen muy visual. Los alumnos se quedan con esa imagen de que estamos todos juntos, estamos todos conectados, el profesor de español está un poco loco también, bueno, y que yo creo que también algo que a ellos les gusta y que el profesor también está dentro de ese grupo. Eso

es muy importante, que el profesor forma parte, o sea, no está fuera, sino que es parte del grupo y es parte de ese equipo que estamos creando. Entonces esa es una dinámica que siempre propongo que se haga y se puede hacer en todos los niveles porque al final, si tenemos estudiantes que ya saben algo, les puedes preguntar cosas en español, que hablen de sus gustos. Venga, ¿qué te gusta? Vamos a conocernos un poco más, ¿no? Y, además, eso también crea vínculos entre los alumnos porque habrá alumnos a los que les gusten las mismas cosas y a lo mejor no lo sabían o incluso preguntarles, pues eso en niveles más altos, qué quieren conseguir con esta clase. Yo con los alumnos lo hago también diciéndoles que cuáles son sus objetivos, qué es lo que quieren conseguir en esta clase y entonces así también me dan a mí información de por qué están aquí y así. Yo adapto mi programa acorde a cuáles son sus objetivos.

Andreea Stîngă: Pues hacer un análisis de necesidades es importantísimo. Y también decías eso de que es importante que el profesor sea parte del grupo, ¿no? Yo también lo hago, por ejemplo, cuando trabajamos la expresión escrita, por ejemplo, si tienen que escribir un texto sobre su familia, pues yo también lo hago, presento a mi familia o pongo una foto de mis gatos, es muy importante que te conozcan, que tengan un modelo también.

Álvaro Sesmilo: Sí, sí, además eso se desarrolla en esas conexiones que yo creo que son importantes y además eso, que el docente siempre tiene que ser un ejemplo. Entonces, si partimos de nuestra experiencia, ellos también van a abrirse y van a sentirse confiados en que también pueden compartir cosas.

Andreea Stîngă: Bien y ahora vamos a hablar un poquito de la motivación. Pensemos en un caso, por ejemplo, tenemos en nuestro grupo un estudiante que no está nada interesado en nuestra asignatura y bueno, siempre dice que no se me dan muy bien las lenguas, no me interesa. ¿Qué hacemos? ¿Cómo gestionamos esta situación? Porque es algo muy común aquí, sobre todo en secundaria.

Álvaro Sesmilo: La gran dificultad, ¿cómo motivar a los alumnos? Al final, claro, hay muchas técnicas que hablan de motivación y muchas dinámicas.

Yo fundamentalmente, como hablábamos, mi investigación doctoral va por el desarrollo de la identidad lingüística y una parte de la identidad es justo lo que estábamos diciendo, el hecho de que cuando yo aprendo una lengua y unas culturas, tengo que conectar con esa lengua de alguna manera para desarrollar esta nueva identidad y que realmente esto forme parte de mí. Si queremos que el estudiante esté motivado tenemos que lograr que el estudiante conecte o tenemos que entender qué es lo que está ocurriendo porque al final la desmotivación puede ser causada por muchos factores. Puede estar desmotivado porque nadie ha sabido mostrarle lo útil de aprender una lengua, puede estar desmotivado porque tenga problemas familiares que no tengan nada que ver con el español, pero simplemente se los lleva al aula, puede estar desmotivado por problemas psicológicos que tenga el alumno o a lo mejor no se siente, lo que decíamos, no se siente seguro en clase. Entonces no va a participar porque no le interesa, ¿no? Pero nosotros lo que tenemos que intentar es identificar de dónde viene primero esa desmotivación. Entonces, hay una serie de recursos que se utilizan mucho en psicología y que nosotros lo hemos adaptado a lo que sería la enseñanza de lenguas y que yo utilizo también como una de las herramientas mi investigación, es el dibujo identitario. Entonces, es una técnica que es muy interesante y que funciona muy bien, sobre todo para identificar dónde están esos problemas y, a partir de ahí, trabajarlos. Entonces, una vez que yo ya los he identificado, ya puedo saber cómo más o menos trabajar con estos estudiantes. Entonces, este dibujo identitario lo que propone es intentar que el estudiante reflexione sobre qué parte de él conecta con su lengua y su cultura materna o sus lenguas y culturas maternas o familiares, y que parte de él conecta con esta lengua y estas culturas que está aprendiendo, en este caso el español. Entonces hay dos formas de llevarlo, por ejemplo, utilizar un dibujo como si fuera su avatar o incluso hacerles fotos, eso ya sería perfecto hacer. De hecho, esto está basado en un estudio de Gail Prasad, en Canadá, y esta profesora lo que hizo fue hacerles fotos a sus estudiantes y las puso en blanco y negro y les quitó la parte de dentro. Entonces se quedó como si fuera la silueta, pero eran ellos porque eran sus estudiantes y entonces esta profesora les pedía que tenían que elegir un color para cada una de sus lenguas y sus culturas y tenían que colorear esa parte de ellos que conecta con esas lenguas y culturas que tienen, pero también con la lengua y la cultura, que

están aprendiendo en este caso el español, ¿no? Entonces ahí salían cosas muy interesantes, primero porque les hacía reflexionar a ellos mismos, ¿vale? ¿Qué parte de mí es mi parte rumana? ¿Qué parte de mí es mi parte a lo mejor, no sé, rusa? porque a lo mejor tienen familias o antepasados rusos o, no sé, búlgaros o italianos y ¿qué parte de mí es la que conecto con esta cultura y esta lengua que estoy aprendiendo? Entonces, ahí eso primero le sirve como reflexión, y segundo, nos sirve como esa parte de entender que está ocurriendo porque pues eso, hay estudiantes que eligen el color, es muy importante, no todos lo sabemos, da mucha información psicológica, pues claro, si para el español eligen un color oscuro o que tenga condiciones negativas es porque algo está pasando, ¿no? Y ellos mismos te van a explicar el por qué, por qué han elegido pintar a lo mejor su cabeza de un color, pero las manos de otro, el corazón de un color. Ahí es donde estamos viendo qué conexiones hay o puede haber que no haya ninguna conexión y que el estudiante, como decíamos, nos ha pasado a veces estudiantes que directamente no han coloreado nada en español porque dicen, no hay nada que conecten. No, no me interesa en absoluto. Entonces ahí es donde tenemos que investigar qué es lo que está pasando, ¿no? Y otra forma de trabajar también el dibujo identitario es no con los colores, sino directamente pedirles que dibujen, que se dibujen a ellos mismos, que cojan una hoja de papel y que la dividan dependiendo de tantas culturas como venga y tantas lenguas y que nos dibuje en qué parte de ellos conectan con estas lenguas. Eso les da muchas más opciones porque pueden dibujar, pueden escribir, pueden poner conceptos, símbolos, lo que quieran, pero eso, todo eso nos va a dar muchísima información a los docentes y va a permitir entender de dónde viene esa desmotivación, esa desconexión. Y como os comento, es una investigación que nosotros llevamos ya varios años realizando en diferentes contextos con diferentes perfiles de estudiantes y lo que les proponemos a los profesores es que se haga esta actividad allí los primeros días de clase y la misma actividad en los últimos días de clase y entonces vemos esa evolución. Lo importante es eso, identificar qué es lo que está fallando para cambiarlo durante el curso y que eso mejora el final del curso, ¿no? Y a los estudiantes les encanta porque nadie les pregunta esto, nadie les pregunta, ¿cómo te sientes? ¿Qué parte de ti conectas con tus culturas? Además, da esa sensación de riqueza multicultural, entender a cada uno de los compañeros como somos

diferentes, pero seguro que conectamos con la lengua de la misma manera y salen cosas muy interesantes. Ya os digo que nosotros llevamos casi 4 años investigando sobre esto y la verdad que como herramienta es algo muy poderoso porque nos da mucha información y esta información es la que nos va a ayudar a mejorar ese contacto con los alumnos.

Andreea Stîngă: Entonces, esto de no se me dan bien las lenguas como que no existe, ¿no? Siempre hay algo que…

Álvaro Sesmilo: Claro, siempre podemos conectar, ese es el problema, que los alumnos lo ven como una asignatura, como una obligación, como algo que no me interesa y entonces ahí es donde nosotros vamos a cambiar eso. Y entonces es donde les pedimos, vale, tú conoces la lengua, conoces la cultura española y las muchas otras culturas que conectan con el español, seguro que hay algo que te interese, el fútbol, la comida, los, no sé, las películas, la música.

Andreea Stîngă: Las telenovelas. Claro, algo…

Álvaro Sesmilo: Claro, siempre hay algo. Pues eso es lo que tenemos que enseñarles, que siempre va a haber algo que ellos puedan conectar con la lengua y la cultura y que puedan ponerse como ese objetivo y podemos partir de ahí. La cosa es, no nos vamos a quedar: vale, pues al estudiante, le gusta el fútbol, en España y en Argentina el fútbol es muy importante. Pues vamos a partir de aquí para desarrollar más conexiones, pero por lo menos vamos a conectar de alguna manera, ¿no? Y afortunadamente nosotros enseñamos una lengua que es una lengua global. Es lo que decíamos, yo creo que no hay nadie en el mundo que no sepa algo de español o que pueda conectar con alguna cultura, no sé, la comida mexicana, lo que decíamos, el fútbol y la música es tan importante, cantantes, actores, las series que ahora son muy populares.

Andreea Stîngă: Sí, sí, sí.

Álvaro Sesmilo: La casa de papel, etc., telenovelas. Entonces, yo creo que siempre hay algo que el alumno va a poder decir: Ah, pues sí que es verdad que a mí me gusta esto y en estos países hispanohablantes también lo hacen o me encanta viajar o me encanta la playa. O siempre va a haber algo que podamos decir, mira esto nos sirve de punto de partida para partir de aquí y desarrollar esas conexiones.

Andreea Stîngă: Muy interesante, Álvaro. Gracias por estas ideas. Ahora vamos a pensar en los estudiantes, en los jóvenes tímidos, ¿qué hacemos con ellos? Voy a pensar, por ejemplo, en mi grupo de estudiantes. De un grupo de 21, 3 de ellos son muy tímidos, ¿qué hacemos? Porque no trabajan muy bien en grupo, claro, no participan en estas actividades interactivas y si pensamos que las clases se desarrollan en línea, ¿qué podemos hacer con ellos?

Álvaro Sesmilo: Sí, otra de las dificultades que nos encontramos en el aula son las diferentes identidades que tienen los alumnos, ¿no? Y tenemos que entender que cada alumno es diferente y tenemos que respetar sus identidades. Y a veces los profesores nos olvidamos de eso y les obligamos a salir de lo que sería su zona de confort, su aspecto identitario y eso va a hacer que realmente vayamos como al lado contrario porque yo te estoy obligando a hacer cosas que van en contra de ti como persona o de tu carácter. A mí me ha pasado alguna vez, de hecho, siempre cuento que tengo una anécdota de una estudiante coreana que vino aquí a España a estudiar un año académico, estuvo con nosotros todo un año. Y claro, ella los primeros días de clase también era súper introvertida, casi no hablaba nada. Y entonces, bueno, pues yo intenté un día ver qué es lo que estaba pasando porque yo notaba que no se integraba, además que venía muy triste, de hecho, un día se puso a llorar en clase y salió. Entonces quería un poco entender y ella me explicó que tenía muchísima ansiedad porque ella pensaba que en España la gente le va a tocar mucho, va a tener mucho contacto, le van a abrazar y ella no, no lo hace por su identidad y su personalidad, no podía aceptarlo. Entonces ella tenía muchísima ansiedad pensando que, pues eso, la gente le iba a dar besos, que la gente le iba… De verdad, ella estaba muy preocupada por eso, sobre todo los primeros días. Entonces yo lo que le dije fue que ella lo que tenía que

hacer era entender que estaba en una comunidad donde efectivamente el afecto era algo que se mostraba, pero ella tenía que desarrollar su capacidad para ser efectiva en esta comunidad, pero sin ir en contra de su identidad, ¿no? Entonces yo es lo que le dije, era bueno, “pues cuando alguien vaya a presentarse, si tú no quieres darle dos besos tranquilamente, le das la mano, primero y ya está, y le muestras esa forma de conexión o si alguien va a darte un abrazo, simplemente tú puedes o tú quieres mostrar afecto, no tienes que abrazar a la gente, tú puedes darle una palmadita a la gente o hacer cierto contacto que sea aceptado y que muestres ese entendimiento afectivo que mostramos los hispanos”. Entonces, al final era muy divertido porque ella logró adaptarse a esa pragmática o a esa sociolingüística que le pedía el contexto en el que estaba. Y entonces muchas veces, pues eso ya los profesores lo sabíamos, entonces a veces era ella la que decía: “Ah, muchas gracias, Álvaro” y me daba, me tocaba un poquito, era su forma de mostrar ese cariño y de hecho al final, cuando se fue, sí que nos dio un abrazo a todos, pero pasó por esa etapa, que si nosotros lo hubiéramos dicho: “no, en España tienes que besar porque en España se besa y en España tienes que abrazar a la gente y tienes que tocarla”, seguramente no habría resistido y se habría vuelto a Corea porque habría sido ese choque tan fuerte que habría ido en contra de su identidad como persona, que es lo más importante y no habría desarrollado esas herramientas para ser ella misma en esta nueva comunidad de habla. Al final fue lo que desarrolló a lo largo de este año académico que estuvo con nosotros. Entonces, bueno, esto es un poco un ejemplo de cómo tenemos que entender y respetar las distintas identidades que tenemos en el aula y para poder respetarlas, como decíamos, tenemos que ser muy flexibles. Entonces hay veces que eso es como: vale, pues todos los alumnos tienen que salir a la pizarra y hablarnos de su proyecto, pero ¿por qué? Porque a lo mejor tenemos alumnos que son súper tímidos, que son muy buenos lingüísticamente y comunicativamente, pero su personalidad les impide mostrar eso y al final va a crear ese rechazo. Bueno, pues ¿por qué no podemos hacer que esos estudiantes que sean más tímidos en lugar de hacer esa presentación en frente de la clase, se graben en casa tranquilamente y con su permiso, les mostremos esta presentación al resto de alumnos? o ¿por qué todos los alumnos tienen que trabajar de la misma manera? No, darles opciones siempre a entregar los trabajos de manera diferente también, incluso

que ellos digan: No, yo a lo mejor no puedo aportar tanto de esta manera porque va en contra de mi personalidad o me cuesta, pero yo, si a mí el profesor me da la opción de hacerlo de otra manera que también me ayude a desarrollar mi competencia comunicativa, pues es siempre perfecto, ¿no? Entonces, yo creo que ahí es donde nosotros tenemos que ser menos, no sé, no obligar a los alumnos a hacer las cosas de una única manera, intentar dar opciones siempre. Bueno, pues si tenemos alumnos que no, que no quieran, pues eso, hacer un debate en clase porque no se sienten cómodos haciéndolo, realmente no pasa nada y lo pueden hacer por escrito. No pasa absolutamente nada y luego lo podemos leer en clase, o sea, eso no significa que el alumno vaya a ser peor, pero en su competencia comunicativa simplemente le estamos dando otras opciones de comunicarse. Porque al final no todos nos comunicamos igual, no todos somos igual de abiertos o igual de extrovertidos o igual de comunicativos. Pues vamos a darles opciones, ¿no?

Andreea Stîngă: Mhmm, o si no quieren grabarse porque no se sienten bien, hay tantas aplicaciones que te permiten crear avatares y solamente tienes que grabar tu voz y no se te ve la cara.

Álvaro Sesmilo: Eso es, yo creo que al final es dar opciones y entender que, si a lo mejor un estudiante no quiere hacer algo, a veces es porque no puede hacerlo, porque no se siente cómodo. Hay veces que no quieren hacerlo porque son un poco vagos, pero hay veces que hay que entender que tenemos estudiantes con diferentes capacidades y diferentes personalidades y eso es, darles opciones. Yo cuantas más opciones yo creo que es siempre mejor, dar opciones de hacer las cosas y que sea el propio alumno el que decida cómo realizar la tarea, cómo realizar el proyecto.

Andreea Stîngă: Sí, sí, sí, es verdad. Eh, bueno, yo sé que tú también eres autor de manuales, ¿verdad?

Álvaro Sesmilo: Sí, sí.

Andreea Stîngă: Pues vamos a hablar un poquito sobre este tema de los materiales, sobre todo sobre los manuales, porque hay tantos y es difícil a

veces elegir uno, ¿no? ¿Qué criterios hay que tener en mente cuando seleccionamos el manual adecuado para nuestro grupo?

Álvaro Sesmilo: Sí, pues, al final como comentas, tenemos la suerte de tener cada vez más y más materiales a nuestra disposición y lo que los profesores tenemos que hacer o tenemos que aprender a hacer es un análisis de materiales, que muchas veces el problema es que cuando decidimos trabajar con un material no lo analizamos realmente y simplemente vemos como: "Ah, mira, pues esta manual me gusta porque tiene actividades muy divertidas o este manual me gusta porque mi compañera me lo ha recomendado, entonces yo me fío de ella y lo voy a utilizar". Y entonces al final nos damos cuenta de que a lo mejor ese manual no es el mejor para nuestros alumnos o no es el mejor para conseguir los objetivos que tenemos en la clase. Entonces yo creo que es muy importante aprender a hacer esos análisis de materiales y para hacer un análisis de material, lo que tenemos que hacer fundamentalmente, es primero entender cuál es el perfil del alumno y cuál es el contexto de aprendizaje. O sea, vale, yo estoy trabajando con este perfil de alumno en este contexto, porque al final no es lo mismo si voy a trabajar en clases presenciales, en clases híbridas, en clases de 1 hora a la semana o en clases de 3 horas a la semana, o sea, hay una serie de características que yo tengo que tener en cuenta una vez que ya tengo muy claro el perfil y el contexto en el que yo voy a enseñar. Tengo que entender qué tipo de curso es el que yo quiero hacer, cuál es la metodología que yo quiero seguir para conseguir esos objetivos que mis alumnos se han marcado porque a veces también es eso, nosotros decimos: sí, pues yo soy un profesor súper comunicativo y en mis clases trabajamos mucho la interacción, pero luego de repente trabajamos con un libro de hace, no sé, 10 años que siga un enfoque súper tradicional, entonces ahí es donde estamos yendo un poco en contra de lo que decimos porque sí, yo quiero hacer una clase muy comunicativa, pero utilizo un manual o unas herramientas que no me lo permiten, ¿no? Pues no, no tiene ningún sentido. Entonces yo creo que ahí es donde nosotros mismos no nos tenemos que quedar solo en la superficie y decir: Ah, pues el manual es muy bonito o el manual tiene, no sé, esta autora me gusta mucho y por eso lo voy a utilizar. Al final tenemos que ser un poco críticos y yo siempre digo que no hay materiales buenos y malos,

simplemente hay materiales que se adaptan mejor o peor al contexto y a mi grupo concreto, pero yo nunca digo este manual o esta colección es mala porque a lo mejor va a haber un grupo y un contexto donde ese material concreto sea bueno, que no es el mío, pero no significa que eso sea mejor o peor, simplemente se adapta mejor o peor. Entonces, para mí es muy importante cuando creo materiales que los materiales sean lo más flexible posible y que sean materiales que tengan muchos componentes para que el profesor decida realmente qué es lo que va a utilizar sin necesidad de buscar mucho material fuera o volverse muy loco creando cosas nuevas. Entonces, para mí eso es muy importante que las cosas que creemos que sean eso, flexibles, que sigan un enfoque mixto o híbrido, por lo que decíamos, porque a lo mejor si vamos por un solo camino no vamos a conectar con todas esas necesidades que vamos a encontrarnos, pero si el libro me permite seguir muchos caminos, al final va a ser más fácil que conecte con todas estas necesidades.

Andreea Stîngă: Y qué piensas ¿hoy en día puede funcionar una clase solamente con usar un manual? Pregunto porque aquí en Rumanía el manual es como algo "sagrado". ¿Puede funcionar realmente una clase así?

Álvaro Sesmilo: Puede funcionar, pero va a ser más difícil que funcione porque al final ahí depende de muchos factores, de como decíamos, del perfil del estudiante, del tipo de clase, del profesor, de las herramientas extra que tenga el profesor y habilidades. Pero al final yo creo que cuanto más tengamos a nuestra disposición, va a ser mejor y al final el libro debe ser una herramienta más. Al final eso, si queremos motivar al estudiante, si queremos que el alumno desarrolle una competencia comunicativa real, el libro se va a quedar algo muy corto porque al final es eso, yo puedo y, además, hoy en día tenemos a nuestra disposición tantas opciones, como decíamos, utilizar series, utilizar actividades interactivas y utilizar las propias actividades que vengan en el libro, pero que motiven al estudiante para trabajar fuera del aula, para seguir aprendiendo. Hay tantas opciones a nuestra disposición que trabajar únicamente con un libro, además, un libro en papel se queda como un poco corto, ¿no?

Andreea Stîngă: Mhmm, sí. Y ahora, bueno, para terminar, me puedes decir, no sé, pensemos en los profesores que quieran cambiar de métodos, de la manera de enseñar, ser flexibles, como decías, ¿tienes una receta para ellos? ¿Por dónde pueden empezar? Porque es difícil cambiar sobre todo después de muchos años de experiencia, ¿no? Si pensamos también en el tema de la pandemia, de la tecnología…

Álvaro Sesmilo: Sí, pero yo creo que al final volvemos a lo que decíamos al principio, los profes tenemos que ser súper flexibles y adaptarnos a las necesidades que cambian cada día. Entonces si vamos por un único camino, al final nos vamos a quedar solos en ese camino y yo creo que es muy importante conocer lo que hay a nuestra disposición, que eso es algo también que a veces cuando yo hablo con profesores y profesoras del mundo, muchas veces les digo: Ah, pues ha salido esta nueva colección o hay esta herramienta nueva y ellos no saben de qué hablo. No, simplemente mucha gente se ha quedado como muy cómoda en el libro que utiliza ya 10 años y con las mismas herramientas y yo creo que al final los profes debemos ser curiosos también y conocer qué es lo que está pasando, qué es lo que se está publicando porque seguro que vamos a encontrar algo que nos ayude a ser mejores profes. Entonces ahí, que no pierdan, estos profesores no tienen que perder la curiosidad, no tienen que perder las ganas de seguir aprendiendo y es muy importante estar en contacto con otros profesores, porque yo creo que al final eso es lo que nos anima. Los compañeros nos van a abrir también esas oportunidades y nos inspiran. A mí, mis compañeros son los que más me inspiran muchas veces y yo hablo con ellos.

Andreea Stîngă: A mí también.

Álvaro Sesmilo: Que dicen como: “Ah, pues mira, he utilizado esta aplicación para hacer esto y lo veo” y de verdad me quedo tan sorprendido como diciendo, guau, entonces, qué originalidad o muchas veces eso, vamos por la calle y yo pienso como: “Ay, mira esta cosa, voy a aprovecharla para mi clase del tema de este” y entonces se lo propongo a mis compañeros también y me dicen “pues mira, genial no, nunca habría pensado en utilizar esto para llevarlo al aula” Entonces, al final, el hecho de estar en contacto con otros

compañeros hace que tú mismo también te entusiasmes, no pierdas esa energía y esa chispa que los profes tenemos, ¿no?

Andreea Stîngă: Entonces ser curiosos, ¿no? Si tienes curiosidad, pues ya puedes conectar, puedes buscar…

Álvaro Sesmilo: Eso es, siempre, siempre, siempre y no, no quedarse estancado. Un profesor de español nunca puede estar estancado, ¿verdad? Yo digo, siempre, nosotros somos los profesores más guais de la escuela. Es verdad, yo siempre cuando voy a hacer formación o a congresos de lenguas en general, los profesores de español somos los mejores siempre. Siempre estamos cantando, gritando, se nos escucha por todas partes. No, no es por decir nada malo de otros profes, pero yo creo que nosotros tenemos ese espíritu latino, no sé, especial que nos hace un poquito diferentes y eso es lo que transmiten a los alumnos.

Andreea Stîngă: Sí, tienes razón. Y, no sé, para terminar, ¿tienes algo más que añadir? No sé, hablar de una experiencia difícil por la que hayas pasado o alguna otra anécdota…

Álvaro Sesmilo: Sí, bueno, anécdotas tengo muchísimas, pero yo creo que al final, sobre todo para los profes que empiezan, yo creo que lo que hay que perder es el miedo al aula porque yo me acuerdo cuando empecé la primera vez y yo había estudiado las filologías y había hecho un curso de especialista y, aun así, mi primera clase sí tenía miedo, fue un desastre. Además, es que no voy a olvidarme nunca de esa primera clase, pero eso nos ayuda a aprender, ¿no? Y al final los profesores también nos equivocamos y no pasa nada. Y no somos perfectos y yo creo que es eso es, perder el miedo al aula, sobre todo cuando nos enfrentamos al aula. Cuantas más herramientas tengamos y más opciones, siempre vamos a tener algún plan del que sacar, que yo creo que eso es lo que nos falta al principio, que no tenemos esas herramientas. Entonces que no tengan miedo a pensar en un plan A, B, C, Y que, si el plan no sale, no pasa absolutamente nada y podemos tener el C, O, D. Cuando hago observaciones de clase, sobre todo porque mis estudiantes de máster muchas veces tienen que enfrentarse al aula por primera vez y yo

hago esas observaciones y al final yo lo que les digo es no tengáis miedo a equivocaros, que no pasa absolutamente nada y segundo de eso, a tener siempre 2, 3, 4 opciones bajo la manga porque si falla la primera, no tenemos que bloquearnos y decir, bueno, pues ya está, no pasa absolutamente nada, vamos al plan B, Y, que todo sea natural y de esas cosas aprender, ¿no? Entonces esa es mi recomendación, lo que les digo siempre, primero, no tener miedo al error y a equivocarse, que todos aprendemos a partir del error y segundo siempre tener un plan B, un plan C antes de entrar en el aula.

Andreea Stîngă: Bueno, pues muchas gracias, Álvaro por todas tus ideas, por todos tus consejos, por estas reflexiones. Bueno, yo me quedo con muchísimas cosas y estoy segura de que los profesores también. Pues muchas gracias por todo.

Álvaro Sesmilo: Nada, muchísimas gracias a vosotros. Yo encantado siempre de comentar, reflexionar e inspirar juntos, que al final es lo que decíamos sobre los compañeros. Yo creo que podemos inspirarnos, así que nada, y mucho ánimo y mucha energía, que yo creo que es lo que necesitamos los profes hoy en día. Así que nada, creo que nos veamos pronto por Rumanía.

Andreea Stîngă: Yo también. Te esperamos.

Álvaro Sesmilo: Muy bien, pues hasta pronto entonces.

Andreea Stîngă: Bien, hasta pronto.

Interviu cu Álvaro Sesmilo

Director al Masterului Internațional de Predare a limbii spaniole în Contexte Multiple din cadrul ELEInternacionl și UEMC y coordonator al departamentului de formare și proiecte, editura Edinumen.

Andreea Stîngă: Álvaro, îți mulțumesc mult pentru prezență și pentru faptul că ai acceptat invitația mea. Sunt sigură că vom avea multe de învățat de la tine și că ne vei da niște sfaturi foarte utile pentru cursurile noastre.

Álvaro Sesmilo: Eu vă mulțumesc mult pentru invitație și sper ca această învățare să fie reciprocă! Așa că și eu sunt încântat să pot învăța de la voi și să reflectăm împreună pentru că acesta este obiectivul.

Andreea Stîngă: Mi-ai spus că lucrezi cu tineri și adulți, așa este?

Álvaro Sesmilo: Da. De fapt, în cei șaisprezece ani pe care i-am dedicat predării limbii spaniole până acum am avut norocul să lucrez în multe țări și contexte diferite. Am lucrat cu copii, adolescenți, tineri, adulți. Am lucrat și la universitatea pentru vârsta a treia, dar este adevărat că m-am dedicat mai mult acestor profiluri ale studenților adulți. Așa că majoritatea muncii mele de predare s-a axat pe aceste profiluri.

Andreea Stîngă: Bine. Atunci să începem cu o întrebare generală având în vedere experiența ta: ce este cel mai important pentru tine ca profesor? Ce îți dorești să realizezi prin profesia ta?

Álvaro Sesmilo: Eu cred că aceasta este o întrebare pe care toți profesorii ar trebui să ne-o adresăm. Ce dorim să realizăm și de ce suntem profesori? Pentru mine a fost foarte clar încă de la început și anume, îmi doream ca elevii mei să își deschidă porțile ca să intre cultura și limba care sunt conectate cu lumea hispanică și acest lucru să le permită să vadă lumea într-o manieră diferită, să poată călători și experimenta limba. Așa cum spuneam, eu am avut

șansa să călătoresc mult și să trăiesc în multe țări și faptul că am stăpânit limba țării în care eram, m-a ajutat să mă îmbogățesc, să cunosc noi culturi, noi gastronomii și toate acestea mi le permite limba. Dacă nu cunoști limba, pierzi posibilitatea de a te conecta cu acele comunități. Deci, obiectivul meu ca profesor este să le dau această bază care să le permită să crească din punct de vedere personal.

Andreea Stîngă: Și care ar fi trei calități ale unui profesor bun?

Álvaro Sesmilo: Primul lucru pe care trebuie să îl facă un profesor bun este să fie foarte flexibil, să fie deschis la schimbări, să se adapteze, pentru că, până la urmă, dacă mergem pe un singur drum și avem o singură idee despre ce este predarea, cu siguranță nu vom reuși să realizăm o conexiune cu mulți dintre studenții noștri, nu vom putea fi eficienți în multe contexte. Cu toții știm că educația este ceva atât de amplu și poți să ai un grup care are niște nevoi, o metodologie și niște caracteristici, și dintr-o dată să treci la o altă clasă în aceeași instituție, dar totul să se schimbe. Și atunci cred că a fi flexibil, adaptabil și deschis la schimbări este o caracteristică foarte importantă. A doua calitate eu cred că este formarea. În fond, această formare ne oferă o bază și ne permite să fim flexibili pentru că dacă nu avem o formare bună, ne va fi și mai greu să ne adaptăm. Și, în fond, noi, profesorii, trebuie să învățăm din viața de zi cu zi, de aceea am spus la început că și eu vreau să învăț de la voi și eu nu încetez să învăț, și nu învăț doar de la colegii mei, ci și de la studenți, ei ne învață multe lucruri. Și cu cât suntem mai bine formați și mai la curent cu actualitatea, cu atât ne permite să acoperim și mai multe necesități, mai multe contexte și să ne conectăm cu mai mulți elevi. Și probabil o a treia caracteristică a unui bun profesor este să fie și el elev și să se pună în postura unui elev, nu doar din perspectiva formării, ci să învețe la rândul lui limba pentru că, până la urmă ne face să înțelegem prin ce trec elevii noștri, care le sunt frustrările și temerile. Dacă nu ne punem în locul lor, este foarte dificil să empatizăm și să creăm o relație cu ei. Și până la urmă, cred că noi trebuie să fim pentru ei un prim exemplu și să le spunem: „Uite, tu înveți, dar și eu învăț cu tine sau ca tine”, și să înveți limbi străine eu cred că este ceva foarte util. Cred că acestea ar fi cele trei caracteristici. Ești de acord cu mine?

Andreea Stîngă: Da, sunt de acord. Eu cred că sunt foarte importante aceste caracteristici pentru că, dacă ne gândim la noile generații, noi deja nu le mai înțelegem, de aceea este important să ne actualizăm cunoștințele, să fim flexibili...

Álvaro Sesmilo: Da, așa este. Mai mult, eu mereu spun când mă ocup de formarea profesorilor, că mulți dintre noi suntem conectați cu trecutul și predăm așa cum ne predau nouă profesorii noștri și facem un pas înapoi uneori, dar elevii fac doi pași înainte. Și deseori există un spațiu gol între generații și informații, spațiu pe care trebuie să îl soluționăm pentru că, dacă nu, sunt multe diferențe, elevii nu se vor putea conecta cu profesorii și cu materia. De aceea, trebuie să vedem ce s-a făcut bine în trecut, dar să avem privirea îndreptată înspre prezent și viitor.

Andreea Stîngă: Da, și dacă vorbim despre această conectare, spune-mi, ce relație ai tu cu studenții tăi?

Álvaro Sesmilo: Eu cred că această conectare este foarte importantă și de aceea primele activități pe care le propun în clasă vizează tocmai acest lucru, să le înțeleg nevoile, să nu mă vadă ca pe o persoană din exterior sau ca pe un șef, ci mai degrabă ca pe un coleg, ca pe un ghid, pentru că până la urmă, să creezi o atmosferă afectivă în clasă și un mediu în care elevii să se simtă în siguranță va favoriza procesul de învățare. Deci, pentru mine este foarte important să creez conexiuni cu studenții mei și mereu am fugit de acel formalism existent. Eu am trăit mulți ani în Polonia și acolo educația este foarte formală, există o diferență între profesor și student.

Andreea Stîngă: Și aici este la fel!

Álvaro Sesmilo: Da, îmi imaginez că tradiția este asemănătoare și că profesorului i se spune „domnule". Eu de la început le spuneam că eu nu sunt nici domn, nici profesor, ci sunt Álvaro și să îmi spună pe nume și dacă au nevoie de ceva mai mult decât ceea ce ține de predare, pot conta pe mine ca

pe un prieten, ca pe un aliat, ca pe un coleg. Deci pentru mine această conectare este foarte importantă.

Andreea Stîngă: Da, despre acest aspect afectiv se vorbește mult astăzi și pentru mine, de asemenea, este important. De exemplu, dacă mă gândesc la experiența din acest an, când la începutul semestrului, studenții mei nu participau, nu făceau nimic și eu încercam să inventez tot felul de activități... Până la urmă mi-am dat seama că nu se simțeau în siguranță, nu erau obișnuiți cu mine și acum, după un semestru, deja totul funcționează mult mai bine. Mi-au spus că le-am câștigat încrederea și că se simt mult mai în siguranță. Au căpătat încredere în ei și, iată, acest lucru este ceva foarte important.

Álvaro Sesmilo: Da, așa este, mai ales când vine vorba despre elevi adolescenți, unde, pe lângă tot ce experimentează în viața de zi cu zi, îi punem dintr-o dată și în acest sistem educativ, care este foarte puțin motivant, care este foarte controlat. Pentru că trecem de la predatul unor copii, unde totul este mult mai inductiv, cu cântece și jocuri, și dintr-o dată îi cerem adolescentului să fie ca un adult, deși nu este așa. Deci până la urmă, să creezi aceste medii în care ei să se simtă comod, să se simtă bine și în siguranță va ajuta foarte mult procesul de învățare pentru că acesta este o primă barieră și dacă nu o dăm la o parte, învățarea se va baza doar pe memorare, cu scopul de a lua o notă bună pentru a putea promova și cam atât. Iar când vine vorba despre o limbă și despre o cultură, nu putem vorbi despre acest lucru. Nu se poate pune problema să memorăm noțiuni de gramatică sau liste de cuvinte, ci trebuie să deschidem acele uși sau ferestre despre care vorbeam mai devreme.

Andreea Stîngă: Da, așa este. Și acum, după ce am vorbit despre toate aceste lucruri, hai să ne gândim la un profesor care este la începutul carierei sale și să îi dăm niște sfaturi ca să încerce încă din prima sa zi de predare, să construiască această relație.

Álvaro Sesmilo: Da, sigur! Sunt multe tehnici, dar eu mereu recomand ca în primele ore, mai ales dacă profesorul nu este foarte sigur pe el, să dedice timp

în care să facă activități pentru a crea această relație cu elevii. De exemplu, este o activitate pe care eu mereu o încerc cu studenții mei de la master cu un ghem de lână. Începem să lucrăm cu elevii și în caz că sunt în primele zile de școală și încă nu vorbesc spaniola, o pot face în limba lor maternă pentru că așa cum am spus, obiectivul aici nu este unul lingvistic, ci acela de a crea o atmosferă afectivă. Și dacă elevii știu puțină spaniolă, atunci putem încuraja asta. Putem să le punem întrebări despre lucruri pe care deja le știu în spaniolă, de exemplu, să spună cuvintele pe care le cunosc. Atunci eu încep cu un cuvânt, de preferat unul afectiv, eu folosesc cuvintele *petrecere, iubire, prieteni, casă*, un vocabular foarte afectiv și pe care cu siguranță ei îl cunosc. Atunci eu rămân cu o parte a ghemului și îl arunc unui elev, acel elev trebuie să zică alt cuvânt în spaniolă și rămâne cu o parte a ghemului, apoi îl dă altui elev. La final, toți elevii arată ca știu spaniolă și în plus, rămânem cu toții conectați pentru că ce am făcut a fost sa creăm o pânză de păianjen din lână, unde toți suntem împreună. Pe lângă acest lucru, eu îi apropii și mai mult alergând prin clasă și la final suntem toți conectați și este foarte important ca ei să aibă acea viziune de grup, că toți suntem înăuntrul grupului, că toți facem parte din grup și că toți suntem importanți, că putem contribui cu ceva. Deci aceasta este o relație foarte interesantă și este și o imagine foarte vizuală, elevii rămân cu acea imagine că suntem toți împreună, că suntem cu toții conectați, că profesorul de spaniolă este puțin nebun, dar eu cred că lor le place tocmai acest lucru, că profesorul este și el în interiorul acelui grup. Acest lucru este foarte important, că profesorul nu este în afară, ci este parte din grup, parte din acea echipă care se creează. Aceasta este o activitate pe care mereu o propun și se poate face pentru toate nivelurile pentru că, dacă avem elevi care deja știu ceva, îi putem întreba lucruri în spaniolă, ne pot spune preferințele lor: „Ce îți place? Hai să ne cunoaștem puțin mai mult." În plus, creează conexiuni între elevi pentru că sunt elevi cărora le plac aceleași lucruri și poate ei nu știau asta sau chiar să-i întrebăm la niveluri mai avansate ce vor să învețe la acest curs. Eu fac acest lucru și cu studenții, întrebându-i care le sunt obiectivele, ce vor să obțină de la acest curs și așa îmi dau și mie informații despre de ce sunt ei aici și astfel îmi adaptez programa la obiectivele lor.

Andreea Stîngă: Făcând o analiză a nevoilor lor, nu? Este foarte important. Și eu cred că este important ca profesorul să facă parte din grup, și eu fac asta. De exemplu, când lucrăm ceva pe parte de exprimare scrisă, dacă trebuie să scrie un text despre familia lor, fac și eu asta, îmi prezint familia, pun o poză cu pisica mea, de exemplu. Este foarte important să te cunoască, să aibă și ei un exemplu.

Álvaro Sesmilo: Da, și se stabilesc acele conexiuni care cred că sunt importante și în plus, profesorul trebuie să fie mereu un exemplu. Atunci, dacă împărtășim experiențele noastre și elevii se vor deschide la rândul lor și se vor simți încrezători că pot împărtăși lucruri.

Andreea Stîngă: Bine, acum să vorbim puțin despre motivație. Să ne gândim la un caz, de exemplu, avem în grupa noastră un elev care nu este deloc interesat de materia noastră și mereu spune „nu mă pricep la limbile străine". Ce facem? Cum gestionăm această situație? Pentru că este ceva foarte comun aici, mai ales la nivel de liceu.

Álvaro Sesmilo: Marea dificultate, cum să îi motivăm pe elevi? În cele din urmă, sunt multe tehnici care se referă la motivație și multe activități. Așa cum am mai spus, cercetarea mea doctorală se bazează pe dezvoltarea identității lingvistice și o parte din identitate este exact ceea ce zicem, faptul că atunci când eu învăț o limbă și despre niște culturi, trebuie să mă conectez cumva cu acea limbă pentru a dezvolta această identitate și aceasta să facă parte din mine. Dacă vrem ca elevul să fie motivat, trebuie să reușim ca acesta să se conecteze sau trebuie să înțelegem ce se întâmplă, pentru că această lipsă de motivație poate fi cauzată de mulți factori. Pot fi demotivați pentru că nimeni nu a știut să le arate beneficiile de a învăța o limbă, pot fi demotivați pentru că au probleme familiale care nu au nimic de-a face cu spaniola, dar le iau la oră, pot fi demotivați din cauza problemelor psihologice, poate nu se simt în siguranță la curs și atunci nu vor participa pentru că nu îi interesează asta. Ce trebuie să încercăm noi este să identificăm de unde vine acea lipsă de motivație. Există o serie de resurse care se folosesc mult în psihologie, una pe care noi am adaptat-o la învățarea limbilor, pe care și eu o folosesc în studiul meu și anume, desenul identitar. Este o tehnică foarte interesantă și

care funcționează foarte bine, mai ales pentru a identifica unde sunt acele probleme și a le putea diminua ulterior. Dacă le-am identificat, pot să știu, mai mult sau mai puțin, cum să lucrez cu acești elevi. Acest desen identitar propune ca elevul să caute care parte din el se conectează cu limba și cultura sa maternă și care parte din el se conectează cu această limbă și aceste culturi pe care le învață, în cazul acesta, limba spaniolă. Există două metode pentru a face asta. Se poate face printr-un desen tip avatar și inclusiv făcându-le poze, asta ar fi perfect. De fapt, se bazează pe un studiu realizat de Gail Prasad în Canada și această profesoară le-a făcut poze elevilor săi, le-a scos alb-negru și a scos părțile de dinăuntru. Astfel, a rămas doar silueta, dar erau ei, elevii ei. Această profesoară le cerea să aleagă câte o culoare pentru fiecare limbă și cultură și ei trebuia să colereze acea parte din ei care se conectează cu acele limbi și culturi pe care le au, dar și cu limba și cultura pe care le învață, în acel caz, spaniola. Acolo ieșeau lucruri foarte interesante, în primul rând, pentru că-i făcea pe elevi să reflecteze asupra lor înșiși. Care parte din mine este partea română? Care parte din mine este partea rusă? Pentru că poate au rude ruse sau nu știu, bulgare sau italiene și ce parte din mine o conectez cu această cultură și limbă pe care le învăț? În primul rând, îi ajută să reflecteze și în al doilea rând, ne ajută pe noi să înțelegem ce se întâmplă. Culoarea este importantă, cu toții știm asta, oferă foarte multe informații psihologice. Desigur, dacă pentru spaniolă aleg o culoare închisă sau care are conotații negative este pentru că ceva se întâmplă și ei îți vor explica de ce au ales să-și coloreze capul cu o culoare și mâinile cu alta sau inima cu o altă culoare. Atunci înțelegem ce conexiuni există sau se poate să nu fie nicio conexiune și elevul să nu coloreze. Ni s-a întâmplat câteodată ca elevii să nu fi colorat cu nimic limba spaniolă, pentru că spun că nu este nimic cu care să se conecteze, nu îi interesează deloc și acolo trebuie să aflăm ce se întâmplă. Altă formă de a folosi desenul identitar nu este cu ajutorul culorilor, ci să le cerem direct să se deseneze pe ei înșiși și să ia o foaie de hârtie, să o împartă în funcție de câte culturi și limbi cunosc și să deseneze ce parte din ei se conectează cu acestea. Asta le dă mult mai multe opțiuni pentru că pot desena, pot scrie, pot pune concepte, simboluri, orice vor, dar toate acestea ne vor da foarte multe informații nouă profesorilor și ne vor permite să înțelegem de unde vine acea demotivare, acea deconectare. Există o cercetare la care noi lucrăm de câțiva ani și pe care am realizat-o în diferite contexte, cu diferite

profiluri de elevi și ce le propunem profesorilor este să facă această activitate în primele zile de cursuri și aceeași activitate în ultimele zile de cursuri, doar așa vedem acea evoluție. Ce este important, este să identificăm ce nu funcționează pentru a putea schimba pe parcursul anului și lucrurile să se îmbunătățească la finalul lui. Elevilor le place această activitate pentru că nimeni nu-i întreabă asta: Cum te simți? Ce parte din tine se conectează cu cultura ta? În plus, oferă acea senzație de bogăție multiculturală, să-ți înțelegi colegii de clasă. Suntem diferiți, dar cu siguranță ne conectăm cu limba în același mod și ies lucruri care sunt foarte interesante. Vă spun că avem deja patru ani de când cercetăm acest aspect și adevărul este că această metodă este foarte importantă, ne oferă multă informație, aceasta fiind cea care va ajuta să îmbunătățim relația cu elevii.

Andreea Stîngă: Atunci această vorbă că „eu nu mă pricep la limbi străine” pare să nu existe.

Álvaro Sesmilo: Cu siguranță, ne putem conecta oricând. Asta e problema, că elevii o văd ca pe o materie, o obligație, ca ceva ce nu îi interesează. Și aici venim noi și schimbăm lucrurile și le spunem: „Ok, cunoști limba, cunoști cultura spaniolă și multe altele care se leagă cu aceasta, cu siguranță există ceva care te interesează: fotbalul, mâncarea, filmele, muzica.”

Andreea Stîngă: Telenovelele, cu siguranță, ceva trebuie să fie.

Álvaro Sesmilo: Bineînțeles. Trebuie să le arătăm că mereu va exista ceva care le va permite să se conecteze cu limba și cultura și că acest lucru va putea constitui un obiectiv pentru ei. Putem pleca din acest punct, nu? Problema este că nu ne vom opri aici: ok, elevului îi place fotbalul și în Spania și în Argentina fotbalul este foarte important. Hai să pornim de aici și să dezvoltăm mai multe conexiuni, cel puțin ne vom conecta într-un anumit fel. Din fericire, predăm o limbă care este o limbă globală, așa cum am spus, cred că nu există nimeni în lume care să nu știe ceva în spaniolă sau care să nu se poată conecta cu o vreo cultură, nu știu, mâncarea mexicană, fotbalul, muzica, cântăreți, actori, serialele care acum sunt foarte populare, precum *Casa de papel,* telenovelele...

Cred că întotdeauna există ceva despre care elevul va putea spune: „Aa, chiar îmi place asta și în aceste țări hispanice se practică acest lucru sau îmi place să călătoresc, îmi place să merg la plajă.” Întotdeauna va exista ceva ce putem spune. „Uite, acesta este un punct de plecare pentru a începe să dezvoltăm acele conexiuni.”

Andreea Stîngă: Foarte interesant, Álvaro. Mulțumesc pentru aceste idei! Acum hai să ne gândim la elevii care sunt timizi. Ce facem cu ei? Mă voi gândi, de exemplu, la grupul meu de studenți. Într-un grup de 29 de persoane, trei dintre ei sunt foarte timizi. Cum procedăm? Pentru că nu lucrează foarte bine în grup, clar. Nu participă la activitățile interactive și dacă ne mai gândim că orele se desfășoară online... Ce putem face cu ei?

Álvaro Sesmilo: Da, o altă dificultate pe care o întâlnim în clasă este aceea referitoare la identitățile foarte diferite ale elevilor. Și trebuie să înțelegem că fiecare elev este diferit și trebuie să îi respectăm identitatea. Și uneori, noi, profesorii, uităm de asta și îi forțăm să părăsească ceea ce ar fi zona lor de confort, aspectul lor identitar și asta înseamnă că mergem cu adevărat în partea opusă, pentru că te oblig să faci lucruri care nu ți se potrivesc ție ca persoană, caracterului tău. Mi s-a întâmplat o dată. Am o anecdotă despre o studentă coreeană care a venit aici în Spania să studieze un an universitar, a fost cu noi un an întreg și bineînțeles că în primele zile de cursuri era foarte introvertită, abia îmi vorbea. Ei bine, am încercat într-o zi să aflu ce se întâmplă pentru că am observat că nu se integra. În plus, era foarte tristă, într-o zi chiar a început să plângă în clasă și a plecat așa dintr-o dată. Am vrut să înțeleg puțin și ea mi-a explicat că simțea multă anxietate pentru că se gândea că în Spania oamenii o vor atinge mult, va exista mult contact, o vor îmbrățișa. Ea nu accepta asta din cauza identității și personalității ei, nu putea să accepte. Simțea deja multă anxietate gândindu-se că oamenii aveau să o pupe. Serios, era foarte preocupată de lucrurile acestea, mai ales în primele zile. Deci, ceea ce i-am spus a fost că trebuie să înțeleagă că se află într-o comunitate în care afecțiunea, într-adevăr, este exprimată. Cu toate acestea, ea trebuia să-și dezvolte capacitatea de a fi eficientă în această comunitate, dar fără a merge împotriva identității ei. Așa că ceea ce i-am spus a fost: „Când cineva se va prezenta, dacă nu vrei să îl pupi, strânge-i liniștită mâna

și atçt, așa îi arăți acea formă de conexiune. Dacă ți se dă o îmbrățișare, pur și simplu, dacă poți sau vrei să arăți afecțiune, nu trebuie să îmbrățișezi oamenii, poți să mângâi acea persoană sau să faci un anumit gest acceptat de tine și care arată acea înțelegere afectivă pe care o arătăm noi hispanicii.” Până la urmă a fost foarte amuzant pentru că a reușit să adapteze acea pragmatică, acea sociolingvistică pe care i-o cerea contextul în care se afla, raportându-se la identitatea ei. Apoi, de multe ori, noi profesorii deja știam lucrul acesta și uneori ea spunea: „Ah, mulțumesc foarte mult, Álvaro” și mă atingea pe umăr. Era modul ei de a-și arăta afecțiunea și până la urmă, când a plecat, ne-a îmbrățișat pe toți, dar a trecut prin etapa aceea. Dacă am fi spus: „Nu, în Spania trebuie să pupi și să îmbrățișezi oamenii, trebuie să îi atingi”, sigur că nu ar fi rezistat și s-ar fi întors în Coreea pentru că acel șoc atât de puternic ar fi fost contrar identității ei ca persoană, care este cel mai important lucru și nu ar fi dezvoltat acele instrumente pentru a fi ea însăși în această nouă comunitate lingvistică. Până la urmă, asta a fost ceea ce ea a dezvoltat de-a lungul acestui an universitar în care a fost alături de noi.
Ei bine, acesta este un exemplu despre cum trebuie să înțelegem și să respectăm diferitele identități pe care le avem în clasă și ca să le putem respecta, așa cum am spus, trebuie să fim foarte flexibili.
Uneori spunem: „Toți elevii trebuie să iasă la tablă și să ne vorbească despre proiectul lor.” Dar de ce? Poate avem elevi foarte timizi care sunt foarte buni din punct de vedere lingvistic și comunicativ, dar personalitatea lor îi împiedică să arate asta și, în final, va crea acea respingere.
De ce nu îi putem lăsa pe acei elevi mai timizi, ca în loc să facă prezentarea în fața clasei, să se înregistreze în liniște acasă și cu permisiunea lor, să arătăm această prezentare clasei? Sau de ce toți elevii trebuie să lucreze în același mod? Să le oferim întotdeauna opțiunea de a realiza temele în mod diferit ca ei să spună: „Poate că nu pot contribui la fel de mult în acest fel pentru că este contrar personalității mele sau îmi este greu, dar dacă profesorul îmi dă opțiunea de a o face în alt mod, ceea ce mă ajută și pe mine să-mi dezvolt singur competența comunicativă, atunci este întotdeauna perfect”. Deci, cred că acolo trebuie să fim atenți, nu știu, să nu obligăm elevii să facă lucruri într-un singur mod, să dăm mereu opțiuni. Și dacă avem elevi care nu vor să facă o dezbatere în clasă pentru că nu se simt confortabil să o facă oral, nu se întâmplă nimic, o pot face în scris, nu se întâmplă absolut nimic, o putem citi

apoi în clasă. Asta nu înseamnă că elevul va fi mai slab în ceea ce privește competența sa comunicativă, pur și simplu îi oferim alte opțiuni pentru a comunica. Pentru că până la urmă nu toți comunicăm la fel, nu toți suntem la fel de deschiși sau la fel de extrovertiți sau la fel de comunicativi. Deci, să găsim opțiuni.

Andreea Stîngă: Sau dacă nu vor să se înregistreze pentru că nu se simt confortabil, există atât de multe aplicații care îți permit să creezi avatare și îți poți înregistra doar vocea, fără a ți se vedea fața.

Álvaro Sesmilo: Da, așa este. Cred că până la urmă este vorba despre a oferi opțiuni și a înțelege că, dacă un elev nu vrea să facă ceva, uneori este pentru că nu poate, pentru că nu se simte confortabil. Sunt momente când nu vor să o facă pentru că sunt puțin leneși, dar sunt momente când trebuie să înțelegem că avem elevi cu abilități și personalități diferite și pentru asta, trebuie să le oferim opțiuni. Cu cât mai multe opțiuni, cu atât mai bine. Să le oferim opțiuni pentru a face diferite lucruri, să fie elevul cel care decide cum să facă o sarcină sau un proiect.

Andreea Stîngă: Da, da, așa este. Știu ca tu ești și autor de manuale, este adevărat?

Álvaro Sesmilo: Da, da.

Andreea Stîngă: Păi hai să vorbim puțin despre materiale, mai ales despre manuale pentru că sunt multe și uneori este dificil să alegi unul anume. Ce criterii trebuie să avem în minte atunci când selectăm un manual adecvat pentru clasa noastră?

Álvaro Sesmilo: Da, pentru că până la urmă, după cum ai spus, avem norocul de a avea la dispoziția noastră din ce în ce mai multe materiale și ceea ce trebuie noi să facem sau să învățăm este să realizăm o analiză a materialelor, căci de multe ori, problema este că atunci când ne decidem să lucrăm cu un material, nu îl analizăm îndeajuns, spunem doar: „Ah, uite, îmi place manualul acesta pentru că are activități foarte distractive” sau „îmi place acest

manual pentru că mi l-a recomandat o colegă și am încredere în ea, așa că îl voi folosi”. Dar apoi ne dăm seama că acel manual nu se potrivește elevilor noștri sau nu este cel mai potrivit pentru a îndeplini obiectivele pe care ni le-am propus la clasă. Eu cred că este foarte important să înveți să faci acea analiză a materialelor și pentru asta, trebuie să înțelegem în primul rând care este profilul elevului și care este contextul de învățare. De exemplu: „Ok, eu lucrez cu acest profil și acest context...” Până la urmă nu este același lucru dacă lucrez fizic sau hibrid sau dacă am clase cu o oră pe săptămână sau cu trei ore pe săptămână. Există o serie de caracteristici de care eu trebuie să țin cont. O dată ce știu foarte clar profilul și contextul în care voi preda, trebuie să înțeleg ce tipuri de cursuri vreau să țin, care este metodologia pe care vreau să o urmez pentru a îndeplini acele obiective pe care elevii mei le au pentru că uneori și acest lucru este important. Mai spunem: „Da, eu sunt un profesor foarte comunicativ și în timpul orelor mele se lucrează foarte mult pe partea de interacțiune”, dar noi lucrăm cu o carte de acum, nu știu, zece ani care urmează o metodă tradițională și atunci ne contrazicem cu ce am spus mai devreme, nu? Pentru că dacă vreau să am o oră foarte comunicativă, dar folosesc un manual sau niște instrumente care nu-mi permit asta, atunci nu are nici un sens. Eu cred aici trebuie ca noi înșine să nu rămânem doar la nivel de suprafață: „A, păi manualul acesta este foarte frumos sau autoarea aceasta îmi place foarte mult, așa că îl voi folosi.” Trebuie să fim puțin critici, iar eu mereu spun că nu există materiale bune sau rele. Există materiale care se adaptează mai bine sau mai rău contextului și grupului meu. Niciodată nu spun: „Acest manual sau această colecție de cărți e rea.” Nu. Poate că va exista un grup, un context unde acel material concret va fi bun, care poate nu este și al meu, dar nu înseamnă că este mai bun sau mai rău, pur și simplu se adaptează mai mult sau mai puțin. În felul acesta, pentru mine este foarte important atunci când creez materiale ca acestea să fie cât mai flexibile posibil și să fie materiale care să aibă foarte multe componente pentru ca profesorul să decidă ce va utiliza, fără să fie nevoie să caute multe materiale extra sau să devină disperat să creeze lucruri noi. Pentru mine este foarte important ca lucrurile pe care le creăm să fie flexibile, să urmeze o metodă mixtă sau hibridă pentru că dacă urmăm un singur drum, poate că nu ne vom conecta cu toate necesitățile cu care ne vom întâlni. Dar dacă acea carte îmi

permite să urmez mai multe căi, la final va fi mult mai ușor să ne conectăm cu toate aceste necesități.

Andreea Stîngă: Și ce crezi, poate funcționa o oră dacă se utilizează doar un manual? Întreb pentru că aici în România manualul este „sfânt”. Poate funcționa, într-adevăr, o oră așa?

Álvaro Sesmilo: Poate funcționa, dar mult mai dificil pentru că aici depinde de mulți factori, cum spuneam, de exemplu, de profilul elevilor, de tipul de curs, tipul de profesor, de instrumentele extra și abilitățile pe care le are profesorul. Dar eu cred că cu cât avem mai multe la dispoziția noastră, cu atât va fi mai bine, și până la urmă, manualul trebuie să fie un instrument în plus. Dacă vrem să îi motivăm pe elevi, dacă vrem să își dezvolte o competență comunicativă reală, manualul va avea o importanță nesemnificativă. În plus avem atât de multe opțiuni, cum ar fi, să folosim seriale, activități interactive, exercițiile care se găsesc în manuale, dar care să îi motiveze pe elevi să lucreze în afara orelor, să continue să învețe. Să alegem materiale reale, cântece. Cum spuneam, avem atâtea opțiuni la dispoziție că lucrul doar cu un manual, mai ales cu un manual în format fizic, este ceva ce a rămas în urmă.

Andreea Stîngă: Da, și acum, ca să terminăm, îmi poți spune, gândindu-ne la profesorii care vor să își schimbe metodele sau modul de predare, care vor să fie flexibili, așa cum ai spus și tu: Ai vreo rețetă pentru ei? De unde ar putea ei să înceapă? Pentru că este dificil să te schimbi, mai ales după atâția ani de experiență, nu? Mai ales, dacă ne gândim și la situația cu pandemia, folosirea tehnologiei…

Álvaro Sesmilo: Da, dar eu cred că până la urmă ne întoarcem la ceea ce am discutat la început. În primul rând, noi, profesorii trebuie să fim foarte flexibili și să ne adaptăm la necesitățile care se schimbă zilnic. Dacă mergem pe un singur drum, la final vom rămâne singuri pe acel drum și eu cred că este foarte important să cunoaștem ceea ce avem la dispoziție. Acesta este, de asemenea, un lucru despre care le vorbesc profesorilor din întreaga lume, de multe ori le spun: „A ieșit această nouă colecție sau acest nou instrument...” și ei nu știu despre ce vorbesc. Pur și simplu multă lume a

rămas foarte comodă cu un manual pe care îl folosesc deja de vreo 10 ani și cu aceleași instrumente, și eu cred că până la urmă, noi, profesorii trebuie să fim și curioși și să fim la curent cu ce se întâmplă, cu ce se publică pentru că sigur o să găsim ceva care să ne ajute să fim profesori mai buni. Atunci, acei profesori nu trebuie să rămână fără curiozitate, să nu își piardă cheful de a continua să învețe și este foarte important să țină legătura cu ceilalți profesori. Pentru că pană la urmă asta ne încurajează, colegii noștri ne vor îndrepta spre noi oportunități, ei sunt cei care ne inspiră. Pe mine, de multe ori, cel mai mult mă inspiră colegii mei.

Andreea Stîngă: Și pe mine.

Álvaro Sesmilo: Și vorbind cu ei îți spun „A, păi uite, am folosit această aplicație pentru a face asta...” și eu mă uit și într-adevăr rămân surprins și mă gândesc „wow, ce originalitate”. Sau de multe ori merg pe stradă și mă gândesc „A, uite, acest lucru îl voi încerca la ora mea, la tema aceasta...” și atunci le propun și colegilor mei și ei spun: „Uite, ce genial, nu? Nu m-am gândit niciodată sa folosesc asta la clasă”. Dacă ții legătura cu ceilalți colegi, te entuziasmezi și tu, te face să nu pierzi acea energie, acea scânteie pe care o avem noi, profesorii.

Andreea Stîngă: Deci să fim curioși, dacă ai curiozitate, deja te poți conecta cu ceilalți, poți căuta informații...

Álvaro Sesmilo: Așa este, întotdeauna. Și să nu te plafonezi. Un profesor de spaniolă nu poate fi niciodată plafonat. Eu mereu spun că noi suntem profesorii cei mai tari din școală. E adevărat, de fiecare dată când merg să țin cursuri de formare sau la congrese de limbă, în general, noi profesorii de spaniolă suntem cei mai faini de fiecare dată. De fiecare dată ne găsești cântând, țipând, ne auzim peste tot. Nu vreau să spun nimic rău de ceilalți profesori, dar eu cred că noi avem acel spirit latin, unic ce ne face un pic mai speciali și asta trebuie să le transmitem și elevilor.

Andreea Stîngă. Da, ai dreptate. Și acum la final, ai vrea să mai adaugi ceva? De exemplu, să povestești vreo experiență mai dificilă prin care ai trecut sau vreo anecdotă?

Álvaro Sesmilo: Da, la capitolul anecdote am multe, și bune și rele, dar eu cred că până la urmă, mai ales pentru profesorii care încep să predea, eu cred că trebuie să scape de frica de a intra la clasă. Îmi amintesc atunci când am început pentru prima dată, terminasem deja filologia, făcusem chiar un curs de specialitate, și chiar și așa, prima dată a fost un dezastru. Nu voi uita niciodată prima mea oră, dar asta ne ajută să învățăm, nu? Și până la urmă și noi profesorii greșim și nu se întâmplă nimic. Nu suntem perfecți și eu cred că asta este important, să pierzi frica de a merge la clasă. Atunci când mergem la oră, cu cât avem mai multe instrumente, mai multe opțiuni, mereu vom avea un plan de rezervă. Eu cred că este ceea ce ne lipsește la început, că nu avem acele instrumente. Deci să nu-ți fie teamă să te gândești la un plan A, B, C și dacă planul nu funcționează, nu se întâmplă absolut nimic, putem avea un plan C sau D. Când fac observații la clasă, mai ales pentru că studenții mei de master merg să predea pentru prima dată și eu trebuie să fac acele observații, le zic: „Să nu vă fie frică să greșiți pentru că nu se întâmplă absolut nimic, iar în al doilea rând, să aveți mereu două, trei sau patru opțiuni la îndemână pentru că dacă prima dă greș, nu trebuie să ne blocăm.” Putem spune: „Bine, asta este, nu s-a întâmplat absolut nimic, trecem la planul B și totul să se desfășoare natural și din astfel de lucruri să învățăm.” Acesta este sfatul meu pe care îl dau de fiecare dată, în primul rând să nu-ți fie teamă să faci greșeli și că toți învățăm din asta, iar in al doilea rând, întotdeauna să ai un plan B și C înainte să intri la clasă.

Andreea Stîngă: Bine. Mulțumesc mult, Álvaro pentru toate ideile, pentru toate sfaturile tale, pentru toate aceste reflecții. Eu rămân cu foarte multe lucruri și sunt sigură că la fel vor face și alți profesori. Mulțumesc încă o dată pentru tot.

Álvaro Sesmilo: Și eu vă mulțumesc. Încântat mereu să vorbesc și să reflectez, și să inspirăm împreună. Așa cum spuneam, cred că noi colegii ne putem inspira unii pe alții. Așa că mult succes și multă energie, cred că de

asta avem nevoie noi, profesorii în ziua de azi. Poate ne vom vedea curând în România.

Andreea Stîngă: Și eu sper, te așteptăm.

Álvaro Sesmilo: Foarte bine, pe curând.

Andreea Stîngă: Pe curând.

Entrevista a Leticia Santana

Profesora en el Máster en Enseñanza de ELE y del Instituto de Idiomas de la Universidad a Distancia de Madrid (UDIMA).

Andreea Stîngă: Leticia, muchas gracias por estar aquí y por aceptar nuestra invitación. Como te decía antes, te admiro muchísimo, admiro muchísimo tu trabajo y estoy segura de que los profes que leerán esta entrevista aprenderán muchas cosas útiles para sus clases.

Leticia Santana: Muchísimas gracias a ti por pensar en mí y espero poder aportar algo a esta reflexión conjunta que vamos a hacer.

Andreea Stîngă: Bueno, seguro que sí. Para empezar, dime, Leticia, háblame, un poquito de tu experiencia docente, qué formación tienes, cómo empezaste y a qué te dedicas actualmente.

Leticia Santana: Pues mira, es curioso, y creo que es importante subrayar cuando las personas que no venimos de una Filología, porque es verdad que a la enseñanza de lenguas extranjeras se llega desde diferentes caminos o por lo menos yo lo percibo así ahora que trabajo como formadora de profesores. Yo estudié Historia y entré en contacto con el mundo ELE a partir de la prueba de conocimientos constitucionales y socioculturales de España, es decir, los exámenes para obtener la nacionalidad española. Esas pruebas, cuando tu lengua materna no es el español, requieren que tengas aprobado el nivel A2 del DELE, al menos un nivel A2 o superior. En el centro en el que yo desempeñaba mi labor impartía clases para preparar esos exámenes, que son de Historia principalmente, pero se abrieron grupos de español, es decir, clases para apoyar a esos inmigrantes que no tienen el español como lengua materna y estaban preparándose para la prueba. A raíz de esa necesidad empecé a dar clases de español, por ahí entró mi contacto; algo totalmente diferente a lo he hecho luego. Entonces, bueno, después de tener que dar clases de español sí que me planteé que no es tan sencillo como hablar la

lengua solamente, hay que aprender cuestiones relacionadas con el funcionamiento de la lengua y con la didáctica de la lengua, que es otra cosa diferente. Podemos saber cómo funciona la lengua, pero no cómo enseñar la lengua y el tercer pilar yo creo que sería tener competencias pedagógicas en general. Que eso es otra cosa distinta cómo enseñar la lengua y otra cuestión es, pues pedagogía en general y habilidades docentes. Por eso hice un Máster de enseñanza de Español como lengua extranjera y seguí trabajando sobre todo con adolescentes, con menores de edad e inmigrantes. También he tenido otros trabajos no relacionados con la docencia, por supuesto. Posteriormente estuve viviendo en Reino Unido, en Mánchester, donde también di clases de español... En definitiva, he dado muchas vueltas. Ya de vuelta a España, trabajé cinco años en una editorial especializada en la enseñanza de español como lengua extranjera, en EnClave-ELE. Allí me dedicaba a formación de profesores, atendiendo a las escuelas, atendiendo a los docentes y aprendiendo mucho. Hasta que este año, en septiembre de 2021, he empezado a trabajar para la Universidad a Distancia de Madrid, para UDIMA. Aquí trabajo principalmente en el Máster formando a profesores, a futuros profesores y profesores actuales de español como lengua extranjera; pero también en el Instituto de idiomas dando clases de español.

Andreea Stîngă: Bueno, una experiencia muy interesante. Entonces trabajaste con adolescentes, ahora estás formando a profes. ¿Con adolescentes ya no trabajas?

Leticia Santana: Los alumnos que tengo ahora son universitarios, la mayor parte de mi experiencia como docente de español hasta ahora es con adolescentes en general, pero ahora tengo estudiantes universitarios.

Andreea Stîngă: Bien. Ahora empezaré con una pregunta más general, dime ¿qué es lo más importante para ti como docente? ¿Qué deseas lograr? ¿Cuáles son tus objetivos como docente?

Leticia Santana: Pues la verdad es que a veces, fíjate, es una pregunta como muy sencilla y una pregunta que debemos tener muy presente, pero a veces no nos tomamos el tiempo para pensar en ello y creo que está bien que me

hayas adelantado esa pregunta porque me ha dado tiempo de pararme y tomar nota. Yo he apuntado cinco objetivos, parecen muchos, pero bueno, están todos muy conectados unos con otros. Evidentemente, uno de los objetivos como más obvios es que aprendan, ¿no? Que aprendan, pues en este caso el español como lengua extranjera que es la materia que nosotros impartimos. Cuando pienso un poco más en ese objetivo, en qué es aprender una lengua, porque es una cosa bastante compleja, digamos yo al final lo reduzco en poder comunicarse, en poder entender y en poder decir, en la comprensión y en la producción. Más allá de cuestiones que a veces nos parten la cabeza como que utilicen el tiempo gramatical, el tiempo verbal correcto o que la pronunciación, no sé qué cosa. Bueno, si realmente no impide la comunicación, si es posible la comunicación, yo creo que es suficiente, ¿no? No siempre hay que alcanzar la excelencia. Por otro lado, yo creo que otro objetivo que tengo es que la lengua, que es mi materia, es nuestra materia de trabajo, sea una herramienta... No podemos perder de vista eso porque la lengua no es nada y es todo. Es algo que traspasa absolutamente todo. No son matemáticas, que es una cosa que podemos visualizar, porque para trabajar matemáticas necesitamos la lengua también, ¿no? Entonces el visualizar la herramienta, la lengua como una herramienta yo creo que te hace relajarte y de alguna manera conecta con otro objetivo que es el hecho de que debemos, pienso yo, sobre todo en la época en la que estamos, pensar qué lugar ocupa nuestra materia en la vida de las personas.
Es decir, yo veo a mis estudiantes y veía a los adolescentes durante la pandemia, por ejemplo, y pensaba: ¿cuál es el sentido de agobiarlos, de presionar a estos chicos para que aprendan un idioma o para que aprendan un contenido curricular, el que sea, cuando ahora hay otras cosas, hay otras cosas de las que ocuparse antes? Eso no quiere decir que yo desprestigie la materia en la que trabajo, pero desde luego hay que darle su lugar en la vida de las personas. Y uno de mis objetivos es el bienestar a nivel emocional, tener en cuenta esos componentes afectivos, de que los estudiantes en mi clase se encuentren bien, que no sea algo sufrido. A veces te vienen y te dicen: "profesora, que a mí no me gusta aprender idiomas". Es una realidad, ¿no? No todos eligen estar en la clase de español. Puede que estén obligatoriamente en tu clase. Entonces, bueno, pensar un poco en eso.

Y por último, que todo esto que estoy contando, de ayudar a que se comuniquen, entender que es una herramienta, que se sientan bien en la clase que les dé, etc. les ayude a crear estructuras de pensamiento. Que les ayude a crear, digamos, un andamiaje mental, que les ayude en su vida normal, porque a veces el aprender español igual luego en el futuro no te acuerdas de cómo se decía tal cosa, pero te inculca unos valores u otros conocimientos transversales como puede ser la rutina o como puede ser la tolerancia por otras culturas. Y eso te lo quedas ya para toda la vida. Entonces yo creo que el objetivo es mucho más amplio que cosas lingüísticas concretas, que es con las que nos partimos la cabeza en el día a día.

Andreea Stîngă: En realidad yo estoy de acuerdo, lograr el bienestar... Bueno, hoy en día se habla muchísimo de eso, ¿no? Y también de que, no sé, de alguna manera ellos tengan esa sensación de que están aprendiendo algo y que lo podrán usar en su día a día. Eso es muy importante y como decías del bienestar, tengo mucha curiosidad por saber qué relación tienes tú con tus estudiantes o con los profes que estás formando.

Leticia Santana: Pues a ver, nuestra relación no deja de ser una relación de docente-alumnado. A mí me hace mucha ilusión, sobre todo ahora que estoy en un campo nuevo, que estoy dando clases a alumnos universitarios, en otro escenario, digamos.

Andreea Stîngă: Te cambiaste de bando.

Leticia Santana: Claro, sí, sí. Pero está bien, porque en realidad yo pienso, mira, por ejemplo, en el Máster vienen muchos estudiantes que vienen, por ejemplo, de estudiar una ingeniería o de haber sido ingenieros toda la vida, o de haber sido profesoras de inglés o de haber sido cualquier cosa y llegan a la enseñanza de español y tienen la edad que tengan... Y luego hay otros que no, que acaban la carrera y tienen muy claro que quieren hacer esto. Y yo lo que pienso es que sería injusto que tú estudies algo con 18 años, decidas estudiar algo con 18 años y te tengas que casar con eso toda la vida. Es decir, yo creo que debemos permitirnos cambiar, porque la vida laboral es muy

larga, son cincuenta años prácticamente o cuarenta años de nuestra vida. Cambiar y hacer las cosas que nosotras queremos hacer, preparándonos.
Y vuelvo a tu pregunta sobre el bienestar, que a veces me voy mucho por las ramas, pero no me olvido de tu pregunta. Me hace feliz pensar que, aunque yo siempre intento mantener una relación profesional con mis estudiantes, porque creo que así debe ser, ellos me encuentran cercana, o sea, me encuentran lo suficientemente cercana para hablar conmigo de otras cosas. Yo creo que es importante el tema de, por ejemplo, de la autoevaluación o de pensar en nuestra labor docente. Cuando hacemos esa reflexión, el poder contar con ellos de una forma, digamos pautada, porque no te puedes volver loca a preguntarles a ochenta estudiantes qué piensan de tu docencia. Eso no, pero de una forma pautada sí creo que el contar con ellos, el saber que su opinión importa y el tratarles también de tú a tú, tengan la edad que tengan. Aunque tengan 12 años, no son tontos, son niños, pero se dan cuenta de las cosas. Yo creo que eso es lo que hace que quizás pueda tener en general buena comunicación con ellos y esa cercanía.

Andreea Stîngă: Y esto crea una atmósfera más segura, más positiva.

Leticia Santana: Claro, efectivamente y no siempre es fácil porque al final yo te cuento la visión desde lo que me sale bien, pero hay muchas cosas que me salen mal, lógicamente.

Andreea Stîngă: Como a todos.

Leticia Santana: Claro, pero a veces te sientes muy sola porque tú estás en tu aula y pruebas una cosa o haces una cosa con entusiasmo y luego ves que no te sale del todo bien y a veces tarda un año entero en poder volver a probarla hasta que tienes otro grupo. Entonces la sensación es a veces de fracaso, de soledad. Durante la pandemia la vivimos mucho, estábamos cada una en nuestra casa, no teníamos la sala de profesores para compartir experiencias y demás, pero, sin embargo, yo creo que a pesar de tener esos fracasos por el camino es importante que los pongamos en su sitio otra vez, que digamos: "bueno, pues no, no, no me ha salido lo mejor que yo pensaba o no ha cuadrado con ellos tampoco". Creo que tenemos que ser realistas en general

y ver qué aspectos están dentro de nuestro alcance, qué cosas podemos nosotros cambiar o en qué cosas podemos influir nosotras y qué cosas se escapan de nuestra mano, de nuestro campo de actuación... Y ya está.

Andreea Stîngă: Y como ya mencionaste la pandemia y también que algunas veces no nos salen las cosas, ¿qué pasó durante la pandemia? ¿Cómo te sentiste y cómo te salió todo?

Leticia Santana: Pues a ver, la verdad es que yo creo que, como todos al principio, muy frustrante porque también teníamos una preocupación a nivel sanitario que traspasaba todo lo demás, pero sí que es verdad que se puso en valor la importancia que tienen para todos, pero para los estudiantes, niños, niñas, adolescentes, sobre todo, el tema de las rutinas. A mí me conectó, el estar conectada a mis clases me salvó, por decirlo así, porque me hacía alejarme de todo lo que estaba pasando y conectarme con ellos y de alguna manera decir, bueno, esto sigue igual, todo lo demás está también. Tenemos que tener en cuenta que cuando somos pequeños, cuando trabajamos con niños o con preadolescentes, su mundo es muy cambiante. No tienen la conciencia como nosotros a largo plazo de lo qué es la vida, ¿no? Entonces esas cosas que permanecen iguales les transmiten a ellos seguridad, les ayudan y te sientes útil. A nivel de docencia sí que me di cuenta, por ejemplo, de cuestiones que antes no es que no les hiciera caso, pero que ahora me parecen más importantes todavía como es el tema, por ejemplo, de las instrucciones. Me di cuenta de que, al dar clases *online*, la parte de cómo planteas las actividades era muy importante y reflexioné mucho sobre sobre esto, no sé si quieres que profundice más o…

Andreea Stîngă: Sí, sí, sí, por favor.

Leticia Santana: A lo mejor estoy como detallando demasiado, pero me he apuntado algunas cosas.

Andreea Stîngă: No, esto es interesante, eso de las instrucciones porque muchas veces puede ser algo muy complicado y en línea aún más, no sabes si te entienden o no, si todo está claro. Sí, por favor.

Leticia Santana: Exacto, exacto. Y sobre todo porque al final tú cuando estás en el aula presencial, tienes otras herramientas. Yo ahora, por ejemplo, cuando tengo en una clase *online* veo muchas caritas en cuadraditos, pero yo no tengo la capacidad de acercarme más a unos que a otros, no tengo la capacidad de mirarles a los ojos y que me miren y llamar su atención. Pero tengo otras herramientas, tengo la voz, la gestualidad para llamar su atención, pero no la hago individualmente a una persona sino que realmente la hago a una pantalla y cada uno la recibe como puede, como quiere. Puedo estar mirando para allá, se me puede haber cortado la conexión del PC, haber un ruido en mi casa o puede estar mi otro hermano dando clases o mi madre trabajando o mi padre fregando los platos, pueden pasar muchas cosas. Entonces, el tema de las instrucciones para el buen funcionamiento de las tareas creo que es una cosa que era bastante importante y el hecho, por ejemplo, de que las instrucciones sean multimodales. Es decir, yo utilizaba muchas veces Power Point o compartía la pantalla con ellos y decía: "Bueno, pues ahora vamos a escuchar y vamos a escribir" y esto que yo digo *escuchar* y *escribir*, pues lo digo verbalmente, lo gestualizo y lo proyecto en la pantalla también con emojis. Hay una web que se llama *Flat Icon* (flaticon.com) con iconos simples de descarga gratuita y yo los utilicé muchísimo durante la pandemia para poder visualmente de una forma transmitir ideas porque es lo que te digo, yo no sé entonces el darles la información por distintos canales, por mi voz, por mis gestos, por la pantalla, eso ayuda, creo yo. También creo que las instrucciones tienen que ser concisas. Esto nos pasa mucho a los nativos percibo yo más que a los profesores no nativos, que nos enrollamos muchísimo a la hora de dar en general predicciones de manera concreta y claro, nos salimos muchas veces del nivel de competencia de los estudiantes, pierden la atención, entonces las instrucciones no pueden ser improvisadas. Vale, no me refiero a la instrucción que leo en el libro de texto, si uso el libro de texto, no, sino la instrucción de cómo yo voy a explicar la actividad. No puede ser algo improvisado y esto parece una cosa como muy obvia, pero no siempre lo pensamos paso por paso y esto está conectado también con las transiciones. Digo, bueno, pues primero hago esto y luego después les mando a hacer esta otra cosa y en mi cabeza no he recreado el escenario. ¿Cómo voy a parar la actividad y a cambiarla a esta otra cosa o cómo voy a explicar de

aquí con esas transiciones? También, entonces yo creo que todo lo que tiene que ver con llevar la clase en la pandemia fue un aprendizaje tremendo, por lo menos para mí, porque no contaba con las herramientas de acercarme, de atenderles de manera individual, porque claro, tú en una clase tienes 25 estudiantes y das una instrucción, se ponen a hacerlo y tú ves a tres ahí que están un poco despistadillos y te acercas y les ayudas. Pero no puedes hacer esto por Zoom. Por eso me parece que es más importante anticiparse y pararse a pensar bien en esto y aunque pierdas tiempo en preparar todo esto.

Andreea Stîngă: Claro.

Leticia Santana: Es algo que es muy rentable. Porque tú lo preparas una vez y ya lo tienes siempre, entonces yo creo que merece la pena, aunque es mucho trabajo al principio, creo que merece la pena.

Andreea Stîngă: Mmm, bueno, y como decías que tienes experiencia con los adolescentes, te quiero preguntar una cosa: ¿qué aspectos hay que tener en cuenta al trabajar con los adolescentes? ¿Qué les motiva en realidad a ellos? porque sabemos que están a una edad muy complicada, ¿no?

Leticia Santana: En realidad no hay respuesta a esto. No, no podemos saber qué les motiva, yo pienso porque nosotros los vemos como un colectivo, pero son personas individuales, ¿no? Entonces, ya ahí entra como una individualidad que no podemos controlar, y luego porque englobamos dentro de adolescentes distintas edades en las cuales tienen intereses diferentes, porque no es lo mismo un chico o una chica de 11 años que es un chico o una chica de 15... Y son adolescentes, en cualquier caso. No, cambian mucho y cambian a diferentes ritmos también. La maduración de los chicos en esas edades es muy diferente. Entonces, claro, es complicado, pero yo lo que pienso es que, primero, una manera de conectar con ellos es lo que decía antes, transmitirles seguridad y confianza en ti, en que pueden contar contigo, que de alguna manera tú controlas la situación, ¿no? Esto no quiere decir que seas una profesora autoritaria, pero sí que es verdad que transmites como esa seguridad. Lo segundo es preguntarles por sus intereses o mostrar interés en sus intereses, ¿no?

Andreea Stîngă: El análisis de necesidades.

Leticia Santana: Totalmente, claro, entonces esto a veces son cuestiones más técnicas, digamos, pero otras veces simplemente es prestar atención a lo que hablan en los pasillos, por ejemplo, o prestar atención a lo que hablan en el patio o seguir cuentas. Yo digo: "Madre mía, quien vea a quién sigo yo en Instagram o en Twitter dirá, ¿esta mujer por dónde va?" Porque igual sigo a una *influencer* de 15 años, es verdad, es así. Pero al final es una fuente de información para mí, porque yo estoy desconectada de eso: yo no tengo 15 años, ni tengo 14 años, ni tengo 13 años, y sobre todo, porque nosotros los profesores siempre vamos por detrás es una realidad. Yo me acuerdo, por ejemplo, hace un par de años que se llevaba mucho el *spinner*, no sé si allí también.

Andreea Stîngă: Mmm, sí, sí, sí.

Leticia Santana: Todos en el patio con el *spinner* y vuelta al *spinner* y en clase con el *spinner*. Los profes en las formaciones se quejaban mucho de esto. A ti primero te molesta porque dices: "no me están haciendo caso". Y sí te están haciendo caso, porque la atención se puede diversificar, eso ya lo vemos nosotras: tú me puedes estar escuchando y puedes estar tomando notas o puedes estar contestando un Whatsapp o puedes tener la tele de fondo y me estás prestando atención porque puedes hacer varias cosas a la vez, ¿no? Entonces, bueno, el caso es que con el tema del *spinner*, te digo, bueno, pues vamos a pensar o buscar sugerencias de otras compañeras para meter el *spinner* en la clase de español. Vamos a utilizarlo, por ejemplo, como temporizador. Gira el *spinner* y antes de que se pare, escribe todos los alimentos que recuerdes o todas las prendas de vestir que recuerdes, como sugería Manuela Mena en una publicación de su blog. Algo así, tú lo intentas incorporar en tu clase para que no sea como algo prohibido, para que no sea algo ajeno, sino a ver cómo lo uso yo como herramienta. ¿Qué pasa con eso? Que te sirve dos semanas porque ya a las dos semanas no está de moda el *spinner*, están de moda las bombitas estas de plástico. Bueno, pues vamos a ver cómo usar eso si podemos.

A veces es difícil estar al día y es difícil conectar con ellos, que es lo que decías tú, pero vuelvo otra vez a lo mismo, yo creo que es mostrar interés y ver hasta dónde podemos llegar y ser realistas con eso, ¿hasta dónde podemos llegar? Me había apuntado también yo otra cosa que te quería comentar con respecto al poder conectar con ellos y es el hecho de que puedan elegir. Ese sentimiento de autonomía que tenemos toda la vida porque yo con mis estudiantes, ahora que son adultos, también lo hago y les gusta eso. Entonces yo pienso en dos o tres actividades o en dos cosas que quiero hacer o en tres cosas que quiero hacer, que todas son igual de rentables para su formación como docentes de lenguas extranjeras o como aprendientes de español en este caso. Entonces, en lugar de decidir yo cuál van a ser, les planteo, bueno: ¿Queréis hacer esto? ¿Queréis hacer esta otra? Y ellos eligen. Entonces esa sensación de, bueno, en la clase de español hacemos un poco lo que queremos, que realmente no, estás eligiendo entre una cosa limitada, pero esa sensación de poder elegir también los pones a ellos a tu altura, por decirlo así. Los empoderas, les das voz, les hace sentir que el trato es de tú a tú, que no estás todo el tiempo de alguna manera tutorizando o infantilizando, sobre todo con los adolescentes que se sienten de alguna manera agredidos cuando los tratas como niños. Entonces, yo creo que, por ejemplo, ese tipo de cuestiones hacen que te sientas mucho más cercana y que tú no pierdas el objetivo de cuál es tu trabajo y qué es lo que quieres trabajar en esa sesión o en ese curso. Por dar algunas ideas, porque a medida que hablo se me ocurren como más cosas, ¿no?

Andreea Stîngă: Esta idea es muy buena porque te quería preguntar ¿qué hacemos si tenemos un grupo numeroso? Decías de 25, pero aquí a veces tenemos 30 y algo. Y también aparece ese problema de la diversidad de niveles, hay personas que vienen de España, que hablan muy bien, pero tenemos también principiantes, ¿no? ¿Qué más podemos hacer? Esto de darles opciones me parece buena idea en este contexto.

Leticia Santana: Claro, yo creo que, bueno, se me ocurren así como varias cosas. Depende de la actividad en concreto, lo que queramos trabajar en concreto. Creo que muchas veces el hecho de que ellos sean los que crean, por ejemplo, vamos a poner ejemplo de una comprensión lectora. Vale, tienen

que leer un texto y en el libro a lo mejor hay unas preguntas de comprensión lectora, pero en lugar de hacer eso yo les propongo: “Bueno, pues nos vamos a dividir en cuatro equipos”, por ejemplo. La clase la dividimos en cuatro o en el número que sea igual y vamos a competir por parejas. Entonces cada equipo lee el texto y hace unas preguntas que las ponen, por ejemplo, en papelitos y los metemos dentro de una bolsa. Ellos están creando las preguntas, ¿vale? Preguntas con respecto al texto. Luego, lo que hacen es sacar las preguntas, por ejemplo: te doy la bolsa, tú sacas la pregunta, la lees y la respondes. Si la respondes bien, tienes un punto, si la pregunta está bien formulada, tiene un punto el equipo que ha formulado la pregunta. De esta manera, en realidad, estás nivelando, por decirlo así. Les ayudas porque las preguntas, el contenido, sale de su propio conocimiento. No es algo que nosotros esperamos que sepan y, como dices tú, hay alumnos que saben más, otros que saben menos. Entonces hay preguntas para todos, siempre tienes la posibilidad de responder una pregunta que sea más fácil o más difícil.
Te pongo otro ejemplo de otra cuestión que nosotras hemos trabajado mucho, y cuando digo nosotras es porque durante los últimos tres años he estado trabajando con una profe que da clases en Moscú a adolescentes y una profe que da clases en Turquía. Es decir, un equipo de tres personas que tenemos contextos muy distintos y hemos estado creando materiales, hemos estado trabajando en un manual para adolescentes y empezamos a realizar unas fichas que son complementarias y que tienen instrucción diferenciada. Y esto, que nosotras veíamos como tan claro, que funcionaba en nuestras clases y qué podía ser útil para los compañeros, es algo que tú lo haces como profe, quizás, pero no suele venir con tu libro de texto. Entonces, la instrucción diferenciada consiste, por si hay alguien que no lo sabe, en que los estudiantes trabajan un mismo contenido con actividades de diferente dificultad. Esto no quiere decir que tenga diferente nivel en cuanto a la lengua, sino que la actividad es más o menos difícil. Entonces, por ejemplo, yo voy a trabajar con el léxico de la ropa, por poner algo sencillo, ¿no? Yo pongo una nube de palabras con todo el vocabulario de la ropa y luego pongo unas fotos de prendas de ropa. Y lo que tienen que hacer mis estudiantes del nivel más básico es poner de esa nube de palabra, la palabra debajo de la foto de la ropa, por ejemplo, “pantalón”. ¿Como era esto en español? Miro la nube de palabra “pantalón” y escribo debajo “pantalón”, ¿no? Trabajaríamos el mismo

vocabulario, por ejemplo, con una sopa de letra. Imagínate las mismas fotos de las mismas prendas, pero en lugar de haber una nube de palabras, hay una sopa de letra. Esto es más difícil porque yo tengo que reconocer la palabra en una sopa de letra, tengo que mirar y decir: Ah, "pantalón", es verdad y escribo "pantalón" donde estoy trabajando el mismo vocabulario, pero un poco más difícil y ya el tercer nivel, por ejemplo, podría ser un crucigrama. Yo tengo "pantalón" con una foto de un pantalón con un número 1 y en el crucigrama pues el hueco, los cuadraditos y yo tengo que recordar "pantalón" en español o "camiseta" o "corbata", lo que sea, ¿no? Entonces los estudiantes, que en cuanto a tu pregunta qué hacemos, porque hay estudiantes que a lo mejor todavía no han aprendido el vocabulario de la ropa y otros que se lo saben de supermemoria y están aburridos porque otra vez vamos a ver el vocabulario de la ropa. Bueno, pues a los que más saben pueden trabajar una actividad que cognitivamente es más compleja y que requiere por parte de ellos otras cuestiones como memorizar o reconocer o asociar depende de cuál de las tres fichas estemos usando. Pero al final no ha aprendido uno más que otro, no es que diga: "Uy, yo ya me sé todo esto, pues ahora voy a aprender cinturón, calcetines", porque eso lo que hace es abrir la brecha entre los que saben más y los que saben menos. Si hiciéramos eso cada vez la diferencia sería mayor, cada vez están más lejos y no, no puede ser eso, no, porque cada vez se frustrarían más. Entonces la instrucción diferenciada, las actividades pensadas por diferentes niveles de dificultad creo que es una herramienta interesante y que deberíamos usar más.

Andreea Stîngă: Esto es muy importante porque nosotros muchísimas veces, bueno, hacemos mucho trabajo, buscamos actividades para cada nivel en parte, pero te quería preguntar cómo se llama el manual o dónde podemos encontrar estas fichas porque me parece una real ayuda.

Leticia Santana: Bueno, el manual se llama ¡*Qué guay!* Que, bueno, que ya es una expresión como bastante optimista.

Andreea Stîngă: Ajá, ajá.

Leticia Santana: Es verdad que es una expresión muy española de España, pero también es verdad que desde la primera página invitamos a pensar en qué otras expresiones hay como "qué guay" en otros países, como "que chévere", "bacán", etcétera. La idea del manual era trabajar el español como lengua extranjera desde "qué hago yo como adolescente", porque nosotros no vamos por la vida rellenando huecos en frases o no vamos por la vida haciendo actividades de comprensión auditiva y apuntando, no. La idea que teníamos nosotras era intentar compartir con el resto de compañeras cosas que nosotras veíamos que nos faltaban en los materiales, desde cómo enfocamos nosotras la enseñanza del lenguaje extranjero. Y también otra cosa en la que hemos pensado mucho es en qué es una actividad rentable porque esto tiene que ver con lo que me comentabas antes de la motivación y demás, ¿no? Una actividad rentable no siempre tiene por qué ser rentable lingüísticamente en el sentido de que, evidentemente, nuestro objetivo es que aprendan español. Incluso muchas veces, que superen exámenes o certificaciones, es decir, el currículo siempre nos está apretando. Pero a veces es más rentable perder el tiempo (entre comillas) en una actividad que a ellos les haga reforzar, por ejemplo, su autoestima, les haga reconciliarse con el español, les divierta, les interese, les haga conectar y ver la utilidad que puede tener el aprender español. ¿Para qué quiero aprender yo español si tengo 12 años? Yo no estoy pensando en que esto es importante para mi futuro porque en el currículum me van a pedir que hable lenguas extranjeras. Esto no lo está pensando un niño de 12 años lógicamente.

Entonces hemos intentado vincular siempre todo a sus intereses, hasta la literatura. Fíjate que es una cosa muy complicada, ¿cómo trabajo literatura con adolescentes en niveles iniciales? Entonces pensamos, bueno, pues yo qué sé, El Quijote. Hay una unidad en la cual hablamos de los videojuegos, evidentemente hay unos contenidos lingüísticos, funcionales, gramaticales, léxicos, ortográficos, etcétera. El tema de la unidad son los videojuegos y en cuanto a la literatura, trabajamos El Quijote. Lo que hemos hecho es buscar qué videojuegos hay inspirados en El Quijote, por ejemplo. Entonces, a partir de algo que les interesa a ellos, que son los videojuegos, no a todos los adolescentes del universo, obviamente, pero es un tema afín a la edad. Pues a partir de eso, de esa premisa vamos a trabajar un tema como puede ser El Quijote, que no es un tema amable para un niño de 12 años o 13 años, no, es

complejo. Y luego pensar: ¿qué es lo que yo quiero que sepan sobre ese tema? ¿Qué es lo que yo quiero que sepan sobre El Quijote, por ejemplo? Yo creo que el acercarnos a ellos con el tema de la literatura, por ejemplo, que es algo que hemos pensado mucho porque nos parecía también menos tratado en la enseñanza de ELE con adolescentes, siempre huimos de esa parte, sí. El tema de trabajar, por ejemplo, con autoras vivas. Proponemos trabajar con Elvira Lindo, Gioconda Belli o con Laura Gallego. Tienen redes sociales, las puedes leer, las puedes ver en Youtube. Entonces es interesante el hacer a lo mejor una captura de un *tweet* o de un *post* de Instagram porque es verdad que los adolescentes con el Twitter quizás no conecten tanto, pero un *post* de Instagram, sí. Y de alguna manera decir: "Oye, que es que no están todos los escritores con una pluma ahí... No. Es algo muy pegado a tu realidad y algo que te interesa, algo que puede conectar contigo".

Andreea Stîngă: Esto es una buena idea, ¿no? Porque muchas veces en cuanto a literatura, sobre todo, pues estudiamos a esos autores más clásicos, esos libros más conocidos. Ver libros, textos de autores de hoy en día yo creo que es muy importante y también verlos y seguirlos en redes sociales, pues aún puede despertar más el interés.

Leticia Santana: Sí, claro. Exacto. Es verdad que el problema que tiene Internet es que es difícil seleccionar porque tú llegas a Internet y aquello no está dividido por A1, A2, B1, B2, sino tú llegas a Internet y está todo mezclado. También hay una "lengua distinta" que utilizamos a veces en redes, no es "el estándar". No quiero decir literalmente estándar porque no existe, pero es un contexto menos formal y nos comemos letras, por ejemplo, ¿no? "Pero profesora, ¿no decía que hay que poner el signo de interrogación al principio de la frase? Es que en Twitter nadie usa el signo de apertura." Pues, por ejemplo. Es verdad que Internet tiene el problema de que ahí está todo y que es difícil acotar, pero también es verdad que nosotras podemos seleccionar y poner el foco en lo que queremos. A lo mejor yo elijo un *post* de Elvira Lindo, por ejemplo, en Instagram, y yo no pretendo que entiendan todo lo que ha puesto ella, sino a lo mejor les pregunto por la fotografía: ¿Dónde creéis que está? ¿Cómo creéis que es? Como que ya de alguna manera te conectas de otra forma con la autora, porque esto es un tópico, pero

la dificultad no está en el texto o en el producto en este caso, sino en la actividad. Eso es real. Es verdad que no todo vale, pero sí que es verdad que yo creo que es más importante seleccionar algo atractivo y ver cómo lo puedo adaptar a mis estudiantes que seleccionar algo muy ajustado a su nivel, A1, A2 o el que sea, que no les dice nada. Estoy pensando en otro ejemplo, perdona que a lo mejor me enrollo mucho, pero, mira, estaba pensando en el ejemplo de describir las casas, de describir tu habitación, de escribir tu casa. Entonces claro, pues a mí qué me importa leer cómo es la casa de Pedro, que es un niño que vive en Valencia y que tiene 12 años y no sé qué. No, es que no les interesa realmente, pero luego pensando en ello, porque esto es un contenido que tenemos que trabajar o un contenido curricular que hay que trabajarlo, la casa, ¿no? ¿Y cómo metes eso? Y dándole vueltas, y fíjate, ahí hay unos vídeos que producen los adolescentes y no tan adolescentes que se llaman *room tour, house tour.* No sé si has visto alguna vez a una *influencer* o un *influencer* diciendo: "Pues bienvenidos a mi casa, pues esta lámpara es de Ikea, esto de…"

Andreea Stîngă: Sí, sí, sí.

Leticia Santana: ¿Te das cuenta? Es que me parece increíble, porque…

Andreea Stîngă: A mí me encantan esos vídeos.

Leticia Santana: Ahí voy, ahí voy. En realidad, el contenido es el mismo. Te están describiendo la casa, pero el formato es diferente. A ti lo que te atrae es el formato, el poder verlo, el cómo lo explica, el cómo metes imágenes, el cómo mete palabras, el cómo pone una flechita con el precio al lado de lo que le costó el jarrón, este tipo de cosas. Entonces, por ejemplo, nosotras en ¡*Qué guay!* lo que hacemos es presentar el contenido de la casa de este niño, de Ricky, se llama Ricky Guay, con un *room tour* en lugar de un texto. Entonces, lo que proponemos es que escriban el guion de su *room tour*, de cómo describirían ellos su habitación. Entonces, al final están escribiendo cómo es su habitación, pero el objetivo no es un aburrido: "Escribe en el cuaderno de español cómo es tu habitación".

Andreea Stîngă: Eso es tan aburrido.

Leticia Santana: Claro, es como “escribe el guion de su *room tour”*, claro, luego ellos se vienen arriba y se graban y no sé qué. Bueno estas cosas, pero creo que a veces no es tanto el problema del qué, sino del cómo. Entonces, bueno, un poco es eso lo que yo creo que habría o por lo menos nosotras le estamos dando una vuelta.

Andreea Stîngă: Esto lleva tiempo, es verdad, preparar todo esto, pensar, ser creativo, pero yo creo que sí vale la pena para llegar a ese aprendizaje que tanto queremos.

Leticia Santana: Pero tú fíjate, Andreea, es que realmente yo pienso en cuánto me habría costado a mí hacer todo esto yo sola. Pensar en todo esto yo sola cuando está Raquel en Moscú o Ezgi en Estambul con el mismo problema, es que estamos las tres con lo mismo, ¿no? Estamos todos con más o menos la una situación similar. Pues el hecho de hacer equipos, que es una cosa que muchas veces te hace sentirte insegura porque dices: “Uy, a ver si esto que hago yo en mi clase no está muy bien o me da un poco de vergüenza contarles esto”. Pero es que da igual realmente eso porque tú puedes también elegir a otras compañeras de tu centro o de otro, incluso de otro país. En mi caso yo trabajo con dos personas con las que me siento muy cómoda, que nos hemos elegido mutuamente y lo que hacemos es preparar un material, en este caso porque es un libro y se comparte, pero es un material para trabajar nosotras. O sea, y estamos las tres haciendo cada una, repartiendo el trabajo para que sea menos costoso que ponerme yo sola a trabajar, sobre todo cuando tienes distintas clases, distintos niveles, que no te da la vida. Porque si tengo cuatro clases de A2, pues mira, me vale para las cuatro clases, pero si tengo una de A2, una de B1... es un lío. Pero el trabajo en equipo, que entiendo las dificultades que tiene y digamos el hándicap o los prejuicios que podemos tener para trabajar en grupo, pero creo que, de verdad, es que es lo mejor. Esa sería mi conclusión.

Andreea Stîngă: Bueno, Leticia, pues muchas gracias por todo esto. ¡Cuántas ideas prácticas para nuestras clases! Gracias por todo lo que

hacéis vosotras porque podremos utilizar nosotros también. Muchas gracias otra vez por aceptar mi invitación y estoy segura de que los profes quedarán encantados.

Leticia Santana: Nada, muchísimas gracias a ti y encantada de saludarte, de participar y de que sigamos aprendiendo juntas.

Interviu cu Leticia Santana

Profesoară la Masterul de ELE și la Institutul de Limbi Străine din cadrul *Universidad a Distancia* din Madrid (UDIMA).

Andreea Stîngă: Leticia, mulțumesc pentru că ești aici și pentru că ai acceptat invitația noastră! După cum îți spuneam, te admir mult, îți admir mult munca și sunt sigură că profesorii care vor citi acest interviu vor putea învăța multe lucruri utile pentru orele lor.

Leticia Santana: Eu îți mulțumesc ție fiindcă te-ai gândit la mine! Sper să pot contribui cu ceva la această reflecție comună pe care o vom avea!

Andreea Stîngă: Sigur că da! Pentru început, vorbește-mi puțin despre experiența ta, ce formare ai, cum ai început și cu ce te ocupi în prezent?

Leticia Santana: Cred că este curios și important de subliniat că cei care nu am absolvit filologia ajungem să predăm limbi străine deoarece aici se poate ajunge din diferite direcții, cel puțin eu așa consider acum că mă ocup de formarea profesorilor. Eu am studiat Istorie și am intrat în contact cu cei care susțineau examenul pentru obținerea cetățeniei spaniole. Atunci când limba spaniolă nu îți este limbă maternă, cerința este să ai cel puțin un nivel A2 sau superior. La centrul unde lucram și unde țineam cursuri de pregătire pentru acest examen, care în principiu erau examene de istorie, au deschis grupe de spaniolă pentru a-i ajuta pe imigranții care nu cunoșteau limba spaniolă și astfel, am început să predau limba spaniolă aici. Așa am început să intru în contact, ceva foarte diferit față de făceam înainte. După aceste cursuri, mi-am dat seama că nu este atât de simplu doar să vorbești limba, trebuie să înveți aspecte legate de funcționarea unei limbi, despre didactica acesteia care este ceva total diferit. Putem ști limba, dar nu și cum să o predăm, iar al treilea aspect cred că ar fi legat de competențele pedagogice în general, care reprezintă un lucru, din nou, foarte diferit... Un lucru este cum să predai o limbă și alt lucru îl reprezintă pedagogia și abilități de predare. De aceea am făcut un master în predarea limbii spaniole ca limbă străină și am continuat

să lucrez cu adolescenți, cu minori și imigranți. Bineînțeles, am avut și alte locuri de muncă care nu aveau legătură cu predatul. Apoi am locuit în Marea Britanie, în Manchester, unde am ținut cursuri de spaniolă. Cu alte cuvinte, m-am tot plimbat. Când m-am întors în Spania, am lucrat timp de cinci ani la o editură specializată în predarea limbii spaniole, EnClave-ELE. Acolo m-am ocupat de formarea profesorilor, m-am ocupat de școli, de profesori și am învățat multe. Până anul acesta când, în septembrie, am început să lucrez la *Universidad a Distancia de Madrid, UDIMA*. Aici predau la master și mă ocup de formarea profesorilor și a viitorilor profesori, iar la Institutul de Limbi predau cursuri de limba spaniolă.

Andreea Stîngă: O experiență foarte interesantă! Ai lucrat cu adolescenți, acum formezi profesori, dar cu adolescenți nu mai lucrezi?

Leticia Santana: Acum lucrez doar cu studenți. Majoritatea experienței mele ca profesor o am cu adolescenți, însă acum am studenți.

Andreea Stîngă: Bun, să începem cu o întrebare mai generală! Spune-mi, ce este cel mai important pentru tine ca profesor? Ce dorești să obții? Care sunt obiectivele tale?

Leticia Santana: Ei bine, este o întrebare foarte simplă și pe care ar trebui să o avem foarte prezentă în mintea noastră și totuși nu ne oprim să ne gândim la ea. Consider că este bine că mi-ai trimis această întrebare înainte deoarece am putut să mă opresc și să iau notiție. Mi-am notat cinci obiective, poate par multe, dar se relaționează între ele. Evident, unul dintre obiectivele cele mai evidente este ca studenții să învețe, în acest caz spaniola ca limba străină, materia pe care o predăm. Când mă gândesc mai profund la acest obiectiv și la ce presupune a învăța o limbă străină, pentru că este un lucru destul de complex, la final îl reduc la a putea comunica și a putea înțelege, abilitățile de înțelegere și producere, dincolo de anumite lucruri care ne vin în minte, cum ar fi să folosească un anume timp verbal corect sau pronunția... Dacă într-adevăr aceste aspecte nu împiedică comunicarea și aceasta se poate realiza, cred că este suficient, nu este nevoie să se atingă excelența. Pe de altă parte, cred că un alt obiectiv pe care îl am este ca limba, care îmi este materie,

care ne este materie, să fie considerată un instrument. Trebuie să ținem cont de acest lucru deoarece limba nu este nimic și în același timp este totul. Este ceva care trece prin absolut tot. Să luam ca exemplu matematica, un lucru pe care îl putem vizualiza. Pentru a lucra matematică avem nevoie de limbă. Dacă vizualizezi limba ca pe un instrument, te ajută să te relaxezi și într-un anumit fel, se relaționează cu un alt obiectiv, și anume că trebuie să ne gândim, mai ales în această perioadă, la ce rol ocupă materia noastră în viața oamenilor. Eu mă uitam la studenții mei și la adolescenți în timpul pandemiei, de exemplu, și mă gândeam: De ce să-i copleșesc, de ce să pun presiune asupra lor să învețe o limbă sau un anumit conținut, oricare ar fi el, când sunt alte lucruri de care trebuie să ne ocupăm? Asta nu înseamnă că eu îmi voi discredita materia, dar trebuie să luăm în calcul locul pe care îl ocupă în viața oamenilor. Iar unul dintre obiectivele mele este starea de bine la nivel emoțional, să țin cont de componentele afective astfel încât studenții mei să se simtă bine, să nu fie o suferință pentru ei. Uneori vin și îți spun: „Doamna profesoară, mie nu îmi place să învăț limbi străine". Este o realitate, nu toți aleg limba spaniolă, uneori ei sunt obligați să fie prezenți la cursul tău. Deci, să ne gândim puțin la acest aspect. În ultimul rând... ca toate aceste lucruri despre care vorbesc - să-i ajutăm să comunice, să înțeleagă că limba este un instrument, să se simtă bine - să îi ajute să-și creeze o gândire structurată, să-i ajute să-și creeze un cadru mental, să-i ajute în viața de zi cu zi. Deoarece, poate uneori pe viitor nu-ți vei aminti cum se spune la ceva, dar ai învățat niște valori sau alte cunoștințe transversale precum rutina, toleranța, cultura, iar aceste lucruri le păstrezi o viață. Deci, eu cred că obiectivul este mult mai complex decât a învăța niște lucruri lingvistice concrete cu care ne chinuim zilnic.

Andreea Stîngă: Sunt de acord, spuneai despre starea de bine, se vorbește mult despre asta, trebuie ca ei să aibă senzația că învață ceva și că se vor putea folosi de aceste lucruri în viața de zi cu zi. Acest lucru este foarte important. Și cum ai menționat starea de bine, sunt foarte curioasă ce relație ai tu cu studenții tăi sau cu profesorii pe care îi formezi?

Leticia Santana: Relația noastră este una profesor-student. Mie îmi place foarte mult, mai ales că lucrez într-un mediu nou, în mediul universitar, într-un alt scenariu.

Andreea Stîngă: Ai schimbat tabăra.

Leticia Santana: Da, exact. Dar este bine, pentru că în realitate eu cred că... Uite, de exemplu, la master vin mulți studenți, care studiază ingineria sau care au fost ingineri toată viața sau care au fost profesori de engleză sau altceva, și vin să învețe să predea limba spaniola. Și poate au o anumită vârstă... Și sunt și alții care nu, care termină facultatea și le este foarte clar că vor să facă acest lucru. Și eu mă gândesc că nu ar fi corect ca dacă studiezi ceva la 18 ani, să te "căsătorești" pe viață cu acea profesie. Cred că trebuie să ne permitem acest lucru deoarece viața pe piața muncii este foarte lungă, sunt 50 ani sau 40 ani din viață, așa că trebuie să ne permitem să schimbăm și să facem lucruri pe care ni le dorim și trebuie să ne pregătim pentru asta. Și dacă mă întorc la întrebarea ta, pentru că am vorbit la modul general, dar nu uit de întrebarea ta, mă bucură să mă gândesc că, cu toate că mereu păstrez o relație profesională cu studenții mei deoarece cred ca așa trebuie să fie, ei mă văd apropiată lor. Ei știu că pot vorbi cu mine și despre alte lucruri, eu povestesc mult cu ei. Cred că este importantă, de exemplu, tema autoevaluării, să ne gândim la practica noastră, să reflectăm. Să te poți baza pe ei, dar într-o formă organizată deoarece o poți lua razna dacă întrebi 80 de studenți ce cred despre munca ta. E bine să mă pot baza pe ei, să știe că opinia lor contează, să ne tutuim, chiar dacă poate au 12 ani, nu sunt prostuți, sunt copii, dar își dau seama de tot. Cred că asta permite în general buna comunicare cu ei și acea apropiere.

Andreea Stîngă: Iar acest lucru creează o atmosferă mai sigură, nu? Mai pozitivă...

Leticia Santana: Clar, așa este. Nu e mereu ușor, fiindcă eu îți povestesc aceste lucruri din prisma a ceea ce îmi iese bine, dar sunt lucruri care nu îmi ies la fel de bine.

Andreea Stîngă: Ca în cazul tuturor.

Leticia Santana: Exact, dar uneori te simți foarte singură fiindcă ești în clasă și expui un oarecare aspect cu entuziasm, dar vezi că nu merge chiar totul bine si trebuie să aștepți un an întreg pentru a expune din nou acel conținut, cu un alt grup. Senzația este de eșec, de singurătate, iar în pandemie am trăit-o, când eram acasă, nu aveam nici măcar sala profesorală pentru a împărtăși experiențe. Dar în ciuda faptului că avem acele eșecuri pe drum, este important să le punem la locul lor, să spunem: „Nu mi-a ieșit așa cum mi-am imaginat sau nu li s-a potrivit elevilor", dar trebuie să fim realiști. Să vedem ce aspecte depind de noi, ce putem schimba sau unde putem interveni și ce ne scapă de sub control.

Andreea Stîngă: Cum ai vorbit despre pandemie și despre faptul că uneori ne ies lucrurile, alteori nu.... Cum a fost în timpul pandemiei? Cum te-ai simțit și cum te-au influențat toate aceste lucruri?

Leticia Santana: Ei bine, realitatea este că, la fel ca pentru majoritatea, a fost frustrant, pentru că, în primul rând, a fost o preocupare la nivel sanitar care a afectat pe toată lumea, dar ce consider eu interesant este că s-a pus preț pe tema rutinei, atât în cazul elevilor, cât și al nostru. Faptul de a fi conectată la clasă m-a salvat, ca să spun așa. Mă făcea să mă îndepărtez de tot ce se întâmpla, iar cum mă puteam conecta cu studenții îmi dădea impresia că lucrurile continuă la fel. Trebuie să ținem cont că atunci când sunt mici, când lucrăm cu copii sau preadolescenți, lumea lor este foarte schimbătoare, nu sunt conștienți de ce înseamnă viața pe termen lung. Așadar, acele lucruri care rămân la fel le transmit siguranță, ajutor și te simți util. La nivel de predare mi-am dat seama de anumite lucruri pe care, nu neapărat că nu le-am oferit atenție, doar că acum mi se par mult mai importante, cum este tema instrucțiunilor. Mi-am dat seama că la predarea online, partea despre cum îți planifici activitățile era foarte importantă, astfel că am reflectat mult despre asta. Nu știu dacă vrei să detaliez?

Andreea Stîngă: Da, da, da, te rog.

Leticia Santana: Mă gândeam că poate detaliez prea mult, dar mi-am notat câteva lucruri...

Andreea Stîngă: Este interesant acest aspect al instrucțiunilor pentru că de multe ori poate fi foarte complicat, mai ales în online, nu știi dacă te înțeleg sau nu, dacă le este clar. Așa că te rog!

Leticia Santana: Exact, exact și mai ales pentru că atunci când ești în sala de clasă ai alte instrumente. Eu, de exemplu, când am la orele online multe fețe în pătrățele, nu am posibilitatea de a mă apropia mai mult de unii față de alții. Nu îi pot privi în ochi și să văd că și ei mă privesc și să le atrag atenția. Am alte instrumente, am vocea, gesturile pentru a le atrage atenția, dar nu le folosesc la nivel individual, ci în fața unui ecran și fiecare le primește cum vrea și cum poate. Mă pot uita în sus, e posibil să se fi întrerupt conexiunea, poate fi un zgomot la mine acasă sau poate fi fratele meu care predă sau mama care lucrează sau tata care spală vasele. Deci se pot întâmpla multe lucruri. Așadar, tema instrucțiunilor este foarte importantă pentru ca activitățile să funcționeze, sau faptul de a fi multimodale. Eu foloseam de multe ori Power Point sau le distribuiam ecranul și le spuneam: „Acum vom asculta, acum vom scrie". Tot ceea ce zic, gesticulez și proiectez cu emoticoane. Există un site care se numește *Flat Icon* (flaticon.com), cu emoticoane gratuite și eu le-am folosit foarte mult în timpul pandemiei pentru a putea, în mod vizual, să le transmit idei. Deci să le dai instrucțiunile prin intermediul a diferite canale, prin voce și gesturi, prin intermediul ecranului ajută mult. De asemenea, instrucțiunile trebuie să fie concise. Asta ni se întâmplă mai mult nativilor decât non-nativilor pentru că ne pierdem în detalii atunci când oferim explicații concrete. Depășim nivelul elevilor și ei nu se mai concentrează. Deci, instrucțiunile nu se pot improviza. Nu mă refer la instrucțiunile pe care le citesc în manual, ci la instrucțiunile pe care eu le ofer pentru a explica, ele nu pot fi ceva improvizat. Acest lucru pare a fi evident, dar nu de multe ori ne gândim la el pas cu pas. Are legătură și cu tranzițiile: Acum fac asta și apoi le trimit asta, iar în capul meu nu mi-am creat scenariul. Dacă fac asta, cum voi opri activitatea pentru a o face pe cealaltă? Sau cum voi explica de aici până aici? Aceste tranziții... Cred că tot ce are legătură cu organizarea unei ore în pandemie a fost o învățare pentru mine pentru că nu dispuneam de

instrumente pentru a mă apropia, pentru a mă ocupa de ei la nivel individual. Și, evident, într-o clasă poate ai 25 de elevi, oferi instrucțiuni, ei se apucă de treabă și vezi vreo 3 elevi care sunt pe nicăieri și te apropii de ei și îi ajuți, dar pe Zoom nu poți face asta. Mi se pare că este mai important să anticipezi și să te gândești la acest aspect, chiar dacă îți ia mult timp.

Andreea Stîngă: Da, normal.

Leticia Santana: Este ceva foarte rentabil pentru că tu pregătești acest lucru o singură dată și îl ai pentru totdeauna, de aceea cred că merită, chiar dacă este mult de lucru la început, merită efortul.

Andreea Stîngă: Bine, și cum spuneai că ai experiență cu adolescenții, aș vrea să te întreb de ce aspecte trebuie să ținem cont atunci când lucrăm cu adolescenții? Ce îi motivează? Pentru că știm că se află la o vârstă foarte complicată, nu?

Leticina Santana: De fapt, nu există un răspuns, nu putem ști ce îi motivează pentru că noi îi percepem ca pe un colectiv, dar sunt persoane individuale, deci deja vorbim despre o individualitate pe care nu o putem controla. Dar și pentru că atunci când vorbim despre adolescenți, ne referim la diferite segmente de vârstă la care ei au diferite interese. Nu este același lucru o fată sau un băiat de 11 ani cu o fată de 15 ani și sunt cu toții adolescenți. Se schimbă mult și o fac în ritmuri diferite, băieții se maturizează diferit. Așadar, este complicat, dar eu cred că o formă de a ne conecta cu ei, cum spuneam înainte, e să le oferi siguranță și încredere în tine, să știe că pot conta pe tine. Într-un fel tu deții controlul, iar acest lucru nu înseamnă că ești o profesoară autoritară, dar le transmiți siguranță. Al doilea lucru este să întrebi despre interese sau să te arăți interesată de acestea.

Andreea Stîngă: Analiza necesităților, nu?

Leticia Santana: Exact, în mod clar. Atunci, uneori poate fi vorba despre probleme mai tehnice, să zicem, dar în alte ocazii este vorba doar despre a fi atent la ceea ce vorbesc pe coridor, de exemplu. Sau să fii atent la ceea ce

vorbesc în curte sau să urmărești diferite conturi. Eu uneori zic: „Vai de mine, cine vede pe cine urmăresc eu pe Instagram sau Twitter o să spună femeia asta încotro?” poate pentru că urmăresc o fată influencer de 15 ani. În cele din urmă e o sursă de informație pentru mine, pentru că eu sunt deconectată de aceste lucruri, eu nu am 15 ani, nici 14, nici 13. Pe deasupra noi profesorii mereu suntem în urmă, e o realitate, nu? Îmi amintesc, de exemplu, acum câțiva ani, când se folosea mult spinnerul. Nu știu dacă și la voi a fost.

Andreea Stîngă: Da, da.

Leticia Santana: Toți erau prin curte cu spinnerul, la ore cu spinnerul. Prima dată te deranjează pentru că spui „nu mă bagă în seamă”, dar te bagă în seama pentru că atenția este distributivă. Lucrul acesta deja îl vedem noi, tu poți să mă asculți și în același timp poți să îți iei notițe sau poți să stai pe WhatsApp sau poți să ai televizorul pe fundal și totuși să îmi oferi atenție pentru că poți face diferite lucruri în același timp. Atunci, în ceea ce privește tema cu spinnerul, îmi spun: „Bine, atunci o să ne gândim la ceva ca să introducem și spinnerul la orele de spaniolă, o să-l folosim, de exemplu, ca temporizator”. Învârți spinnerul și înainte să se oprească, scrii toate alimentele pe care ți le amintești sau toate hainele pe care ți le amintești. Cam așa ceva, tu încerci să îl introduci la orele tale ca să nu fie ceva interzis, să nu fie ceva străin, ci „să vad cum pot eu să îl folosesc ca instrument de lucru”. Ce se întâmplă însă cu toate acestea? Că îți sunt utile două săptămâni pentru că apoi nu mai e la modă spinnerul, ci acele bombițe de plastic pe care le tot învârți. Bun, să vedem cum putem să le folosim pe acestea. Uneori este dificil să fim la zi și e dificil să ne conectăm cu ei, precum ai zis tu, dar mă întorc din nou la același lucru... eu cred că a arăta interes și a vedea până unde putem ajunge și în același timp să fim realiști. Mi-am notat, de asemenea, alt lucru pe care am vrut să ți-l spun referitor la conectarea cu ei și anume faptul ca ei să poată alege. Acest sentiment de autonomie pe care îl avem toată viața deoarece eu fac asta și cu studenții mei adulți și le place. Mă gândesc la două sau trei activități sau la două, trei lucruri pe care vreau să le fac, care sunt rentabile pentru formarea lor ca profesori de limbi străine sau ca studenți care învață spaniola, în cazul acesta. Atunci, în loc de a decide eu ce o să facem, le propun „Vreți să faceți asta sau vreți celălalt lucru?” Iar ei aleg. Deci, să le dăm această senzație că

„la ora de spaniolă facem puțin ceea ce vrem”, chiar dacă în realitate nu este așa pentru că alegerile lor sunt foarte limitate. Dar această senzație de a putea alege îi pune pe ei la înălțimea ta, le dă putere, le dă voce, îi face să simtă că îi tratezi în mod egal și că nu vrei tot timpul să îi îndrumi sau să-i infantilizezi, mai ales în cazul adolescenților care se simt agresați atunci când îi tratezi ca pe niște copii. Deci, cred că, de exemplu, acest tip de lucruri te fac să te simți mult mai apropiată și să nu-ți pierzi din vedere obiectivul. Pe măsură ce vorbesc îmi vin mai multe idei.

Andreea Stîngă: Această ideea este foarte bună pentru că voiam să te întreb: Ce facem dacă avem un grup numeros de 25, deși uneori aici avem de 30 și ceva de elevi, și avem și această problemă a diferenței de nivel. Sunt elevi care vin din Spania și vorbesc foarte bine limba, dar avem și începători. Ce putem face mai mult decât atât? Să le dăm opțiuni mi se pare o bună idee în acest context.

Leticia Santana: Da, cred că ... îmi vin în minte mai multe lucruri. Depinde de activitate, de ceea ce vrem să lucrăm. Cred că de multe ori faptul ca ei să fie cei care creează. Să luăm ca exemplu înțelegerea textului. Trebuie să citească un text și în manual cel mai probabil există niște întrebări de înțelegere a textului, dar în loc să facă asta, eu le propun să ne împărțim în 4 echipe, de exemplu. Împărțim clasa în 4 sau în orice număr, nu contează numărul, și vom concura în perechi. Fiecare echipă citește textul și scrie niște întrebări pe niște bilețele pe care apoi le punem într-o pungă. Ei creează întrebările referitoare la text. După aceea, ceea ce fac e să scoată, de exemplu, le dau punga, ei scot întrebarea, o citesc și răspund. Dacă răspund bine, au un punct, dacă întrebarea e bine formulată, primește un punct echipa care a formulat întrebarea. În acest fel nivelăm puțin, ca să spunem așa, îi ajutăm pentru că întrebările vin de la ei, nu e ceva ce noi așteptăm să știe, și cum spui tu, sunt elevi care știu mai mult, alții care știu mai puțin, în cazul acesta există întrebări pentru toți. Mereu ai posibilitatea de a răspunde la o întrebare care să fie mai grea sau mai ușoară, de exemplu. Alt lucru cu care noi am lucrat mult... Zic noi pentru că în ultimii trei ani am lucrat împreună cu o profesoară din Moscova care predă adolescenților și cu alta care predă în Turcia, deci o echipă de trei persoane care avem contexte foarte diferite și împreună am

creat materiale. Am lucrat la un manual pentru adolescenți și am început să realizam fișe care sunt complementare și care au instrucțiuni diferite. Noi vedeam foarte clar că funcționează la orele noastre și că ar putea fi util pentru colegi. Nu e ceva ce obișnuiești să faci tu ca profesor probabil, dar în general manualul tău nu vine însoțit de aceste fișe. Instrucțiunile diferite, dacă există cineva care nu știe, presupun ca elevii să lucreze același conținut (îți dau acum un exemplu) prin activități de diferite niveluri de dificultate. Acest lucru nu înseamnă că există un nivel diferit în ceea ce privește limba, ci că activitatea e mai mult sau mai puțin dificilă. De exemplu, dacă lucrez lexicul hainelor, pentru a alege ceva ușor. Eu pun un nor de cuvinte cu vocabularul hainelor și după, pun niște poze cu obiecte vestimentare, iar ceea ce trebuie să facă elevii mei de nivel începător e să aleagă cuvântul din acest nor și să-l pună sub poza obiectelor vestimentare. De exemplu, „*pantaloni*”... Cum se spunea în spaniolă? A, *pantalón* și scriu dedesubt. Am putea lucra același vocabular cu o supă de cuvinte. Imaginează-ți, aceleași poze cu aceleași obiecte vestimentare, dar în locul norilor de cuvinte, avem supă de cuvinte. Așa este mai dificil pentru că trebuie să recunoască cuvântul, să-l găsească și să îl scrie dedesubt. Lucrez același vocabular, dar puțin mai dificil. Un al treilea nivel, de exemplu, ar putea fi rebusurile. Am cuvântul *pantalón* sau o poză cu niște pantaloni cu numărul 1, iar în rebus, în acel spațiu eu trebuie să îmi amintesc cuvântul *pantalón* în spaniolă sau „cămașă”, „cravată” sau orice cuvânt.

Referitor la întrebarea ta, la „ce facem?” pentru că există elevi care probabil nu au învățat încă vocabularul hainelor în timp ce alții îl știu pe de rost și se plictisesc pentru că „iar o să învățăm vocabularul hainelor”. Atunci, cei care știu mai mult pot să lucreze o activitate, care din punct de vedere cognitiv e mai complexă și care cere memorarea, recunoașterea sau asocierea în funcție de fișele pe care le folosim. Dar, la finalul acestei activități nu a învățat unul mai mult ca celălalt, nu poți sa zici „eu deja știam tot, acum o să învăț cravată, curea, șosete, nu știu ce” pentru că asta înseamnă să deschizi un gol între ceea ce știu și ce știu mai puțin. Atunci, diferențierea e de fiecare dată tot mai departe și nu se poate întâmpla asta. De fiecare dată se vor frustra mai mult. Atunci instrucțiunile diferențiate și activitățile gândite pe diferite niveluri de dificultate cred că sunt o metodă interesantă pe care ar trebui să o folosim mai mult la clasă.

Andreea Stîngă: Acest lucru este foarte important pentru că noi de multe ori lucrăm mult în a găsi activități pentru fiecare nivel în parte, cel puțin unii dintre noi, dar voiam să te întreb: Cum se numește manualul sau unde putem găsi aceste fișe pentru că mi se par un adevărat ajutor.

Leticia Santana: Manualul se numește *Qué guay*. O expresie destul de optimistă. E adevărat că e o expresie folosită în Spania, dar încă de la prima pagină îi invităm și pe ceilalți să se gândească la ce alte expresii asemănătoare există în alte țări, de exemplu, *qué chevere , qué bacano*. Scopul manualului era acela de a putea lucra spaniola ca limbă străină din punctul „ce fac eu ca adolescent?" pentru că noi nu mergem prin viață completând spațiile libere din fraze sau făcând activități de înțelegere auditivă și luând notițe. Ideea noastră a fost să împărtășim cu celelalte colege lucruri pe care noi vedeam că lipseau din materiale pornind de la cum să ne focusăm pe a preda o limbă străină. De asemenea, un alt lucru la care ne-am gândit mult este: ce este o activitate rentabilă pentru că asta are mult de a face cu ceea ce mi-ai spus înainte despre motivație și celelalte lucruri. O activitate rentabilă nu mereu trebuie să fie rentabilă din punct de vedere lingvistic în sensul în care în mod evident obiectivul nostru este să învețe spaniola, să ia examenele, curriculumul mereu ne forțează. Dar uneori este mai rentabil „să pierzi timpul" cu o activitate care îi face să le crească stima de sine, îi face să se reconcilieze cu spaniola, îi amuză, îi face să aibă interes, îi ajută să se conecteze și să vadă utilitatea pe care o poate avea învățarea spaniolei. „De ce vreau să învăț spaniola dacă am 12 ani?" Eu nu mă gândesc „este important pentru viitorul meu pentru că în CV o să îmi ceară să vorbesc o limbă străină". La lucrul acesta nu se gândește un copil de 12 ani în mod logic. Atunci am încercat mereu să introducem de toate, până și literatura care este un lucru dificil. Cum lucrez literatura cu adolescenți la nivel începător? Atunci ne-am gândit la El Quijote, există o unitate unde vorbim despre jocurile video. Evident, există conținuturi lingvistice, funcționale, gramaticale, lexico-gramaticale, fonetice etc., dar tema principală o reprezintă jocurile video și în ceea ce privește literatura, El Quijote. Ceea ce am făcut a fost să căutăm ce jocuri video există inspirate din Don Quijote. Deci, plecând de la ceva ce îi interesează pe ei: jocurile video. Sigur, nu tuturor adolescenților din univers

le plac, dar este o temă specifică vârstei. Astfel, pornind de la această premisă că îi interesează jocurile video, o să introducem și o să lucrăm pe o temă cum ar putea fi El Quijote, care nu reprezintă o temă atrăgătoare pentru un copil de 12 sau 13 ani pentru că este destul de complexă. Iar mai apoi să ne gândim ce vreau eu ca ei să știe despre această temă, ce vreau eu să știe despre El Quijote. Să ne apropiem de ei prin prisma literaturii, un lucru la care ne-am gândit foarte mult, pentru că ni se părea un subiect mai puțin tratat în ceea ce privește predarea limbii spaniole adolescenților. Mereu fugim de această parte. Faptul de a lucra cu autori care sunt în viață, cu autori contemporani. Noi, de exemplu propunem să lucrăm cu Elvira Lindo, Gioconda Belli sau cu Laura Gallego. Au rețele sociale, poți să le citești sau să le vezi pe YouTube. E interesant să poți face o captură de ecran a unui *tweet* sau a unei postări de pe Instagram pentru că e adevărat că adolescenții nu prea folosesc Twitter-ul. Însă printr-o postare pe Instagram îi putem face să-și dea seama că „nu toți scriitorii stau cu o pană și scriu. Din contră, e ceva foarte strâns legat de realitatea ta și ceva ce te interesează, ceva ce poate să aibă o conexiune cu tine”.

Andreea Stîngă: E o idee bună deoarece de multe ori la literatură studiem autorii clasici, doar pe cei mai cunoscuți, dar faptul că vedem autori și cărți de actualitate reprezintă ceva important. Să îi vezi și să îi poți urmări pe rețelele sociale cu siguranță trezește și mai mult interes.

Leticia Santana: Da, exact. E adevărat că problema pe care o are internetul este faptul că rezultă dificil să selectezi. Tu ajungi pe internet, dar nimic nu este împărțit în A1, A2, B1, B2, ci este totul amestecat. De asemenea, e o limbă diferită cea pe care o folosim pe rețele, „standard” nu vreau să zic deoarece nu există o limbă standard, dar mâncăm litere. De exemplu: „Dar, doamna profesoara nu trebuia să punem semnul de interogație la începutul propoziției? Pe Twitter nimeni nu face asta”. E adevărat că internetul are această problemă de a găsi orice, fiind astfel dificil să te limitezi doar la ceva, dar este adevărat și că noi putem să selectăm și să ne focusăm pe ceea ce vrem. Poate că aleg o postare a Elvirei Lindo de pe Instagram, de exemplu, în timp ce eu nu pretind să înțeleagă tot ce a scris ea, ci, probabil, îi întreb despre fotografie: „unde credeți că se află, cum credeți că e?” Parcă altfel te

conectezi cu autoarea. Este un topic, dar dificultatea nu constă în text sau în produs, ci în activitate, este una reală. E adevărat că nu totul se potrivește, dar e mai important să selectezi ceva atractiv și să vezi cum poți să adaptezi acest lucru cu elevii tăi decât să selectezi ceva ajustat la nivelul A1 sau A2, pentru că nu le spune nimic. Mă gândeam la alt exemplu, scuze, poate că mă pierd în detalii prea mult. Mă gândeam la exemplul de a descrie casa, de a descrie camera ta, casa ta. Pe mine nu mă interesează să citesc cum e casa lui Pedro care este un copil care trăiește in Valencia și are 12 ani sau nu mai știu ce. Lucrul acesta nu-i interesează cu adevărat. Dar, după aceea, m-am gândit că și acesta este un conținut pe care trebuie să-l lucrăm deoarece e în curriculum: casa. Cum introducem acest lucru? M-am gândit în mod repetat... Există niște videoclipuri produse de către adolescenți și nu chiar, ce se numesc *room tour* sau *house tour*. Nu știu dacă ai văzut vreodată vreun influencer zicând: „Bine ați venit la mine acasă! Această lampă este de la Ikea, asta de la... ”.

Andreea Stîngă: Da, da.

Leticia Santana: Îți dai seama? Mi se pare incredibil.

Andreea Stîngă: Mie îmi plac aceste videoclipuri!

Leticia Santana: La asta mă refer! În realitate, conținutul este același, îți descriu casa, dar formatul este diferit. Ceea ce te atrage pe tine este formatul, să poți să îl vezi cum explică și cum adaugă imagini, cuvinte sau cum pun anumite săgeți cu prețul lângă ca să vedem cât l-a costat vaza. Lucruri de genul acesta. Noi, de exemplu, în *¡Qué guay!* ceea ce făceam este să prezentăm interiorul casei lui Ricky Guay printr-un tur al casei în loc de un text. Apoi ceea ce le propunem elevilor este să scrie scenariul turului casei și cum ar descrie ei camera lor. În cele din urmă descriu cum este camera lor, dar obiectivul nu este tipicul „Scrie în caietul de spaniolă cum este camera ta”.

Andreea Stîngă: Acest lucru li se pare plictisitor.

Leticia Santana: Acest lucru este plictisitor, da. Își scriu scenariul, apoi se filmează și alte lucruri de acest fel. Cred că de multe ori nu este vorba despre „ce”, ci despre „cum”. Cam la asta am vrut noi să ne referim.

Andreea Stîngă: Da, lucrul acesta se face în timp, să pregătești toate acestea, să te gândești, să fii creativ, însă eu cred că merită pentru a ajunge la acest nivel de învățare.

Leticia Santana: Fii atentă, Andreea... eu m-am gândit cât de mult mi-ar fi luat să fac toate acestea singură când Raquel în Moscova și Ezgi în Istanbul au aceeași problemă. Toate trei avem aceeași problemă. Cu toții suntem într-un anumit fel în aceeași situație. Faptul că facem echipă, un lucru care de multe ori te face să te simți nesigur pentru că zici „vai, să văd dacă ceea ce fac eu la ore este suficient de bine sau îmi e rușine să le povestesc un anumit lucru”, dar în realitate nu contează. În cazul meu, de exemplu, lucrez cu două persoane cu care mă simt foarte comodă, ne-am ales reciproc, iar ceea ce facem este să pregătim un material, în cazul nostru o carte pe care o împărțim. E un material la care lucrăm toate trei, suntem trei minți care gândim și facem fiecare ceva, împărățim munca pentru a fi cât mai puțin dificil decât a face eu tot. Mai ales atunci când ai diferite ore, diferite niveluri, nu reușești. Dacă am patru clase de nivel A2 atunci e posibil, dar dacă am o clasă de nivel A2, una de B1, este o problemă. Lucrul în echipă cu toate dificultățile pe care le prezintă, cu handicapul sau cu prejudecățile care există, eu îl consider cel mai bun.

Andreea Stîngă: Leticia, mulțumesc pentru tot ! Câtă informație și câte idei practice ne-ai oferit! Mulțumim pentru tot ceea ce faceți voi pentru că astfel le putem folosi și noi. Mulțumesc din nou pentru acceptarea acestei invitații, sunt sigură că profesorii vor fi încântați.

Leticia Santana: Și eu îți mulțumesc din nou, încântată să te salut și să particip, și să continuăm să învățăm împreună.

ISBN: 978-606-37-2274-5